

პირდაპირი დაკითხვა, ჯვარედინი დაკითხვა
(სახელმძღვანელო იურისტებისათვის)

DIRECT EXAMINATION, CROSS EXAMINATION
(MANUAL FOR LAWYERS)

**პირდაპირი დაკითხვა, ჯვარედინი დაკითხვა
(ნახელმძღვანელო იურისტებისათვის)**

**DIRECT EXAMINATION, CROSS EXAMINATION
(MANUAL FOR LAWYERS)**

გამომცემლობა „მერიდიანი“
თბილისი 2013

2010 წლის 1 ოქტომბერს ძალაში შევიდა საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, რომელიც ქმნის შეჯიბრებითობის პრინციპზე დაფუძნებულ სისტემას.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი, ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL) ტექნიკური და ფინანსური მხარდაჭერით ეხმარება საქართველოს მოქალაქეებს მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფაში და სხვა პროგრამების პარალელურად, ახალ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსზე დაყრდნობით, ახორციელებს სპეციალურ სწავლების პროგრამას საქართველოს ადვოკატებისათვის თემაზე - „პირდაპირი დაკითხვა, ჯვარედინი დაკითხვა“.

წინამდებარე სახელმძღვანელო მომზადდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL) ტექნიკური და ფინანსური მხარდაჭერით. მოცემული სახელმძღვანელო განკუთვნილია საქართველოში მოღვაწე ადვოკატებისათვის. სახელმძღვანელოში გათვალისწინებულია მისი დაბეჭდვის პერიოდისათვის საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობა და პრაქტიკა.

სახელმძღვანელოს მომზადება, რედაქტირება და ქართულ ენაზე თარგმნა შესაძლებელი გახდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის შემდეგ თანამშრომელთა დიდი ძალისხმევითა და თავდაუზოგავი მუშაობით:

- მამუკა მამაცაშვილი (სამხარეო დირექტორის მოადგილე);
- მედეა მათიაშვილი (უფროსი იურისტი);
- ანა ლორია (უფროსი იურისტი);
- თეა ჭელიძე (ფინანსური მენეჯერი).

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი სახელმძღვანელოს შექმნისას გაწეული დახმარებისათვის დიდ მადლობას უხდის შემდეგ პირებსა და ორგანიზაციებს: ამერიკის შეერთებული

© ამერიკის იურისტთა ასოციაცია
ISBN 978-9941-10-790-0

შტატების ელჩს რიჩარდ ნორლანდს, ასევე: რობ ბუნს, ალექსანდრა ბელენკაიას, ირინა პარშიკოვას, მერი გრიერს, კრისტი კონტაკს, ჯუდიტ კემბელს, კრისტინ ტეფტს, რეინელ ჰოლცმანს, პროფესორ თომას რ. ოქონორს, მაიკლ ტერნერს, სესილ ს. კუპნეს III, არონ ფიშმანს, სტივენ ნეფს, თამარ ნასარიძეს გვანცა საურს, ნატა წნორიაშვილს, , ტატიანა პატარაიას, სკოტ ტორფს, კიმ ტერნერს, ჯუდიტ კემბელს, რეინელ ჰოლცმანს, სტეინ ლორდსს, თია შვარცმანს, ჯონათან რეპინგს, სტივენ ლუბეტს, სკოტ ბარნსს, აშშ ეროვნულ საოლქო პროკურორთა ასოციაციას, კოლუმბიის ოლქის იურიდიული დახმარების ოფისს, დენის მერფს, ნიუ იორკის იურიდიული დახმარების საზოგადოებას, სტეფან რენჩს, ჯეფრი ტ. ფრედერიკს, უატანი ტიეჰიმბას, ამერიკის სამართლის ინსტიტუტს და ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL).

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი განსაკუთრებულ მადლობას უხდის ბატონ რონალდ უოლფსონს წინამდებარე სახელმძღვანელოს შექმნისათვის გაწეული დიდი ძალისხმევისა და თავდაუზოგავი მუშაობისათვის.

წინამდებარე სახელმძღვანელო შეიქმნა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL) ტექნიკური და ფინანსური მხარდაჭერით. სახელმძღვანელო არ გამოხატავს „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის ან ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტინარკოტიკული და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL) მოსაზრებებს.

In October 1, 2010 Georgia's new Criminal Procedure Code (CPC) took effect. The Code creates a new adversarial system.

The American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROLI) in Georgia with assistance and funding provided by the Bureau of Law Enforcement and Narcotics Affairs of the United States Department of State (INL) is working to help the citizens of Georgia have access to Justice under the new law and among its other programs has created a program for defense attorneys in Georgia in "Direct Examination, Cross Examination" based on the new Criminal Procedure Code.

This Manual was created by ABA ROLI Georgia with funding from the Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL) for the use of Defense Attorneys. To the extent reasonably possible at the time of its printing, Georgian law and practice has been taken into consideration.

This Manual was assembled, edited or created and translated into Georgian Language by the dedicated staff members of ABA ROLI Georgia who worked diligently and long hours to create it:

Mamuka Mamatsashvili, Deputy Country Director

Medea Matiashvili, Senior Staff Attorney

Ana Loria, Senior Staff Attorney

Tea Chelidze, Office/Financial Manager

ABA ROLI Georgia also thanks the following persons and organizations for helping to make this Manual possible: The U.S. Ambassador to Georgia Richard Norland, Rob Boone, Alexandra Belenkaya, Irina Parshikova, Mary Greer, Kristi Kontak, Judith Campbell, Christine Tefft, Rachel L. Holtzman, Dr. Thomas R. O'Connor, Mike Turner, Cecil C. Kuhne III, Aaron Fishman, Steven Neff, Tamar Nasaridze, Gvantsa Sauri, Nata Tsnoriashvili, Tatiana Pataraia, Scott Thorpe, Kim Turner, Judith Campbell, Rachel Holtzman, Stein Lourdes, Tia Schwartzman, Jonathan Rapping Steven Lubet, Scott Burns, The National District Attorneys Association, The California District Attorneys Association, The Public Defender's Office of the District of Columbia, Dennis Mur-

phy, the Legal Aid Society of New York, Stephen Rench, Jeffrey T. Frederick, Watani Tyehimba, American Law Institute and the Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL).

The American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROLI) Georgia especially thanks Mr. Ronald Wolfson for his work and efforts dedicated to the creation of this manual.

© American Bar Association

This publication is provided by the American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROL Initiative) Georgia through support and funds provided by the Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL). The opinions expressed herein are not necessarily those of the American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROL Initiative) or the Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs of the United States Department of State (INL).

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის დენიელ ლინჰარდტს. სტატია: „სასამართლო უნარ-ჩვევები“ მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ, „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი მადლობას უხდის ბატონ ჯონათან რეპინგს, იურიდიული დახმარების სასწავლო ცენტრის სამხრეთის ოფისი; იურიდიული დახმარების სამსახურის სასწავლო პროგრამების (ცენტრის) ყოფილ დირექტორს (კოლუმბიის ოლქი), ნიუ ორლეანსი, ჯორჯიის შტატი. მისი სტატიები: „ფაქტების ბრენისორმინგი, საქმის თეორიის შემუშავება და ამბის ჩამოყალიბება სასამართლო პროცესზე ეფექტური პრეზენტაციისთვის“, „კლიენტთან ურთიერთობის დამყარება“ და „მოწმის ჩვენების მოპოვება“, წინამდებარე სახელმძღვანელოში გამოყენებული იქნა ბატონი ჯონათან რეპინგის ნებართვით. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის ამერიკის სამართლის ინსტიტუტს. კლიენტის გამოკითხვისათვის გამოსაყენებელი კითხვების საკონტროლო ჩამონათვალის გამოყენების უფლების მინიჭებისათვის მადლობას ვუხდით ამერიკის სამართლის ინსტიტუტს. ტექსტის შესწორება და ქართულ ენაზე თარგმანა უზრუნველყო „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისმა.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი მადლობას უხდის ბატონ უატანი ტიეჰიმას (სერტიფიცირებული უშიშროების სპეციალისტი და დაცვის მხარის სისხლის სამართლის საქმეთა გამოძიებელი), წინამდებარე სახელმძღვანელოში გამოყენებული მისი სტატიის: „მოწმის გამოკითხვა“, მოწოდებისათვის. ნაშრომი რედაქტირებული და მოდიფიცირებულია „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ ქართულ ენაზე.

„ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი ასევე მადლობას უხდის NITA-ს და ბატონ სტივენ ლუბეტს მისივე ავტორობით მომზადებული წიგნიდან „თანამედროვე სასამართლო ადვოკატირება“ გარკვეული ნაწილების გამოყენების ნებართვისათვის. წიგნი გამოცემულია სამართლის სკოლის მიერ, სასამართლო ადვოკატირების ეროვნული ინსტიტუტის მიერ 2000 წელს აშშ-ში და მითითებულია შესაბამისი შენიშვნები. აღნიშნული მასალის რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

„ამერიკის ოურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი მადლობას უხდის სტევენ რენჩს – მოსამართლეთა სახელმძღვანელოს ავტორს, რომლის ნებართვითაც ვიყენებთ წინამდებარე მასალას. ნაშრომი რედაქტირებული და მოდიფიცირებულია „ამერიკის ოურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ ქართულ ენაზე.

„ამერიკის ოურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი მადლობას უხდის ვაშინგტონის საზოგადოებრივი დამცველის სამსახურს, ქვეთავში – „ბრალდებულის უფლებების დაცვა სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვისას“ გამოყენებული მასალის მოწოდებისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის ოურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

„ამერიკის ოურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის სესილ კუჰნე III-ს. მოცემული მასალა გამოყენებულია სესილ კუჰნე III-ს (Cecil C. Kuhne III) სახელმძღვანელოდან „პროცესის მონაწილეთა სახელმძღვანელო ექსპერტი მოწმეების თაობაზე“, ამერიკის ოურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლება, 2006. ეს მასალები გამოყენებულია ამერიკის ოურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების ნებართვით, მისამართი: copyright@abanet.org. იგი შეიქმნა პირველწყაროს რედაქტირებისა და გადამუშავების შედეგად, ქართულ კანონმდებლობასა და პრაქტიკასთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად და ქართულად თარგმანისთვის ამერიკის ოურისტთა ასოციაციის (ABA ROLI) მიერ და ეს ცვლილებები არ ასახავს პირველწყაროს ავტორის, სესილ კუჰნე III-ის და არც ამერიკის ოურისტთა ასოციაციის მოსაზრებებს. წინამდებარე მასალა მომზადდა ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის საერთაშორისო ანტიკორუპციული და სამართალდაცვითი პროგრამების ბიუროს (INL) დაფინანსებით.

„ამერიკის ოურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ მადლობას უხდის მაიკლ დ. უიმსს, ჯეკ ბ. რაბინს და ჩარლზ ამბროსს. „როგორ გამოვიძიოთ მკვლელობის საქმე“, მაიკლ დ. უიმსი, ჯეკ ბ. რაბინი და ჩარლზ ამბროსი, პირველად გამოიცა ამერიკის ოურისტთა ასოციაციის მიერ. საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის ოურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2011). თარგმანი, გამოცემა და გავრცელება განხორციელდა „ამერიკის ოურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. თარგმნის საავტორო უფლება ეკუთვნის ამერიკის ოურისტთა ასოციაციას (აშშ. 2012). ყველა საავტორო უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემის ტექსტის ნაწილობრივი, ან მთლიანი შეცვლა ამერიკის ოურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების წერილობითი თანხმობის გარეშე; მისამართი; 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; ელ. ფოსტა: copyright@abanet.org

ABA ROLI Georgia would like to thank Mr. Daniel Linhardt; Article on “Trail Advocacy Skills” was created by Daniel Linhardt for use by ABA ROLI and was edited and translated into the Georgian language by ABA ROLI Georgia for use by defense attorneys in Georgia.

ABA ROLI Georgia thanks Mr. Jonathan Rapping, Southern Public Defender Training Center; Former Director of Training for the Public Defender Service (D.C.), New Orleans (post-Katrina), State of Georgia. His articles: “Brainstorming the Facts, Developing a Case Theory, and Creating a Story for an Effective Presentation at Trial,” “Building the relationship with your client” and “Taking a witness statement” are used in the manual by permission from Jonathan Rapping and edited and translated into the Georgian language by ABA ROLI Georgia.

Client Interview Checklist is used with thanks to the American Law Institute and edited and translated into the Georgian Language for use by lawyers in Georgia by the ABA ROLI Georgia.

ABA ROLI Georgia thanks Mr. Watani Tyehimba, CPP, CCDI, for permission to use his article on “Witness Interviews” in this manual. The article was edited and translated into the Georgian language by ABA ROLI Georgia.

ABA ROLI Georgia also thanks NITA and Mr. Steven Lubet for the sections used from Modern Trial Advocacy by Steven Lubet, Law school edition, National Institute for Trial Advocacy, 2000, USA, which are attributed and footnoted.

ABA ROLI Georgia Thanks Mr. Stephen C. Rench for permission to use his section on Voir Dire/ Jury Selection from The Rench Book by Stephen C. Rench, which was edited and translated to be used by defense attorneys in Georgia.

ABA ROLI Georgia would like to thank Public Defender’s office of Washington D.C. for the materials used in the section about “How to protect defendant’s rights during the Trial” which was edited and translated to be used by defense attorneys in Georgia.

“A Litigator’s Guide to Expert Witnesses” by Cecil C. Kuhne III originally published by the American Bar Association. Copyright (US) 2006 American Bar Association. Translated, published and distributed under the American Bar Association Rule of

Law Initiative Georgia. Translation Copyright (US) 2010 American Bar Association. All Rights Reserved. The contents of this publication may not be reproduced, in whole or in part, without written permission of the American Bar Association, Manager of Copyrights and Licensing, 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; e-mail: copyright@abanet.org

Sections from “How to Try a Murder Case“ by Michael D. Wims, Jack B. Rubin, and Charles Ambrose originally published by the American Bar Association. Copyright (US) 2011 American Bar Association. Translated, published and distributed under the American Bar Association Rule of Law Initiative-Georgia. Translation Copyright (US) 2012 American Bar Association. All Rights Reserved. The contents of this publication may not be reproduced, in whole or in part, without written permission of the American Bar Association, Manager of Copyrights and Licensing, 321 North Clark Street, Chicago, Illinois 60654, USA; e-mail: copyright@abanet.org

სარჩევი

შესავალი.....	18
ადვოკატისა და კლიენტის ურთიერთობები. კლიენტის გამოკითხვის სპეციფიკა.....	21
კლიენტთან ურთიერთობის დამყარება.....	23
კლიენტის გამოკითხვისას გამოსაყენებელი კითხვების სპონტანური ჩამონათვალი	32
გამოკითხვა.....	32
გამოკითხვისას გამოსაყენებელი კითხვების საკონტროლო ჩამონათვალი.....	32
მოწმის გამოკითხვა	45
მოწმის გამოკითხვა	46
მოწმის გამოკითხვის მიზნები.....	47
დაცვისა და ბრალდების მხარის მოწმეები.....	47
მოწმეები.....	48
მოწმეთა გამოკითხვის ფუნდამენტური ელემენტები.....	49
მოწმის გამოკითხვის ადგილი და ფორმა.....	50
მოწმის გამოკითხვის ტექნიკა.....	51
მოზადება მოწმის გამოკითხვისათვის.....	51
მოწმის გამოკითხვის ჩატარება.....	52
წარმატებული გამოკითხვის დამატარებელი გარემოებები.....	53
საუბრის სწორად წარმართვის ტექნიკა.....	56
სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენელთა გამოკითხვა.....	57
გამოკითხვის ხანგრძლივობა.....	59
გამოკითხვის დასრულება.....	58
დასკვნა.....	59

მოწმის ჩვენების მოკოვება	61
რატომ არის საჭირო მოწმეთა მიერ გაკეთებული განცხადებების ჩაწერა/რატომ უნდა გამოვკითხოთ მოწმე?.....	61
რატომ უნდა მივანიჭოთ უპირატესობა მოწმის გამოკითხვის წერილობით ოქმს აუდიო ჩანაწერთან შედარებით?.....	62
როგორ მოვახდინოთ მოწმის გამოკითხვა.....	68
მოწმის მომზადების საკონტროლო ჩამონათვალი ..	69
ნივთიერი მტკიცებულება	73
ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვება.....	74
საფუძვლის მომზადება.....	76
მტკიცებულებების სახეები და მათი წარდგენის წესი.....	78
ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვება.....	79
საილუსტრაციო მტკიცებულებები.....	83
აუდიო და ვიდეოჩანაწერები.....	85
ჩანაწერები.....	89
საბუთები.....	89
შემაჯამებელი მტკიცებულებები.....	91
დაუშვებელი მტკიცებულებები.....	93
პირდაპირი დაკითხვა	94
შემაჯამებელი ელემენტები.....	94
მოწმის ჩვენების ორგანიზება.....	95
მნიშვნელოვანი საკითხები ექსპერტის მოწმედ	
მოწმის თარგმანში	108
საკანონმდებლო ბაზა.....	108
ექსპერტის პირდაპირი დაკითხვა.....	108
მთავარი თემა.....	109

თქვენი ექსპერტის მომზადება პირდაპირი დაკითხვისთვის.....	110
ჩვენების შინაარსი.....	110
გადმოცემის სტილი.....	111
თქვენი ექსპერტის პირდაპირი დაკითხვა	112
კვალიფიკაციის დამტკიცება.....	112
ტრადიციული მიდგომა.....	112
პრაქტიკული მინიშნება.....	113
კუმულატიური მიდგომა.....	113
ექსპერტის კვალიფიკაციების ჩამოთვლა.....	114
ლაკონიურობა.....	114
თავმდაბლობა.....	115
ნაფიცი მსაჯულების განათლება.....	116
ექსპერტის დასკვნა.....	118
რა განიხილა ექსპერტმა.....	120
ჰიპოთეტური კითხვების დასმა.....	121
დასკვნის მიღება შემავამბეღელ საკითხზე.....	122
წინა ჩვენებების გამოყენება.....	123
ჯვარედინი დაკითხვა	127
უნდა ჩაატაროთ თუ არა ჯვარედინი დაკითხვა.....	127
ჯვარედინი დაკითხვის საფუძვლები.....	131
ჯვარედინი დაკითხვის წესები.....	134
არასასურველი ჩვენების მიღების მინიმუმამდე დაყვანა.....	142
აღქმა.....	142
მეხსიერება.....	143
იმპიჩმენტი.....	145
საპროცესო შეთანხმება.....	150

ექსპერტი მოწმის ჯვარედინი დაკითხვა.....153

ექსპერტის სანდოობის დადასტურება.....154

ჯვარედინი დაკითხვისთვის მომზადება.....155

გამოწვევები ჯვარედინი დაკითხვის წარმმართველისთვის.....155

სარწმუნოობის გონივრული ხარისხი.....156

დასკენის საფუძველი.....157

მოწმის დისკრედიტაცია.....157

ეფექტიანი ჯვარედინი დაკითხვის სტილი.....158

სუბიექტური გადაწყვეტილება.....159

პრაქტიკული მინიშნებები ჯვარედინი დაკითხვისთვის.....160

კონსტრუქციული დაკითხვა დესტრუქციული

დაკითხვის პირისპირ.....161

ექსპერტის კვალიფიკაციის ეჭვქვეშ დაყენება.....162

მტკიცებულებად დაშვებული ინფორმაცია.....162

ინფორმაცია, რომელიც არ მიიღეს მტკიცებულებად.....163

შესწავლილი სამეცნიერო ნაშრომები.....164

პირადი მიკერძობებისა და ინტერესის გამოაშკარავება.....164

ექსპერტის მიერ განხილული მასალების გამოქვეყნება.....165

თქვენი ექსპერტის მომზადება ჯვარედინი დაკითხვისთვის.....165

პრაქტიკული რჩევები ჯვარედინი დაკითხვისთვის.....168

სიმულაცია სასამართლო განხილვისთვის.....168

კონტროლის შენარჩუნება.....169

მიკერძობების შესახებ დასმულ კითხვებზე პასუხის გაცემა.....171

სამეცნიერო ნაშრომების შესახებ კითხვებზე პასუხის გაცემა.....171

საზღაურთან დაკავშირებულ კითხვებზე პასუხის გაცემა.....172

პროტესტი.....173

უნდა გავაპროტესტოთ თუ არა?.....173

გაპროტესტების დრო.....	174
შეკითხვების გაპროტესტება.....	174
1. ირიბი ჩვენება – ამერიკის შეერთებული შტატების გამოცდილება.....	174
2. ბუნდოვანება.....	178
3. შემხებლობა.....	180
მტკიცების შეთავაზება.....	181
1. მოწმის არასაკმარისი კომპეტენტურობა.....	181
2. მიმანიშნებელი შეკითხვები.....	182
3. რთული (შედგენილი) შეკითხვა.....	182
4. მოწმისგან სპეკულირების (ვარაუდის გამოთქმის) მოთხოვნა.....	183
5. დამაბნეველი ან გაუგებარი შეკითხვები.....	183
6. შეკითხვები, რომლებიც მტკიცებულებებს მიღმა არსებულ ფაქტებს გულისხმობს.....	184
7. საკამათო.....	184
8. საფუძვლიანობის ნაკლებობა.....	184
9. დაცული ინფორმაცია.....	185
10. კითხვა, რომელიც პასუხად თხრობას მოითხოვს.....	186
მოწმის პასუხები.....	187
1. ირიბი ჩვენება.....	187
2. შეუსაბამო პასუხები.....	188
3. საფუძველს მოკლებული ჩვენება.....	188
4. პირადი მოსაზრებები.....	189
ბრალდებულის უფლებების დაცვა სისხლის სამართლის საჭმის სასამართლო განხილვისას.....	191
წესი.....	191
ზოგადი წესი.....	192
არგუმენტები კონკრეტული კონსტიტუციური უფლებების შელახვის თაობაზე.....	193

კომენტარები იმის თაობაზე, რომ დაკავების შემდეგ ბრალდებულმა ისარგებლა დუმილის უფლებით.....	193
პირდაპირი მითითება იმის თაობაზე, რომ ბრალდებული არ იძლევა ჩვენებას.....	195
არაპირდაპირი მითითება იმაზე, რომ ბრალდებული არ იძლევა ჩვენებას.....	196
მითითება იმაზე, თუ როგორ იქცევა ბრალდებული ს.ს. საქმის სასამართლო განხილვისას.....	197
მითითება იმაზე, რომ ბრალდებულის მონაწილეობა სასამართლო პროცესში საშუალებას აძლევს მას შეთხზას საკუთარი დაცვის პოზიცია.....	197
მითითება იმაზე, რომ ბრალდებული არ იყო თანახმა ჩხრეკაზე.....	198
მითითება იმაზე, რომ ბრალდებულს ჰყავს ან მოითხოვა დამცველი..	199
ადვოკატის დამცირება.....	200
ადვოკატის შექება.....	201
მითითება დაცვის ღირებულებაზე.....	201
პირადი მოსაზრების გამოთქმა ბრალდებულის ბრალეულობის შესახებ.....	202
მოწმის სანდობის თავდებად დადგომა ან პირადი მოსაზრების გამოთქმა მტკიცებულებასთან დაკავშირებით.....	203
ფაქტების დამახინჯება.....	204
ისეთი ფაქტების ხსენება, რომელიც არ არის საქმეში.....	205
სხვა ქმედებები, რაც არღვევს ბრალდებულის სამართლიანი სასამართლოს უფლებას.....	206
ნორმის არასწორად გადმოცემა.....	206
უდანაშაულობის პრეზუმფციასთან დაკავშირებული ნორმების დამახინჯება.....	206
კანონის ნორმის არასწორი ინტერპრეტაცია გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტის თაობაზე.....	206

მტკიცების ტვირთთან დაკავშირებული კანონის ნორმის არასწორი ინტერპრეტაცია.....	207
კანონის არასწორი განმარტება განზრახვის ცნებასთან მიმართებაში..	208
მტკიცებულების არასწორი დახასიათება.....	208
კომენტარების გაკეთება ბრალდებულის შესახებ.....	209
ბრალდებულის დაცინვა ან მისი დამცირება.....	209
ბრალდებულის გარკვეული ეპითეტით მოხსენიება.....	209
ბრალდებულის ცნობილ ადამიანებთან შედარება.....	210
ბრალდებულის „პროფესიონალ კრიმინალად“ მოხსენიება.....	210
განცხადება, რომ ბრალდებული საშიშა საზოგადოებისთვის.....	211
მითითება ბრალდებულის წარსულში ნასამართლობაზე.....	211
ჯგუფურ ცრურწმენებზე/წინასწარ განწყობებზე აპელირება.....	212
მითითება რასობრივ კუთვნილებაზე.....	212
გენდრულ დისკრიმინაციაზე ან ჰომოფობიაზე აპელირება.....	213
აპელირება კლასობრივ დისკრიმინაციაზე.....	214
კომენტარი რეგიონთან დაკავშირებით.....	214
რელიგიური ხასიათის კომენტარები.....	215
დაცვის თეორიის დაცინვა ან დაკნინება.....	215
მოწმის შესახებ მიუღებელი განცხადების გაკეთება.....	216
მოწმის „მატყუარად“ მოხსენიება.....	216
მითითება იმაზე, რომ ურთიერთობის სპეციალური ხასიათიდან გამომდინარე შეუძლებელია მოწმის დაკითხვა.....	217
მსხვერპლზე/დაზარალებულზე აპელირება.....	218
მსაჯულთა დაზარალებულის ადგილზე დაყენება.....	218
დღესასწაულებზე აპელირება მსაჯულთა ემოციებზე ზემოქმედებისათვის.....	219
სახელმწიფო ბრალდების პოზიციის გაიგივება დაზარალებულთან.....	219
დაზარალებულისა და ბრალდებულის უფლებების შედარება.....	220
მითითება იმაზე, რომ მოსამართლე და ბრალდება (სახელმწიფო) ერთ მიზანს ემსახურებიან.....	220

ზეწოლა ცალკეულ მსაჯულზე ან მსაჯულთა შემადგენლობაზე.....	221
მსაჯულთა მოწოდება „შეასრულონ მათზე დაკისრებული ფუნქცია,“ გასწიონ სამსახური, შეასრულონ საზოგადოების სინდისის ფუნქცია, ან გამოასწორონ საზოგადოებაში არსებული უკანონობა.....	221
რეპლიკის უფლებით ბოროტად სარგებლობა.....	222
წინასასამართლო შუამდგომლობა.....	223
დასკვნა.....	231

შესავალი¹

2009 წლის 9 ოქტომბერს, ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიღებით, საქართველოში შემოვიდა შეჯიბრებითობის სისტემა სისხლის სამართლის საქმეებზე. იურისტებისათვის ეს უდიდეს ცვლილებასა და გამოწვევას წარმოადგენს. სასამართლო პროცესებზე მოსამართლეები აღარ გამოაქვეყნებენ მტკიცებულებებს და დაჰკითხავენ მოწმეებს. ახლა უკვე პროკურორის/ადვოკატის საქმეა წარმოადგინოს თავისი საქმე და დაჰკითხოს მოწმეები. თუ პროკურორი/ადვოკატი თავის საქმეს თავს ვერ გაართმევს, მტკიცებულებები და ჩვენება ვერასდროს მივა მოსამართლემდე ან ნაფიც მსაჯულებამდე, რომლებმაც საქმე უნდა გადაწყვიტონ. ახლა ტვირთი მთლიანად მხარეებზეა, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ, რომ მათი შუამდგომლობების მხარდამჭერი მტკიცებულებები მოსამართლემდე ან ნაფიც მსაჯულებამდე მივიდეს. მათ ასევე უნდა შეძლონ, რომ არასასურველი მტკიცებულებები არ იყოს განხილული. ამ მიზეზთა გამო უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ პროკურორებმა/ადვოკატებმა გაიგონ და მაღალ დონეზე დაეუფლონ შეჯიბრებითობის სისტემას.

შეჯიბრებითობის სისტემის ფარგლებში თითოეული მხარე წარმოადგენს მტკიცებულებებს, რომლებიც, მათი აზრით, მათ პოზიციებს გაამყარებს. არსებობს გარკვეული თანმიმდევრობა, რომელიც ამ პროცესში დაცული უნდა იყოს. გარდა ამისა, არსებობს წესები, რომლებიც არეგულირებს, თუ რა შეუძლია და რა არ შეუძლია გააკეთოს პროკურორმა/ადვოკატმა. ეს წესები იმისთვის შეიქმნა, რომ პროკურორებს/ადვოკატებს ჰქონოდათ სახელმძღვანელო პრინციპები თავისი საქმეების წარმოდგენისას. ამ წესებისა და მისი გამოყენების პრინციპის გაგება წარმოადგენს პირველ ნაბიჯს შეჯიბრებითობის სისტემაში ეფექტურ პროკურორად/ადვოკატად ჩამოყალიბებისათვის.

სასამართლო უნარ-ჩვევები პროცესის ხუთ არსებით ფაზას

---

¹ მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

მოიცავს: ნაფიც მსაჯულთა შერჩევა (**Voir Dire**), შესავალი სიტყვა, პირდაპირი დაკითხვა, ჯვარედინი დაკითხვა და დასკვნითი სიტყვა.

საქმის წარმატებულად წარმოდგენისათვის არსებითი მნიშვნელობა აქვს მხარის მიერ თითოეული ფაზის სწორი განხორციელების მეთოდის ცოდნას. მას შემდეგ, რაც პროკურორი/ადვოკატი გაიგებს და დაეუფლება სასამართლო პროცესის სხვადასხვა ფაზას, იგი შეძლებს ისეთი პრეზენტაციის გაკეთებას, რომელიც ნაფიც მსაჯულებს/მოსამართლეს დაარწმუნებს მისი საქმის სისწორეში და განაწყობს მისი ან მისი კლიენტის სასარგებლოდ. სასამართლო უნარ-ჩვევების სწავლის პროცესი ნებისმიერი სხვა უნარ-ჩვევის შექმნას ჰგავს, როგორცაა, მაგალითად, ფეხბურთის თამაშის სწავლა. პიროვნებამ თავდაპირველად ფეხბურთის წესები უნდა ისწავლოს და მხოლოდ ამ წესების შესწავლისა და ხანგრძლივი ვარჯიშის შემდეგ შეიძლება იგი წარმატებული მოთამაშე გახდეს. ეს არ არის პროცესი, სადაც ადამიანი წესებს სწავლობს და შემდეგ უბრალოდ ამ წესებით ფიქრის გარეშე მოქმედებს. სასამართლო უნარ-ჩვევები შემოქმედებითი პროცესია. ამ წესების ფარგლებში წარმატებულმა პროკურორმა/ადვოკატმა ისე უნდა წარმოაჩინოს თავისი პრეზენტაცია, რომ ის საქმეში არსებულ ფაქტებსა და შესაბამის კანონებს მოერგოს. პროკურორს/ადვოკატს ჭეშმარიტი პროფესიონალის სტატუსი ენიჭება მხოლოდ წლების პრაქტიკისა და უამრავი სასამართლო პროცესის ჩატარების შემდეგ, სადაც ხდება ნასწავლი უნარ-ჩვევების დახვეწა და განვითარება.

ქვემოთ მოცემული მასალა მოიცავს ძირითად ინფორმაციას სასამართლო პროცესის ხუთი ფაზისა და მათი განხორციელების ტექნიკის შესახებ. როგორც ნებისმიერი უნარ-ჩვევის შესწავლის შემთხვევაში, წინამდებარე სახელმძღვანელოს მკითხველებს მოვუწოდებთ მოიძიონ სხვა წყაროები და დამატებითი მასალა, რომელიც მათ წარმატებულ პროკურორებად/ადვოკატებად ჩამოყალიბებაში დაეხმარება. ასევე აღსანიშნავია, რომ მოცემული მასალა საქართველოში 2011 წელს არსებულ მდგომარეობას უკავშირდება, სადაც საქმეთა უმრავლესობას კვლავაც მოსამართლე იხილავს საქმეთა ერთი კატეგორიის გარდა – დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილი მკვლელობის საქმე შესაძლოა ნაფიცმა მსაჯულებმა გა-

ნიხილონ თბილისში. არცთუ შორეულ მომავალში ნაფიცი მსაჯულები სისხლის სამართლის საქმეების დამატებით კატეგორიებსაც განიხილავენ. მართალია, ამ სახელმძღვანელოში მოცემული მრავალი უნარ-ჩვევა როგორც მოსამართლის, ისე ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით ჩატარებულ სასამართლო პროცესებზე გამოიყენება, მაგრამ არსებობს არსებითი განსხვავება, თუ როგორ უნდა იყოს საქმე ნაფიცი მსაჯულებისა და მოსამართლის წინაშე წარდგენილი.

სასამართლო პროცესის მოგების ან წაგების უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი ერთი სიტყვით შეიძლება გამოიხატოს: მომზადება, მომზადება, მომზადება. მას ალტერნატივა არ აქვს. საქმის მოგება პროცესის მიმდინარეობისას ძალზედ იშვიათია, ის – პროცესამდებო მოგებულის ან წაგებულის. ეს არის საკითხი, რომლის მნიშვნელობის დაკნინება შეუძლებელია და რომელსაც თითოეულ ქვეთავში კვლავაც და კვლავაც მივუბრუნდებით. სასამართლო პროცესამდე, მომზადების ეტაპზე თქვენ აყალიბებთ შესავალ სიტყვას, ატარებთ გამოძიებას, არჩევთ მოწმეებს და ამზადებთ ამ მოწმეებს სასამართლო პროცესისთვის. ასევე, თქვენ განსაზღვრავთ და ამზადებთ იმ ნივთიერ მტკიცებულებებს, ცხრილებსა და სხვა დამხმარე საშუალებებს, რომლებსაც პროცესის მიმდინარეობისას გამოიყენებთ. გარდა ამისა, თქვენ ემზადებით მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეების ჯვარედინი დაკითხვისთვის. ყველა წარმატებული ადვოკატი გირჩევთ – მომზადება სასამართლო პროცესზე წარმატების საწინდარია.

ადვოკატისა და კლიენტის ურთიერთობები. კლიენტის ბამოკითხვის სპეციფიკა²

სანამ უშუალოდ ადვოკატისა და კლიენტის ურთიერთობების განხილვაზე გადავიდოდეთ, მნიშვნელოვანია გავიხსენოთ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ის მუხლები, რომლებიც ამ საკითხს ეხება. სახელდობრ:

მუხლი 38. ბრალდებულის უფლება-მოვალეობანი

5. ბრალდებულს აქვს ადვოკატის არჩევისა და ყოლის, ასევე მის მიერ არჩეული ადვოკატის ნებისმიერ დროს შეცვლის უფლება, ხოლო თუ ის უქონელია – უფლება, დაენიშნოს ადვოკატი სახელმწიფოს ხარჯზე. ბრალდებულს უნდა ჰქონდეს გონივრული დრო და საშუალება დაცვის მომზადებისთვის. ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობა კონფიდენციალურია. აკრძალულია ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობებზე ასეთი შეზღუდვების დაწესება, რომლებიც ხელს შეუშლის დაცვის სათანადოდ განხორციელებას.

მუხლი 41. ბრალდებულის მიერ ადვოკატის აყვანა

ადვოკატს ირჩევს და იყვანს ბრალდებული ან, ბრალდებულის ნების გათვალისწინებით, – მისი ახლო ნათესავი ან სხვა პირი. გამოძიებელს, პროკურორს, მოსამართლეს უფლება არა აქვთ, რეკომენდაცია გაუწიონ რომელიმე ადვოკატს. ბრალდებული (მისი ახლო ნათესავი, სხვა პირი) და ადვოკატი თავიანთ ურთიერთობებს აწესრიგებენ შეთანხმების საფუძველზე.

---

2 კლიენტის გამოკითხვა – სტატია: კლიენტთან ურთიერთობის დამყარება, ავტორი ჯონ რეპინგი. იურიდიული დახმარების სასწავლო ცენტრის სამხრეთის ოფისი; იურიდიული დახმარების სამსახურის სასწავლო პროგრამების (ცენტრის) ყოფილი დირექტორი (კოლუმბიის ოლქი), ნიუ-ორლეანსი, ჯორჯიის შტატი. გამოყენებულია ჯონ რეპინგის ნებართვით, „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ განხორციელებული შესწორებებითა და თარგმნით.

მუხლი 43. ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობების კონფიდენციალურობა

1. ბრალდებულის ურთიერთობა მის ადვოკატთან კონფიდენციალური და თავისუფალია.
2. კონფიდენციალურია ასევე პირის ბრალდებულად ცნობამდე მისი ურთიერთობა მის შესაძლო ადვოკატთან.
3. დაკავებული ან დაპატიმრებული ბრალდებულის ურთიერთობა მის ადვოკატთან შესაძლებელია შეიზღუდოს მხოლოდ ვიზუალური მეთვალყურეობით.

მუხლი 60. სისხლის სამართლის პროცესში ადვოკატის მონაწილეობის გამომრიცხავი გარემოებები

ადვოკატი ვერ მიიღებს მონაწილეობას სისხლის სამართლის პროცესში, თუ:

- ა) ამ საქმეში მონაწილეობდა როგორც მოსამართლე, ნაფიცო მსაჯული, პროკურორი, გამომძიებელი, სასამართლო სხდომის მდივანი, მოწმე ან ექსპერტი.
- ბ) იურიდიულ დახმარებას უწევს ან უწევდა იმ პირს, რომლის ინტერესებიც ეწინააღმდეგება მის მიერ დასაცავი ბრალდებულის ინტერესებს, რომელსაც ის წარმოადგენს.
- გ) ნათესაური ურთიერთობა აქვს მოსამართლესთან, პროკურორთან, გამომძიებელთან ან სხდომის მდივანთან, რომელიც მონაწილეობს ან მონაწილეობდა ამ საქმის გამომძიებასა თუ სასამართლო განხილვაში.

კლიენტთან ურთიერთობის დამყარება

ადვოკატის საქმიანობის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ელემენტი კლიენტებთან კარგი ურთიერთობის დამყარებაა. კლიენტების ნდობის მოპოვება საკუთარი თავის მათ ადვილზე დაყენებას მოითხოვს. ეს კი მოთმინების, თანაგრძნობისა და ურთიერთობის ჩამოყალიბების სურვილთან არის დაკავშირებული. ურთიერთობის დამყარებისათვის აუცილებელია დადებით განწყობა.

ჯანსაღი ურთიერთობა ხელს უწყობს თქვენი კლიენტის ინტერესების კარგად წარმოდგენას. ეს დაგეხმარებათ მოიპოვოთ სანდო ინფორმაცია კლიენტისგან, რაც საქმის მომზადებაში დაგეხმარებათ. თუ კლიენტს თქვენდამი ნდობას შთააგონებთ, შედარებით ადვილი იქნება მისი დარწმუნება თქვენ მიერ შეთავაზებული კურსის სისწორეში. ამ შეთხვევაში კლიენტს მუდმივად არ დასჭირდება მოითხოვოს თქვენგან იმის დადასტურება, რომ მის საქმეზე მუშაობთ, რასაც შეუძლია ძალიან დიდი დრო წაგართვათ. ზოგიერთი ადვოკატი არასათანადო ყურადღებას უთმობს კლიენტებთან ურთიერთობას. უფრო მეტიც, ზოგიერთი თვლის, რომ კლიენტი დაბრკოლებებს უქმნის „საკუთარი“ საქმიანობის განხორციელებაში. ადვოკატები, რომლებიც ასე ფიქრობენ, დაბრკოლებას უქმნიან საქმის წარმატებით გადაწყვეტას.

კლიენტთან ურთიერთობის დამყარება პირველი შეხვედრით იწყება. ამ ურთიერთობის შემდგომი განვითარება მოხდება კლიენტთან შემდგომ შეხვედრებზე. უმნიშვნელოვანესია დაუმტკიცოთ კლიენტს, რომ მის და მხოლოდ მის მხარეს ხართ და რომ მზად ხართ ჩალოთ მის საქმეში დრო და ენერჯია. იმდენად, რამდენადაც კლიენტის ნდობისა და პატივისცემის მოპოვება თქვენს ქმედებაზეა დამოკიდებული, და არა თქვენს სიტყვებზე, შეუძლებელი იქნება კლიენტის სრული ნდობისა და პატივისცემის მოპოვება მასთან პირველივე შეხვედრაზე. თუმცა, თუ გაიაზრებთ ამას, თავიდანვე შეძლებთ საფუძველი ჩაუყაროთ კლიენტთან ორმხრივად სასარგებლო ურთიერთობის ჩამოყალიბებას. ქვემოთ განხილული რამდენიმე საკითხი, რაც დაგეხმარებათ კლიენტთან ურთიერთობის დაწყებასა და განვითარებაში. კარგი იქნება, თუ ამ საკითხებს მხედველობაში მიიღებთ და გაითვალისწინებთ საქმეზე მუშაობის დაწყებისთანავე.

იცოდეთ თქვენი საქმე და დაეხმარეთ კლიენტს გაერკვეს თქვენს საქმიანობაში

კლიენტთან პირველი შეხვედრისთვის მომზადების დროს გაითვალისწინეთ, რომ ის, რასთანაც მას უწევს შეხება, მისთვის სრულყოფილად უცხოა. მათაც კი, ვისაც წარსულში ჰქონია შეხება მართლმსაჯულების სისტემასთან, შესაძლოა საერთოდ არ ჰქონდეს წარმოდგენა, სისხლის სამართლის სისტემაზე. ეს პროცესი იქნება ერთდროულად დამაბნეველი და შიშის მომგვრელი თქვენი კლიენტისთვის. პირველი შეხვედრის დროს კლიენტზე კომპეტენტური და მცოდნე ადვოკატის შთაბეჭდილების დატოვებით, გაიაღვილებთ მისი ნდობის მოპოვებას.

თქვენ უნდა უზრუნველყოთ, რომ კლიენტმა გაიგოს წაყენებული ბრალდების შინაარსი, მოსალოდნელი სასჯელი და დაცვის პოტენციური მიმართულებები. აუხსენით კლიენტს, რომ ადვოკატისა და კლიენტის ურთიერთობა დაცულია. უთხარით მას, თუ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ თქვენთან წინასწარი კონსულტაციის გარეშე, არავის ესაუბროს. მიაწოდეთ კლიენტს იმ ადამიანების ჩამონათვალი, ვინც თქვენი დავალებით დაუკავშირდება მას. მოიპოვეთ არსებული დოკუმენტებისა და ანგარიშების, საბრალდებო აქტის ასლები და განიხილეთ ისინი კლიენტთან ერთად.

აჩვენეთ კლიენტს, რომ გსურთ ირწმუნოთ მისი უდანაშაულობა

დაარწმუნეთ თქვენი კლიენტი, რომ მის მხარეს ხართ. და რომ თქვენ მას დამნაშავედ არ მიიჩნევთ. რადგან კლიენტი თავდაპირველად თქვენ აღგიქვამთ, როგორც სისტემის კიდევ ერთ მონაწილეს, რომელსაც მისი არ სჯერა. ის თქვენ აღგიქვამთ, როგორც ადამიანს, რომელიც უნდა დაარწმუნოს საკუთარ უდანაშაულობაში. ის ჩათვლის, რომ თუ თქვენ მის უდანაშაულობაში დარწმუნდებით, უფრო მეტს გააკეთებთ მისთვის, ვიდრე იმ შემთხვევაში, თუ თქვენ ჩათვლით, რომ ის დამნაშავეა. თქვენ უნდა დაეხმაროთ მას იმის აღქმაში, რომ თქვენი ძალისხმევის ხარისხი არ არის დამოკიდებული მის დამნაშავეობასა თუ უდანაშაულობაზე. თუმცა, ამ ეტაპზე მისვლამდე, თუ ის იგრძნობს, რომ თქვენ მას დამნაშავედ თვლით, დიდია იმის საფრთხე, რომ მან გაწყვიტოს თქვენთან ურთიერთობა.

დარწმუნებული ხართ, რომ გინდათ ჰკითხოთ თქვენს კლიენტს რა მოხდა?

როგორც ალბათ უკვე ნათელია წინა ორი ქვეთავიდან გამომდინარე, არ უნდა ისაუბროთ თქვენს კლიენტთან იმაზე, თუ რა მოხდა მისი ვერსიით, მანამ, სანამ არ დაამყარებთ მასთან სათანადო ურთიერთობას. ადვოკატებს შორის აზრთა სხვადასხვაობაა იმასთან დაკავშირებით, საერთოდ უნდა ჰკითხოთ თუ არა ადვოკატმა კლიენტს თუ რა მოხდა, მაგრამ ერთი რამ ცხადია: ამის გაკეთება კლიენტთან ურთიერთობის ადრეულ ეტაპზე არასწორი სტრატეგიაა. კლიენტის იძულება მოჰყვეს მისი ვერსია ადვოკატთან ურთიერთობის ჩამოყალიბებამდე, რისკებთან არის დაკავშირებული. დაკვირვებულმა ადვოკატმა კლიენტის ასეთ პოზიციაში ჩაყენების გარეშე უნდა შეძლოს საჭირო ინფორმაციის მოპოვება.

ჩვენს კლიენტებს არ აქვთ საფუძველი გვენდობოდნენ, როცა ჩვენ მათ პირველად ვხვდებით. მათ არ იციან, თუ როგორ იმოქმედებს მათ მიერ მოწოდებული ინფორმაცია ჩვენს ძალისხმევაზე დავიცვათ მათი ინტერესები. თავდაპირველად, კლიენტი აუცილებლად თვლის, რომ თქვენ უფრო ენერგიულად იმუშავებთ მის დასაცავად, თუ მის უდანაშაულობას ირწმუნებთ. შესაბამისად, თქვენს პირველ შეხვედრაზე კლიენტს ექნება დიდი ცდუნება, დაგიხატოთ უდანაშაულობის სურათი. ეს თანაბრად ეხება როგორც ფაქტობრივად უდანაშაულო, ისე დამნაშავე კლიენტს. მაშინაც კი, როცა კლიენტი უდანაშაულოა, არსებობს ფაქტების გარკვეული ვერსია, რომელიც მის დამნაშავეობაზე მიუთითებს, წინააღმდეგ შემთხვევაში ის არ იქნებოდა დაკავებული. ამ შემთხვევაში ის საფრთხე არსებობს, რომ უდანაშაულო კლიენტი შეეცდება „შეალამაზოს“ ფაქტები, რათა უფრო ნათლად დახატოს საკუთარი უდანაშაულობის სურათი.

ნებისმიერ შემთხვევაში, თუ პირველ შეხვედრაზე ვაიძულებთ კლიენტს მოგვიყვეს ფაქტების საკუთარი ვერსია, მაღალია არაზუსტი ინფორმაციის მიღების ალბათობა. ამ მიდგომის საფრთხეები აშკარაა. პირველ რიგში, დიდი ალბათობაა იმისა, რომ კლიენტის საქმის მომზდების დაწყებისას თქვენ დაეყრდნობით არაზუსტ ინფორმაციას. მეორე მხრივ, თქვენი კლიენტი შესაძლოა მიეჯავჭვოს

ამ არასწორ ვერსიას. მას შემდეგ, რაც თქვენ დამატებითი ინფორმაციის მეშვეობით გაარკვევთ, რომ თქვენი კლიენტის თავდაპირველი ვერსია არასწორი იყო, თქვენს კლიენტს შესაძლოა გაუჩნდეს სურვილი დაგარწმუნოთ, რომ მას ტყუილი არ უთქვამს. მან შესაძლოა ჩათვალოს, რომ თუ თქვენ მის ნდობას დაკარგავთ, იმავე ძალისხმევით არ განაგრძობთ მის დაცვას. ამგვარად, შესაძლოა აღმოჩნდეთ რთულ მდგომარეობაში, როცა თქვენი კლიენტი დაჟინებით მოგთხოვთ ამტკიცოთ ვერსია, რომელიც არ შეესაბამება არსებულ მტკიცებულებებს.

თუ კლიენტს პირველსავე შეხვედრაზე მოსთხოვთ მოგიყვებთ რა მოხდა, შესაძლოა აიძულოთ იგი მოჰყვეს და მიეჯაჭვოს არასწორ ვერსიას, რომლის გადათქმევინება მისთვის ძალიან გაგიჭირდებათ. ეს გაართულებს შემდგომშიც მისგან სარწმუნო ინფორმაციის მიღებას.

გამოიჩინეთ მზრუნველობა თქვენი კლიენტის, როგორც ადამიანის მიმართ

კიდევ ერთი რამ, რაც უნდა გადალახოთ, ის არის, რომ თქვენი კლიენტი თვლის, რომ თქვენ მისგან სრულიად განსხვავებულ სამყაროში ცხოვრობთ. ეს განწყობა გაამყარებს მის განცდას, რომ თქვენ და ის მართლმსაჯულების სისტემის სხვადასხვა მხარეს დგახართ. მიუხედავად იმისა, რომ, სავარაუდოდ, თქვენი და თქვენი კლიენტის განვლილი გზა და ცხოვრებისეული გამოცდილება განსხვავებული იქნება, აუცილებლად აღმოჩნდება რაიმე საერთო თქვენს შორის. გამოიჩინეთ მზრუნველობა იმის მიმართ, რაც თქვენს კლიენტს აწუხებს და გამოავლინეთ ინტერესი მისი პიროვნების მიმართ. ჰკითხეთ ოჯახის, ინტერესების, ცხოვრებისეული გამოცდილების შესახებ – რა თქმა უნდა, ურთიერთობის ძალიან ადრეულ ეტაპზე ღრმად პირადული საკითხებით დაინტერესება არ ღირს. აუცილებლად მიუბრუნდით ამ თემებს ურთიერთობის შემდეგ ეტაპებზე. მაგალითად, თუ თქვენი კლიენტი გეტყვით, რომ დედამისი ავად არის, დაინტერესდით დედამისის მდგომარეობით შემდეგ შეხვედრაზე. თუ გეტყვით, რომ რომელიღაც სპორტულ გუნდს გულშემატკივრობს, კომენტარი გააკეთეთ ამ გუნდის ბოლო თამაშზე თქვენს შემდეგ შეხვედრაზე. ამ გზით თქვენ ეუბნებით თქვენს კლიენტს, რომ გაინტერესებთ იგი, როგორც ადამიანი.

**ნურასდროს დადებით ისეთ პირობას, რასაც ვერ შეასრულებთ,
ისეთი პირობა დადეთ, რასაც შეასრულებთ**

ძნელად თუ წარმოიდგენთ რაიმეს, რაც უფრო მეტად იმოქმედებს თქვენი და თქვენი კლიენტის ურთიერთობის საწინააღმდეგოდ, ვიდრე პირობა, რომელიც დადეთ და ვერ შეასრულებთ. თქვენი კლიენტი გააკვირდებათ და თქვენგან მოითხოვს დაუმტკიცოთ, რომ თქვენი სიტყვის ნდობა შეიძლება. ნდობის მოპოვებაში ხელს შეგიშლით ნებისმიერი პირობა, თუნდაც ძალიან უმნიშვნელო, რის დაცვასაც ვერ შეძლებთ. ჩვენი საქმიანობის შედეგების წინასწარგანჭვრეტის შეუძლებლობიდან გამომდინარე, თქვენ ბევრს ვერაფერს შეჰპირდებით კლიენტს საქმესთან დაკავშირებით. ეს, უპირველეს ყოვლისა, ეხება საკითხს, რაც თქვენს კლიენტს ყველაზე მეტად ანაღვლებს: მოვიგებთ საქმეს? შეძლებთ გამათავისუფლო?

ნუ შეჰპირდებით კლიენტს მისთვის სასურველ შედეგს იმისთვის, რომ მისი ნდობა მოიპოვოთ. თუ ამ პირობის შესრულებას ვერ შეძლებთ, მისი შეუსრულებლობით ურთიერთობისთვის მიყენებული ზიანი გაცილებით უფრო მძიმე იქნება, ვიდრე ის საგარაუდო სარგებელი, რაც შეიძლება ასეთმა პირობამ მოგიტანოთ მოკლევადიან პერსპექტივაში.

მეორე მხრივ, კლიენტის ნდობის მოპოვების საუკეთესო შესაძლებლობაა მისთვის მიცემული დაპირების შესრულება. ასეთი პირობა შესაძლოა იყოს მისი მონახულება ციხეში გარკვეულ დღეს. ჰკითხეთ თქვენს კლიენტს, ხომ არ უნდა ვინმეს დაურეკოთ და უთხრათ, რომ ის კარგად არის. ეს პირობა აუცილებლად უნდა შეასრულოთ. თუ ეტყვით, რომ მისთვის რამეს მოიძიებთ ან გარკვეულ საკითხს შეისწავლით, ასეც მოიქეცით. ასეთი მცირედი შესტებით თქვენ მოიპოვებთ თქვენი კლიენტის ნდობას და დაამყარებთ მასთან სათანადო ურთიერთობას.

**მიაწოდეთ ინფორმაცია სიახლეების შესახებ თქვენს კლიენტს და
იქონიეთ მასთან რეგულარული კონტაქტი**

ერთი რამ, რაც შეიძლება კლიენტს თავში უტრიალებდეს, არის ის, რომ ადვოკატს იმაზე მეტი საქმე აქვს, ვიდრე მას შეუძლია გაუძღვეს. თქვენი კლიენტი არ იქნება დარწმუნებული, რომ თქვენ

სათანადო ყურადღებასა და დროს დაუთმობთ მის საქმეს. სანამ მის დარწმუნებას შეძლებთ საწინააღმდეგოში, შესაძლოა ბევრი დრო დაგეხარჯოთ. ეს განსაკუთრებით დაკავებულ კლიენტს შეეხება. თუ კლიენტი არ არის დარწმუნებული, რომ ადვოკატი მის საქმეს სათანადო დროს უთმობს, ის სხვებს ჰკითხავს, რა უნდა გაკეთდეს მის სიტუაციაში. ხალხი, ვისაც იგი რჩევისთვის მიმართავს, სავარაუდოდ, იმავე თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულებაში მოთავსებული ადამიანები იქნებიან, ვინც მასავით გაუცნობიერებელია სამართალში. ამის შედეგ, თქვენი კლიენტი ტელეფონის ზარებით აგიკლებთ, რათა შეამოწოს გააკეთეთ თუ არა ყველაფერი, რაც უნდა გაგეკეთებინათ.

რჩევები, რასაც ის მიიღებს, შესაძლოა სრულიად არ იყოს რელევანტური მისი საქმისთვის. შესაბამისად, თქვენ დამატებითი დროის დახარჯვა მოგიწევთ იმაზე, რომ თქვენს კლიენტს აუხსნათ, თუ რატომ არ არის საჭირო, ან არ აქვს აზრი კონკრეტული ქმედების განხორციელებას მის საქმეზე. ამრიგად, თქვენ მოგიწევთ კლიენტის გადარწმუნება. ეს კი იმაზეა დამოკიდებული, თუ როგორი ადამიანია თქვენი კლიენტი და რამდენად დიდია მისი თქვენდამი, როგორც ადვოკატისადმი, ნდობა. შესაძლოა კლიენტმა დაიჟინოს ისეთი ქმედების განხორციელება, რომლის უშედეგობაშიც თქვენ დარწმუნებული ხართ, თუმცა ვერ შეძლოთ ამაში კლიენტის დარწმუნება. ისევ და ისევ, ის თუ რამდენად შეძლებთ მის გადარწმუნებას, იმაზეა დამოკიდებული, თუ რამდენად სჯერა თქვენს კლიენტს, რომ მის საქმეს სათანადო ყურადღებას უთმობთ.

როგორ მოვიქცეთ, თუ პირველი შეხვედრისთვის ძალიან ცოტა დრო გვაქვს

ზემოთ აღწერილი მიზნების მიღწევა პირველივე შეხვედრაზე იწყება. იდეალურ შემთხვევაში პირველი შეხვედრა დროში შეზღუდული არ უნდა იყოს. იმ შემთხვევაში, თუ თქვენს კლიენტს პირველად სასამართლოში ხვდებით მოსამართლის წინაშე წარდგომამდე სულ ცოტა ხნით ადრე, შეეცადეთ, რომ ამ პირველმა დაჩქარებულმა შეხვედრამ ურთიერთობა არ გაგიფუჭოთ. კლიენტმა თქვენს მიმართ ნდობა არ უნდა დაკარგოს იმის გამო, რომ თქვენ

განერვიულებული ან დაძაბული ხართ. ასეთ შემთხვევაში, რა თქმა უნდა, 10-15 წუთი არ იქნება საკმარისი იმისთვის, რომ კლიენტთან სათანადო ურთიერთობა დაამყაროთ. იფიქრეთ იმაზე, თუ რისი მიღწევა შეიძლება ამ შეხვედრაზე: 1) მიიღოთ ინფორმაცია, რაც დაგჭირდებათ სასამართლოში; 2) აუხსნათ კლიენტს, თუ რა ხდება სასამართლოში ამ პირველ დღეს, და როდის შეძლებთ მასთან ხანგრძლივ საუბარს. თქვენს კლიენტს, სავარაუდოდ, ბევრი ექნება სათქმელი თქვენთვის ამ პირველ შეხვედრაზე. ის შეეცდება ყველაფერი ერთად „მოგაყაროთ“, მაგრამ თქვენ არ გეყოფათ დრო, რომ ყველაფერზე უპასუხოთ. აუხსენით კლიენტს, თუ რაზე უნდა გაამახვილოთ ყურადღება ამ პირველ შეხვედრაზე. აუხსენით, რატომ არის მნიშვნელოვანი ამ ინფორმაციის მიღება. უთხარით, რომ მალე შეხვდებით და გაცილებით უფრო დეტალურად ისაუბრებთ საქმეზე. უთხარით, როდის შედგება შემდეგი შეხვედრა.

აუცილებლად უნდა აუხსნათ თქვენს კლიენტს, რომ ადვოკატისა და კლიენტის ურთიერთობის შინაარსი საიდუმლოა და, რომ იგი არ უნდა ესაუბროს არავის სხვას მის საქმეზე. აუხსენით თქვენს კლიენტს, თუ რა მოხდება იმ დღეს სასამართლოში. აუხსენით მას, რომ იმ ეტაპზე გჭირდებათ მხოლოდ ის ინფორმაცია, რაც იმ ეტაპზე არსებული საკითხის მოგვარებაში – სავარაუდოდ, მის გათავისუფლებაში დაგეხმარებათ. აუხსენით მას, რომ თქვენ ძალიან გაინტერესებთ მასთან საუბარში, რომ ძალიან ბევრი კითხვა გაქვთ, მაგრამ ახლა ძალიან ცოტა დრო გაქვთ ამისთვის. ქვემოთ იხილეთ ნიმუში: ადვოკატის საუბარი კლიენტთან მათი ურთიერთობის დასაწყისში:

ბატონო X, მე გახლავართ _____, თქვენი ადვოკატი. აი, ჩემი სავიზიტო ბარათი, სადაც არის ჩემი საკონტაქტო ინფორმაცია. სულ თან იქონიეთ ეს ბარათი, რომ ყოველთვის შეძლოთ ჩემთან დაკავშირება, როცა დაგჭირდებათ. პირველ რიგში მინდა გითხრა, რომ ჩვენი ურთიერთობის შინაარსი საიდუმლოა. იცით, ეს რას ნიშნავს? (მეცით საშუალება გიპასუხოთ, თუ მას სურს). ეს იმას ნიშნავს, რომ ჩვენ განსაკუთრებული ურთიერთობა გვაქვს. თქვენ შეგიძლიათ მითხრათ ყველაფერი, როგორც თქვენს ადვოკატს და მე არ მაქვს უფლება ვინმეს ვუთხრა თქვენი ნათქვამი,

თქვენი ნებართვის ვარეშე. ასეთი განსაკუთრებული ურთიერთობა თქვენ არავისთან არ გაქვთ, არც იმ პირებთან, ვისთან ერთადაც ციხეში სხედხართ, არც შეყვარებულთან, არც ოჯახის წევრებთან. თუ თქვენ საქმესთან დაკავშირებით ჩემ გარდა ვინმე სხვას რამეს ეტყვი, ან სხვების თანდასწრებით იტყვი, ეს ადამიანები შეიძლება იძულებულიები იყვნენ სასამართლოში მისცენ ჩვენება იმის შესახებ, რაც თქვენგან გაიგეს. მნიშვნელოვანია, რომ თქვენ სერიოზულად მოეკიდლოთ ამ პრივილეგიურულ ურთიერთობას, რათა დაიცვათ საკუთარი თავიც და თქვენი საყვარელი ადამიანებიც. ეს თქვენ ვიცავთ იმდენად, რამდენადაც თქვენ იცით, რომ შეგიძლიათ ყველაფერი მითხრათ და რომ ის, რასაც თქვენ მეტყვით, საიდუმლოა. თქვენ საყვარელ ადამიანებს რაც შეეხება, თუ მათ სასამართლოში დაიბარებენ და ჰკითხავენ, რა იციან ამ საქმის შესახებ, ისინი შეიძლება გულწრფელად უპასუზონ, რომ თქვენ უთხარი, „თუ საქმეზე უნდათ ლაპარაკი, თქვენს ადვოკატს დაურეკონ“. ასე რომ, თუ ვინმე საქმესთან დაკავშირებით რამეს ვკითხავთ, უთხარი, რომ თქვენმა ადვოკატმა გაგაფრთხილათ, არავისთან ისაუბროთ საქმეზე და, რომ თუ სურვილი აქვთ, შეუძლიათ მე დამირეკონ. ამასთან დაკავშირებით კითხვები ხომ არ გაქვთ?

ახლა, სწორედ იმ მიზეზის გამო, რის შესახებაც ვესაუბრეთ, არ მინდა, ამ ხალხის თანდასწრებით ვისაუბროთ თქვენს საქმეზე. მოდი, მოვიცადოთ, სანამ მარ-ტო დავრჩებით. ახლა არ მინდა საქმეზე საუბარი. ამასთან, ბევრი დრო არ გვაქვს და მინდა ყურადღება იმ საკითხებს დავუთმოთ, რაც დაგვეხმარება დღესვე გავიშვათ აქედან. ჩვენ ხვალ შევხვდებით და უფრო დეტალურად ვისაუბრებთ საქმეზე. თუ დღეს გაგათავისუფლეს, ჩემს ოფისში შევხვდეთ. თუ არ გაგათავისუფლეს, მე თვითონ მოვალ თქვენს სანახავად ხვალვე.

ახლა, მოდი, იმაზე ვისაუბროთ, თუ რა მოხდება დღეს. ის რაც დღეს ხდება, არის ალკვეთის ღონისძიების შეფარდება. იცით, რა ნიშნავს ეს?... (ესაუბრეთ მას, რათა დარწმუნდეთ, რომ მას ესმის რისთვის იმართება სხდომა და რა საკითხი უნდა გადაწყდეს). სასამართლო მოსმენის შემდეგ უნდა დავიცადოთ და ვნახოთ წავიყენებენ თუ არა ბრალდებას. ამ პროცესს მთლიანობაში ჩვენ ხვალ განვიხილავთ. თუ არ გაგათავისუფლეს, შემდეგი მოსმენა იქნება

წინასასამართლო სხდომა და თუ საჭირო იქნება, ამაზე ხვალ ვისაუბროთ. დღეს მჭირდება მივიღო ინფორმაცია, რომელიც დამეხმარება ვითხოვო თქვენი გათავისუფლება დღეს. რაზე კითხვა ხომ არ გაქვთ, სანამ დავიწყებთ? (განიხილეთ საკითხები, რაც მის გათავისუფლებაში დაგეხმარებათ)...

... რაზე კითხვა ხომ არ გაქვთ რომელიმე საკითხთან დაკავშირებით? თუ არ გაგათავისუფლეს, ხომ არ გინდათ ვინმეს დავურეკო – ოჯახს, დამქირავებელს, ვინმე სხვას?

ეს კლიენტთან ადვოკატის საუბრის მოკლე ვარიანტია, რომელიც არსებული ვითარებიდან გამომდინარეობს. თუმცა, ამ საუბრისას თქვენ გარკვეულ მიზნებს უკვე მიაღწიეთ:

1) გააგებინეთ თქვენს კლიენტს ის, რაც მან თავიდანვე უნდა იცოდეს, კერძოდ ის, რომ საქმესთან დაკავშირებით არავის უნდა ესაუბროს და აუხსენით, თუ რა მოხდება სასამართლოში დღეს;

2) თქვენ მას აუხსენით, თუ რატომ უნდა შემოიფარგლოთ მხოლოდ გარკვეული საკითხებით დღევანდელ შეხვედრაზე და, რომ ეს ის საკითხებია, რაც მისი ძირითადი სურვილის ასრულებისთვის, ანუ გათავისუფლებისთვის არის საჭირო;

3) თქვენ მას შეუთანხმდით შეხვედრაზე კონკრეტულ დროს და დაჰპირდით, რომ ამ საკითხებზე დეტალურად ისაუბრებდით;

4) თქვენ დატოვეთ კომპეტენტური იურისტის შთაბეჭდილება, ვინაიდან გაარკვიეთ იგი სამართლებრივ ნიუანსებში და თავდაჯერებული და ორგანიზებული წარსდექით მის წინაშე;

5) თქვენ მას შესაძლებლობა მიეცით დაესვა კითხვები, თუმცა შეზღუდულ საუბრის საკითხები; და

6) ჰკითხეთ რა, ხომ არ სურდა ვინმესთან დაგერეკათ, თქვენ მას აჩვენეთ, რომ ზრუნავთ მასზე და მიეცით პირობა, რომლის შესრულებაც შეგიძლიათ – სავარაუდოდ, პირველი აგური დადეთ თქვენს შორის ურთიერთობის დამყარებაში.

ახლა კი მიბრძანდით სასამართლოში მასთან ერთად და აჩვენეთ მას, რომ მისთვის და მისი ინტერესების დასაცავად მუშაობთ. კლიენტთან გამართული ურთიერთობის დამყარებისთვის სწორ გზას ადგახართ.

კლიენტის გამოკითხვისას გამოსაყენებელი კითხვების საკონტროლო ჩამონათვალი³

გამოკითხვა

კლიენტის ურთიერთგამომრიცხავი მონათხრობის მიუხედავად, დაცვის მხარემ შესაძლოა ეჭვქვეშ არ დააყენოს ის, თუმცა მოწინააღმდეგე მხარე კლიენტს ჯვარედინი დაკითხვისას რამდენიმე მნიშვნელოვან შეკითხვას დაუსვამს და საკმაოდ მძიმე გამოცდის წინაშე დააყენებს. სასამართლო განხილვის მოახლოებასთან ერთად, როდესაც დაცვის მხარეს უკვე აქვს სასამართლოზე წარსადგენი ინფორმაცია, სასურველია, გამოკითხვის გარკვეულ ეტაპზე, მან ეს ინფორმაცია ობიექტურად გააცნოს კლიენტს და მოერიდოს მისთვის დაუსაბუთებელი ოპტიმიზმის ან პესიმიზმის საფუძვლის შექმნას.

გამოკითხვისას გამოსაყენებელი კითხვების საკონტროლო ჩამონათვალი:

„სამოდელი“ ანდა „იდეალური“ გამოკითხვა არის ინფორმაცია იმის შესახებ, რაც ადვოკატმა უნდა მიიღოს კლიენტისაგან, იმისათვის, რომ მხარემ სრულყოფილად წარადგინოს საქმე სასამართლო პროცესზე, აუცილებელია მან გამოკითხვის ეტაპზე მიიღოს სრული ინფორმაცია კლიენტისაგან.

ზშირად არსებული პირობები პირველად გამოკითხვაში ქვემოთ ჩამოთვლილი ყველა საკითხის მიმოხილვის შესაძლებლობას არ იძლევა. ასეთ შემთხვევაში, კითხვები ბიოგრაფიული მონაცემებისა (განათლება, სამხედრო სამსახური, სამუშაო გამოცდილება, ოჯახური მდგომარეობა, ჯანმრთელობის მდგომარეობა) და გამოძიების დეტალების შესახებ შესაძლებელია მომდევნო გამოკითხვებისათვის გადადოთ.

---

³ კლიენტის გამოკითხვისათვის გამოსაყენებელი კითხვების საკონტროლო ჩამონათვალის გამოყენების უფლების მონიჭებისათვის მაღლობას ვუხდით ამერიკის სამართლის ინსტიტუტს. ტექსტის შესწორება და ქართულ ენაზე თარგმნა უზრუნველყო „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA **ROLI**) საქართველოს ოფისმა

(გამოკითხვის დროს ავსებს ადვოკატი)
ადვოკატის ფაილის №: სისხლის სამართლის საქმის №:
კლიენტის სახელი: წაყენებული ბრალდება:
გამოკითხვის თარიღი და დრო: გამოკითხვის ადგილი:
ადვოკატის სახელი:

• **პირადი ინფორმაცია კლიენტის შესახებ**

სახელი:

სხვა სახელები (კნინობითი სახელი ან მეტსახელი):

მისამართი:

ტელეფონი (ანდა საკონტაქტო პირის ნომერი და სახელი):

დაბადების თარიღი:

დაბადების ადგილი:

საცხოვრებელი ადგილი პირის დაკავების პერიოდში:

წინა საცხოვრებელი ადგილები (პირველიდან

უკანასკნელამდე):

საცხოვრებელი ადგილი (თარიღი) -დან (თარიღი) -მდე

• **განათლება:**

• **სამხედრო სამსახური:**

შეიარაღებული ძალები:

სამსახურის დანაყოფი:

სამხედრო სამსახურის დაწყების თარიღი:

სამხედრო სამსახურის დასრულების თარიღი:

სამხედრო სამსახურის დასრულების ტიპი:

ჯილდოები და მედლები:

საბრძოლო ოპერაციებში მონაწილეობის გამოცდილება:

საზღვარგარეთ სამსახურის პერიოდი (ადგილი და თარიღი):

ჰქონდა თუ არა ბრალდებულს წაყენებული ბრალი ან იყო თუ

არა იგი ნასამართლევი სამხედრო დანაყოფში სამსახურისას:

წაყენებული ბრალდება:

განაჩენი:

განაჩენის გამოტანის თარიღი:

სასჯელის ზომა, ასეთის არსებობის შემთხვევაში:

• **მიმდინარე საქმიანობა**

სამუშაო ადგილი (რამდენიმე სამუშაო ადგილის შემთხვევაში
თითოეული მიუთითეთ ცალკე-ცალკე)

დამსაქმებლის სახელი:

მისამართი:

ტელეფონის ნომერი:

საქმიანობის ტიპი:

კლიენტის უშუალო ხელმძღვანელი:

კლიენტის თანამდებობა:

კლიენტის სამუშაოს აღწერილობა: ხელფასი (დასაწყისში):
(დღეის მდგომარეობით):

სამუშაოს დაწყების თარიღი:

ამჟამად უმუშევარი:

უმუშევარია .... (თარიღიდან):

შემოსავლის სხვა წყარო:

• **წინა სამსახური**

წინა სამსახური (ყველა დამსაქმებელი, ყველაზე ადრეულიდან
ბოლომდე):

დამსაქმებლის სახელი:

მისამართი:

ტელეფონის ნომერი:

საქმიანობის ტიპი:

კლიენტის უშუალო ხელმძღვანელი:

კლიენტის თანამდებობა:

კლიენტის სამუშაოს აღწერილობა:

ხელფასი (დასაწყისში): (დამთავრებისას):

სამუშაოს დაწყების და დამთავრების თარიღი: (-დან) (-მდე)

სამსახურის დატოვების მიზეზი:

• **ოჯახური მდგომარეობა:**

დასაოჯახებელი [ ]

განქორწინებული [ ]
ქვრივი [ ]
დაოჯახებული: [ ]
ოფიციალურად [ ]
არაოფიციალურად [ ]
მეუღლე/პარტნიორი:
სახელი:
მისამართი:
ტელეფონი:
სამუშაო ადგილი:
სამსახურის ტიპი:
დამსაქმებლის სახელი:
დამსაქმებლის მისამართი:
დამსაქმებლის ტელეფონის ნომერი:
შვილი (შვილები):
სახელი:
ასაკი:
სახელი:
ასაკი:

• მშობლები/და-ძმა

კლიენტის მამა:
სახელი:
სამსახური:
ცალკე საცხოვრებელი [ ]
ავადმყოფობა [ ]
ცალკე საცხოვრებლის შემთხვევაში:
მისამართი:
ტელეფონი:
კლიენტის დედა:
სახელი:
სამსახური:
ცალკე საცხოვრებელი [ ]
ავადმყოფობა [ ]

ცალკე საცხოვრებლის შემთხვევაში:
მისამართი:

ტელეფონი:
კლიენტის ძმა (ძმები):
სახელი:
სამსახური:

ცალკე საცხოვრებელი [ ]
ავადმყოფობა [ ]

ცალკე საცხოვრებლის შემთხვევაში:
მისამართი:

ტელეფონი:
კლიენტის და (დები):
სახელი:
სამსახური:

ცალკე საცხოვრებელი [ ]
ავადმყოფობა [ ]

ცალკე საცხოვრებლის შემთხვევაში:
მისამართი:

ტელეფონი:

ვინ გაზარდა კლიენტი: (მიუთითეთ, თუკი ბავშვობაში მშობლები განქორწინებული იყვნენ. იმ შემთხვევაში, თუ კლიენტი მშობლებს არ გაუზრდიათ, მოიპოვეთ აღმზრდელი პირების შესახებ იგივე ინფორმაცია, რაც მშობლების შემთხვევაში.)

• დამატებითი ინფორმაცია:

მოინხმარს თუ არა კლიენტი ნარკოტიკულ საშუალებებს?
ტიპი(ტიპები):

მოხმარების დაწყების თარიღი:

მოხმარების სისშირე დღეისათვის:

ხომ არ გაუგვლია კლიენტს ნარკოტიკების მკურნალობის კურსი, ანდა რაიმე ფორმის დეტოქსიკაციის პროგრამა? აღწერეთ:

მოინხმარს თუ არა კლიენტი ალკოჰოლს?

ალკოჰოლის მოცულობა: გადამეტებული მოხმარების შემთხვევაში, რა თარიღიდან:

ზომ არ გაუვლია კლიენტს ალკოჰოლის მკურნალობის კურსი, ანდა რაიმე ფორმის დეტოქსიკაციის პროგრამა? აღწერეთ:

კლიენტის ფიზიკური და ფსიქიკური მდგომარეობა:

მიმდინარე ფიზიკური შეზღუდულობა:

მიმდინარე ფიზიკური ავადმყოფობა:

ამჟამად გადის სამედიცინო მკურნალობის კურსს:

ექიმის სახელი:

მისამართი:

ტელეფონი:

სერიოზული ფიზიკური დაზიანებები (ყველანაირი დაზიანება თავის არეში):

ტიპი:

მიზეზი:

თარიღი:

ჰოსპიტალიზაციის შემთხვევაში საავადმყოფოს სახელი, მისამართი, ქალაქი და ჰოსპიტალიზაციის თარიღი:

იყო თუ არა კლიენტი ოდესმე მოთავსებული ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში ან/ და ინსტიტუტში (დაწესებულების სახელი და ადგილი):

უსარგებლია თუ არა კლიენტს ოდესმე ფსიქიატრის ან ფსიქოლოგის მომსახურებით (სახელი, მისამართი და ტელეფონი):

ფსიქოლოგების ან ფსიქიატრების რაოდენობა:

გაუვლია თუ არა კლიენტს ოდესმე ფსიქიატრიული, ან ფსიქოლოგიური შეფასება (პირობები: შემფასებლის სახელი და მისამართი):

• **ნასამართლობა**

(ყველა დაკავება, ყველაზე ადრეულიდან ბოლომდე, ბრალდებების ჩათვლით, მათ შორის მიმდინარე ბრალდებები, არასრულწლოვან ასაკში დაკავება და/ან სხვა იურიდიციაში (ამერიკის შეერთებული შტატების პრაქტიკა) წარდგენილი ბრალდებები:

დაკავების თარიღი:

დაკავების ადგილი:

წაყენებული ბრალი:

გადაწყვეტილება, თუკი ის სასამართლოს მიერ არ იყო მიღებული (ამერიკის შეერთებული შტატების პრაქტიკა):

საპროცესო შეთანხმება სასამართლო პროცესი მოსამართლის, ანდა ნაფიცი მსაჯულების მონაწილეობით:

მოსამართლის სახელი:

სასამართლოს განაჩენი (დამნაშავე ან უდანაშაულო):

სასჯელის ზომა:

სასჯელის შეფარდების თარიღი:

ადვოკატის სახელი:

მისამართი:

ტელეფონის ნომერი:

სასჯელის ხანგრძლივობა:

დაწესებულება:

სასჯელალსრულების დაწესებულების ნომერი:

პრობაციის, ანდა პირობით ვადაზე ადრე გათავისუფლების თარიღი: -დან: -მდე:

პრობაციის, ან პირობით ვადამდე გათავისუფლების პირობების დარღვევისათვის განმეორებით დაკავება:

პრობაციის ოფიცრის, ანდა პირობით ვადამდე გათავისუფლების ოფიცრის სახელი:

მეორედ დაკავების თარიღი:

დარღვევის შედეგად წაყენებული ბრალი:

გადაწყვეტილება:

იხდიდა თუ არა კლიენტი პრობაციის, ან პირობით ვადამდე გათავისუფლების პერიოდს დაკავების პროცესში?

პრობაცია, ან პირობით ვადამდე გათავისუფლება: ზემოთ ჩამოთვლილი რომელი ბრალის გამო (მიუთითეთ ნომერი):

დაკავების მომენტში ხომ არ მიმდინარეობდა საქმისწარმოება კლიენტის წინააღმდეგ?

(მიუთითეთ ზემოხსენებულ წარმოებაში მყოფი საქმის ნომერი):

დაკავების მომენტში კლიენტი რომელიმე იურისდიქციის თანახმად ხომ არ იძებნებოდა დაკავების მიზნით?

იურისდიქცია (ამერიკის შეერთებული შტატების პრაქტიკა):

ბრალი:

საიდან აქვს კლიენტს ინფორმაცია მის წინააღმდეგ წარმოებული ძეზნის შესახებ:

სამართალდამცავი უწყების სახელწოდება (თუ ცნობილია):

საქმეზე მომუშავე ოფიცრის სახელი (თუ ცნობილია):

მიმდინარე საპატიმრო სტატუსი:

ციხე (დასახელება და მისამართი):

სასჯელაღსრულების დაწესებულება (დასახელება და მისამართი):

სასჯელაღსრულების დაწესებულების ნომერი:

ვირაო:

სად გამოცხადდა:

როდის გამოცხადდა:

ოღენობა:

ფორმა (ნაღდი ფული, ქონება და პირადი თავდებობა):

თუკი ვირაოს თანხა კომპანია დაფარა, მიუთითეთ სახელი:

რატომ დაფარა ვირაოს თანხა:

• **კლიენტის მიერ მოწოდებული ინფორმაცია**

სთხოვეთ კლიენტს ქრონოლოგიურად მოგიყვეთ მიმდინარე წაყენებული ბრალდების შესახებ: რა გააკეთა, რა შეემთხვა, რა მოხდა, სხვა ვინ იღებდა მასთან ერთად მონაწილეობას, როდის და რა ვითარებაში მოხდა კლიენტის დაკავება, ასევე დაკავების მომენტიდან მოყოლებული მისი და პოლიციის ურთიერთობის შესახებ. მას შემდეგ რაც კლიენტი დაასრულებს ამბის თხრობას, ადვოკატმა დაზუსტების მიზნით მას დამატებითი კითხვები უნდა დაუსვას: ვინ, რა, რატომ, როდის, სად და როგორ. გამოკითხვის დასრულებამდე ადვოკატი უნდა დარწმუნდეს, რომ აქვს სულ მცირე, ქვემოთ მოყვანილი ინფორმაცია:

მოვლენათა განვითარების კლიენტისეული ვერსია, რომელიც საფუძვლად უდევს წაყენებულ ბრალს, ან თუკი კლიენტი უარყოფს საქმეში საკუთარ მონაწილეობას, სად იყო და რას აკეთებდა კლიენტი იმ მოვლენების დროს, რომელთაც ემყარება მისთვის წაყენებული ბრალი:

მოწმეები (მიუთითეთ სასურველია, თუ არა მათთან დაუყოვნე-

ბლივ დაკავშირება რაიმე მიზეზის გამო):

თვითმხილველი მოწმეები, რომელთა ჩვენებას ეყარება წყენებული ბრალი (მათ შორის მომჩივანი და ბრალდების მხარის მოწმეები).

აღიბის შემქმნელი მოწმეები:

მოწმეები (რომელთაც შეუძლიათ ბრალდებულის დაზარალება):
თითოეული მოწმის სახელი (სთხოვეთ მოწმეს ასევე გითხრათ კინობითი სახელი და მეტსახელი): მისამართი:

ტელეფონის ნომერი:

მოწმესთან დაკავშირებისათვის გამოსადეგი სხვა ინფორმაცია (სად მუშაობს, სად დადის გასართობად/გაერთიანების წევრობა/ დახმარება და სად ღებულობს დახმარების ვაუჩერს და სხვა):

• დაკავება:

ვინ, რა, რატომ, როდის, სად და როგორ:

ვისთან ერთად იყო კლიენტი დაკავების მომენტში? სხვა პირებიც დაკავეს თუ არა მასთან ერთად? მოიპოვეთ ინფორმაცია ამ პირების შესახებ ისევე, როგორც მოწმეების შემთხვევაში:

იყო თუ არა კლიენტი ნასვამ მდგომარეობაში დაკავების მომენტში, ან ხომ არ მიუღია ალკოჰოლი ბოლო ხანებში:

იყო თუ არა კლიენტი ნარკოტიკების ზემოქმედების ქვეშ, ან ხომ არ მოუხმარია ნარკოტიკული საშუალებები ბოლო ხანებში:

დაკავების მომენტში კლიენტი ავად ხომ არ იყო:

დაკავების მომენტში, ან შემდგომ ხომ არ იყო კლიენტთან მიმართებაში უხეშად მოპყრობის შემთხვევა (აღწერეთ დაზიანებები):

დაკავების დრო და თარიღი:

დაკავების ზუსტი ადგილი:

დაკავების განმარტვილებელი პირების სახელები:

ჰქონდათ თუ არა დაკავების შესახებ სასამართლოს განჩინება (ორდერი):

დაკავების საფუძველი:

რა კითხვები დაუსვეს კლიენტს:

რა უპასუხა კლიენტმა?

დაკავების მომენტში ან ნებისმიერ სხვა დროს პოლიციამ ზომ არ განახორციელა რაიმე ნივთის ამოღება თავად კლიენტისაგან, მისი სახლიდან, სამუშაო ადგილიდან, ავტომანქანიდან, კლიენტის ყოფნის ადგილიდან, ნებისმიერი სხვა პირის სახლიდან, ან სხვა ადგილიდან:

ამოღებული ნივთის სახეობა:

ჰქონდა თუ არა პოლიციას ჩხრეკის/ამოღების შესახებ სასამართლოს განჩინება?

აღწერეთ რა გარემოებებში მოხდა ნივთის ამოღება:

ყველა დამსწრე პირის შესახებ მოიპოვეთ იგივე ინფორმაცია, რაც მოწმეების შემთხვევაში მოიპოვეთ:

დაკავების შემდეგ:

ყველა ადგილი, სადაც განხორციელდა პოლიციის მიერ კლიენტის გადაყვანა:

თითოეულ ადგილზე მიყვანის ზუსტი დრო:

თითოეულ ადგილზე პოლიციის ოფიცერთა რაოდენობა (გამოძიებაში მონაწილე პოლიციელების სახელები, წოდებები და აღწერილობები):

• დაკითხვა:

სად განხორციელდა დაკითხვა?

როდის და რამდენი ხანი გაგრძელდა დაკითხვა?

ოფიცრები, რომელთაც განახორციელეს დაკითხვა:

სხვა დამსწრე პირები:

გამოყენებულ იქნა თუ არა სიცრუის ტესტი (ამერიკის შეერთებული შტატების პრაქტიკა)?

რა კონკრეტული კითხვები დასვა პოლიციის ოფიცერმა (ხშირად ეს ბრალდების მხარის პოზიციის დადგენის კარგი საშუალებაა):

ზომ არ დაუპირისპირა პოლიციამ კლიენტს მისი საწინააღმდეგო მტკიცებულებები?

რა მტკიცებულებები იყო გამოყენებული:

ზომ არ უთქვამს პოლიციას კლიენტისათვის იმის შესახებ, რომ ვინმემ მისი საწინააღმდეგო ჩვენება მისცა, ანდა საქმის მონაწილე რომელიმე სხვა ბრალდებულმა აღიარა დანაშაული?

ვინ იყო ეს პირი:

საქმეში მონაწილე რომელიმე სხვა ბრალდებულმა ხომ არ მისცა კლიენტის სასარგებლო ან საწინააღმდეგო ჩვენება კლიენტის თანდასწრებით? ვინ იყო ეს პირი:

უთხრა თუ არა კლიენტმა პოლიციას რაიმე?

კონკრეტულად რა უთხრა:

გააკეთა თუ არა კლიენტმა წერილობითი განცხადება?

მოაწერა თუ არა კლიენტმა ხელი ამ განცხადებას: შეავსო თუ არა, ან ხელი ხომ არ მოაწერა რაიმე ანკეტას? რა ანკეტა იყო ეს:

გააკეთა თუ არა კლიენტმა ზეპირი განცხადება? განხორციელდა თუ არა ზეპირი განცხადების ვიდეოჩანაწერა:

გაკეთდა თუ არა მისი სტენოგრაფიული ჩანაწერი:

აკეთებდა თუ არა ვინმე ჩანაწერებს ან შენიშვნებს? დეტალურად აღწერეთ კლიენტის განცხადებისას დაფიქსირებული სხვა გარემოებები:

გააფრთხილეს თუ არა კლიენტი წინასწარ, რომ:

ჰქონდა დუმილის უფლება; მის მიერ გაკეთებული ნებისმიერი განცხადება შეიძლება გამოყენებული ყოფილიყო მის წინააღმდეგ (ამერიკის შეერთებული შტატების პრაქტიკა);

ჰქონდა ადვოკატის მოთხოვნის უფლება ჩვენების მიცემამდე;

იმ შემთხვევაში, თუკი არ ჰქონდა ადვოკატის აყვანის ფინანსური შესაძლებლობა, მას დაკითხვამდე დაენიშნებოდა ადვოკატი:

რა პასუხი გასცა კლიენტმა ამ გაფრთხილებებზე:

ჰკითხეს თუ არა კლიენტს გასაგები იყო თუ არა მისთვის ყველა გაფრთხილება: კლიენტის პასუხი:

სთხოვეს თუ არა ამ გაფრთხილებების შემცველი სპეციალური ფორმის ხელმოწერა:

კლიენტის პასუხი:

ჩაუტარდა თუ არა კლიენტს ფიზიკური შემოწმება, აუღეს თუ არა სისხლის ნიმუში. ხომ არ აიღეს მისი თმის ნიმუში, ანდა დავარცხნეს, ჩაუტარდა თუ არა ნარკოტიკების ან ალკოჰოლური ტესტი, ან ნებისმიერ სხვა ტიპის სხეულის შემოწმება, კლიენტი ეჭიმა ან ფსიქიატრმა ხომ არ გასინჯა:

სად:

როდის:

აღწერეთ შემოწმების ან გასინჯვის პროცესი:

ყველა დამსწრე პირი:

ვინმეს ხომ არ უთქვამს რაიმე შემოწმების, ანალიზის ან გასინჯვის შედეგების შესახებ:

შემოწმებამდე ან გასინჯვამდე კლიენტს სთხოვეს თუ არა შესაბამისი ნებართვა:

გააფრთხილეს თუ არა კლიენტი იმის შესახებ, რომ ჰქონდა შემოწმებაზე უარის თქმის, ანდა პროცესზე ადვოკატის დასწრების მოთხოვნის უფლება:

განხორციელდა თუ არა კლიენტის რაიმე ფორმით ამოცნობა, სხვა პირებთან ერთად ამოცნობისათვის დაყენებით ან იდენტიფიკაცია?

სად:

როდის:

აღწერეთ ეს პროცესი: ყველა დამსწრე პირი (მათ შორის პოლიცია, მოწმეები, რომლებიც ამოცნობას ახორციელებდნენ, ამოცნობაში მონაწილე სხვა პირები, საქმის მონაწილე სხვა ბრალდებულები):

რა განმარტება მისცა პოლიციამ მოწმეს, რომელიც ახორციელებდა ამოცნობას: სთხოვეს თუ არა კლიენტს რაიმეს თქმა:

სთხოვეს თუ არა კლიენტს ნებართვა ამოცნობის პროცესში მონაწილეობაში ჩართვამდე, ანდა მის იდენტიფიკაციამდე:

რა პასუხი გასცა ამაზე კლიენტმა:

განუმარტეს თუ არა, რომ ჰქონდა უარის თქმის, ანდა ადვოკატის დასწრების მოთხოვნის უფლება:

რა პასუხი გასცა ამაზე კლიენტმა:

იდენტიფიკაციის პროცედურის განმავლობაში ხომ არ სთხოვეს რაიმეს გაკეთება (გავლა, რაიმე შესტიკულაციის გაკეთება, დალაპარაკება):

რა უპასუხა კლიენტმა:

განუმარტეს თუ არა, რომ ჰქონდა უარის თქმის უფლება? რა უპასუხა კლიენტმა:

ხომ არ სთხოვეს კლიენტს რაიმეს გახსენება (ქვეკითხვები

ამოცნობის პროცესისათვის):

სთხოვეს თუ არა კლიენტს ნებართვა რაიმე ადგილის ან ნივთის ჩხრეკაზე:

სად:

როდის:

ვინ სთხოვა:

პროცესის ყველა დამსწრე პირი:

რა ადგილის, ანდა ნივთის ჩხრეკისათვის ითხოვეს ნებართვა:

რა ნივთის ამოღებას ემსახურებოდა ჩხრეკა:

რა უთხრა კლიენტს პირმა, რომელმაც ჩხრეკის ნებართვა სთხოვა:

რა უპასუხა კლიენტმა:

განუმარტეს თუ არა კლიენტს, რომ უფლება ჰქონდა უარი ეთქვა ჩხრეკაზე:

რა უპასუხა მან:

ჩხრეკის ორდერის შესახებ ხომ არ უთქვამთ რაიმე? კონკრეტულად რა თქვეს:

წინა სასამართლო პროცესები: გამოსულა თუ არა კლიენტი სასამართლოს წინაშე:

როდის:

მოწმის გამოკითხვა⁴

წინამდებარე სტატია ეფუძნება ამერიკის შეერთებული შტატების იურისდიქციათა უძრავლესობაში არსებულ პრაქტიკას, სადაც ადვოკატებს შეუძლიათ დაიქირაონ კერძო გამოძიებელი ან გამოიყენონ საკუთარი თანამშრომლები სისხლის სამართლის საქმეზე გამოძიების ჩასატარებლად.

დაცვის მხარის პროფესიონალი გამოძიებელი წარმოადგენს „დაცვის გუნდის“ განუყოფელ ნაწილს. იგი იყენებს მთელ თავის პროფესიულ გამოცდილებასა და საგამოძიებო მოქმედებებს, რათა აღმოუჩინოს მაქსიმალური დახმარება დაცვის გუნდს ს.ს. საქმეზე წარმატების მიღწევაში. მოწმის ეფექტურ გამოკითხვას დაცვის მხარისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა გააჩნია, ვინაიდან, ხშირ შემთხვევაში სწორედ ამაზეა დამოკიდებული საქმის საბოლოო შედეგი. მოწმის ეფექტურ გამოკითხვას სჭირდება შესაბამისი ტექნიკა, რომელიც უპირველესყოვლისა ვითარდება პრაქტიკისა და გამოცდილების საფუძველზე, თუმცა, ბევრია ასევე, დამოკიდებული თვით გამოძიებელზე პირის პიროვნებაზე და მის პირად უნარებზე. ადამიანი, რომელიც ახორციელებს მოწმეთა გამოკითხვას, უნდა იყოს გონიერი, წარმოსადეგი, ფართოდ მოაზროვნე, უნდა შეეძლოს სწრაფად და დამოუკიდებლად გადაწყვეტილების მიღება და ნებისმიერ სიტუაციასთან დროულად ადაპტირება. ის ასევე, კარგად უნდა ერკვეოდეს სხვადასხვა რასობრივ, გენდერულ, ეთნიკურ, კლასობრივ და რელიგიურ საკითხებში, ვინაიდან მოწმეთა გამოკითხვის პროცესში, მას ურთიერთობა მოუწევს მრავალ ერთმანეთისგან განსხვავებულ ადამიანთან. თუკი დაცვის მხარის გამოძიებელი არ

---

4 სამხრეთის იურიდიული დახმარების სასწავლო ცენტრის სახელმძღვანელო „მოწმის გამოკითხვა“ უატანი ტიეჰიბა; თავი 10, გვ. 96-102; 2010, აშშ. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი მაღლობას უხდის ბატონ უატანი ტიეჰიბას ზემოაღნიშნული სტატიის გამოყენების ნებართვისათვის.

არის საკმარისად კვალიფიციური ზემოხსენებულ საკითხებში და არ შეუძლია შეგნებით მოეკიდოს ყოველივეს, მაშინ ის ვერ შეძლებს სასურველი დახმარება აღმოუჩინოს თავის გუნდს.

მას შემდეგ, რაც დაცვის მხარის გამოძიებელი გულდასმით გაეცნობა საქმის მასალებს და მოპოვებულ ნივთმტკიცებებს, გამოკითხავს ბრალდებულს, მონინახულებს შემთხვევის ადგილს და დეტალურად გააანალიზებს თითოეული მოწმის მიერ მიცემულ ჩვენებებს, მან უნდა მოიძიოს და საფუძვლიანად გამოიკვლიოს ყველა საჭირო ინფორმაცია, როგორც ბრალდების, ასევე დაცვის მხარის მოწმეების პიროვნებისა და წარსულის შესახებ. მოძიებული ინფორმაცია სასურველია მოიცავდეს მონაცემებს პირის წარსულში დაკავებისა და ნასამართლობის შესახებ, მისი განათლების, ხასიათის, რეპუტაციის, სამეგობრო წრის და დამახასიათებელი ჩვევების თაობაზე, აგრეთვე პირის ზედმეტ სახელებს, სოციალური დაზღვევის ნომერს, დაბადების თარიღს, ლიცენზიებს, მონაცემებს კოლეგებისა და პარტნიორების შესახებ და სხვას. ნებისმიერი ნეგატიური ხასიათის ინფორმაცია ბრალდების მხარის მოწმეების შესახებ შესაძლოა გამოყენებული იქნეს მათი დამაჯერებლობის შერყევის მიზნით და იმპიჩმენტის მოწყობის საფუძვლად. ხოლო დაცვის მხარის მოწმეების შემთხვევაში, მნიშვნელოვანია წინასწარ გეჭონდეს ინფორმაცია იმ მოსალოდნელი პრობლემების შესახებ, რომლებიც შესაძლოა წარმოიშვას ამა თუ იმ კონკრეტული მოწმის დაცვის მხარის სასარგებლოდ გამოძახების შემთხვევაში. მას შემდეგ, რაც გატარებულია ყველა ზემოხსენებული ღონისძიება, მოძიებული და გაანალიზებულია საჭირო ინფორმაცია, გამოძიებელი მზადაა დაიწყოს მოწმეთა გამოკითხვა.

მოწმის გამოკითხვა

მოწმის გამოკითხვის პროცესი წარმოადგენს ურთიერთშეთანხმებულ საუბარს დაცვის მხარის გამოძიებელსა და იმ ადამიანს შორის, რომელიც ფლობს ან გამოძიებლის ვარაუდით შესაძლებელია ფლობდეს საქმისათვის საინტერესო ინფორმაციას. გამოსაკითხი პირი შეიძლება იყოს დაზარალებული, მოწმე ან ნებისმიერი სხვა

ადამიანი, რომელსაც გააჩნია რელევანტური ინფორმაცია კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმესთან დაკავშირებით.

მოწმის გამოკითხვის მიზნები

დაცვის მხარის გამოძიებლის მიერ მოწმეთა გამოკითხვა მრავალ მიზანს ემსახურება, მათ შორის:

1. ხდება იმის დადასტურება, რაც გამოძიებელმა იცის, ან ფიქრობს, რომ იცის;
2. ხდება დამატებითი ინფორმაციის მოპოვება დანაშაულთან ან მოვლენასთან დაკავშირებული ფაქტებისა და გარემოებების შესახებ, მათ შორის, მანამდე უცნობი მოწმეების თაობაზე;
3. ხდება ახალი საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების მიზანშეწონილობის წარმოჩინება, რომლებმაც შესაძლებელია ხელი შეუწყოს დამატებითი მნიშვნელოვანი ფაქტების აღმოჩენას;
4. ხდება დანაშაულებრივ ქმედებასთან დაკავშირებული იმგვარი მოვლენების გამომჟღავნება, რომელთა სხვა წყაროებიდან მოძიებაც უბრალოდ შეუძლებელი იყო, მაგალითად, რომელ ხელში ეჭვირა დამნაშავეს იარაღი, რა უთხრა მსხვერპლმა ბრალდებულს და სხვა.

დაცვისა და ბრალდების მხარის მოწმეები

დაცვის მხარის მოწმეების მოძიება და გამოსაკითხ პირთა სიის შედგენა ზოგადად ბრალდებულის დახმარებითა და შემთხვევის ადგილზე ჩატარებული გამოძიების საშუალებით ხდება. აღნიშნული მოწმეები ძირითადად წარმოადგენენ კონკრეტული მოვლენის უშუალოდ შემსწრე ადამიანებს, ე. წ. ალიბის მოწმეებს და გარკვეული დანასიათების გამცემ პირებს. დაცვის მხარის ზოგიერთი მოწმე შესაძლოა უკვე დაკითხულიც კი იყოს სამართალდამცავი ორგანოების მიერ.

პოლიციის ანგარიშები, როგორც წესი, შეიცავს დაზარალებულის სახელს და იმ მოწმეთა ჩამონათვალს, რომელიც ბრალდების

მხარემ შესაძლოა გამოიძახოს ბრალდებულის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემის მიზნით. ძირითადად, პროკურატურის მიერ დამატებით გამოიძახებული მოწმეები წარმოადგენენ მოპოვებული მტკიცებულებების ირგვლივ ჩვენების მიმცემ პირებს. ბრალდების მხარის ზოგიერთმა მოწმემ საერთოდ არ იცის, რომ მას უფლება აქვს ესაუბროს დაცვის გუნდის წევრებსაც. ეს კი განპირობებულია იმ მარტივი მიზეზით, რომ პოლიციის გამოძიებელმა, უბრალოდ არ შეატყობინა მას აღნიშნული უფლების შესახებ, ან სულაც, გააფრთხილა იგი არ გასაუბრებოდა დაცვის მხარის წარმომადგენლებს. ეს საკითხი შესაძლებელია გამოვასწოროთ, თუ ავუხსნით მოწმეებს, რომ ისინი არც ერთი მხარის კუთვნილებას არ წარმოადგენენ და თუ მათ ხელთ არსებული ინფორმაცია სიმართლეა, არ აქვს მნიშვნელობა, რომელ მხარესთან მოახდენენ ისინი აღნიშნულის გამჟღავნებას.

მოწმეები

არსებობს სხვადასხვა კატეგორიის მოწმეები:

1. **დამყოლი** – ასეთი მოწმეები ძირითადად გამოირჩევიან ბრალდებულის დახმარების სურვილით და სურთ, რომ იხილონ მართლმსაჯულება. თუმცა, ამავდროს მათ შესაძლოა არ მოისურვონ სასამართლოში მოწმედ წარსდგომა.
2. **ნეიტრალური** – ამ კატეგორიას განეკუთვნებიან დამოუკიდებელი მოწმეები, რომლებსაც არ აქვთ რაიმე კონკრეტული დამაპრკოლებელი მიზეზი, რათა ესაუბრონ დაცვის მხარეს, თუმცა განიცდიან რა ზოგად უხერხულობას პროცედურული საკითხების მიმართ, არ სურთ ჰქონდეთ რაიმე სახის კავშირი განსახილველ საქმესთან.
3. **დაპირისპირებული** – ასეთი მოწმეები ძირითადად ბრალდების მხარეს არიან გადახრილი; ისინი გამოირჩევიან სიტყვაძუნწობით და გამოდიან დაზარალებულის ინტერესების დამცველებად; წარმოადგენენ სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებს, ან ყოფილ პოლიციის ოფიცრებს; შესაძლოა ასეთ მოწმეებს რაიმე კავშირი ჰქონდეთ პოლიციასთან ან უბრალოდ იყვნენ პროკურატურის მხარდამჭერები. ძალიან მცირეა იმის ალბათობა, რომ ამ

მოწმებმა დაგრონ ნება მათი ჩვენების ტექნიკური საშუალებებით ჩაწერაზე ან ხელი მოაწერონ მათი გამოკითხვის ოქმს. ასეთ დროს, უმჯობესია ვეცადოთ გარკვეული ფსიქოლოგიური გავლენა მოვახდინოთ მოწმეზე და მივცეთ მას საბაბი, რათა გვესაუბროს. შეახსენეთ, რომ თქვენ მხოლოდ და მხოლოდ საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენა გსურთ.

მოწმეთა გამოკითხვის ფუნდამენტური ელემენტები

მოწმეთა გამოკითხვის დრო

- მოწმეთა გამოკითხვა უნდა ჩატარდეს დროის რაც შეიძლება მოკლე მონაკვეთში, ანუ მანამ, სანამ მოწმეს შესაძლებლობა აქვს კარგად გაიხსენოს შემთხვევის დეტალები.
- გამოსაკითხ პირთა რიგითობა უნდა განისაზღვროს მათ მიერ შესაძლო მოსაწოდებელი ინფორმაციის მნიშვნელობიდან გამომდინარე და ეს რიგითობა უნდა იქნეს შეთანხმებული ადვოკატთან.
- ჩვეულებრივ, ბრალდების მხარის მოწმეების გამოკითხვამდე, დაცვის მხარის გამომძიებელი გამოკითხავს ბრალდებულს და დაცვის მხარის მოწმეებს.
- გამოკითხეთ ყველა ის პირი, რომელმაც თქვენი აზრით შესაძლოა მოგაწოდოთ საქმისათვის მნიშვნელოვანი ინფორმაცია. გამოსაკითხთა სიიდან არ გამორიცხოთ არავინ, სანამ არ მოახდენთ მათთან გასაუბრებას.
- გამოკითხვა უნდა მოხდეს წინასწარ შეთანხმებული და დაგეგმილი შეხვედრისას, მოწმისათვის ხელსაყრელი დროის გათვალისწინებით, თუმცა, ზოგიერთ შემთხვევაში „სპონტანური შეხვედრა“ მოწმესთან შესაძლებელია უფრო მეტი შედეგის მომტანი აღმოჩნდეს.
- მოწმესთან „სპონტანური შეხვედრის“ უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ, როდესაც თქვენ წინასწარ უთანხმდებით გამოსაკითხ პიროვნებას შეხვედრის შესახებ, დიდია

ალბათობა იმისა, რომ მან მოიმიზეზოს მოუცლელიობა და თავი აარიდოს შეხვედრას; გარდა ამისა, მან შესაძლოა თქვენთან დანიშნულ მომავალ შეხვედრაზე, სხვა პირების დასწრებაც მოისურვოს.

- გამოკითხვაზე „სპონტანურად მისვლამ“ შეიძლება ხელი შეუწყოს სხვა გამოკითხვის ექსპრომტად ჩატარებასაც. ეს შეიძლება მოხდეს მაშინ, როდესაც თქვენ გაუფრთხილებლად ეწვევით შინ ერთ-ერთ გამოსაკითხ პიროვნებას ან მიბრძანდებით ისეთი თავშეყრის ადგილას, სადაც ის გეგულებათ და იქ შემთხვევით წააწყდებით სხვა ისეთ პირსაც, რომელიც თქვენს მიერ გამოსაკითხ მოწმეთა სიაშია მითითებული. მიტომაც, ძალიან მნიშვნელოვანია, წინასწარ კარგად შეისწავლოთ გამოსაკითხი მოწმის პიროვნება და საფუძვლიანად გაეცნოთ მასთან დაკავშირებულ ყველა საინტერესო ინფორმაციას.

მოწმის გამოკითხვის ადგილი და ფორმა

- მოწმის გამოკითხვა უმჯობესია თქვენს პირად ოფისში, მხოლოდ იმ შემთხვევაში ჩაატაროთ, თუკი ამას თავად გამოსაკითხი პიროვნება მოითხოვს. სხვა შემთხვევებში, კი უპრიანი იქნება თუ მოწმეებს მათ საცხოვრებელ, სამუშაო ან სხვა მათ მიერვე შემოთავაზებულ ადგილას გამოკითხავთ. ზემოაღნიშნული ხელს უწყობს, რათა მოწმემ უფრო კომფორტულად იგრძნოს თავი და იყოს სათანადოდ მობილიზებული.
- მოწმის განმარტოებით, პრივატულ გარემოში გამოკითხვა, ძალიან მნიშვნელოვანია გამოკითხვის წარმატებულად ჩატარების თვალსაზრისით. მოწმის გამოკითხვა ამგვარ გარემოში ხელს უწყობს საუბრის უწყვეტად წარმართვას და გვაძლევს თავისუფალი და გახსნილი საუბრის საშუალებას.
- გარდა იმისა, რომ ინტერვიუს მიმდინარეობისას აუცილებელია მოწმესთან განმარტოებულ, პრივატულ გარემოში

საუბარი, ასევე, მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ ყველა სხვა გარემო პირობაც. არავის სურს ჩაატაროს გამოკითხვა რაიმე ექსტრემალურ პირობებში ან გარეთ, ღია ცის ქვეშ.

მოწმის გამოკითხვის ტექნიკა

მოწმეთა გამოკითხვის შესახებ არაერთი განსხვავებული მოსაზრება და ჩატარების ტექნიკა არსებობს. მოცემულ შემთხვევაში, ჩვენ არ განვიხილავთ დეტალურად თითოეულ მათგანს, თუმცა კი მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ კარგ გამომძიებელს უნდა შეეძლოს ურთიერთგაგების ჩამოყალიბება ნებისმიერ გამოსაკითხ პირთან და ის აუცილებლად უნდა საუბრობდეს იმ ენაზე, რომელზეც გამოსაკითხი მოწმეები საუბრობენ. ყველა ჩვენთვის სასურველი ინფორმაცია შესაძლებელია მოპოვებულ იქნეს ჩვეულებრივი საუბრის ფორმით ჩატარებული გამოკითხვისას. ამგვარი წესით ჩატარებული გამოკითხვის შედეგად შესაძლებელია ბევრად უფრო მეტი მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მიღება, ვიდრე ეს შესაძლებელი იქნებოდა პოლიციის მუშაკთა მსგავსად მოქცევისა და მათი პრინციპებით მოქმედების შემთხვევაში.

მომზადება მოწმის გამოკითხვისათვის

- გაეცანით საქმეზე მოპოვებულ ყველა მტკიცებულებას.
- გამოკითხეთ ბრალდებული.
- მონახულეთ შემთხვევის ადგილი.
- გააანალიზეთ ყველა მოწმის ჩვენება.
- მოიძიეთ ინფორმაცია საქმეში მონაწილე მხარეების შესახებ.
- დაცვის გუნდიდან შეარჩიეთ საუკეთესო წევრი, რომელიც ყველაზე კარგად ჩაატარებს მოწმის გამოკითხვას. გაითვალისწინეთ გამოსაკითხ პირთა რასობრივი, გენდერული, ეთნიკური, კლასობრივი და რელიგიური კუთვნილება.

მოწმის გამოკითხვის ჩატარება

- ჩამოაყალიბეთ ურთიერთგაგება მოწმესთან.
- დაუთმეთ გარკვეული დრო გამოსაკითხ პირთან მეგობრული ურთიერთობის დამყარებას.
- გამონახეთ მასთან საერთო ინტერესები.
- ნუ იქნებით ანტაგონისტური.
- გამოხატეთ პატივისცემა პიროვნებისა და მისი შეხედულებების მიმართ.
- მოახდინეთ დაპირისპირებული პირის მოტივაცია, რათა წარმატებულად ჩაატაროთ მისი გამოკითხვა.
- დაპირისპირებულ მოწმესთან თანამშრომლობის მიღწევა გამომძიებლის უნარების მნიშვნელოვანი გამოცდაა.

ამგვარი დაპირისპირებული პიროვნება ძირითადად წარმოადგენს ბრალდების მხარის მოწმეს. მასთან საუბრისას უნდა აღვნიშნოთ, რომ ინტერვიუზე თანხმობა მისი არჩევანია და ვერავინ დააძალებს მას იმოქმედოს საკუთარი ნების წინააღმდეგ. ჩვენ მხოლოდ სიმართლის გაგება გვსურს.

- შეუქმენით მოწმეს განცდა, რომ ის აკონტროლებს სიტუაციას. უთხარით, რომ თქვენთვის სრულიად გასაგებია მისი პოზიცია და ის, რომ არ სურს თქვენთან საუბარი.
- მიეცით მათ არჩევანის თავისუფლება, კერძოდ, მიეცით საშუალება, თავად აირჩიონ გარემო და ადგილი, სადაც ჩაატარებთ მის გამოკითხვას, მაგალითად სამზარეულოს მაგიდასთან ან დივანზე და სხვა. მიუხედავად იმისა, რომ მოწმეს ნებას მისცემთ თავად აირჩიოს სასურველი ადგილი, თქვენ მაინც შეძლებთ მასზე კონტროლის შენარჩუნებას მას შემდეგ, რაც იგი რეალურად ჩაებმება საუბარში.
- მიეცით მოწმეს საბაბი ისაუბროს. დაარწმუნეთ იგი თქვენთან გასაუბრების აუცილებლობაში, სამართლიანობის გრძნობაზე აქცენტის გაკეთების საშუალებით. გამოსაკითხი პირისათვის იმის ახსნა, რომ თუ ის თავს თქვენს ადგილას წარმოიდგენდა და ანალოგიურ სიტუაციაში აღმოჩნდებოდა, კარგად

გაიგებდა, რაოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს ახლა თქვენთან მის თანამშრომლობას – ხანდახან წარმატების მომტანია.

- ხელი შეუწყვეთ, რომ მოწმემ არ შეწყვიტოს საუბარი.
- აცადეთ მოწმეს ისაუბროს და ნუ შეაწყვეტინებთ მას.
- თუ საუბარი თქვენთვის საინტერესო თემას მნიშვნელოვნად გასცდება, დაუბრუნდით საკითხს მოხერხებულად. მაგალითად, შეთავაზეთ მოწმეს შემდეგი: „მოდიო, ახლა ცოტა ხნით მომხდართან დაკავშირებით ვისაუბროთ“.
- დაუბრუნდით საქმის დეტალებს ხელახლა, რათა დარწმუნდეთ, რომ ისინი თქვენ სწორად აღიქვით.
- ყურადღება გაამახვილეთ არა მხოლოდ იმაზე, რას ამბობს გამოსაკითხი პირი, არამედ იმაზეც, თუ როგორ საუბრობს იგი ამა თუ იმ საკითხთან დაკავშირებით.
- გამოკითხვის შედეგად მიღებული ინფორმაცია (ფაქტები) ძალიან მნიშვნელოვანია; თუმცა, უფრო დიდი მნიშვნელობა ენიჭება იმას, თუ, როგორ იქნა ეს ინფორმაცია წარმოდგენილი/გადმოცემული მოწმის მიერ.
- საუბრის დროს მნიშვნელოვანია დავაკვირდეთ გამოსაკითხი პიროვნების სხეულის მოძრაობას/ჟესტებს და სახის მიმიკას, რაც დაგვეხმარება უფრო ზუსტად გავიგოთ, თუ რისი თქმა სურს ამ ადამიანს.
- გამოსაკითხი პირის მიერ ორჭოფობა და დაბნეულობა აუცილებლად მიგვანიშნებს იმაზე, რომ არსებობს რაღაც პრობლემა. მოწმემ შესაძლოა სიტყვიერად იმახდეს ერთს, მაგრამ მისი ჟესტიკა და მიმიკა სრულიად სხვაზე მიუთითებდეს.

წარმატებული გამოკითხვის დამაბრკოლებელი გარემოებები

- ნუ გააკრიტიკებთ და ნუ იქნებით სარკასტული, როდესაც ადამიანი საუბრობს;
- ნუ შეუსწორებთ მოწმეს საუბარს და/ან ნუ შეხვალთ კამათ-

- ში მის მიერ წარმოთქმულ მოსაზრებასთან დაკავშირებით.
- არ შეურაცხყოთ ან არ გამოხატოთ პიროვნების მიმართ ანტაგონისტური დამოკიდებულება.
  - თავი აარიდეთ უსიამოვნო მიმიკებს და ჟესტებს, რომლებიც გამოხატავენ უკმაყოფილების ან უსიამოვნების გრძნობას, როდესაც ადამიანი საუბრობს.
  - არ მისცეთ მინიშნებები დამკვირვებელს ან არ გამოთქვათ ისეთი რამ, რაც შეიძლება გაგებული იქნეს, როგორც გამოსაკითხი პირის მიერ გაკეთებული განაცხადის დადასტურება ან უარყოფა.
  - არ შეაწყვეტინოთ საუბარი მოწმეს.
  - საუბრის პროცესში მოწმის გაჩერებამ, შესაძლოა გამოიწვიოს გარკვეული მნიშვნელოვანი ფაქტების დავიწყება.
  - თუ გსურთ რაიმე საკითხის დაზუსტება, ჩაინიშნეთ იგი და მხოლოდ საუბრის დასრულების შემდეგ ჩაეკითხეთ მოწმეს აღნიშნულის თაობაზე.
  - საუბრის დასაწყისში თავი შეიკავეთ კონკრეტული ხასიათის შეკითხვებისაგან.
  - უმჯობესია თუ, მოწმის გამოკითხვას მისი პირადი ინფორმაციის შესახებ დასმული კითხვებით დაიწყებთ, მაგალითად: რა ჰქვია? სად ცხოვრობს? და ა.შ. ეს დაგეხმარებათ საუბრის დაწყებაში.
  - გააგრძელეთ მოწმის გამოკითხვა ზოგადი ხასიათის კითხვების დასმით, მაგალითად: „გვიაბზეთ, რა იცით (მომხდარის შესახებ)?“
  - უშუალოდ ინციდენტთან დაკავშირებული, პირდაპირი შეკითხვები დასვით, მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მოწმე ერთხელ მაინც დაასრულებს ამბის გადმოცემას საკუთარი სიტყვებით. პირდაპირი შეკითხვების მეშვეობით მიიღეთ უფრო დაწვრილებითი ინფორმაცია მომხდარის შესახებ და გამოკვეთეთ კონკრეტული ფაქტები.
  - თავი შეიკავეთ ისეთი შეკითხვებისაგან, რომლებზეც მოწმის პასუხი, მხოლოდ: „დიახ“ ან „არა“ იქნება.
  - თქვენს მიერ დასმული შეკითხვები, უნდა აძლევედეს მოწმეს

საშუალებას, ისაუბროს უფრო მეტი, ვიდრე: „ღიას“ ან „არა“,“ პასუხია.

- დასმული შეკითხვით თქვენ უნდა მოსთხოვოთ მოწმეს, მოგაწოდოთ ინფორმაცია მისთვის ცნობილი ფაქტების შესახებ. კითხვა არ უნდა იყოს დასმული იმდაგვარად, რომ ითხოვდეს, მხოლოდ კონკრეტული ფაქტის დადასტურებას ან უარყოფას. შესაბამისად თქვენ უნდა დასვათ ღია დაბოლოების მქონე კითხვები. მაგალითად: შეეკითხეთ, „რა მოხდა შემდეგ?“ და არა, „თქვენ დაინახეთ, როგორ ესროლა ნოდარმა დავითს?“.
- ერთდეთ იმის გამოაშკარავებას, თუ რა არის ან არ არის თქვენთვის ცნობილი ინციდენტის შესახებ და დაუკვირდით, რომ შემთხვევითაც კი არ გაამჟღავნოთ ამგვარი ინფორმაცია შეკითხვების დასმის პროცესში. აცადეთ მოწმეს, რათა თავად მოგაწოდოთ ინფორმაცია მომხდარის შესახებ.
- თავი აარიდეთ მიმანიშნებელი შეკითხვების დასმას.
- მიმანიშნებელი კითხვები ისეთივე არაეფექტურია, როგორც შეკითხვა, რომელსაც მხოლოდ „ღიას“ ან „არა“ პასუხი შეიძლება გაეცეს.
- ეცადეთ არ დასვათ რამდენიმე შეკითხვა ერთდროულად.
- რამდენიმე კითხვის ერთდროულად დასმით თქვენ სავარაუდოდ დააბნევთ მოწმეს და საბოლოო ჯამში, შესაძლებელია ვერ მიიღოთ გასაგები და სარწმუნო პასუხი.
- დასვით კითხვა და დაელოდეთ პასუხს. დასვით მხოლოდ,ერთი შეკითხვა ერთ ჯერზე.
- თავი აარიდეთ ისეთი კითხვების დასმას,რომლებიც რამდენიმე ვარიანტის სავარაუდო პასუხს მოიცავს, მაგალითად: „თქვენ დაინახეთ როგორ სცემდა ნოდარი დავითს, სანამ მას იარაღიდან ესროდა, თუ თავდაპირველად დავითმა ჰკრა მას ხელი ან დაარტყა? და რა მოიმოქმედა მან შემდგომ? და რა არის თქვენი აზრი ამ ყველაფერთან დაკავშირებით?“
- მოწმემ შესაძლოა თქვენს მიერ შეთავაზებულ რომელიმე ალტერნატიულ პასუხს მიანიჭოს უპირატესობა და აღარ გაიმბოთ, თუ რა მოხდა სინამდვილეში. აქედან გამომდინარე

უმჯობესია თუ კითხვებს შემდეგი ფორმით დასვამთ: „რა მოხდა?“ და „შემდეგ რა მოხდა“?

საუბრის სწორად წარმართვის ტექნიკა

არის შემთხვევები, როდესაც გამოკითხვის პროცესში წარმოიშვა გარკვეული პაუზები. ეს არის დრო, რომლის პერიოდშიც მხარეები ახდენენ მიღებული ინფორმაციის გაანალიზებას, თუ რა იქნა ნათქვამი ინტერვიუს პროცესში და რა შეიძლება ითქვას დამატებით ან რა კითხვა უნდა დაისვას შემდგომ. მართალია, ამგვარი სიჩუმის ჩამოვარდნა, გარკვეული პერიოდით, არ არის ცუდი, თუმცა საბოლოოდ, დგება მომენტი, როდესაც საჭიროა გარკვეული ბიძგი საუბრის ხელახლა, ჩვეულ რეჟიმში გასაახლებლად.

- დასვით ღია დაბოლოების კითხვები;
- გამოკითხვის დროს, საუბრის ეფექტურად წარმართვაში, ღია დაბოლოების შეკითხვები დაგეხმარებათ, როგორიცაა მაგალითად, „გვიამბეთ რა მოხდა?“, ან „რა მოხდა შემდეგ?“
- არსებობს მოწმეთა კატეგორია, რომლებიც არ წამოიწყებენ საუბარს, სანამ არ წარმოიშვება აშკარა საჭიროება, რომ უპასუხონ კონკრეტულ შეკითხვას და ასეთ შემთხვევაშიც კი, გაცემული პასუხი არის მოკლე და მკაცრად შემოფარგლული დასმული შეკითხვის ჩარჩოებით, ანუ ჩამოყალიბებულია ყოველგვარი ზედმეტი განვრცობის გარეშე.
- რამდენიმე ზოგადი ხასიათის შეკითხვა, როგორიცაა „რა მოხდა შემდეგ?“ ან „გვიამბეთ ამის შესახებ,“ ხელს უწყობს მოწმის მხრიდან ამბის უფრო გაშლას და უბიძგებს მას თავისუფალ თხრობაზე გადასვლისაკენ.
- გამოიყენეთ ხანგრძლივი პაუზა.
- ხანგრძლივი პაუზის გამოყენება, ამისათვის შესაფერ დროსა და ვითარებაში, შესაძლოა საკმაოდ ნაყოფიერი აღმოჩნეს დაცვის მხარის გამომძიებლისათვის.
- გამოკითხვის პროცესში ჩამოვარდნილი დუმილი, გამოუცდელ

და მოუთმენელ გამოძიებელს შიშსა და პანიკაში ავლებს, რის გამოც იგი დაუყოვნებლივ სვამს ახალ შეკითხვას, რათა აღადგინოს შეწყვეტილი საუბარი. გამოკითხვის მწარმოებელი პირის ასეთი საქციელი გამოსაკითხ პირს მიანიშნებს, რომ გამოძიებელს არ აქვს კონტროლი გამოკითხვის პროცესზე. აღნიშნული კი მოწმეს შესაძლებლობას აძლევს მეტი ინფორმაცია მიიღოს გამძიებლისაგან იმ ფაქტებთან დაკავშირებით რაც, ამ უკანასკნელისთვის არის რეალურად ცნობილი საქმის ირგვლივ.

- მოთმინებით შეინარჩუნეთ დუმილი, რაც საბოლოოდ უბიძგებს მოწმეს, რომ თავად აღადგინოს შეწყვეტილი საუბარი, რომელიც შესაძლოა გაგრძელდეს თქვენს მიერ ახალი საინტერესო ინფორმაციის აღმოჩენით.
- გამოიყენეთ არაპირდაპირი მიდგომები.

არსებოს შემთხვევები, როდესაც შესაძლებელია მოწმის მიერვე გაკეთებული განაცხადი ვაქციოთ დამაზუსტებელ შეკითხვად. გაიმეორეთ მოწმის მიერ წარმოთქმული ბოლო ფრაზა, მნიშვნელოვან ერთ ან ორ სიტყვაზე განსაკუთრებული აქცენტის გაკეთებით. აღნიშნული მიანიშნებს მოწმეს, რომ თქვენთვის გაუგებარია მისი ნათქვამი, რამაც შესაძლოა დამატებითი ინფორმაციის გაჟღერებას შეუწყოს ხელი.

გამოკითხვის ამ ტექნიკას არაპირდაპირი მიდგომა ეწოდება და ხმისა და მიმიკების საკმაოდ დელიკატურ კონტროლს მოითხოვს.

სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენელთა გამოკითხვა

როგორც წესი, სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლები და სასწრაფო სამედიცინო დახმარების მუშაკები უარს აცხადებენ დაცვის მხარის გამოძიებლებთან საუბარზე, ვინაიდან მათ თავიანთ მოწინააღმდეგეებად აღგვიქვამენ. ისინი თანხმობას გამოკითხვაზე, ხშირად, მხოლოდ იმ პირობით აცხადებენ, თუკი ეს პროკურორისა და საქმის მწარმოებელი გამოძიებელის თანდასწრებით

განხორციელდება. გადაწყვეტილება, სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებისა და მედიცინის მუშაკთა ზემოაღნიშნულ პირობებში გამოკითხვის შესახებ, დაცვის მთელმა გუნდმა ერთობლივად უნდა მიიღოს. პოლიციის ოფიცრები, რომლებიც დაცვის მხარის გამომძიებლების მიმართ უფრო ლოიალურები არიან და მათთან საუბრის სურვილი გააჩნიათ, წარმოდგენენ იმ პირებს, ვინც სამსახური შეიცვალეს და პოლიციაში სხვა სტრუქტურულიდან გადმოვიდნენ, თანამდებობიდან უკვე გადამდგარ პოლიციელთა რიგებს მიეკუთვნებიან, ან უბრალოდ პროფესიით უკმაყოფილო ოფიცრები არიან. სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებთან ერთ-ერთგაგების ჩამოყალიბებამ და თანამშრომლობის განვითარებამ, დაცვის მხარის გამომძიებელს შესაძლოა ფასდაუდებელი სარგებელი მოუტანოს.

გამოკითხვის ხანგრძლივობა

გამოკითხვა უნდა გაგრძელდეს იმდენ ხანს, რამდენიც საჭირო იქნება კონკრეტული გარემოებიდან გამომდინარე. ნუ აჩქარდებით, როდესაც პიროვნებისაგან გარკვეული ინფორმაციის მიღებას ახორციელებთ. მიეცით საშუალება მოწმეს ისაუბროს. იმ შემთხვევაში, თუ მოწმე აშკარად გადაუხვევს თქვენთვის საინტერესო თემიდან, თავაზიანად დააბრუნეთ საუბარი ძირითადი საკითხის ირგვლივ. გადაანაწილეთ დრო იმგვარად, რომ ჩამოაყალიბოთ ურთიერთგაგება მოწმესთან, შეიქმნათ წარმოდგენა მოწმის შეხედულებების შესახებ და რამდენჯერმე გადაამოწმეთ განხილული ფაქტები მოწმესთან - გამოტანილი დასკვნებისა და შექმნილი შეხედულებების სისწორის გადამოწმების მიზნით.

გამოკითხვის დასრულება

- დაასრულეთ გამოკითხვა თავაზიანად და მეგობრულად.
- შეაჯამეთ ძირითადი პუნქტები.
- ძალიან მნიშვნელოვანია, კარგად დააზუსტოთ და სწორად

ადიქვით თქვენთვის საინტერესო ძირითადი ფაქტები. დაასრულეთ გამოკითხვა ამ ფაქტების მოწმისათვის გამეორებით და შეეკითხეთ მას, სწორად გაიგეთ თუ არა მისი ნაამბობი. თუ თქვენ, რომელიმე საკითხი არასწორად აღიქვით, ეს მოგცემთ საშუალებას საბოლოოდ მოიპოვოთ სწორი ინფორმაცია.

- შეეკითხეთ მოწმეს, ხომ არ არის რაიმე ისეთი, რისი დაზუსტება, დამატება ან განვრცობაც მას კიდევ სურს.
- თქვენ შეგიძლიათ იკითხოთ: „ხომ არ არის კიდევ რაიმე, რაც თქვენ გსურთ, რომ ვიცოდეთ?“
- მაღლობა გადაუხადეთ მოწმეს დახმარებისათვის და შეამზადეთ მასთან კიდევ ერთხელ გასაუბრების შესაძლებლობა, თუკი მომავალში ამის საჭიროება წარმოიშობა.
- დაუტოვეთ მოწმეს თქვენი საკონტაქტო ინფორმაცია და ამავდროულად, ეცადეთ მისგანაც მოიპოვოთ დამატებითი საკონტაქტო ინფორმაცია, როგორცაა მაგალითად მობილური ტელეფონის ან სამსახურის ნომერი და სხვა.

დასკვნა

სისხლის სამართლის საქმეზე, მოწმის ეფექტურად გამოკითხვას ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. შესაბამისად, პირმა, რომელიც აწარმოებს გამოძიებას დაცვის მხარის ინტერესებიდან გამომდინარე, უნდა შეისწავლოს და გამოიმუშაოს იმგვარი უნარ-ჩვევები, რომელიც მას დაეხმარება საერთო ენა გამონახოს და ეფექტური ურთიერთობები დაამყაროს ნებისმიერი კატეგორიის მოწმესთან, იქნება ეს დამყოლი, ნეიტრალური თუ დაპირისპირებული მოწმე, რათა მოიპოვოს რაც შეიძლება მეტი მნიშვნელოვანი ინფორმაცია მისი კლიენტის ინტერესების დასაცავად.

მოწმის გამოკითხვის პროცესი წარმოადგენს ურთიერთშეთანხმებულ საუბარს ორ ადამიანს შორის. ეს არ არის დაკითხვა და ჩვენ არ გვაქვს უფლება ვაიძულოთ ადამიანი, რათა ისაუბროს

ჩვენთან. გამოკითხვის მიზანია დავაზუსტოთ ესა თუ ის ინფორმაცია, გავიგოთ ჩვენთვის აქამდე უცნობი დეტალები და აღმოვაჩინოთ ისეთი საკითხები, რაც დახმარებას გაუწევს დაცვის მხარეს. ეს კი, მხოლოდ, ეფექტურად ჩატარებული გამოკითხვის საფუძველზეა შესაძლებელი.

მოწმის ჩვენების მოპოვება⁵

წინამდებარე სტატია ეფუძნება ამერიკის შეერთებულ შტატებში არსებულ პრაქტიკას, თუმცა, ქვემოთ განხილული პრინციპებისა და მეთოდების უმრავლესობა შესაძლებელია ასევე, გამოყენებული იქნეს საქართველოს სისხლის სამართლის პრაქტიკაშიც.

I. რატომ არის საჭირო მოწმეთა მიერ გაკეთებული განცხადებების ჩაწერა/რატომ უნდა გამოვკითხოთ მოწმე?

მოწმის მიერ მიცემული ჩვენება ყოველთვის არ ემთხვევა იმ განცხადებებსა და ინფორმაციას, რომელიც მათ მიაწოდეს ადვოკატს ან დაცვის მხარის გამომძიებელს მათი წინასწარი გამოკითხვის დროს. დროის მსვლელობასთან ერთად, მოწმე განსხვავებულად აღიქვამს საქმესთან დაკავშირებული ფაქტების დეტალებს და შესაბამისად სხვადასხვა ინტერპრეტაციით გადმოსცემს მათ. მოწმის მიერ, ყველაზე უმნიშვნელო ინფორმაციის არასწორად დამახსოვრება მაც კი, შესაძლოა დაეხმაროს ადვოკატს, ნათლად წარმოაჩინოს ის ფაქტი, რომ მოწმის მეხსიერება არც თუ ისე სანდოა, როგორც ამას ხშირად მიიჩნევენ. თუმცა არის შემთხვევები, როდესაც მოწმემ შესაძლოა განზრახ შეცვალოს თავისი ისტორია (ამბავი). მას შეიძლება წარმოეშვას ინტერესი, რათა დაეხმაროს ბრალდების მხარეს, რაც რა საკვირველია გავლენას იქონიებს მის მიერ მიცემულ ჩვენებაზე. შესაბამისად, არ არის გამორიცხული, რომ მოწმემ ჩვენების მიცემისას უბრალოდ უარყოს გარკვეული ინფორმაცია, რაზეც მას ადრე ჰქონდა საუბარი ადვოკატთან ან დაცვის გამომძიებელთან. ად-

---

5 სამხრეთის ოურიდიული დახმარების სასწავლო ცენტრის სახელმძღვანელო „მოწმის ჩვენების მოპოვება“, ჯონათან რეპინგი; თავი 11, გვ.103-106; 2010, აშშ. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის ოურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ. „ამერიკის ოურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისი მადლობას უხდის ბატონ ჯონათან რეპინგს ზემოაღნიშნული სტატიის გამოყენების ნებართვისათვის.

ვოკატის პრაქტიკაში ისეთი შემთხვევებიც იქნება, როდესაც მოწმე საერთოდ არ უარყოფს, რომ ჰქონდა საუბარი დაცვის მხარესთან.

იმ შემთხვევებში, როდესაც მოწმე უარყოფს მისი გამოკითხვის დროს რეალურად ნაამბობ ფაქტებს და უთითებს, რომ მას მხარისათვის ამგვარი ინფორმაცია არ მოუწოდებია, ძალზედ ხელსაყრელია ადვოკატს გააჩნდეს მოწმესთან წარმოებული გამოკითხვის ამსახველი საბუთი (გამოკითხვის ოქმი), შედგენილი მაქსიმალურად ზედმიწევნით. მართალია, ჩატარებული მოწმის გამოკითხვის გარემოებებთან დაკავშირებით, შესაძლებელია დაცვის მხარის გამომძიებლის დაკითხვაც (თუკი „სადავო“ გამოკითხვა სწორედ მის მიერ იყო ჩატარებული), თუმცა ასეთ შემთხვევაში ბრალდების მხარემ შესაძლოა განაცხადოს, რომ გამომძიებელმა სწორად ვერ გაიგო, ან ზუსტად არ ახსოვს მოწმის მიერ მიწოდებული ინფორმაცია ან უბრალოდ არ იძახის სიმართლეს. სწორედ ამიტომ, მოწმის გამოკითხვის ოქმი არის ის, რაც დაგეხმარებათ ამგვარი პრობლემების თავიდან აცილებაში.

II. რატომ უნდა მივანიჭოთ უპირატესობა მოწმის გამოკითხვის წერილობით ოქმს აუდიო ჩანაწერთან შედარებით?

საჭიროების შემთხვევაში, ადვოკატისთვის გამოკითხვის ოქმში დაფიქსირებული მოწმის ჩვენების სასამართლო პროცესზე გამოყენება საკმაოდ მოსახერხებელია. ჯვარედინი დაკითხვისას წერილობითი დოკუმენტით ხელმძღვანელობა უფრო ადვილია, ვიდრე აუდიო ჩანაწერით სარგებლობა. გაცილებით იოლია ოქმში დაფიქსირებულ ტექსტში საჭირო ინფორმაციის სწრაფად მოძიება-ამოკითხვა, ვიდრე აუდიო ჩანაწერში აღბეჭდილი კონკრეტული მონაკვეთის მიგნება-გაჟღერება. გარდა ამისა, წერილობით მიღებული ინფორმაციის კიდევ ერთი უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ შესაძლებელია მნიშვნელოვანი მონაკვეთის მომზადება საილუსტრაციო მტკიცებულებად (ვიზუალური ევექტი) და სასამართლოში გამოყენება, რისი საშუალებაც აუდიო ჩანაწერის გამოყენებისას არ გექნებათ. რა თქმა უნდა, ასევე შეგიძლიათ აუდიო ჩანაწერის

წერილობითი ვერსიის შექმნა და მისი სასამართლო პროცესზე გამოყენება, თუმცა, არსებობს საშიშროება მოწმემ განაცხადოს, რომ წერილობითი დოკუმენტი აუდიო ჩანაწერში მის მიერ გაკეთებულ განცხადებას არ შეესაბამება. ამ შემთხვევაში, თქვენ მოგიწევთ წარმოადგინოთ აუდიო ჩანაწერი და მოახდინოთ სადაო მონაკვეთის დემონსტრირება, რაც დამატებით დროს და ძალისხმევას მოითხოვს. ხოლო, თუ ხელთ გაქვთ მოწმის ჩვენება წერილობითი ფორმით, თქვენ შეგიძლიათ მარტივად მიუთითოთ მოწმის მიერ ჩვენების ტექსტის თავისივე ხელმოწერით დადასტურების ფაქტზე.

ყველაზე მნიშვნელოვანი კი ის გახლავთ, რომ გამოკითხვის მწარმოებელ პირს ბევრად იოლად შეუძლია გააკონტროლოს ჩვენების შინაარსი, თუკი იგი წერილობითი ფორმითაა მიღებული. როდესაც ვინმეს ვთხოვთ გვიამბოს წარსულში მომხდარი მოვლენების შესახებ, უმეტეს შემთხვევაში, ისინი ფაქტებს არაორგანიზებულად გადმოგვცემენ – იწყებენ რა საუბარს ერთ თემაზე, მოულოდნელად სულ სხვა საკითხზე გადადიან, შემდეგ კი კვლავ უბრუნდებიან პირვანდელ თემას, რათა შეავსონ ან შეასწორონ გამორჩენილი დეტალები და ა.შ. სწორედ ამიტომ, როდესაც მოწმე ასე არათანმიმდევრულად საუბრობს, ძალიან რთულია სასამართლო პროცესზე აუდიო ჩანაწერით მუშაობა. ადვოკატს შესაძლოა აუდიო ჩანაწერის რამდენიმე ეპიზოდის დემონსტრირებაც კი დასჭირდეს, რათა შექმნას სრული სურათი მოწმის გამოკითხვისას განხილული თემის ნათლად წარმოსაჩენად. რაც შეეხება მოწმის წერილობით გამოკითხვას, გამოძიებელს საშუალება აქვს ჯერ სრულად მოისმინოს მოწმის ნაამბობი, დაუსვას მას შეკითხვები, რათა გააანალიზოს მოვლენები, და მხოლოდ ამის შემდეგ შეადგინოს წერილობითი ჩვენება შესაბამისი ლოგიკური თანმიმდევრობის დაცვით. გარდა ამისა, გამოძიებელს შეუძლია უფრო მარტივი და გასაგები ენით შეადგინოს გამოკითხვის ტექსტი და არა სიტყვა-სიტყვით, ისე, როგორც ადამიანები საუბრობენ. ამგვარად შედგენილი გამოკითხვის ოქმი, სასამართლო პროცესზე ჯვარედინი დაკითხვისას, ბევრად უფრო ქმედითი და ეფექტურია.

მაგალითად:

წარმოდგინეთ, რომ გამოძიებელი ატარებს მოწმის გამოკითხვას ფიზიკური შეურაცხყოფის საქმეზე, რომელიც აცხადებს, რომ დაინახა თავდამსხმელი. გამოძიებელი ცდილობს დაადგინოს, თუ რამდენად სწორად ამოიცნო მოწმემ დანაშაულის ჩამდენი პიროვნება. წარმოდგინეთ, რომ მოწმესა და გამოძიებელს შორის საუბარი შემდეგნაირად მიმდინარეობს:

გამომძიებელი: გინახავთ თუ არა წარსულში პირი, რომელმაც ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა გურამს?

მოწმე: არა, რეალურად არა.

გამომძიებელი: რას გულისხმობთ, როდესაც ამბობთ, რომ „რეალურად არა“?

მოწმე: მე არ ვიცნობდი იმ ბიჭს.

გამომძიებელი: ესე იგი, თქვენ პირველად ნახეთ ეს პიროვნება იმ ღამეს, როდესაც მან ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა გურამს?

მოწმე: დიახ.

ამის შემდეგ, გამოძიებელი სხვა თემაზე იწყებს საუბარს და რამდენიმე წუთის შემდეგ კვლავ ეკითხება მოწმეს:

გამომძიებელი: ხომ ვერ გაიხსენებთ, როგორ გამოიყურებოდა კაცი, რომელმაც ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა გურამს?

მოწმე: იგი ამჯერად სრულიად განსხვავებულად გამოიყურებოდა.

გამომძიებელი: როგორ? მე მეგონა, რომ ბიჭი, რომელმაც გურამს ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა ინციდენტამდე არასოდეს გენახათ?

მოწმე: არა, მე ადრეც მყავს ნანახი ეს პიროვნება, უბრალოდ მეგონა, რომ თქვენ მკითხეთ, პირველად ვნახე თუ არა ის ბიჭი იმ ღამეს. მე იგი ინციდენტამდე დაახლოებით ერთი კვირით ადრე ვნახე პირველად, თუმცა, იგი მაშინ სრულიად სხვანაირად გამოიყურებოდა.

გამომძიებელი: დარწმუნებული ხართ, რომ ეს იგივე პიროვნება იყო?

მოწმე: დიას, დარწმუნებული ვარ.

(ნახევარი საათის შემდეგ)

მოწმე: იცით, როდესაც გითხარით, რომ მგონი ერთხელ ნანახი მყავს ის ტიპი, სანამ ჩხუბი მოხდებოდა-თქო... ახლა რომ ვფიქრობ, ეს მართლა ასე იყო, მე ნამდვილად ვნახე იგი ერთხელ ამ ინციდენტამდე. ეს იყო ერთი კვირით ადრე, სანამ ეს ჩხუბი მოხდებოდა. კარგად მახსოვს მისი მაისური, რადგან მასზე გამოსახული იყო მარიხუანას ღილი ფოთოლი. ის შემოვიდა ღამის კლუბში. მე მას ძალიან ცოტა ხანი, ერთ წუთზე ნაკლები, ვაკვირდებოდი. საკმაოდ ბნელოდა. შემდეგ მე დავტოვე კლუბი.

იმ შემთხვევაში, თუ მოწმის გამოკითხვა აუდიო ჩანაწერის სახით იქნებოდა წარმოდგენილი, ის ზუსტად იმ ფორმითა და თანმიმდევრობით აისახებოდა ფირზე, როგორც მოწმემ ზემოთ ისაუბრა. ხოლო, თუ გამოძიებელი წერილობით ჩამოაყალიბებდა მოწმის მონათხრობს, როდესაც ის მოისურვებდა წარმოეჩინა თუ რამდენად კარგად იცნობდა მოწმე დამნაშავეს პიროვნებას, მაშინ ის მოწმის ჩვენებას შემდეგნაირად წარმოადგენდა:

მე დარწმუნებული ვარ, რომ პიროვნება, რომელმაც გურამს ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა, ადრეც მყავს ნანახი. ბიჭი, რომელმაც გურამს ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა, მე ნანახი მყავდა ერთხელ, ერთი კვირით ადრე სანამ ეს ჩხუბი მოხდებოდა. ბიჭი ვინც გურამს ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა, მე ღამის კლუბში ვნახე. როდესაც მე ვნახე ბიჭი, რომელმაც გურამს ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა, სიბნელე იყო. ბიჭს, რომელიც მე დავინახე და როგორც ვფიქრობ, იყო სწორედ ის ადამიანი, რომელმაც გურამი სცემა, ერთ წუთზე ნაკლებ ხანს ვუცქერდი. მე დავტოვე ღამის კლუბი მისი (ბიჭის, რომელმაც გურამს ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა) მოსვლიდან დაახლოებით ერთი წუთის შემდეგ. ერთადერთი, რითაც ეს ადამიანი (ბიჭი, რომელმაც გურამს ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა) დამამახსოვრდა, იყო მისი მაისური. რაც იმ მაისურთან დაკავშირებით დამამახსოვრდა კი, იყო მასზე გამოსახული მარიხუანას ფოთოლი.

ახლა კი, წარმოიდგინეთ სასამართლო პროცესი, სადაც მოწმე აცხადებს, რომ თქვენი კლიენტია ის ადამიანი, რომელმაც გურამი სცემა. ის ამბობს, რომ ამ ინციდენტამდე, დაახლოებით ბოლო ერთი წლის განმავლობაში, კვირაში ერთხელ ხედავდა თქვენს კლიენტს ღამის კლუბში. თქვენ გსურთ მოუწყოთ მას იმპინჩმენტი იმ ფაქტზე აპელირებით, რომ ინციდენტამდე, მხოლოდ ერთხელ ყავდა ნანახი ის ადამიანი, რომელმაც გურამს ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა და რომ ეს მოხდა ბნელ ღამის კლუბში, სადაც მოწმეს ერთი წუთით ან უფრო ნაკლები დროის მანძილზე შეეძლო დაკვირვებოდა ამ პიროვნებას. ამასთან, თქვენ არ გსურთ ყურადღება გაამახვილოთ მაისურზე გამოსახული მარიხუანას ფოთლის სურათზე. ამავდროულად არ გსურთ გამოააშკარაოთ ყველაფერი ის, რაზეც მოწმე გესაუბრებოდათ იმ ინტერვალებში, როცა არ საუბრობდა გურამის თავდამსხმელის წინათ ნახვის ფაქტზე. მოწმის გამოკითხვისას გაკეთებული ჩანაწერების სწორად ორგანიზებითა და მისი ხელსაყრელი ფორმით დაფიქსირების საშუალებით, დაცვის გამომძიებელს შეუძლია შეადგინოს ისეთი დოკუმენტი (გამოკითხვის ოქმი), რომელსაც ადვოკატი წარმატებით გამოიყენებს სასამართლო პროცესზე და არ მოუწევს აუდიო ჩანაწერის წამდაუწუმ გადახვევა, რათა მოახდინოს მოწმის ეფექტური იმპინჩმენტი.

ამასთან გახსოვლეთ, რომ დაცვის მხარის გამომძიებელს შედგენილი აქვს დოკუმენტი, სადაც თითო საკითხი თითო წინადადებად არის ჩამოყალიბებული. აქედან გამომდინარე, ადვოკატს საშუალება ეძლევა მარტივად ამოირჩიოს და გამოყოს გამოკითხვის ოქმში დაფიქსირებული ის საკითხები, რომელთა სასამართლო პროცესზე გაჟღერება მის ინტერესში არ შედის. აგრეთვე, მიუხედავად იმისა, რომ ყოველ წინადადებაში ნახსენებია: „ბიჭი, რომელმაც გურამს ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა,“ რასაც განმეორებითი ხასიათი აქვს და გრამატიკულად უხეშად ჟღერს, თქვენ თავს არიდებთ რამდენიმე წინადადების ერთდროულად გამოყენებას კონტექსტის სწორად აღქმის მიზნით, რითაც თავიდან აიცილებთ არასასურველი დამატებითი ინფორმაციის გამომჟღავნებას ფაქტის ირგვლივ.

მაგალითი:

წარმოიდგინეთ, რომ გამოკითხვის ოქმში თავდამსხმელი მოხსენიებული გყავთ ნაცვალსახელით („ის“) და არა, როგორც „ბიჭი, რომელმაც გურამს ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა.“ სასამართლო პროცესზე ჯვარედინი დაკითხვისას, როდესაც მოწმეს კითხვით იმ გარემოებების ირგვლივ, რომ თავდამსხმელი ინციდენტამდე, მხოლოდ ერთხელ ყავდა ნანახი, ის გპასუხობთ, რომ წინა ჩვენებაში ერთხელ ნანახ პიროვნებაში აბსოლუტურად სხვა ადამიანს გულისხმობდა. თქვენ ესლა მოგიწევთ გამოკითხვის ოქმის მოშველიება, რათა გამოკვეთოთ, რომ მოწმე ცრუობს. თუმცა, ვინაიდან გამოკითხვისას თავდამსხმელი ძირითადად მოხსენიებული გყავთ ნაცვალსახელებით, ამჯერად მოგიწევთ საკმაოდ ვრცელი ტექსტის ამოკითხვა (მათ შორის ისეთი ინფორმაციის გაუღერება, რომელსაც სხვაგვარად არ ისურვებდით გამოაშკარავებულებო), რათა აჩვენოთ, რომ ნაცვალსახელით მოხსენიებული პიროვნება, არის „ბიჭი, რომელმაც გურამს ფიზიკური შეურაცხყოფა მიაყენა.“

ზოგიერთი გამოძიებელი, რომელიც უპირატესობას აუდიო ჩანაწერით სარგებლობას ანიჭებს, ამ პრობლემის გადასაჭრელად იყენებს წინასწარ შედგენილ კითხვებს და ცდილობს მოწმისგან მიიღოს მოკლე, პირდაპირი პასუხები. ასეთი მიდგომით შესაძლოა რამდენიმე პოტენციური პრობლემა წარმოიშვას: პირველი, იზღუდება ინტერვიუს დროს მოწმისგან მიღებული ინფორმაციის ოდენობა და მცირდება ინტერვიუს არეალი.

ამ დროს თქვენ ვერ შეძლებთ მიიღოთ ინფორმაცია ისეთ ფაქტებთან დაკავშირებით, რომლის წინასწარ განჭვრეტაც არ მოგიხდენიათ. მეორე პოტენციურ პრობლემას ზემოხსენებულ შემთხვევაში წარმოადგენს ის, რომ თუ თქვენ გადაწყვეტთ ჩაატაროთ მოწმის გამოკითხვა, სანამ აუდიო ჩამწერს გააქტიურებთ, ჩანაწერი არასრული სახით იქნება წარმოდგენილი ნაფიცი მსაჯულების წინაშე. შესაბამისად, თუ გადაწყვეტთ, რომ მოახდინოთ მოწმის გამოკითხვის აუდიო ჩამწერა, ჩამწერი მოწყობილობა ჩართული უნდა იქნეს იმ მომენტიდან, როგორც კი თქვენ მოწმეს შეხვდებით,

რათა არ მოხდეს საექვო კითხვების დაბადება, თუ რაზე საუბრობდა მოწმე მანამდე, სანამ ჩანაწერი დაიწყო და რატომ არ მოხდა მოწმის გამოკითხვის ჩაწერა სრულად და ა.შ.

III. როგორ მოვახდინით მოწმის გამოკითხვა:

1. უპირველესყოვლისა, მოუსმინეთ მოწმეს. ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ჯერ კარგად მოისმინოთ და გაიგოთ მოწმის მიერ გადმოცემული ამბავი და მხოლოდ ამის შემდგომ დაიწყოთ ჩანაწერის გაკეთება. თქვენ წინასწარ არ იცით, თუ რა მნიშვნელოვან დეტალებზე ისაუბრებს მოწმე, როგორი თანმიმდევრობით გაიბობოთ იგი ამა თუ იმ ფაქტების შესახებ და რა კავშირი აღმოჩნდება სხვადასხვა ფაქტებსა და მოვლენებს შორის.

2. დაალაგეთ მოწმის ჩვენება ლოგიკური თანმიმდევრობით, სანამ მოახდენთ მის გამოკითხვის ოქმში დაფიქსირებას. (ფაქტების ქრონოლოგიურად დალაგება, როგორც წესი, ყველაზე ადვილი და ეფექტური საშუალებაა).

3. დაასრულეთ ერთი პუნქტი (თემა), სანამ მეორეზე გადახვალთ. წარმოიდგინეთ მოწმის ჩვენება, როგორც კინოფილმის სიუჟეტი. ტექსტის თითოეული აბზაცი წარმოადგენს ელემენტს, რომელიც გეხმარებათ ერთიანი სურათის შექმნაში. სრულად შეავსეთ ყოველი ეს ელემენტი დეტალებით, სანამ გადახვალთ შემდეგზე. დარწმუნდით, რომ ყოველი მომდევნო მონაკვეთი ლოგიკურ შესაბამისობაშია წინასთან.

4. მოიძიეთ, რაც შეიძლება მეტი დეტალი ამა თუ იმ საკითხთან დაკავშირებით. წინასწარ არასდროს იცით, თუ რა დეტალი დაგჭირდებათ სასამართლო პროცესზე.

5. შეიძუშავეთ საქმესთან დაკავშირებული ყველა შესაძლო თეორია. თქვენ წინასწარ არ იცით, თუ როგორი იქნება თქვენეული საქმის თეორია სასამართლო პროცესზე.

6. თქვენ აკონტროლებთ ჩვენების ტექსტს, მაგრამ ნუ დაგავიწყდებათ, რომ ეს მოწმის სიტყვებია. ნუ ეცდებით განსხვავებული ინტერპრეტაცია მისცეთ მოწმის განცხადებას ან უკარნახოთ მას რაიმე დეტალის შესახებ. ჩვენება დაწერილი უნდა

იყოს პირველ პირში. (მაგალითად, „მე დავინახე, როგორ ჩამირბინა შავებში გამოწყობილმა კაცმა“.)

7. ხმამაღლა წარმოსთქვით წინადადება, როდესაც მას წერთ. ეს საშუალებას აძლევს მოწმეს, მოისმინოს ჩანაწერი და საჭიროების შემთხვევაში შეიტანოს შესწორებები.

8. ყოველთვის იფიქრეთ წინასწარ, თუ, როგორ გამოიყენებთ მოწმის მიერ გაკეთებულ განაცხადს სასამართლო პროცესზე.

9. გამოიყენეთ მოკლე წინადადებები - წინადადება უნდა მოიცავდეს მხოლოდ ერთ ფაქტს.

10. არ გამოიყენოთ ნაცვალსახელები;

11. მოახდინეთ ყველა პიროვნებისა და საგნის იდენტიფიკაცია და ერთნაირად მოიხსენიეთ ისინი ყოველ წინადადებაში.

12. წაუკითხეთ მოწმეს თქვენს მიერ ჩაწერილი ჩვენების ტექსტი და მიეცით საშუალება, თავადაც მიაღვენონ თვალი ნაწერს. ხელი მოაწერინეთ მოწმეს ყოველ გვერდზე და ასევე, ყველა იმ ადგილას, სადაც შესწორებებია შეტანილი ან გადახაზულია რაიმე მონაკვეთი.

13. ძალიან მნიშვნელოვანია, ადვოკატმა სასამართლო პროცესზე დაამტკიცოს/დაადასტუროს, რომ მოწმემ წაიკითხა მის მიერ მიცემული ჩვენება, მიეცა საშუალება შეეტანა მასში ცვლილებები ან შესწორებები და დარწმუნდა, რომ ტექსტი დაწერილი იყო სწორად, მისივე სიტყვების შესაბამისად.

მოწმის მომზადების საკონტროლო ჩამონათვალი

ქვემოთ მოყვანილია მაგალითები, რომლებიც რეკომენდებულია პროკურორმა/ადვოკატმა გამოიყენოს მათ მიერ მოწმეთა მომზადებისას:

1. ის, თუ როგორ გამოიყურებით, ისევე მნიშვნელოვანია, როგორც ის, რასაც თქვენ იტყვით. სასამართლო პროცესზე სუფთად და კონსერვატიულად ჩაიცვით.

2. სასამართლოში თქვენ გთხოვენ დადოთ რელიგიური ან არა-

რელიგიური ფიცი. ამ დროს თქვენ ფეხზე უნდა აბრძანდეთ და გარკვევით თქვათ: — „ფიცავ“. მოწმის სკამზე გამართული უნდა იჯდეთ. ნუ მოეშვებით და დაეყრდნობით მაგიდას;

3. სასამართლო დარბაზში ნუ დალეჭავთ საღეჭ რეზინს, და ნუ მიირთმევთ კანფეტს;

4. ისაუბრეთ ხმამაღლა, რათა გამოერება არ მოგიწიოთ;

5. ჩვენების მიცემის დროს იყავით თავდაჯერებული და პირდაპირი — ამგვარად მსაჯულები მეტად ირწმუნებენ თქვენს ნათქვამს;

6. ნუ დაიხეპირებთ იმას, რის თქმასაც აპირებთ;

7. იყავით მუდამ სერიოზული. თავი აარიდეთ საქმეზე სიცილსა და საუბარს ფოიეში, საპირფარეშოში ან სხვა ნებისმიერ ადგილას სასამართლოს შენობაში. გახსოვდეთ, რომ სასამართლოს შენობაში შესვლისას შესაძლოა მსაჯულებმა დაგინახონ;

8. კითხვაზე პასუხის გაცემისას ესაუბრეთ მსაჯულებს ან მოსამართლეს (თუ საქმე მსაჯულების მონაწილეობის გარეშე იხილება). ძირითადად მათ უყურეთ და გულწრფელად და ღიად ესაუბრეთ, ისე, როგორც ისაუბრებდით მეგობართან;

9. ყურადღებით უსმინეთ კითხვებს. მხოლოდ კითხვას გაეცით პასუხი და თქვენი სურვილით ნუ დაამატებთ სხვა ინფორმაციას. თქვენ უფლება გაქვთ განმარტოთ თქვენი პასუხი საჭიროების შემთხვევაში. ყოველთვის არ ხართ ვალდებული უპასუხოთ ღიახ ან არა, თუ პასუხი განმარტებას მოითხოვს;

10. თუ არასწორად უპასუხეთ კითხვას, მაშინვე გამოასწორეთ შეცდომა; თუ პასუხი ბუნდოვანი იყო, მაშინვე განმარტეთ;

11. არ გასცდეთ ფაქტებს, არ გააკეთოთ დასკვნები და არ გამოთქვათ მოსაზრებები. როგორც წესი, თქვენ არ გექნებათ უფლება ჩვენება მისცეთ ისეთ საკითხზე, რაც სხვამ გითხრა, ან რის შესახებაც თქვენ უბრალოდ სხვისგან გაქვთ ინფორმაცია, თუ ამას კანონი პირდაპირ არ მოითხოვს;

12. თუ არ გესმით კითხვის შინაარსი, მოითხოვეთ მისი გამოერება;

13. მას შემდეგ, რაც მე დაგისვამთ კითხვებს იმ საკითხების ირგვლივ, რაზეც ჩვენ ვისაუბრეთ, თქვენ ჯვარედინი დაკითხვის წესით დაგკითხავთ მოწინააღმდეგე მხარე. ჩვენ უნდა ვისაუბროთ

იმ სავარაუდო კითხვების შესახებ, რასაც, ჩემი აზრით, მოწინააღმდეგე მხარე დაგისვამთ;

14. ნუ დაკარგავთ მოთმინებას ჯვარედინი დაკითხვის დროს;

15. ჯვარედინი დაკითხვის დროს მზად იყავით იმისთვის, რომ არ დაეთანხმოდით პროკურორს/ადვოკატს. თუ ის იტყვის არასწორ ინფორმაციას, არ დაეთანხმოდით მას და აუცილებლად შეასწორეთ/დააზუსტეთ ფაქტები, მაგრამ შეეცადეთ ეს თავაზიანად გააკეთოთ;

16. ყოველთვის თავაზიანი იყავით მოსამართლისა და ყველა იმ პირის მიმართ, ვინც კითხვას დაგისვამთ;

17. თუ პროკურორი/ადვოკატი გკითხავთ, გისაუბრიათ თუ არა ამ საქმეზე ვინმესთან – ეს ხაფანგია – ამიტომ უპასუხეთ – „დიახ“ და განმარტეთ, რომ ამ საქმეზე მე (ან პოლიციას, და სხვ.) მესაუბრეთ. ნუ მისცემთ პროკურორს/ადვოკატს შესაძლებლობას აგაჩქაროთ. გაიაზრეთ შეკითხვა და პასუხი. თუ გკითხეს – რამის თქმა ხომ არ გთხოვეს, განსოვდეთ, რომ თქვენ გთხოვეს ყოველთვის სიმართლე თქვათ. ყველაზე მნიშვნელოვანია სიმართლის თქმა;

18. თუ მე გავაპროტესტე კითხვა, არ უპასუხოთ მას, მანამ, სანამ მოსამართლე არ მიიღებს გადაწყვეტილებას. თუ მოსამართლე დააკმაყოფილებს ჩემს პროტესტს, ეს იმას ნიშნავს, რომ თქვენ არ მოგეთხოვებათ პასუხი გასცეთ შეკითხვას. თუ მოსამართლემ პროტესტი არ დააკმაყოფილა, თქვენ ვალდებული ხართ უპასუხოთ შეკითხვას. თუ ამასობაში დაგავიწყდათ, რა კითხვა იყო დასმული, შეგიძლიათ ითხოვოთ კითხვის გამეორება;

19. თუ არ იცით პასუხი კითხვაზე, ამის გამო ნუ აღელდებით და ნუ ივარაუდებთ. უბრალოდ უპასუხეთ – „არ ვიცი“;

20. თუ რამე დაგავიწყდათ, თქვით, რომ არ გახსოვთ. ყველას შეიძლება დაავიწყდეს რაღაც;

21. თუ არ გსურთ კითხვაზე პასუხის გაცემა, არ ჰკითხოთ მოსამართლეს უნდა უპასუხოთ თუ არა კითხვას. თუ კითხვა მიუღებელია, მე გავაპროტესტებ მას და მივმართავ მოსამართლეს ამ საკითხზე;

22. ნუ დაგვიწყებთ ყურებას მე და მოსამართლეს კითხვაზე პასუხის გაცემაში დახმარებისთვის;

23. ისაუბრეთ მარტივი ენით და თავი აარიდეთ, ჟარგონულ ან

ტექნიკურ ტერმინოლოგიას, თუ ეს არ არის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი. თუ ჩათვლით, რომ ტექნიკური ტერმინოლოგიის გამოყენება აუცილებელია, მაშინვე განმარტეთ ტერმინები, რომელსაც გამოიყენებთ;

24. ჩვენების მიცემის დასრულების შემდეგ მოწმის ადგილი დამაჯერებელი გამომეტყველებით დატოვეთ.

შენიშვნა: წინამდებარე ჩამონათვალი ამომწურავი არ არის. სასამართლო პრაქტიკის განმავლობაში პროკურორმა/ადვოკატმა შეიძლება შენიშნოს სხვა პრობლემებიც, რასაც შესაძლოა მოწმე სასამართლო პროცესზე წააწყდეს და შეადგინოს უფრო სრულყოფილი სია საკუთარი მოხმარებისთვის.

ნივთიერი მტკიცებულება⁶

ნივთიერი მტკიცებულებაა ის საგანი, დოკუმენტი, ნივთიერება ან სხვა ობიექტი, რომელიც წარმოშობით, აღმოჩენის ადგილითა და დროით, ნიშან-თვისებებითა და მასზე დარჩენილი კვალით დაკავშირებულია სისხლის სამართლის საქმის ფაქტობრივ გარემოებასთან და შეიძლება დანაშაულის აღმოჩენის, დამნაშავის დადგენის ან ბრალდების უარყოფის თუ დადასტურების საშუალება იყოს. კარგ ნივთმტკიცებას მოსამართლეზე/ნაფიც მსაჯულებზე უაღრესად ძლიერი ეფექტის მოხდენა შეუძლია. მას შეუძლია ისეთი სახით წარმოაჩინოს საკითხი, რაც უბრალოდ ჩვენების მიცემით შეუძლებელი იქნებოდა. მაგალითად, იმ პიროვნების ფოტო, ვინც სიკვდილამდე სცემეს, გაცილებით დრამატულია, ვიდრე მხოლოდ იმის აღწერა, თუ როგორ გამოიყურებოდა დაზარალებული. ცხრილი შესაძლოა შეიცავდეს ინფორმაციას, რომლის აღქმაც უფრო ადვილია, ვიდრე მოწმის მიერ ციფრების ან სახელების გრძელი სიის ჩამოთვლა. ისეთი დოკუმენტების შემთხვევაში, როგორცაა წერილები, საბანკო ანგარიშები და ა.შ. მოწმესთან შედარებით დამაჯერებლობის ხარისხი გაცილებით დიდია, რადგან ისინი არ ცრუობენ და მათ არ აქვთ მეხსიერებასთან დაკავშირებული პრობლემები, თუ რა თქმა უნდა, ისინი არ შეცვალეს. როგორც წესი, ნაფიცი მსაჯულები დოკუმენტებს უფრო ეყრდნობიან, ვიდრე მოწმის ჩვენებებს, თუ ორივე ერთსა და იმავე ინფორმაციას ეხება.

ნივთმტკიცებების უპირატესობა ასევე იმაში მდგომარეობს, რომ მოსამართლის ან ნაფიცი მსაჯულების ყურადღება იმ საკითხზე ჩერდება, რომელზეც პროკურორი/ადვოკატი მსჯელობს, მაშინ, როდესაც ეს მოწმის ჩვენებით ძალიან იშვიათად მიიღწევა. ზეპირ ჩვენებასთან ერთად ნივთმტკიცების გამოყენება პროკურორს/ადვოკატს საშუალებას აძლევს ინფორმაცია ორი ფორმით გადასცეს. როგორც წინამდებარე სახელმძღვანელოში ზემოთ იყო აღნიშნული, ფსიქოლოგიურმა ექსპერიმენტმა დაადასტურა, რომ ერთდროულად

---

6 მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

ყურებისა და სმენის კომბინირებული ეფექტით ინფორმაცია ორჯერ უფრო კარგად აღიქმება.

ნივთმტკიცებების გამოყენების ქვემოთ მოცემული მაგალითები აღებულია აშშ-ის ფედერალური საოლქო სასამართლოებიდან, რომლებიც ფედერალური სისტემის პირველი ინსტანციის სასამართლოებია და სადაც სასამართლო პროცესები ტარდება.

ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვება

ნივთმტკიცება ორი დანიშნულებით შეიძლება იყოს გამოყენებული. საუკეთესო შემთხვევაში ნივთმტკიცება მტკიცებულებად დაიშვება. მეორე შემთხვევაში, მისი მეშვეობით შესავალი ან დასკვნითი სიტყვების დროს მოსამართლისთვის/ნაფიცი მსაჯულებისათვის ბევრი რამ გაცილებით ნათელი ხდება. ორივე შემთხვევა თავისებურად სასარგებლოა. თუმცა, როდესაც საქმე გადაწყვეტილების მიღებამდე მიდის, მოსამართლეს ან ნაფიც მსაჯულებს შეუძლიათ განიხილონ მხოლოდ ის ნივთმტკიცებები, რომლებიც მტკიცებულებად იქნა დაშვებული. ამიტომ, სახელმძღვანელოს ეს ნაწილი სწორედ იმ ნივთმტკიცებებს დაეთმობა, რომელთა მტკიცებულებად დაშვებასაც მხარე მოითხოვს.

სასამართლო პროცესის სხვა სტადიების მსგავსად, ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვებას სათანადო მომზადება ესაჭიროება. პროკურორმა/ადვოკატმა არა მხოლოდ ის უნდა განსაზღვროს, თუ რა სახის ნივთმტკიცებები დასჭირდება, არამედ ისიც, თუ რომელი მოწმეები დასჭირდება ამ ნივთმტკიცებების წარსადგენად. ბრწყინვალე ნივთმტკიცება, რომელიც მტკიცებულებად ვერ იქნება დაშვებული, მხოლოდ დროისა და ფულის ფუჭი ხარჯვაა. პროკურორმა/ადვოკატმა ასევე უნდა იფიქროს იმაზე, თუ პროცესის მიმდინარეობის რა ეტაპზე წარადგინოს ნივთმტკიცებები. დაბოლოს, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა მოამზადოს მოწმეები, რომელთა მეშვეობითაც ნივთმტკიცებების წარდგენა მოხდება და ნებისმიერი სხვა მოწმე, რომელიც ნივთმტკიცებას მოწმის მომზადებისას განიხილავს.

1. მონიშნეთ ნივთმტკიცება

აუცილებლად მონიშნეთ ნივთმტკიცებები. მაგალითად, „ბრალდების ნივთმტკიცება №1“. მნიშვნელობა არ აქვს, ციფრებს გამოიყენებთ თუ ასოებს, მთავარია, თქვენ, მოწინააღმდეგე მხარემ და მოსამართლემ იცოდეთ, რაზე საუბრობს მოწმე, როდესაც გარკვეულ ნივთმტკიცებაზე უთითებს. იდეალურ შემთხვევაში, მონიშნა სასამართლო სხდომამდე უნდა განხორციელდეს. მაშინ ამის გაკეთება უფრო ადვილიც არის და მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს უქმნის შთაბეჭდილებას, რომ თქვენ მომზადებული ხართ. სასურველია, ნივთმტკიცებები იმ თანმიმდევრობით მონიშნოს, რა თანმიმდევრობითაც, თქვენი აზრით, მათ პროცესზე წარადგენთ.

2. უჩვენეთ ნივთმტკიცება მოწინააღმდეგე მხარის წარმომადგენელს

სასამართლო სხდომაზე პროკურორმა/ადვოკატმა წარმოდგენილი ნივთმტკიცება მოწინააღმდეგე მხარეს უნდა უჩვენოს, სანამ მისი მტკიცებულებად დაშვების პროცესს დაიწყებდეს. ეს თქვენს მოწინააღმდეგე მხარეს აძლევს საშუალებას სურვილის შემთხვევაში გამოთქვას ნებისმიერი სახის პროტესტი. ამის შემდეგ მოწინააღმდეგე მხარეს უნდა მისცეთ გონივრული ვადა ნივთმტკიცების შესასწავლად.

„მე ვუჩვენებ დაცვის ნივთმტკიცებას —“

3. სთხოვეთ მოსამართლეს მოწმესთან მიახლოების ნებართვა

საქმეთა უმრავლესობაში პროკურორმა/ადვოკატმა ნივთმტკიცება მოწმეს უნდა გადასცეს. თუ ეს აუცილებელია, მან მოსამართლისგან ნებართვა უნდა აიღოს, რათა მოწმეს მიუახლოვდეს. ეს არის თავაზიანობა, რომელიც მოსამართლის მიერ სასამართლო დარბაზის კონტროლს აღიარებს. ნებართვა შემდეგი სახით უნდა იყოს მოთხოვნილი:

„შეიძლება მოწმეს მიუახლოვდე?“

4. უჩვენეთ ნივთმტკიცება მოწმეს

ნაფიცი მსაჯულებისთვის ნივთმტკიცების ჩვენებამდე ის მტკიცებულებად უნდა იყოს დაშვებული. ნაფიცმა მსაჯულებმა არ

უნდა ნახონ დაუშვებელი მტკიცებულებები. იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ეს არ მოხდეს, სასამართლოს ნივთმტკიცება მტკიცებულებად დააშვებინეთ.

5. მოამზადეთ საფუძველი ნივთმტკიცებისთვის

ეს გულისხმობს იმის დადგენას, თუ რატომ უნდა იყოს განხილული და დაშვებული ნივთმტკიცება. ეს პროცესი ქვემოთ დეტალურად არის განხილული.

6. მოითხოვეთ ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვება

სანამ მოწმე ნივთმტკიცების განხილვას შეძლებს, ის მტკიცებულებად უნდა იყოს დაშვებული. ამ ეტაპზე პროკურორი/ადვოკატი მხოლოდ იმას ამბობს არსებითად, რომ მის მიერ წარმოდგენილი ნივთმტკიცება მტკიცებულებად დასაშვებობის მოთხოვნებს აკმაყოფილებს და მოსამართლის გადაწყვეტილებისთვის საფუძველს ქმნის. თუ მოწინააღმდეგე მხარეს რაიმე პროტესტის გამოთქმა სურს, ეს მისი ბოლო შესაძლებლობაა. თუ მოსამართლე პროტესტს დააკმაყოფილებს, მოწმეს ამ ნივთმტკიცების თაობაზე შეკითხვებს ვეღარ დაუსვამთ. თუ პროტესტი არ გამოთქმულა ან არ დაკმაყოფილდა, შეგიძლიათ ნივთმტკიცების ირგვლივ მოწმის დაკითხვა დაიწყოთ. მტკიცებულების დაშვების მოთხოვნა შემდეგნაირად ხდება: „მოვითხოვ, მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული ბრალდების ნივთმტკიცება №3.“

მოსამართლე მოწინააღმდეგე მხარეს ეკითხება, ხომ არ სურს მას პროტესტის გამოთქმა. თუ პროტესტი არ გამოითქმება ან არ დაკმაყოფილდება მოსამართლის მიერ, მაშინ ნივთმტკიცება დაშვებულად ჩაითვლება.

საფუძვლის მომზადება

საფუძვლის მომზადება იმის დადგენას გულისხმობს, რომ ნივთმტკიცება ავთენტურია და რომ ის ჭეშმარიტად ის არის, რასაც მხარე ამტკიცებს. ამის შესასრულებლად სამი მოთხოვნა არსებობს. (1) მოწმე კომპეტენტური უნდა იყოს, რათა ის განიხილოს. სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, მოწმე ნივთმტკიცებას უნდა იცნობდეს და

მასზე მსჯელობა შეეძლოს.

(2) როგორც ყველაფერი სხვა სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას, ის რელევანტური უნდა იყოს.

(3) ის ნამდვილი (უტყუარი) უნდა იყოს.

ქვემოთ მოცემულია საფუძვლის მომზადების მაგალითი. მომდევნო ქვეთავებში სახელმძღვანელო ნივთმტკიცებათა კონკრეტულ სახეობებს შეეხება.

კ: *ქ-ნო ეკატერინე, მე ვიჩვენებთ დაცვის ნივთმტკიცებას №1, თქვენთვის ის ცნობილია?*

პ: *დიახ.*

კ: *რა არის ეს?*

პ: *ეს არის 2010 წლის 23 თებერვლით დათარიღებული წერილი, რომლის ავტორი დათო ხიდაშელია, ხოლო ადრესატი – თეიმურაზ ლომიძე.*

კ: *იცნობთ თუ არა ბ-ნ ხიდაშელის ხელმოწერას?*

პ: *დიახ.*

კ: *შეგიძლიათ მოსამართლეს უთხრათ, თუ საიდან იცნობთ მის ხელმოწერას?*

პ: *მე 10 წლის განმავლობაში მისი მდივანი ვიყავი და მის მიერ ხელმოწერილი უამრავი დოკუმენტი მაქვს ნანახი.*

კ: *დაცვის ნივთმტკიცება №1-ის ქვეშ ვისი ხელმოწერაა დასმული?*

პ: *ბ-ნი ხიდაშელის.*

ქმედებები, რომლებიც მხარემ გადადგა, ნივთმტკიცების იდენტიფიცირებას ემსახურებოდა (მისი შესაბამისობა დადგენილი იქნებოდა ადრეული ჩვენებით ან პროკურორის/ადვოკატის მხრიდან მტკიცების შეთავაზების შედეგად). პროკურორმა/ადვოკატმა დაადგინა მოწმის კომპეტენცია, თუ საიდან იცნობდა იგი ბ-ნი ხიდაშელის ხელმოწერას, და მხოლოდ ამის შემდეგ მისცა მოწმემ ჩვენება იმის შესახებ, თუ ვისი ხელმოწერა იყო დასმული წერილის ბოლოში.

მტკიცებულებების სახეები და მათი წარდგენის წესი

ყველა სახის მტკიცებულება ოთხ კატეგორიად იყოფა. როგორც ქვემოთ იქნება ნაჩვენები, თითოეული კატეგორიის მტკიცებულებად დაშვების პროცესი გარკვეულწილად განსხვავებულია.

1. ფიზიკური ნივთმტკიცება

ეს კატეგორია ისეთ ნივთებს მოიცავს, როგორიცაა იარაღები, ნარკოტიკები, ტანსაცმელი ან ნებისმიერი სხვა რამ, რაც ფიზიკური ნივთია.

2. საილუსტრაციო მტკიცებულება

ეს ისეთი ნივთმტკიცებაა, რომელიც რაიმე კონკრეტულ ნივთს გამოხატავს, მა-გრამ თვითონ ეს ნივთი არ არის. ასეთი სახის მტკიცებულება დასაშვებია, როგორც არსებითი მტკიცებულება. მტკიცებულების ამ სახეობის მაგალითებია ფოტოები, მაკეტები, რუკები, პროფესიული ნახაზები ან კომპიუტერული გრაფიკა.

3. წერილობითი მტკიცებულებები

ეს არის დოკუმენტები, როგორიცაა წერილები, თამასუქები და კონტრაქტები. ამ დოკუმენტების დასაშვებად, როგორც ზემოთ მოცემულ მაგალითში იყო ნაჩვენები, უნდა დადგინდეს მათზე არსებული ხელმოწერების წყარო, რათა დოკუმენტების უტყუარობა დადასტურდეს.

4. ჩანაწერები

აქ საუბარია ჩვეულებრივი ბიზნეს საქმიანობის დროს შექმნილ დოკუმენტაციაზე, როგორიცაა კორპორატიული ქაღალდები, საბანკო და სხვა სახის ჩანაწერები. ეს შეიძლება მოიცავდეს კომპანიების კორესპონდენციას, ანგარიშებსა და ფინანსურ ანგარიშებს, ანგარიშ-ფაქტურებსა და გზავნილებთან დაკავშირებულ დოკუმენტებს, სატელეფონო ამონაწერებს, ჩეკებს ან ნებისმიერ სხვა დოკუმენტს, რომელსაც კონკრეტული ბიზნესი აწარმოებს.

ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვება

ნივთმტკიცების ორი სახეობა არსებობს. პირველი არის რაიმე უნიკალური ნივთი, როგორცაა ნახატი, უჩვეულო ბეჭედი ან თოფი სერიული ნომრით. მეორე სახეობა შედგება გვაროვნული ნივთებისგან, ანუ, სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, რაც არ არის უნიკალური, მაგალითად, ნარკოტიკები, სისხლი. პირველი სახეობა უფრო მარტივია და მასთან მიმართებაში ქვემოთ მოცემულია მაგალითი:

კ: პოლიციის ოფიცერო გრიგოლ სარჯველაძე, თქვენ აღმოაჩინეთ თუა ტაბიძის ცხედარი?

პ: დიახ.

კ: როდესაც ცხედარი აღმოაჩინეთ, დაინახეთ თუ არა რაიმე, რასაც მკვლელობის იარაღად მიიჩნევდით?

პ: დიახ. მას ზურგში დანა ჰქონდა ჩარჭობილი.

მოწინააღმდეგე მხარისთვის ნივთმტკიცების ჩვენებისა და მოსამართლისგან მოწმესთან მიახლოების ნებართვის მოპოვების შემდეგ:

კ: მე ახლა ვიჩვენებთ ბრალდების ნივთმტკიცებას №1. თქვენთვის ეს ცნობილია?

პ: დიახ, ეს არის დანა, რომელიც ქ-ნ ტაბიძეს ზურგში ჰქონდა ჩარჭობილი, და რომელიც პოლიეთილენის დალუქულ კონტეინერში ინახება. ლუქზე აღნიშნულია სახელი გრიგოლ სარჯველაძე.

კ: საიდან იცით, რომ ეს ზუსტად ის დანაა, რომელიც ქ-ნი ტაბიძის ზურგში ჩარჭობილი ნახეთ?

პ: დანას ძვლის ტარი აქვს, ხოლო მის პირს კი კბილანები. მაგრამ რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია და რისი ნახვაც ტარზე შეგიძლიათ, მე ჩემი ინციტალები და თარიღი ამოვკაწრე.

კ: არის თუ არა დანა იმავე მდგომარეობაში, როგორც ის პირველად ნახეთ?

პ: ტარზე ჩემი ინციტალები და თარიღი არის, მაგრამ, როგორც ჩანს, ტარიდან და დანის პირიდან სისხლია მოშორებული.

კ: ამ გამონაკლისის გარდა, არის თუ არა დანა იმავე მდგომარეობაში?

პ: დიახ.

კ: მოვითხოვ მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული ბრალდების ნივთმტკიცება №1.

ზემოთ მოცემულ ჩვენებაში შევიძლიათ ნახოთ, თუ როგორ გაიარა პროკურორმა ყველა ის აუცილებელი ნაბიჯი ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დასაშვებად. პირველ რიგში, მან მოახდინა შესაბამისობის დემონსტრირება და დაადგინა, რომ მოწმე კომპეტენტური იყო ჩვენების მისაცემად, რადგან ცხედარი სწორედ მან აღმოაჩინა. მან დაადგინა, რომ ნივთმტკიცება შესაბამისი იყო, რამეთუ მოწმის განცხადებით დაზარალებულს დანა ჰქონდა ჩარჭობილი. პროკურორმა მოწმეს მისცა იმის დემონსტრირების საშუალება, რომ მან იცოდა, თუ როგორ გამოიყურებოდა ნივთმტკიცება განსაზღვრულ დროს და რომ ის არსებითად იგივე იყო სასამართლო პროცესზე. მცირე განსხვავებას რაც შეეხება, მოწმემ ესეც განმარტა. ყურადღება მიაქციეთ იმ გარემოებას, რომ, სავარაუდოდ, ნივთმტკიცების მსგავსი კიდევ უამრავი დანა არსებობს. პოლიციელის ინიციალების ან რაიმე სხვა უნიკალური ნიშნის გარეშე დანა დაუშვებლად იქნებოდა ცნობილი, რადგან ოფიცერი სხვა დანებისგან მის გარჩევას ანალოგიურად ვერ შეძლებდა. განმასხვავებელი ნიშნის არარსებობისას დაცვის მხარემ დანის მტკიცებულებად დაშვებასთან დაკავშირებით პროტესტი უნდა გამოთქვას, რასაც შემდეგ სხვა განვითარება, კერძოდ კი, დანაზე ჩატარებული ცდების გამოკვლევა მოჰყვება.

მომდევნო მაგალითში, რომელიც დანაზე არსებული სისხლის გამოკვლევას ეხება, ოფიცერი მოჰყვება, თუ რა მოიმოქმედა სისხლის მტკიცებულების შესანარჩუნებლად. ეს დანის დალუქულ მდგომარეობაში შენახვას მოიცავს. ეს ნაბიჯი მნიშვნელოვანია, რათა სისხლი არ დაბინძურდეს ან არ დაიკარგოს. თუმცა დანის დალუქულ მდგომარეობაში შენახვა კარგი პრაქტიკაა, მას არსებითი მნიშვნელობა ამ კონკრეტულ შემთხვევაში არ ექნებოდა დანის მტკიცებულებად დასაშვებად იმდენად, რამდენადაც პოლიციელი მის ამოცნობას თავისი ინიციალებით ყოველთვის შეძლებდა. თუმცა, დალუქულ მდგომარეობას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ექნებოდა იმ მტკიცებულების დასაშვებად, თუ ვისი სისხლი იყო დანაზე.

ქვემოთ მოცემული ჩვენება დანაზე აღმოჩენილ სისხლს ეხება. როდესაც მხარე გვაროვნულ ნივთთან მუშაობს, როგორიცაა

სისხლი ან ნარკოტიკები, მას იმის დემონსტრირება მოეთხოვება, რომ ჩვენების მიცემა წარმოებაში არსებულ ნივთთან დაკავშირებით ხდება. ნივთი გვაროვნულია, თუ მას რაიმე განმასხვავებელი ნიშნით სხვა ნივთებისგან ვერ გამოარჩევთ. მაგალითად, თითქმის ყველა თეთრი ფხვნილი ერთნაირად გამოიყურება. პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა დაადგინოს, რომ თეთრი ფხვნილი, რომლის მტკიცებულებად დაშვებასაც ის ითხოვს, იგივე თეთრი ფხვნილია, რომელიც ბრალდებულისგან იყო ამოღებული. როდესაც გვაროვნულ ნივთზე ვინმე ცდას ატარებს, უნდა დადგინდეს, რომ ცდა ჩატარდა, მაგალითად, იმავე თეთრ ფხვნილზე, რომელიც ბრალდებულისგან ამოიღეს. როდესაც გვაროვნული ნივთის მტკიცებულებად დაშვების მოთხოვნა ხდება, ადვოკატმა „ნივთმტკიცებების უსაფრთხოდ გადაცემის სისტემა (ჯაჭვი)“ უნდა დაადასტუროს. ეს ჯაჭვი იმის დადასტურებას გულისხმობს, თუ სად იმყოფებოდა მთელი ეს დრო ნივთი და რა მდგომარეობაში იყო ის, რათა მოსამართლემ იცოდეს, ეს ორიგინალი ნივთია თავდაპირველ მდგომარეობაში თუ მან რაიმე ცვლილება განიცადა. ქვემოთ მოცემული ჩვენება ზემოთ მითითებული მკვლელობის საქმეს ეხება. გრძელდება პოლიციელის დაკითხვა, რომელიც უკვე ჩვენების მიცემის პროცესში იყო.

კ: როდესაც დანაზე თქვენი ინიციალები დასვით, მერე რა მოიმოქმედეთ?

პ: მე ის პოლიეთილენის კონტეინერში ჩავდე და დავლუქე.

კ: შეგიძლიათ პლომბი აღწეროთ, რომელიც გამოიყენეთ?

პ: ეს სტანდარტული პლომბი იყო, რომელსაც დეპარტამენტი იყენებს. ჩვენი პლომბის გახსნა მისი გატეხვის გარეშე შეუძლებელია. მე ასევე პლომბზე ხელი მოვაწერე, რათა იმ შემთხვევაში, თუ მას ვინმე გახსნიდა, ჩემი ხელმოწერა არ შეეცვალათ.

კ: დალუქვის შემდეგ სად წაიღეთ?

პ: ის თბილისში, პოლიციის მთავარ სამმართველოში მივიტანე და სპეციალურ მაცივარში მოვათავსე, სადაც ისეთ ნივთმტკიცებებს ვინახავთ, რომლებიც გრილ ტემპერატურას მოითხოვს. მე იქ მყოფი მორიგე ოფიცრისგან ქვითარი მივიღე.

კ: და რატომ მაცივარში?

პ: იმიტომ, რომ ვიცოდი, დანაზე არსებულ სისხლზე ანალიზები

უნდა ჩატარებულიყო და სისხლის ნიმუშები გრილ ტემპერატურაზე უნდა ინახებოდა, რათა ანალიზები სრულფასოვნად ჩატარდეს.

ამის შემდგომ პროკურორი პოლიციის ექსპერტ-ქიმიკოსს, ქ-ნ თამარ ჩიხლაძეს გამოიძახებს. მისი, როგორც სისხლზე ანალიზების ჩატარებაში სერტიფიცირებული ქიმიკოსის უფლებამოსილებისა და გამოცდილების დადასტურების შემდეგ, დაიწყება მისი დაკითხვა.

კ: 2010 წლის 6 ოქტომბერს იმყოფებოდით თუ არა პოლიციის მტკიცებულებათა ოთახში, თბილისში, პოლიციის მთავარ სამმართველოში?

პ: დიახ.

კ: იქ რატომ მიხვედით?

პ: მტკიცებულებების ოთახის გამკვე ოფიცირისგან მივიღე სატელეფონო ზარი, რომ სისხლში ამოსვრილი დანა ახალი მიტანილი იყო და უნდოდათ, რომ ამ სისხლზე ანალიზი ჩამეტარებინა.

კ: როდესაც დანა ნახეთ, რა მდგომარეობაში იყო ის?

პ: ის შენახული იყო პოლიეთილენის დალუქულ კონტეინერში, რომელიც პლომბზე ხელმოწერილი იყო ვინმე გრიგოლ სარჯველაძის მიერ. დანის ტარიც და პირიც სისხლში იყო ამოსვრილი.

კ: რა მდგომარეობაში იყო კონტეინერი, რაიმე დაზიანების ნიშნები ხომ არ ეტყობოდა?

პ: არა.

კ: როდესაც კონტეინერი აიღეთ, სად წაიღეთ ის?

პ: პოლიციის ლაბორატორიაში.

კ: და ლაბორატორიაში მისვლის შემდეგ რა გააკეთეთ?

პ: მე პლომბი ავხსენი და დანის ტარისა და პირის სხვადასხვა ადგილიდან სისხლის ნიმუშები ავიღე.

კ: თითოეული ნიმუში ცალ-ცალკე დაახარისხეთ?

პ: დიახ, ზუსტად აღვნიშნე, თუ თითოეული ნიმუში დანის რა ადგილიდან იყო აღებული. ისინი ასევე დავნომრე 1-დან 10-მდე, რათა ათივე აღებული ნიმუში მეკონტროლებინა.

კ: სად წაიღეთ დანა მას შემდეგ, რაც ნიმუშები აიღეთ?

პ: მე ის პოლიეთილენის ახალ კონტეინერში მოვათავსე, დალუქე და პლომბზე ხელი მოვაწერე.

კ: სისხლის ნიმუშებზე რა სახის ანალიზები ჩატარეთ?

პ: თითოეული ნიშნულში იმის დასადგენად გავსინჯე, სისხლის ერთსა და იმავე ჯგუფს შეიცავდა თუ არა.

კ: და რა დაადგინეთ?

პ: დავადგინე, რომ დანაზე სისხლის ჯგუფის ორი სახეობა იყო. ერთი იყო „ო“ დადებითი, ხოლო მეორე კი „აბ“ დადებითი.

კ: ანალიზის დასრულების შემდეგ ნიშნულში სად წაიღეთ?

პ: თითოეული ნიშნულში ცალკე პოლიეთილენის პარკში მოვათავსე, დავლუქე და პლომბზე ხელი მოვაწერე.

კ: თქვენი ანალიზების ჩატარების დასრულების შემდეგ დანა და სისხლის ნიშნულები სად წაიღეთ?

პ: დანა პოლიციის მთავარი სამმართველოს მაცივარში დავაბრუნე, ხოლო სისხლის ნიშნულები პოლიციის ლაბორატორიის მაცივრის ერთ-ერთ განყოფილებაში შევინახე.

ამ მოწმის ჩვენება ზემოთ ხსენებულ ჯაჭვს ასრულებს. მან დაადასტურა, რომ თან ჰქონდა პოლიციელის მიერ კონტეინერში მოთავსებული დანა და როდესაც მან პროცედურა დაასრულა, დანა ახალ კონტეინერში ჩადო, დალუქა და პლომბზე ხელი მოაწერა. სასამართლო სხდომაზე ექსპერტ-ქიმიკოსმა ჩვენება მისცა პლომბზე არსებული ხელმოწერის თაობაზე. მან ასევე დაადასტურა, რომ ანალიზი იმ სისხლზე ჩატარა, რომლის ნიშნულებიც დალუქულ კონტეინერში მოთავსებული დანიდან იყო აღებული. სავარაუდოდ, მოგვიანებით მიცემული ჩვენება ასევე შეეხებოდა მის მიერ მომზადებულ ანგარიშს ჩატარებული ანალიზებისა და დაზარალებულისა და სავარაუდო მკვლელის სისხლის ჯგუფების შესახებ. თუ, მაგალითად, სხვა პირი სისხლზე დამატებით ანალიზებს ჩატარებდა დანის მტკიცებულების მიღების მიზნით, ეს პირი ჩვენების მიცემისას აღნიშნავდა, რომ ნიშნულები ამოიღო დალუქული კონტეინერებიდან, რომელზეც ხელს თამარ ჩიხლაძე აწერდა.

საილუსტრაციო მტკიცებულებები

სასამართლო პროცესებზე ყველაზე ხშირად გამოყენებული საილუსტრაციო სახის მტკიცებულება არის ფოტოსურათი. ქვემოთ მოცემულია იმის მაგალითი, თუ როგორ ხდება ფოტოსურათის მტკიცებულებად დაშვება.

კ: ნაცნობია თუ არა თქვენთვის ტერიტორია ჭავჭავაძის გამზირზე, ატენისა და რამიშვილის ქუჩებს შორის?

პ: დიახ, ნაცნობია.

კ: ამ ტერიტორიაზე რამდენად ხშირად იმყოფებით ხოლმე?

პ: ამ კვარტალს ყოველდღე ვეხით ვავლივარ, როდესაც სამსახურში მივდივარ და უკან ვბრუნდები.

კ: რამდენი ხანია, რაც ამას აკეთებთ?

პ: უკანასკნელი 4 წელი.

კ: იცით თუ არა, როგორ გამოიყურებოდა ეს კვარტალი 2010 წლის 14 ივლისს?

პ: დიახ.

მოწინააღმდეგე მხარისთვის ნივთმტკიცების ჩვენებისა და მოსამართლისგან მოწმესთან მიახლოების ნებართვის მოპოვების შემდეგ:

კ: მე ახლა ამოცნობის მიზნით ვიჩვენებთ დაცვის ნივთმტკიცებას №2. თუ შეიძლება ნივთმტკიცება №2 შეისწავლეთ და როდესაც დაასრულებთ, მოსამართლეს მოახსენეთ, რა არის ის.

პ: ეს არის ჭავჭავაძის გამზირის ტერიტორიის ფოტოსურათი ატენისა და რამიშვილის ქუჩებს შორის.

კ: ზუსტად და ობიექტურად ასახავს თუ არა ეს ფოტოსურათი იმას, თუ როგორ გამოიყურებოდა ეს ტერიტორია 2010 წლის 14 ივლისს?

პ: დიახ.

კ: მოვითხოვ მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული დაცვის ნივთმტკიცება №2.

თქვენ შენიშნავდით სხვადასხვა ნაბიჯს, რომლებიც ადვოკატმა განახორციელა. პირველ რიგში, მან დაადგინა მოწმის კომპეტენცია, რომ მას შეეძლო ფოტოსურათზე აღბეჭდილ ადგილთან დაკავშირებით ჩვენების მიცემა. როდესაც ადვოკატმა მოწმეს ნივთმტკიცება პირველად უჩვენა, მას ის უკვე სათანადოდ მონიშნული ჰქონდა საკუთარი ამოცნობისა და სასამართლო ჩანაწერების მიზნებისთვის. ამის შემდეგ მან მოწმეს სთხოვა დაედასტურებინა, რომ ფოტოსურათი ზუსტად და ობიექტურად ასახავდა ტერიტორიის მდგომარეობას კონკრეტული თარიღისთვის. მხოლოდ და მხოლოდ

ამის შემდეგ ითხოვა ადვოკატმა ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვება. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ნივთმტკიცებებთან დაკავშირებით პროკურორმა/ადვოკატმა, პირველ რიგში დასაშვებობისთვის საფუძველი უნდა მოამზადოს, სანამ ნივთმტკიცების რომელიმე კონკრეტულ ნაწილთან დაკავშირებით შეკითხვებს დასვამს, მაგალითად, თუ სად იდგა მოწმე. საფუძვლის მომზადების შემდეგ პროკურორმა/ადვოკატმა მართებულად იშუამდგომლა სასამართლოს წინაშე მტკიცებულების დასაშვებად ცნობის თაობაზე და ამის შემდეგ დაიწყო დაკითხვა.

ნახაზის შემთხვევაში პროცესი იგივე იქნებოდა. უცილებელი არ არის, რომ ნახაზის ან ფოტოსურათის ავტორი მოწმე იყოს. მთავარია, რომ ის ზუსტად და ობიექტურად ასახავდეს კონკრეტულ თარიღზე არსებულ ადგილს, სადაც და რა დროსაც დანაშაული იყო ჩადენილი.

აუდიო და ვიდეოჩანაწერები

ზოგიერთ საქმეში წარმოდგენილი იქნება აუდიოჩანაწერები, როგორცაა ფარული ჩანაწერი (აუდიო ან ვიდეო), სატელეფონო ჩანაწერი და ა.შ. არსებობს გარკვეული ქმედებები ასეთი სახის ჩანაწერების მტკიცებულების სახით დასაშვებად. სხვა შემთხვევაში ისინი დაუშვებლად იქნება ცნობილი. პროკურორმა/ადვოკატმა, რომელიც ჩანაწერის მტკიცებულებად დაშვებას ითხოვს, უნდა დაადგინოს, რომ ჩაწერის დროს ჩამწერი მოწყობილობა გამართულად მუშაობდა, რომ მას კომპეტენტური პირი ამუშავებდა, რომ ის მთლიანი საუბრის განმავლობაში გამართულად მუშაობდა, რომ მოწმემ გაიგონა ან დაინახა ყველაფერი, რაც ფირზე აღიბეჭდა, შემდეგ ჩანაწერი შემოწმდა იმის დასადასტურებლად, რომ ყველაფერი ზუსტად და სრულად იყო ჩაწერილი, შემდეგ ფირი სათანადოდ ინახებოდა, რათა გამორიცხული ყოფილიყო რაიმეს დამატება, შეცვლა ან წაშლა, და რომ მოწმეს შეუძლია ჩანაწერში მოსაუბრე პიროვნებების ხმებისა და ვიდეოფორზე აღბეჭდილი პიროვნებებისა და მდებარეობის იდენტიფიცირება. ზოგიერთ შემთხვევაში ჩანაწერის ავთენტურობის დადგენას შესაძლოა ერთზე მეტი მოწმე დასჭირდეს.

სასამართლო სხდომაზე მთლიანი ჩანაწერის გაშვება აუცილ-
ებელი არ არის იმ პირობით, რომ მოწინააღმდეგე მხარეს ჩანაწერის
სრული ვერსია გადაეცა და მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები ინ-
ფორმირებულნი არიან იმის შესახებ, რომ სხდომაზე შემოკლებული
ვერსია იქნება გაშვებული. ასეთ შემთხვევებში, მოწინააღმდეგე მხ-
არეს შეუძლია ფირის ის ნაწილები გაუშვას, რომლებიც გამოტოვე-
ბული იყო და რომლებიც, მისი აზრით, სასარგებლოა და ჩანაწერს
სათანადო კონტექსტში წარმოაჩენს.

ამ სახელმძღვანელოს მიზნებისთვის, მოსაყენებელი სწორი
მეთოდის სადემონსტრაციოდ ერთი მოწმე იქნება გამოყენებული.

კ: *ოფიცერო ზვიად ლომიძე, შეხვდით თუ არა ბრალდებულს
2010 წლის 20 დეკემბერს?*

პ: დიახ.

კ: *ეს შეხვედრა ხომ არ ჩავიწერიათ?*

პ: დიახ.

კ: *რა სახის ჩამწერი მოწყობილობა გამოიყენეთ?*

პ: „სონი 327“ მინიატურული ჩამწერი.

კ: *ბრალდებულთან შეხვედრამდე თუ გამოიყენებიათ ოდესმე
ასეთი მოწყობილობა?*

პ: დიახ, ბევრჯერ.

კ: *ამ მოწყობილობასთან დაკავშირებით ინსტრუქტაჟი ხომ არ
მივიღიათ?*

პ: დიახ, პოლიციის ტექნიკურმა პერსონალმა გაკვეთილები ჩამ-
ოტარა.

კ: *შეხვედრამდე ხომ არ გავისინჯავთ გამოყენებული მოწყობი-
ლობა?*

პ: დიახ, ეს სტანდარტული პროცედურაა.

კ: *ის გამართულად მუშაობდა?*

პ: დიახ.

კ: *შეხვედრამდე რამდენი ხნით ადრე გასინჯეთ მოწყობილობა?*

პ: ორი საათით ადრე.

კ: *ბრალდებულთან შეხვედრამდე თქვენ პირადად ამოქმედეთ
მოწყობილობა?*

პ: დიახ.

- კ: შეხვედრამდე რამდენი ხნით ადრე?
- პ: დაახლოებით 5 წუთით ადრე, მანქანიდან გადმოსვლამდე.
- კ: შეხვედრის დროს სად იყო მოწყობილობა მოთავსებული?
- პ: მე ის წებოვანი ლენტით მივიმაგრე გულმკერდის დაახლოებით შუა ადგილას.
- კ: ამ ადგილას მიმაგრებული მოწყობილობა მანამდე ვაგისინჯავთ ან გამოვიყენებთ?
- პ: დიახ, და ის ყველა საუბარს იწერდა.
- კ: ბრალდებულთან შეხვედრისას, რაიმე დროს ხომ არ გამოვირთავთ მოწყობილობა?
- პ: არა.
- კ: შეხვედრის შემდეგ რამდენი ხნის გასვლის მერე გამორთეთ მოწყობილობა?
- პ: ხუთი წუთის მერე, მას შემდეგ რაც მანქანაში დაებრუნდი.
- კ: მოუსმინეთ ჩანაწერს მისი ჩაწერის შემდეგ?
- პ: დიახ.
- კ: რამდენი ხნის შემდეგ?
- პ: დაებრუნდი თუ არა პოლიციის განყოფილებაში, დაახლოებით 45 წუთის შემდეგ.
- კ: როდესაც ჩანაწერს მოუსმინეთ, ზუსტად და ობიექტურად ასახავდა ის ყველაფერს, რაც იმ შეხვედრაზე ითქვა?
- პ: დიახ.
- კ: ჩანაწერის მოსმენის შემდეგ რა გააკეთეთ?
- პ: მე ის მტკიცებულებების სპეციალურ ჩანთაში მოვათავსე, დაველუქე და პლომბზე ხელი მოვაწერე.
- კ: ამის შემდეგ ჩანაწერი ისევ ამოიღეთ?
- პ: დიახ.
- კ: როდის?
- პ: დაახლოებით ერთი თვის უკან, როდესაც თქვენთვის და დაცვის მხარისთვის ასლები დაგამზადე.
- კ: როდესაც ჩანაწერს იღებდით, ის ისევ დალუქული იყო და პლომბზე თქვენი ხელმოწერა ისევ ძითითებული იყო?
- პ: დიახ.
- კ: ჩემთვის და დაცვის მხარისთვის დამზადებული ასლები ზუს-

ტი და სრული იყო?

პ: დიას.

კ: ჩანაწერის ასლების დამზადების შემდეგ რა გააკეთეთ?

პ: მე ის მტკიცებულების ჩანთაში დავაბრუნე, დავლუქე და პლომბზე ხელი მოვაწერე.

მოწინააღმდეგე მხარისთვის ნივთმტკიცების ჩვენებისა და მოსამართლისგან მოწმესთან მიახლოების ნებართვის მოპოვების შემდეგ:

კ: მე ახლა ამოცნობის მიზნით ვიჩვენებთ ბრალდების ნივთმტკიცებას №5, თუ იცით რა არის ეს?

პ: ეს არის მტკიცებულების ჩანთაში მოთავსებული ორიგინალი ჩანაწერი პლომბზე ჩემი ხელმოწერით.

კ: მოვითხოვ, მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული ბრალდების ნივთმტკიცება №5.

მოსამართლე: დაცვის მხარე პროტესტს ხომ არ გამოთქვამს? არ გაპროტესტებულა, მტკიცებულებად დაშვებულია.

კ: ახლა კი ამოცნობის მიზნით ვიჩვენებთ ბრალდების ნივთმტკიცებას №5ა, თუ იცით რა არის ეს?

პ: ეს არის რედაქტირებული ჩანაწერი. ის არ შეიცავს ორიგინალის ნაწილებს, რომლის წაშლაც თქვენ დამავალეთ.

კ: თუ შეიძლება უთხარით მოსამართლეს, ორიგინალი ჩანაწერის რომელი ნაწილებია წაშლილი?

პ: თქვენ მითხარით, წამეშალა ორიგინალის 5 წუთი, სანამ ბრალდებულს შევხვდებოდი და 5 წუთი უკვე შეხვედრის შემდეგ. თქვენ ასევე მითხარით წამეშალა ის დრო, როდესაც ოთახი სააბაზანოში გასასვლელად დავტოვე. მე ასევე წავშალე ბრალდებულსა და ჩემს შორის დაახლოებით 20 წუთის მანძილზე გამართული დისკუსია მადრიდის რეალსა და ბარსელონას შორის გასამართო საფეხბურთო მატჩის შესახებ.

კ: თუ შეიძლება გაუშვით ნივთმტკიცება №5ა. ხმა, რომელიც ახლა გვესმის და რომელმაც პირველმა თქვა გამარჯობა, ვის ეკუთვნის ის?

პ: ბრალდებულს.

კ: და მეორე ხმა, რომელმაც ასევე გამარჯობით უპასუხა?

პ: ეს ჩემი ხმაა.

კ: ჩანაწერში სხვა ხმებსაც ხომ არ მოვისმენთ?

პ: დიახ, დაახლოებით შუა ადგილას თქვენ გაიგონებთ, თუ როგორ შემოვიდა ბრალდებულის მეუღლე ოთახში და გვკითხა, ჩაის ხომ არ ვისურვებდით. ეს ერთადერთი განსხვავებული ხმა იქნება.

შეამჩნივედით, რომ №5 ნივთმტკიცების მტკიცებულებად დაშვება მოთხოვნილი არ ყოფილა. ეს არის შემთხვევა, როდესაც ნივთმტკიცება სასამართლო სხდომაზე დროის დასაზოგად მომზადდა. ის მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს თავიდან აშორებს არაფრისმოძიებელ ჩანაწერებს შეხვედრამდე 5 წუთით ადრე, მას შემდეგ და საფეხბურთო მატჩის შესახებ. პროკურორმა/ადვოკატმა რედაქტირებული ჩანაწერიც კი შეუწყვეტლივ არ უნდა გაუშვას. თუ ჩანაწერში არის ადგილები, სადაც მხარეები, მაგალითად, კოდურ სიტყვებს იყენებენ, როგორცაა „20კ“, რაც 20 კილოგრამ ჰერონის გულისხმობს, ჩანაწერი შესაძლოა შეჩერდეს და მოწმე დაიკითხოს იმის შესახებ, თუ რა იგულისხმებოდა კოდურ სიტყვაში. გარდა ამასა, საუბრის გარკვეული ნაწილების ხაზგასასმელად პროკურორმა/ადვოკატმა შესაძლოა დასვას დამატებითი შეკითხვები, როგორცაა „რატომ თქვით ეს?“, რათა მოწმეს დამატებით ათქმევინოს იმის შესახებ, თუ იმ კონკრეტულ მომენტში რა ხდებოდა. დაბოლოს, ეს ასევე კარგი გზაა საუბრის კონკრეტულ მნიშვნელოვან სემანტიკაზე ყურადღების გასამახვილებლად.

ჩანაწერები

ეს არის დოკუმენტები, რომელთა მტკიცებულებად დაშვებაც პროკურორს/ადვოკატს სურს, და რომლებზეც მნიშვნელოვანი ხელნაწერებია გაკეთებული. ამ სახის დოკუმენტის მტკიცებულებად დაშვების მაგალითი მოცემული იყო ქვეთავში მტკიცებულებისთვის საფუძვლების მომზადების შესახებ.

საბუთები

როგორც წესი, საბუთები, რომელთა მტკიცებულებად დაშვებასაც პროკურორი/ადვოკატი სასამართლო სხდომაზე შეეცდება, საქმიანი საბუთებია. აშშ-ში ასეთ საბუთებზე ირიბი ჩვენების წესი

არ ვრცელდება იმდენად, რამდენადაც კომპანია ამ საბუთებს ჩვეული საქმიანობის რეჟიმში აწარმოებს. ამის ლოგიკა იმაში მდგომარეობს, რომ ეს საბუთები ყოველგვარი გაყალბების მიზნის გარეშე შეიქმნა. თუ პროკურორი/ადვოკატი ფიქრობს, რომ ისინი ყალბია, მას შეუძლია მოსამართლისგან მოწმის ჯვარედინად დაკითხვის ნებართვა ითხოვოს, სანამ მოსამართლე ამ მტკიცებულების დასაშვებობის თაობაზე განჩინებას გამოიტანს. მოწინააღმდეგე მხარესაც შეუძლია მოგვიანებით მოწმე იმის დასადგენად დაჰკითხოს, რომ საბუთები არ არის ზუსტი. ასეთი საბუთების მტკიცებულებად დასაშვებად აუცილებელია, რომ ვინმემ მისცეს ჩვენება იმის თაობაზე, რომ ეს კომპანიის ოფიციალური საბუთებია. ეს პიროვნება მეთვალყურეობას უნდა ახორციელებდეს საბუთებზე, მაგრამ არ არის აუცილებელი, რომ ისინი მისი შედგენილი იყოს. მართლაც, დიდ კომპანიაში დოკუმენტებს სხვადასხვა ადამიანი ადგენს. მან მხოლოდ ის უნდა განაცხადოს, რომ საბუთები ნამდვილად კომპანიის საბუთებია. ეს შესაძლოა შემდეგი სახით გაკეთდეს:

კ: ბ-ნო კახაბერ ვაშაკიძე, ვინ არის თქვენი დამქირავებელი?

პ: „საქართველოს ელექტროკომპანია.“

კ: იქ რა თანამდებობაზე მუშაობთ?

პ: მე ვიცე-პრეზიდენტის მესამე თანაშემწე ვარ.

კ: ამ თანამდებობაზე ყოფნისას გევალებათ თუ არა კომპანიის საბუთებზე მეთვალყურეობა?

პ: დიახ.

მოწინააღმდეგე მხარისთვის ნივთმტკიცების ჩვენებისა და მოსამართლისგან მოწმესთან მიახლოების ნებართვის მოპოვების შემდეგ:

კ: მე ახლა ამოცნობის მიზნით ვიჩვენებთ დაცვის ნივთმტკიცებას №2, თუ იცით ეს რა არის?

პ: დიახ, ეს არის „საქართველოს ელექტროკომპანიის“ ფინანსური ტრანსაქციების მაჩვენებელი საბუთები.

კ: რომელი წლებისთვის?

პ: 2009-2010.

კ: ასეთ საბუთებს „საქართველოს ელექტროკომპანია“ საქმიანობის ჩვეულ რეჟიმში ინახავს?

პ: დიახ.

კ: მოვითხოვ მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული დაცვის ნივთ-
მტკიცება №2.

შემაჯამებელი მტკიცებულებები

წინამდებარე სახელმძღვანელოში განხილული ნივთმტკიცებების ბოლო კატეგორია შემაჯამებელი მტკიცებულებებია. მტკიცებულებების ერთი დიდი ჯგუფიდან მტკიცებულებათა სათითაოდ წარდგენას დიდი დრო სჭირდება და ეს დამაბნეველი და მოსაბეზრებელია (მაგალითად, დროის ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში განხორციელებული გზავნილები, რამდენიმე საბანკო ანგარიშზე დეპოზიტები და ანგარიშებიდან თანხების გატანა). ზოგადად, პროკურორი/ადვოკატი დაინტერესებული უნდა იყოს შეჯამებული მონაცემების და არა ინდივიდუალური ტრანსაქციების წარდგენით. მტკიცებულებათა შესახებ აშშ-ის ფედერალური წესების 1006-ე წესის თანახმად, ინდივიდუალური ტრანსაქციების შეჯამება დასაშვებია იმდენად, რამდენადაც მოწინააღმდეგე მხარეს სასამართლო სხდომამდე გადაეცა ძირითადი მონაცემები. რადგან შემაჯამებელი მტკიცებულება შესაძლოა ჯვარედინ დაკითხვას დაექვემდებაროს, მოსამართლეს გადაწყვეტილების მისაღებად მართებული საფუძველი აქვს. ქვემოთ მოცემულია იმის მაგალითი, თუ როგორ უნდა იყოს მტკიცებულებად დაშვებული შემაჯამებელი მტკიცებულებები.

კ: თუ შეიძლება ამოცნობის მიზნით შეხედეთ დაცვის ნივთმტკიცებას №8.

პ: დიახ.

კ: რა არის დაცვის ნივთმტკიცება №8?

პ: ეს არის „საქართველოს ეროვნულ ბანკში“ „საქართველოს ელექტროკომპანიის“ საბანკო ანგარიშიდან 2010 წლის 1 იანვრიდან 2010 წლის 31 დეკემბრამდე განხორციელებული დეპოზიტებისა და გატანების შეჯამებული მონაცემი.

კ: ეს ნივთმტკიცება თქვენ მოამზადეთ?

პ: დიახ, მე მოვამზადე.

კ: თუ შეიძლება აგვიხსენით, რა იყო თქვენი პირველი ნაბიჯი ამ ნივთმტკიცების მომზადებისას?

პ: მე „საქართველოს პირველი ეროვნული ბანკიდან“ მოვიპოვე

„საქართველოს ელექტროკომპანიის“ ყველა საბანკო ამონაწერი 2010 კალენდარული წლისთვის. შემდეგ ამონაწერებიდან ამოვწიე კომპანიის ანგარიშზე განხორციელებული ყველა დეპოზიტი და გატანა.

კ: როგორც ვხედავთ, №8 ნივთმტკიცებაზე ორი სვეტია გამო-სახული, ერთის სათაურია დეპოზიტები, ხოლო მეორის – გატანე-ბი და მარცხნივ მითითებულია თითოეული თვის მონაცემი. თუ შეიძლება აგვიხსენით, რას გულისხმობს ეს სვეტები და როგორ განსაზღვრეთ შიგ რა ციფრები ჩაგეწერათ?

პ: თითოეული თვის დეპოზიტები სათითაოდ დაჯამებული და შემ-დეგ ნივთმტკიცების შესაბამისი სვეტის შესაბამისი თვის გასწვრივ ჩაწერე. იგივე გავაკეთე გატანებთან დაკავშირებითაც. ცხრილის ბოლოს მოცემული ციფრები ზემოთ არსებული ინდივიდუალური თანხების უბრალოდ დაჯამებული ოდენობებია.

კ: მოვითხოვ დაშვებულ იქნეს მტკიცებულებად დაცვის ნივთ-მტკიცება №8.

როგორც ხედავთ, ადვოკატმა მოწმეს აახსნევინა, თუ რაში მდგომარეობდა ნივთმტკიცების არსი. შემდეგ მოწმემ ისაუბრა იქ მოცემული მონაცემების საფუძველზე. სხვა სიტყვებით რომ ვთქ-ვათ, ადვოკატმა ცხრილის დასაშვებად ცნობისთვის საფუძველი მოამზადა, სანამ მის შესახებ რაიმე შეკითხვებს დასვამდა. მან ასევე მოწმეს მოათხრობინა ცხრილში მოცემული კატეგორიების შესახებ, რათა ეს მოსამართლისთვის შეკითხვების დასმის გარეშეც ნათელი ყოფილიყო. მოწინააღმდეგე მხარეს შეუძლია პროტესტი მაშინ გამოთქვას, როდესაც ცხრილის დასაშვებ მტკიცებულებად ცნობას ითხოვენ. მას ასევე შეუძლია სასამართლოს სთხოვოს გადაწყვეტილების მოგვიანებით მიღება, მას შემდეგ, რაც ის მტ-კიცებულების წარმომდგენი მხარის მოწმის ჯვარედინ დაკითხვას შეძლებს. სასამართლო ხშირად რთავს ნებას მხარეს ამ ეტაპზე მსგავსი ჯვარედინი დაკითხვის ჩასატარებლად და არ იცდის იმ მო-მენტამდე, როდესაც მოწმე ნივთმტკიცების შესახებ ჩვენების მიცე-მას დაასრულებს. მოწინააღმდეგე მხარის პერსპექტივიდან ეს უკე-თესი სტრატეგიაა, რადგან თუ ის იმის დემონსტრირებას შეძლებს, რომ ნივთმტკიცება არ არის სანდო, მაშინ ამ მტკიცებულებიდან არასასურველი ჩვენების მიღებასაც აღუდგება წინ.

ამ შემთხვევაში ცხრილი პირდაპირი ციფრების უბრალო დაჯამებას ეფუძნება. თუ ის ექსპერტიზას დაქვემდებარებულ სფეროს შეიცავდა, როგორცაა, მაგალითად, იმის დადგენა, თუ რა უნდა იყოს აქტივებად და რა პასივებად კლასიფიცირებული, მაშინ ბუღალტრული გამოცდილების მქონე პიროვნების ჩვენების მიცემის საჭიროება დადგებოდა. ამასთან, მოწმეს, უპირველეს ყოვლისა, საკუთარი კვალიფიკაციისა და უფლებამოსილების დადასტურება დასჭირდებოდა, სანამ იმას შეეხებოდა, თუ როგორ და რა პრინციპებზე დაყრდნობით დაამზადა ცხრილი.

დაუშვებელი მტკიცებულებები

არსებობს გარკვეული შემთხვევები, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი გამოიყენებს ნივთმტკიცებას, რომლის დასაშვებ მტკიცებულებად ცნობის შესახებ მოთხოვნა არ არის აუცილებელი. ეს შესაძლოა იყოს ცხრილი ან დიაგრამა, რომელსაც მხარე შესავალი ან დასკვნითი სიტყვის დროს გამოიყენებს. მაგალითად, მან შესაძლოა მოვლენათა ქრონოლოგია წარმოადგინოს, რათა მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს იმის უკეთ აღქმაში დაეხმაროს, თუ გარკვეულ მოვლენებს როდის ჰქონდა ადგილი და მათი ყურადღებაც შესაბამისად ამ მოვლენაზე შეაჩეროს. ეს შესაძლოა იყოს დიაგრამა კრიმინალური საწარმოს შესახებ, სადაც ნაჩვენებია იქნება ძირითად მოთამაშეთა სახელები და ბრძანებათა გაცემის იერარქია. ეს შესაძლოა იყოს გრაფიკული გამოხატულება, ფოტოსურათი, ან თქვენი უსაზღვრო ფანტაზიის ნაყოფი. თუ ეს ნივთმტკიცებები კარგად არის მომზადებული, მხარის აზრით, მნიშვნელოვანი საკითხები მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულების თვალში შესაძლოა საკმაოდ დამაჯერებლად გამოჩნდეს. ცხადია, არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება იმას, რომ ცხრილები ან დიაგრამები ზუსტად იყოს შედგენილი, რამეთუ არაზუსტმა ნივთმტკიცებამ პროკურორის/ადვოკატის დამაჯერებლობა შესაძლოა სერიოზულად დააზიანოს. ამ გაფრთხილების გათვალისწინებით, პროკურორები/ადვოკატები შემოქმედებითად უნდა მიუდგნენ ნივთმტკიცებების შექმნას და მათ იმაზე უნდა იფიქრონ, თუ რომელი ნივთმტკიცებების გამოყენებაა შესაძლებელი სასამართლო პროცესისათვის მომზადების ეტაპზე.

პირდაპირი დაკითხვა⁷

პროკურორი/ადვოკატი ფაქტებს საკუთარი პერსპექტივიდან გადმოსცემს და შემდეგ ამ ფაქტებს თავის დასკვნით სიტყვაში კანონს შეუსამბებს იმ მიზნით, რომ მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები გაიგებენ, მიიღებენ და დაიხსომებენ მოწმეთა ჩვენებებს.

პირდაპირი დაკითხვა სასამართლო პროცესის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სტადიაა. პირდაპირი დაკითხვის დროს ყურადღების ცენტრში უნდა მოექცეს არა პროკურორი/ადვოკატი, არამედ – მოწმე. პროკურორმა/ადვოკატმა მისი მოწმის პირდაპირი დაკითხვა ისე უნდა ჩაატაროს, რომ მოსამართლის/ნაფიცი მსაჯულების ყურადღება მოწმეზე იყოს მიპყრობილი. გახსოვდეთ, რომ მტკიცებულებები მოდის არა პროკურორისაგან/ადვოკატისაგან, არამედ მოწმეებისგან. ამასთან, თქვენ უნდა უზრუნველყოთ, რომ მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები ყურადღებით უსმენენ ყველაფერს, რასაც თქვენი მოწმე ამბობს. თქვენს მოწმეს დაუჯერებენ და მის ჩვენებას დაიმახსოვრებენ არა იმიტომ, თუ როგორი ბრწყინვალე გამოსვლა გქონდათ თქვენ, არამედ მისი პასუხების ხასიათისა და შინაარსიდან გამომდინარე. სწორედ ამიტომ უნდა დახარჯოთ დრო სასამართლო პროცესზე თითოეული მოწმის მოსამზადებლად.

შემადგენელი ელემენტები

მოწმის პირდაპირი დაკითხვა გაცილებით მეტია, ვიდრე უბრალო შეკითხვა „თუ შეიძლება მოახსენეთ მოსამართლეს, რა მოხდა 2010 წლის 14 ივლისის ღამეს.“ თქვენ, როგორც პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გადაწყვიტოთ, თუ მოწმის ჩვენების რომელი ნაწილია მნიშვნელოვანი და რომელ ნაწილზე გსურთ ყურადღების გამახვილება. პროკურორმა/ადვოკატმა საკუთარი თავი მწერლად უნდა წარმოიდგინოს, და თუ როგორ შეუძლია მას, მიაწოდოს ამბავი მოსამართლეს/ნაფიცი მსაჯულებს საუკეთესო გზით, რათა მათ შე-

---

7 მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

ძლონ ივრძნონ და დაინახონ, თუ რა მოხდა სინამდვილეში.

ეფექტურ პირდაპირ დაკითხვას აქვს გარკვეული ასპექტები, რომლებიც ყველა მოწმისთვის ერთია. კერძოდ:

შეინარჩუნეთ სიმართლე

რეალურად ეს არის საკითხი, რომელიც თქვენ ყველა პრეზენტაციის დროს უნდა გაითვალისწინოთ. მოწმემ ბევრი რამ იცის, მაგრამ მნიშვნელოვანი მხოლოდ რამდენიმე მათგანია. მოწმის ჩვენებაში ყურადღება მნიშვნელოვან საკითხებზე უნდა გაამახვილოთ და ნაკლებად მნიშვნელოვანი გამოტოვოთ. თუ მოწმეს ყველაფერს ათქმევინებთ, რაც იცის, მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს შესაძლოა მობეზრდეთ ან შეიძლება ისინი სულაც დაიბნენ იმასთან დაკავშირებით, თუ რა არის მნიშვნელოვანი. მაგალითად, თაღლითობის შესახებ საქმეში, სავარაუდოდ, არავითარი მნიშვნელობა არ ექნება იმას, თუ ერთ-ერთ ადამიანს თეთრი პერანგი ეცვა თუ ლურჯი, ან მზიანი დღე იყო თუ წვიმდა. ეს ეხება თარიღებსა და დროს, ზოგი მნიშვნელოვანია და ზოგი – უმნიშვნელო. ასე რომ, მხოლოდ იმ საკითხებზე მოახდინეთ კონცენტრაცია, რაც მნიშვნელოვანია. ეს ჩვენებას ნაკლებად დამაბნეველს და უფრო ეფექტურს გახდის. არავის სურს უსმინოს ჩვენებას, რომელიც დაუსრულებლად გრძელდებოდა, რადგან მსმენელი ფიქრობს „ნეტავ როდის გადავა მნიშვნელოვან საკითხზე.“ ზოგადად, ადამიანის ყურადღება 15-30 წუთის შემდეგ იფანტება. მოწმის მომზადებისას უნდა შეძლოთ უსარგებლო მასალის გაცხრილვა და თქვენი შეკითხვების ისე ფორმულირება, რომ მხოლოდ მნიშვნელოვანი ინფორმაცია იყოს გადმოცემული.

მოწმის ჩვენების ორგანიზება

ზოგადად, სასურველია, თუ მოწმეებს მოვლენათა ქრონოლოგიური რიგის თანახმად დაჰკითხავთ. მოწმის ჩვენების დროსაც მოვლენები ზოგადად ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით უნდა იყოს გადმოცემული, რადგან ადამიანთა უმრავლესობა ასე აზროვნებს და მოსამართლისათვისაც/ნაფიცი მსაჯულებისთვისაც ჩვენების გაგება და დამახსოვრება ასე გაცილებით ადვილია.

მოწმის მიერ ჩვენების მიცემისას ყველაზე მიღებული და ლოგიკური თანმიმდევრობა შემდეგია:

მოწმის პირადი მონაცემები

სხვაგვარად რომ ვთქვათ, რატომ არის ამ პიროვნების ჩვენება მნიშვნელოვანი? მოწმის პირადი მონაცემების წარდგენა სწრაფად უნდა მოხდეს. მაგალითად, მოწმის მიერ თავისი სახელის წარმოთქმისთანავე უნდა იყოს გაცხადებული, რომ იგი იმ დღეს რუსთაველის გამზირისა და ბესიკის ქუჩის კუთხეში იმყოფებოდა, როდესაც იმავე ადგილას ბანკი გაიძარცვა. აღსანიშნავია, რომ იმ მოწმესთან მიმართებაში, რომელიც მხოლოდ იმას ჰყვება, თუ რა დაინახა, სრულიად უმნიშვნელოა ისეთი საკითხების განხილვა, როგორცაა დაოჯახებულია თუ არა ის, ჰყავს თუ არა შვილები და როგორია მათი მოსწრება სკოლაში. თუ მოწმე არის ექსპერტი, მაშინ მის კვალიფიკაციას უნდა გაეხვას ხაზი. ექსპერტი მოწმის შემთხვევაში მის სწავლასა და გამოცდილებასაც უნდა შეეხოს.

რეალურად, მოწმის წარდგენა მოწმის ტრიბუნასთან მის გამოცხადებამდე იწყება. იმის მიხედვით, თუ პიროვნება როგორ გამოიყურება, ადამიანებს მის შესახებ პირველი შთაბეჭდილებები მის მიერ პირველი სიტყვების წარმოთქმამდე ექმნებათ. თუ მოწმე სასამართლო დარბაზში ბინძური ტანსაცმლით შემოდის, თითქოს სულ ახლახან ადგა საწოლიდან, იგი ვერ იქნება ისეთივე დამაჯერებელი, როგორც სხვა, ვინც უკეთ გამოიყურება. მოწმე და ბრალდებული მათი პროფესიების შესაფერისად უნდა იყვნენ ჩაცმული. ბიზნესმენი შარვალ-კოსტიუმსა და ჰალსტუხში უნდა გამოცხადდეს. ამავე დროს, თუ ავტომექანიკოსს იმავე ტანსაცმელში გამოაწყობთ, ნათელი იქნება, რომ ეს სპეციალურად გააკეთეთ და ამით მოწმეს დისკრედიტაციას გაუწევთ. ავტომექანიკოსი სუფთა შარვალსა და პერანგში უნდა გამოცხადდეს. არ ენდოთ მოწმეს ან ბრალდებულს, რომ ისინი სათანადოდ ჩაცმული გამოცხადდებიან, თუ მხოლოდ ეტყვიან: „სათანადოდ ჩაიცვით“; უთხარით, თუ რა ჩაიცვან.

აღწერეთ დანაშაულის ჩადენის ადგილი

სად იყო მოწმე, როდესაც იმას აკვირდებოდა, რის შესახებაც ჩვენებაში საუბრობს? მოწმემაც უნდა აღწეროს დანაშაულის ჩადენის ადგილი, დეტალებში ჩაღრმავების გარეშე, როგორცაა

ზუსტი მანძილი, დრო და ა.შ. ეს საკითხები ჯვარედინ დაკითხვაზე წამოიწევა, ხოლო პირდაპირი დაკითხვისას მხოლოდ ამბის გადმოცემას შეაფერხებს. ზოგიერთი პროკურორი/ადვოკატი ფოტოს ან სხვა ნივთმტკიცებებს იყენებს, რათა დანაშაულის ჩადენის ადგილი აღწეროს, მაშინ, როდესაც სხვებს მიაჩნიათ, რომ ამით ყურადღება იფანტება და ხსენებული მეთოდის გამოყენება ჩვენების ბოლოსკენ ჯობს, რადგან ის მოწმის ჩვენებას აჯამებს. დანაშაულის ჩადენის ადგილის აღწერის მიზანია მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს მიეწოდოთ ადგილმდებარეობის სურათი, სანამ ჩვენების მოქმედების შესახებ ნაწილზე გადახვალთ. თუ ისეთ ნივთებს გამოიყენებთ, როგორც არის ფოტო, სქემა, ნახაზი უზრუნველყავით, რომ მოწმემ თავად აღწეროს ისინი. მაგალითად, როდესაც იგი ადგილს აღწერს, თქვენ შეგიძლიათ მოწმეს სთხოვოთ ფოტოზე, სქემაზე, ნახაზზე ეს ადგილი გაჩვენოთ. ამით ნივთმტკიცება გაცილებით გასაგებია, დამაჯერებელი და საინტერესო იქნება.

მოქმედება

მოქმედება მოწმის ჩვენების უმთავრესი ნაწილია. მაგალითად, მას შემდეგ, რაც მოწმის ადგილმდებარეობა დაადგინეთ დანაშაულის ჩადენის ადგილზე, შეგიძლიათ დაკითხვა განაგრძოთ შემდეგნაირად:

კ: *თქვენ თქვით, რომ 14 ივლისს ათ საათზე რუსთაველის გამზირისა და ბესიკის ქუჩის კუთხეში იყავით. რაიმე ხომ არ მოხდა იმ დღეს, რამაც თქვენი ყურადღება მიიპყრო?*

პ: *დიახ.*

კ: *რა იყო პირველი, რასაც ყურადღება მიაქციეთ?*

პ: *მე იარაღიდან სროლის ხმა გავიგონე.*

კ: *მიიხედეთ თუ არა იქითკენ, საიდანაც სროლის ხმა ისმოდა?*

პ: *დიახ, ხმა ბანკიდან მოდიოდა.*

კ: *და რა დაინახეთ?*

პ: *დავინახე, თუ როგორ მორბოდა ბანკიდან ორი მამაკაცი იარაღით ხელში.*

დაკითხვის ტემპის რეგულირებით პროკურორს/ადვოკატს შეუძლია მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს აგრძნობინოს, თუ რა ხდებო-

და რეალურად. ეს ასევე მოწმის ჩვენების ის სევდენტიც, რომელზეც პროკურორმა/ადვოკატმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს. უმნიშვნელოვანესი გარემოება, ანუ მოწმის მიერ ბანკის მმართველების დანახვა, შესაძლოა სულ რამდენიმე წამი გრძელდებოდა, მაგრამ პროკურორმა/ადვოკატმა ეს სიტუაცია კონტროლის ქვეშ, შენელებულ მოქმედებაში უნდა წარმოაჩინოს. პროკურორმა/ადვოკატმა მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს უნდა მიაწოდოს თითოეული დეტალი და ხაზი გაუსვას მათ მნიშვნელობას საქმისათვის. ამის შემდეგ პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა დასვას კითხვები თითოეული ბრალდებულის აღწერის მიზნით, იმის შესახებ, აგრძელებდნენ თუ არა ისინი სროლას (თუ ასე იყო), რა მიმართულებით მირობდნენ, ჩახსდნენ თუ არა მანქანაში და მოძრაობდა თუ არა ეს მანქანა რუსთაველის გამზირზე გადაჭარბებული სიჩქარით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, პროკურორმა/ადვოკატმა მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს უნდა დაანახოს, თუ რა მოხდა. ამ ტექნიკის ეფექტურად წარმოჩენისთვის აუცილებელია, რომ მოწმის სასამართლო პროცესისთვის მომზადებისას მას ხაზგასმით განუვმარტოთ, რომ კითხვებს უსმინოს და მხოლოდ იმას უპასუხოს, რის შესახებაც კითხებიან.

ისაუბრეთ მარტივი ენით

ეს გაფრთხილება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, როდესაც ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო ტარდება. თქვენ უნდა უზრუნველყოთ, რომ მათ გაიგონ თქვენი შეკითხვები და მოწმის პასუხები. ზოგიერთ პროკურორს/ადვოკატს და მოწმეს ჰგონია, რომ ისინი უბრალო და პირდაპირი სიტყვების ნაცვლად დიდი, რთული სიტყვების ან ფრაზების გამოყენებით ადამიანებზე შთაბეჭდილებას ახდენენ. ეს არ არის მართალი და მეტიც, ეს მსმენელს ყურადღებას აკარგვინებს. პროკურორმა/ადვოკატმა თავის მოწმეებს მათი მომზადების დროს უნდა მიუთითოს, რომ მათ მარტივი ენით ისაუბრონ და თავი შეიკავონ იურიდიული ჟარგონისაგან ან ტექნიკური ტერმინოლოგიისგან, თუ ამის საჭიროება არ დგას. თუ მოწმემ უნდა გამოიყენოს ტექნიკური ტერმინები, რათა, მაგალითად, მეცნიერული ექსპერიმენტის შედეგები აღწეროს, დარწმუნდით, რომ

ტერმინების განმარტება მათი გამოყენებისთანავე მოხდეს. არც ერთ მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულს არ სურს უხერხულად იგრძნოს თავი იმის გამო, რომ არ ესმის თუ რაზე საუბრობს მოწმე, და ეს მათ აღიზიანებს. მეტიც, პროკურორი/ადვოკატი ჩვენებით ვერაფერს დაამტკიცებს, თუ მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულს არაფერი ესმით. ქვემოთ მოცემულია მაგალითები იმისა, თუ რა უნდა გავაკეთოთ და რა – არა.

ცუდია. „ვისარგებლიათ თუ არა შემთხვევით, რათა მასთან გესაუბრათ?“

კარგია. „ოდესმე ვისაუბრიათ მასთან?“

ცუდია. „რამდენი ხანია, რაც ასეთი საქმიანობით ხართ დაკავებული?“

კარგია. „რამდენი ხანია, რაც ავტომექანიკოსი ბრძანდებით?“

ცუდია, როგორც პასუხი. „მე ჩემი მანქანის გამოსასვლელით ვისარგებლე და შემდეგ ბრალდებულს მივუახლოვედი.“

კარგია. „ჩემი მანქანიდან გადმოვედი და ბრალდებულთან მივედი.“

ცუდია. „არა ბრალდებულმა, არამედ მერაბმა მოახდინა ანგარიშის დამატებით დებეტირება.“

კარგია. „არა ბრალდებულმა, არამედ მერაბმა გამოიტანა ფული სპეციალური ანგარიშიდან.“

ღია დაბოლოების შეკითხვების გამოყენება

ქართული და ამერიკული სამართლის თანახმად, მიმანიშნებელი შეკითხვების დასმა მოწმეთა პირდაპირი დაკითხვის დროს დაუშვებელია. შეკითხვა მიმანიშნებელია, როდესაც კითხვა კონკრეტულ პასუხს მოიცავს. მაგალითად, „მართალია თუ არა, რომ ბანკის ერთ-ერთი მმართველი 175 სმ. სიმაღლის იყო?“ ან „ბანკი, რომლიდანაც ისინი გამოვლინდნენ, საქართველოს ბანკი იყო, მართალია?“ პირდაპირ დაკითხვაზე ეს შეკითხვები ასე უნდა დასმულიყო: „რა სიმაღლის იყვნენ ბანკის მმართველები?“ და „რომელი ბანკიდან გამოვლინდნენ ისინი?“ მეორე მაგალითად მოცემული შეკითხვა დასაშვებია, თუ მოწმემ უკვე განაცხადა, რომ მან დაინახა ბანკიდან გამოქვეული მმართველები. თუ შეკითხვაში იმას შეეხებით, რაზეც

მოწმემ უკვე ჩვენების მიცემისას ისაუბრა, ეს მიმანიშნებელ კომპონენტად არ ჩაითვლება. მართლაც, უმჯობესია, თუ მოწმეს შემდეგ შეკითხვას მიცემული ჩვენების გათვალისწინებით დაუუსვამთ და არა უბრალოდ მუდმივად ჰკითხავთ: „და შემდგომ რა მოხდა?“ ეს შეკითხვა დასაშვებია, თუ მას ძალიან ხშირად არ გამოიყენებთ. მისი მუდმივად გამოყენება ჩვენებას მოსაბეზრებელს ხდის. მოწმის მიერ უკვე მიცემულ ჩვენებაზე მომდევნო შეკითხვების აგება მართლაც კარგი ტექნიკაა, რადგან ეს იმის გამეორების შესაძლებლობას გაძლევთ, რაც განსაკუთრებით სასარგებლოა თქვენთვის. მაგალითად, „თქვენ თქვით, რომ ბანკის მმართველები თავის მანქანაში ჩასხდნენ და ისეთი სისწრაფით გაქანდნენ, რომ ქუჩაში კინალამ ორ მოხუც ქალბატონს დაეჯახნენ. რომელი მიმართულებით მოძრაობდნენ ისინი?“ შეკითხვის პირველ ნაწილში თქვენ მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს შეახსენეთ, რომ ბანკის მმართველები კინალამ ორ მოხუც ქალბატონს დაეჯახნენ.

მივით მოწმეს ახსნის შესაძლებლობა

თუ მოწმე იტყვის რაიმეს, რაც გაუგებარია, ან გამოიყენებს ტერმინს, რომლის მნიშვნელობაც, თქვენი აზრით, მოსამართლემ/ნაფიცმა მსაჯულებმა შესაძლოა არ იცოდნენ, თქვენ მას პასუხი უნდა აახსნევინოთ. ეს ისე უნდა გაკეთდეს, რომ მოწმეს არ შერცხვეს ან ისე არ გამოჩნდეს, თითქოს მან არ იცოდა რაზე საუბრობდა, რათა მისი დამაჯერებლობა ეჭვქვეშ არ დადგეს. მაგალითად, დამაბნეველი პასუხის შემდეგ შეგიძლიათ იკითხოთ: „უკაცრავად, პასუხის ეს ნაწილი ვერ გავიგე, თუ შეიძლება ამიხსენით.“ ან, ტექნიკური ტერმინის გამოყენების შემთხვევაში, „თქვენ გამოიყენეთ აბრევიატურა „დნმ“, რა იგულისხმება მასში?“ მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები მაღლიერნი იქნებიან იმისათვის, რომ ნებისმიერი გაუგებრობა აღმოიფხვრას და ტექნიკური ტერმინი განიმარტოს.

გამოიყენეთ ნივთიერი მტკიცებულებები ფაქტების შეჯამების მიზნით

ზოგიერთ ფაქტზე მუშაობისას პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გაითვალისწინოს ნივთიერი მტკიცებულებების, მათ შორის, ცხრილების, სქემების ნახაზების გამოყენება. ეს განსაკუთრებით

ენება შემთხვევებს, როდესაც საქმეში დიდი რაოდენობის სახელები ან ციფრები ფიგურირებს, რაც შესაძლოა დამაბნეველი და მოსაბეზრებელი. ანალოგიურად, დანაშაულის ჩადენის ადგილის აღწერისას უფრო მიღებულია დიაგრამის გამოყენება, რომელზეც მითითებული იქნება სხვადასხვა ადგილი. აღნიშნული ნივთმტკიცებების გამოყენება მოწმის ამბავს გაცილებით აღქმადს გახდის.

ჩვენს მაგალითზე, დიაგრამაზე ასახული უნდა იყოს ქუჩა, რომელზეც ბანკი იყო განთავსებული, ადგილი, სადაც მოწმე იდგა, მიმართულება, საითკენაც მძარცველები გაიქცნენ და ა.შ. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ნივთიერი მტკიცებულებების, ცხრილებისა და დიაგრამების გამოყენებისას მოწმემ უნდა ახსნას, თუ რა კავშირი აქვს მოცემულ ნივთმტკიცებასთან. კერძოდ, მოწმემ ამ ნივთმტკიცების გამოყენებით უნდა მიუთითოს ფაქტებზე და ახსნას დეტალები საქმის ირგვლივ.

დიდ ციფრებთან ურთიერთობისას, მაგალითად, თაღლითობის საქმეზე, გამოიყენეთ ნივთმტკიცება, რომელიც სხვადასხვა საკითხს აჯამს, როგორცაა ანგარიშიდან თანხის გატანა ან თანხის შეტანა. ასეთი სახის საქმეებში ზოგადად მნიშვნელოვანია დაჯამებული თანხები და არა ინდივიდუალური შენატანები ან გატანები. ეს მეთოდი მოსამართლისათვის/ნაფიცი მსაჯულებისათვის აღსაქმელად უფრო ადვილია.

მოუსმინეთ პასუხებს

სახელმძღვანელოს ავტორი არაერთხელ შესწრებია პროცესზე შემთხვევას, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი კითხვებს უსვამს მოწმეს წინასწარ მომზადებული თანმიმდევრობით. ამ დროს, პროკურორი/ადვოკატი არ აქცევს ყურადღებას, რომ მოწმის პასუხი ის არ არის, რასაც იგი მოელოდა, და რომ საჭიროა დამატებითი შეკითხვები მოწმის პასუხის ასახსნელად. ქვემოთ მოცემულია რეალური მაგალითი, თუ რა შეიძლება მოხდეს, როდესაც ადვოკატი მოწმის პასუხებს არ უსმენს.

კითხვა: რამდენი შვილი გყავთ?

პასუხი: სამი.

კითხვა: აქედან ბიჭი რამდენია?

პასუხი: არც ერთი.

კითხვა: გოგოები გყავთ?

დაბოლოს, დაკითხვის დროს მოწმესთან დაამყარეთ ვიზუალური კონტაქტი. ეს მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს დაანახევებს, რომ თქვენ გაინტერესებთ პასუხები და ეს ინტერესი მათაც გადაეცემათ. ეს ასევე ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ მოწმე უბრალოდ წინასწარ მომზადებული სცენარის მიხედვით არ მოქმედებს.

მომზადეთ მოწმე (ები)

მართალია, მოწმის მომზადების ზოგიერთი საკითხი უკვე მიმოვიხილეთ, მაგალითად, როგორიც არის მოწმის ჩაცმულობა. თუმცა, არსებობს მოწმის მომზადების კიდევ სხვა ასპექტები, რომლებსაც უნდა შევხებით.

ბევრი მოწმე სასამართლო დარბაზში არასოდეს ყოფილა და ამიტომ ისინი გარკვეულწილად, შეშინებულნი არიან. პროკურორმა/აღვოკატმა მოწმეს უნდა აუხსნას მის გამოსვლასთან დაკავშირებული პროცედურა. უნდა დაიწყოს იმით, თუ სად უნდა მივიდეს მოწმე; სად უნდა მოიცადოს, სანამ ჩვენების მისაცემად გამოიძახებენ და რა მოხდება მას შემდეგ, რაც იგი სასამართლო დარბაზში შევა. ამაში იგულისხმება ისიც, თუ სად დგას მოწმის ტრიბუნა, როდის ხდება ფიცის მიცემა და ა.შ. აცნობეთ მოწმეს, რომ მას შემდეგ, რაც კითხვების დასმას დაამთავრებთ, მას ჯვარედინი წესით დაჰკითხავენ. აუხსენით, რა არის ჯვარედინი დაკითხვა და თქვენი აზრით, რომელია მოსალოდნელი კითხვები, რომელთაც მას დაუსვამენ ჯვარედინი დაკითხვის ეტაპზე. მოწმემ ასევე უნდა იცოდეს, რომ არაფერია ცუდი იმაში, თუ სასამართლო პროცესამდე იგი პროკურორს/აღვოკატს შეხვდება მის ჩვენებასთან დაკავშირებით, და რომ თუ მას ჯვარედინ დაკითხვაზე ასეთი შეხვედრის თაობაზე შეეკითხებიან, მან ის უნდა აღიაროს.

გარკვეული სასარგებლო მინიშნებები არსებობს იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა იქცეოდეს მოწმე. ეს გულისხმობს არა იმას, თუ რა უნდა თქვას მან, არამედ იმას, თუ როგორ უნდა მოიქცეს იგი მოწმის ტრიბუნასთან. ამ მინიშნებების მიზანია, რომ მოწმემ სასამართლო დარბაზში თავი გაცილებით კომფორტულად

იგრძნოს და ზუსტად გადმოგვცეს ის ინფორმაცია, რაც მისთვის ცნობილია განსახილველ საქმესთან დაკავშირებით. წარმოგიდგენთ სასარგებლო მინიშნების რამდენიმე მაგალითს:

1. თქვით სიმართლე, ეს ყველაზე მნიშვნელოვანია. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ პასუხი უხერხულია თქვენთვის ან მხარისთვის, რომელმაც მოწმედ გამოგიძახათ, მაინც სიმართლე უნდა თქვათ.
2. თუ შეკითხვას ვერ გაიგებთ, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ დასვა ის (მოსამართლემ, პროკურორმა, ადვოკატმა), აუცილებლად გაამეორებინეთ.
3. თუ შეკითხვას ვერ გაიგებთ, მიუხედავად იმისა, თუ ვინ დასვა ის (მოსამართლემ, პროკურორმა, ადვოკატმა), აუცილებლად აახსნევინეთ. ამ გაფრთხილებების ერთერთი მიზეზი ის არის, რომ თუ მოწმე ორჭოფობს იმის შესახებ, თუ რას ენებოდა შეკითხვა, იგი შეიძლება შეცდეს. შემდგომ ისე ჩანს, თითქოს მოწმემ შეკითხვას თავი აარიდა, მაშინ როდესაც მან შეკითხვა უბრალოდ ვერ გაიგო.
4. თუ დაგისვენს შეკითხვა, რომლის შემდეგ მხარეებმა ერთმანეთში იკამათეს (რომელიმე მხარემ დააყენა პროტესტი) და ამ კამათის გამო დაგავიწყდათ შეკითხვის არსი, აუცილებლად გაამეორებინეთ.
5. არ იმარჩიელოთ! თუ პასუხი არ გაქვთ, უბრალოდ თქვით „არ ვიცი“.
6. თუ რაიმე ინფორმაცია დაგავიწყდათ, უბრალოდ თქვით, რომ დაგავიწყდათ. ნებისმიერ ადამიანს შეიძლება დაავიწყდეს რაღაც, რაც ოდესღაც იცოდა.
7. ყოველთვის იყავით ზრდილობიანი და პატივისცემით გამსჭვალული ყველას, მათ შორის მეორე მხარის მიმართ.
8. უსმინეთ, თუ რას გეკითხებიან და უპასუხეთ მხოლოდ იმაზე, რასაც გეკითხებიან; ნებაყოფლობით არ გასცეთ ის ინფორმაცია, რასაც არ გეკითხებიან.
9. ჯვარედინ დაკითხვაზე მზად იყავით, რათა პროკურორს/ადვოკატს არ დაეთანხმოთ. თუ ის, რასაც იგი ამბობს, მცდარია, თქვით ამის შესახებ და გაეცით მართალი ინფორმაცია,

- მხოლოდ ეცადეთ, ეს ზრდილობიანი ფორმით გააკეთოთ.
10. შეკითხვას თავი არ აარიდოთ ან არ ეცადოთ მას არ უპასუხოთ. მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები სავარაუდოდ დაუშვებენ, რომ მართალი პასუხი კიდევ უფრო უარესია, ვიდრე ის რეალურად არის.
  11. თუ რაიმე უხერხულის შესახებ გეკითხებიან, კითხვაზე მაინც პირდაპირ უნდა უპასუხოთ. თუ ამას არ იზამთ, პროკურორი/ადვოკატი გააგრძელებს იმავე საკითხზე კითხვების დასმას და გამოჩნდება, რომ თქვენ არა მხოლოდ თავს არიდებთ პასუხის გაცემას, არამედ ამ საკითხს აზვიადებთ და მას კიდევ უფრო უხერხულს ხდით.
  12. თუ გაჩვენებენ დოკუმენტს, რომელიც ბოლო დროს ან მანამდე არ გინახავთ, დაუთმეთ დრო მის წაკითხვას, სანამ მის შესახებ კითხვებს უპასუხებთ. თქვენ გაქვთ ამის უფლება. თუ პროკურორი/ადვოკატი გეკითხებათ დოკუმენტის/ნაწილის შესახებ, რომელსაც ვერ იხსენებთ დოკუმენტების/დოკუმენტის წაკითხვის შემდეგ, სთხოვეთ მიგითითოთ კონკრეტულ დოკუმენტზე ან დოკუმენტის ნაწილზე, რომელზეც კითხვას გისვამთ.
  13. თქვენ არ ხართ ვალდებული დაეთანხმით დოკუმენტის მხარისეულ ინტერპრეტაციას. თუ არ ეთანხმებით, თქვით, რომ თქვენ მას ასე არ განმარტავთ და თქვით, თუ რას გულისხმობს, თქვენი აზრით, კონკრეტული დოკუმენტი.
  14. თუ გესაჭიროებათ დოკუმენტის ნახვა, რათა მისი შინაარსი გაიხსენოთ, მოითხოვეთ ის. არავის აქვს იმის მოლოდინი, რომ ყოველ დოკუმენტს ზეპირად შეისწავლით.
  15. თუ მე ან ჩემი მოწინააღმდეგე მხარე კითხვას გავაპროტესტებთ, არ უპასუხოთ მას მანამ, სანამ მოსამართლე საკითხს არ გადაწყვეტს. თუ მოსამართლე პროტესტს დააკმაყოფილებს, არ უპასუხოთ კითხვას, მიუხედავად იმისა, ის მე დავსვი თუ მოწინააღმდეგე მხარემ. თუ მოსამართლე პროტესტს არ დააკმაყოფილებს, კითხვას უნდა უპასუხოთ.
  16. კითხვაზე პასუხის გაცემისას დახმარებისთვის მოსამართლეს ან მე ნუ მოგემართავთ.

17. თუ გკითხეს, განიხილეთ თუ არა პროკურორთან/ადვოკატთან ერთად სასამართლო პროცესამდე თქვენი ჩვენება, დადებითად უპასუხეთ – რომ თქვენ საქმეში არსებული ფაქტები განიხილეთ და გითხრეს ყოველთვის სიმართლე გეთქვათ.
18. როდესაც ჩვენების მიცემის შემდეგ მოწმის ტრიბუნას დატოვებთ, იყავით თავდაჯერებული და არა გულდამძიმებული.
19. დაბოლოს, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა ჰკითხოს მოწმეს, შეიძლება თუ არა სასამართლო პროცესზე თავი იჩინოს რაიმემ, რაც უხერხული იქნება მოწმისთვის ან მხარის პოზიციისთვის. თუ ასეთი რამ არსებობს, პროკურორს/ადვოკატს შეუძლია ამის შესახებ მოწმეს პირდაპირ დაკითხვაზე შეეკითხოს და მოწმეს მისცეს შესაძლებლობა, რათა პოტენციურად უხერხული ინფორმაცია ახსნას.

ზემოთ მოცემული სია არ არის ამომწურავი. მეტ გამოცდილებასთან ერთად პროკურორი/ადვოკატი დაინახავს სხვა პრობლემებს, რომლებსაც შესაძლოა მოწმეები წააწყდნენ. თუ ერთ მოწმეს აქვს რაიმე პრობლემა, არსებობს დიდი ალბათობა, რომ მომავალში სხვა მოწმეც იმავე პრობლემის წინაშე აღმოჩნდეს. ეს სია არის უბრალოდ საშუალება, რათა მოწმეებთან დაკავშირებულ მომავალ პრობლემებს წარსული გამოცდილების საფუძველზე გავუმკლავდეთ.

სასამართლო პროცესამდე პროკურორმა/ადვოკატმა თითოეულ მოწმესთან ერთად უნდა განიხილოს, თუ რა იქნება მისი ჩვენების არსებითი ნაწილი. პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გადახედოს მოწმის მიერ მანამდე გაკეთებულ ყველა განცხადებას და ჰკითხოს მოწმეს, არსებობს თუ არა კიდევ რაიმე ინფორმაცია, რაც მისთვის ცნობილია. პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გაიაროს მოწმესთან ყველა კითხვა, რომელსაც იგი პროცესზე დასვამს, რათა ნახოს, არის თუ არა პასუხები ისეთი, რასაც იგი ელოდა. უჩვეულო არ არის, რომ მოწმემ ვერ გაიგოს პროკურორის/ადვოკატის მიერ დასმული შეკითხვა. მოწმის მომზადება სწორედ ის ეტაპია, როდესაც ეს საკითხი უნდა გაირკვეს. კითხვა ისე უნდა იყოს ხელახლა ფორმულირებული, რომ სასამართლო პროცესზე მოწმემ გაიგოს, თუ რა ინფორმაციის მიღებას ელის პროკურორი/ადვოკატი.

საქმეში არსებული სუსტი მხარის აღიარება

თუ მოწმემ იცის ისეთი რამ, ან წარსულში ადგილი ჰქონდა ისეთ მოვლენას, რამაც შესაძლოა მოწმის დამაჯერებლობა დააზიანოს, ეს იმ მხარემ უნდა გამოაშკარაოს, რომელიც მოწმის პირდაპირ დაკითხვას ატარებს. ეს მოწმის პრობლემას სასურველი სახით წარმოაჩენს და იმ შთაბეჭდილებას აქარწყლებს, თითქოს პროკურორი/ადვოკატი რაიმეს დამალვას ცდილობს. საქმეში არსებული სუსტი მხარის გამოაშკარავება პროკურორისთვის/ადვოკატისთვის სტრატეგიული საკითხია. მან უნდა განსაზღვროს, წამოსწევს თუ არა მოწინააღმდეგე მხარე ამ ფაქტს ჯვარედინი დაკითხვის დროს. პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა შეაფასოს სისუსტის გამოაშკარავების რისკი იმასთან მიმართებაში, რაც მოწინააღმდეგე მხარემ არ იცის, ან რაც შესაძლოა ჯვარედინი დაკითხვის დროს გამოაშკარავდეს. ქვემოთ მოცემულია პოტენციურ პრობლემებთან გამკლავების ორი მაგალითი:

კითხვა: *ფოტოების დათვალიერების დროს თქვენ ამოიცანით ბრალდებული ფოტოზე?*

პასუხი: *არა.*

კითხვა: *რატომ, არა?*

პასუხი: *როგორც ჩანს, ჩემ მიერ ნანახი ფოტოს შემდეგ იგი საგრძნობლად გასუქდა.*

ან

კითხვა: *ბ-ნო დავით, მიიჩქაროდით თუ არა რუსთაველის გამზირზე 14 ივლისს, დაახლოებით 10 საათზე?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *რატომ?*

პასუხი: *ეჭიბთან ვიზიტზე მაგვიანდებოდა.*

თუ გადაწყვიტავთ საქმეში არსებული სუსტი მხარის აღიარებას, ეს უნდა გააკეთოთ მოწმის ჩვენების შუაში, რაც ნაკლებ შთაბეჭდილებას ტოვებს მოსამართლეზე/ნაფიც მსაჯულებზე, ვიდრე მათი გამოაშკარავება ჩვენების დასაწყისში ან დასასრულს.

დასკვნა

მოწმის პირდაპირი დაკითხვა უნდა დასრულდეს შთამბეჭდავად. მაგალითად, თუ მოწმე ბრალდებულია, მაშინ ბოლო კითხვა უნდა იყოს:

კითხვა: დაბოლოს, ბ-ნო დავით, თქვენ გაძარცვეთ ბანკი, რის ჩადენაშიც ბრალი გედებათ?

პასუხი: არავითარ შემთხვევაში!

ან

კითხვა: დაბოლოს, ქ-ნო მოწმე, სრულიად დარწმუნებული ხართ, რომ ვინც თქვენ 2010 წლის 14 ივლისს დაინახეთ ბანკიდან გაქცეული იარაღით ხელში, ბრალდებული იყო?

პასუხი: დიახ, დარწმუნებული ვარ.

მნიშვნელოვანი საკითხები ექსპერტის მოწვევ მოწვევის თაობაზე⁸

საკანონმდებლო ბაზა

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 144-ე მუხლით, ექსპერტიზის დანიშვნის საფუძველი, რომლის პირველი ნაწილის თანახმად, „თუ მეცნიერების, ტექნიკის, ხელოვნების სათანადო დარგის ან ამა თუ იმ ხელობის ექსპერტთა მონაწილეობის გარეშე შეუძლებელია საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ფაქტობრივ გარემოებათა დადგენა, ასევე თუ სხეულს ან ინფორმაციის შემცველ ობიექტს აჩნევია საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე კვალი, ნიშანი ან თავისებურება, რომლის სწორად გაგება და აღქმა სპეციალური ცოდნის გარეშე შეუძლებელია, ტარდება ექსპერტიზა“. ამავე მუხლის მე-5 ნაწილის თანახმად, „ექსპერტიზის ჩატარების შესახებ დადგენილებაში და დაცვის მხარის მიმართვაში აღინიშნება ექსპერტიზის დანიშვნის საფუძველი, ექსპერტის წინაშე დასმული კითხვები, საექსპერტო დაწესებულების დასახელება ან იმ პირის გვარი, რომელსაც დაევალა ექსპერტიზის ჩატარება“.

ექსპერტის პირდაპირი დაკითხვა

პირდაპირი დაკითხვა შეიძლება და უნდა იყოს ისეთივე შთაბეჭდავი, როგორც სასამართლო პროცესის სხვა შემადგენელი ნაწილები. ნაფიცი მსაჯულების ყურადღების შესანარჩუნებლად თქვენ პირდაპირ უნდა გადახვიდეთ ძირითად საკითხებზე და მიუთი-

---

8 მოცემული მასალა გამოყენებულია სესილ კუჰნე III-ს (Cecil C. Kuhne III) სახელმძღვანელოდან „პროცესის მონაწილეთა სახელმძღვანელო ექსპერტი მოწვევის თაობაზე“, ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლება, 2006. ეს მასალები გამოყენებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების ნებართვით, მისამართი: copyright@abanet.org. იგი შეიქმნა პირველწყაროს რედაქტირებისა და გადაამუშავების შედეგად, ქართულკანონმდებლობასთან და პრაქტიკასთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად და ქართულად თარგმანისთვის ამერიკის იურისტთა ასოციაციის (ABA ROLI) მიერ და ეს ცვლილებები არ ასახავს პირველწყაროს ავტორის, სესილ კუჰნე III-ის და არც ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მოსაზრებებს. წინამდებარე მასალა მომზადდა ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის ნარკოტიკებისა და სამართალდამცავი ორგანოების საკითხთა ბიუროს (INL) დაფინანსებით.

თოთ ექსპერტის ყველაზე რელევანტურ კვალიფიკაციებზე. ექსპერტის დასკვნის შესახებ ყველა კითხვა წინასწარ უნდა განისაზღვროს და ექსპერტის გამოცდილება და ექსპერტიზა აღინიშნოს სათანადო ფორმით.

ექსპერტის დასკვნები დამაჯერებლად უნდა აიხსნას და ამ დასკვნების საფუძვლები განიმარტოს ნათლად და მარტივად, გასაგები ფორმით. თუკი შესაძლებელია, გრაფიკები, დიაგრამები და სხვა დამხმარე სადემონტრაციო საშუალებები უნდა იყოს გამოყენებული პრეზენტაციების უფრო საინტერესოდ წარმოსადგენად. განსაკუთრებით სასარგებლო იქნება, თუ ჩვენების ბოლოს, გარკვეული სახის შემავჯამებელი გრაფიკი იქნება გამოყენებული ნაფიცი მსაჯულებისთვის ექსპერტის დასკვნების შესახებებლად.

მთავარი თემა

ექსპერტის პირდაპირ დაკითხვას, რა თქმა უნდა, აქვს ფაქტების დამდგენის თქვენი კლიენტის სასარგებლოდ დარწმუნების მიზანი. მაგრამ ამ მიზნის ქვეშ თქვენ ყოველთვის უნდა მოიზარებდეთ კონკრეტული ექსპერტის მხრიდან თქვენთვის ჩვენების მიცემის მოთხოვნას მტკიცებულების შესაქმნელად.

თუკი სამეცნიერო, ტექნიკური და სხვა სპეციალიზებული ცოდნა დაეხმარება ფაქტების შემფასებელს მტკიცებულების გაგებაში ან ფაქტების განსაზღვრაში, ექსპერტად კვალიფიცირებულმა მოწმემ, ცოდნის, უნარების, გამოცდილების, მომზადების ან განათლების საფუძველზე, შეიძლება ჩვენება მისცეს დასკვნის ან სხვა სახით, თუ:

- (1) ჩვენება სათანადო ფაქტებსა და მონაცემებს ემყარება,
- (2) ჩვენება სარწმუნო პრინციპებისა და მეთოდების შედეგია და
- (3) მოწმემ გამოიყენა საქმის ფაქტობრივი გარემოებების შესაბამისი პრინციპები და მეთოდები.

აუცილებელია, რომ ექსპერტს ჰქონდეს დასკვნის მისაღებად საჭირო ადეკვატური საფუძვლები, რომლის შესახებაც მან ჩვენება უნდა მისცეს. სამეცნიერო ჩვენებისთვის, ეს შესაძლოა მოიცავდეს იმის დადასტურებას, რომ ექსპერტი ფლობს ადეკვატურ ცოდნას კონკრეტულ სფეროში ან განახორციელა კვლევა ამ სფეროში.

არასამეცნიერო ჩვენებისთვის თქვენ უნდა მოახდინოთ იმის დემონსტრირება, რომ ექსპერტს აქვს საკმარისი გამოცდილება ან კონკრეტული საკითხის საკმარისი ცოდნა.

ექსპერტმა თავისი დასკვნა უნდა მოამზადოს შესწავლილი ფაქტების ან მონაცემების საფუძველზე. მაშინაც კი, როდესაც ექსპერტს აქვს შესაბამისი ცოდნა ან გამოცდილება მისი ჩვენების საგანთან დაკავშირებით, მან ასევე უნდა გამოიყენოს სანდო მეთოდოლოგია ამ დასკვნის მისაღებად. ექსპერტის დასკვნები უნდა იყოს პროცესისა და დამხმარე ფაქტორების გონივრული შედეგი.

მიუხედავად იმისა, რომ ეს შესაძლოა ყოველთვის არ იყოს საჭირო, პირდაპირმა დამკითხავმა ექსპერტისგან უნდა მოიპოვოს ყველა ის ფაქტი, რომლებიც საფუძველად უდევს ექსპერტის დასკვნას. ჯვარედინ დამკითხავზეა ასევე მოწინააღმდეგე მხარის დასკვნაში პრობლემებისა და წინააღმდეგობების აღმოჩენის ტვირთი.

თქვენი ექსპერტის მომზადება პირდაპირი დაკითხვისთვის

მოწმე ექსპერტებმა უნდა გააცნობიერონ, მიუხედავად იმისა, რომ მხარისათვის სასარგებლო ჩვენება სასურველია, მათ არ უნდა შეითავსონ ადვოკატის როლი. გამოკვეთილად მიკერძოებული ჩვენება მალე კარგავს თავის ეფექტს და ძალიან სუსტი ხდება ჯვარედინი დაკითხვის შემთხვევაში.

თავიდანვე მნიშვნელოვანია აღინიშნოს თუ რა განსხვავებები არსებობს თქვენს ექსპერტსა და ოპონენტს შორის და თუ ასეთი არსებობს, დააკომპენსიროთ ის კვალიფიკაციებით. თქვესა და თქვენი ოპონენტის ექსპერტებს შორის ნებისმიერი განსხვავება, იქნება ეს ტიტულში, მიდგომებსა და სტილში, უნდა აღინიშნოს. თუ თქვენმა ექსპერტმა აირჩია მეთოდოლოგია, რომელიც სხვა ექსპერტს არ აქვს და შემდეგ მიუთითა ამაზე. დარწმუნდით, რომ თქვენი ექსპერტი მაქსიმალურად გამომხატველობითია, იყენებს საინტერესო გრაფიკებს და საუბრობს ჩვეულებრივი სასაუბრო ლექსიკით.

ჩვენების შინაარსი

თქვენი ექსპერტის პირდაპირი დაკითხვის მოსამზადებლად რამდენიმე მომენტი უნდა გაითვალისწინოთ:

– თქვენ ექსპერტს აუცილებლად უნდა გააცნოთ მისი დაკითხვის გეგმა, რათა მან იცოდეს, თუ რა საკითხებს მოიცავს, რა ფაქტები დადგინდება და რა სიგნალებს გამოიყენებთ ჩვენების მიმართულების სამართავად.

– ექსპერტი უნდა დაიკითხოთ იმიტირებულ გარემოში იმავე სტილით, რასაც ის გამოიყენებს სასამართლოში. კითხვები უნდა დალაგდეს იმავე თანმიმდევრობით, როგორც წარმოდგენილი იქნება სასამართლო განხილვისას, მაგრამ უნდა გადმოიცეს სხვაგვარი ტექსტით, ისე რომ საუბარს სპონტანური სახე ჰქონდეს.

– ექსპერტს უნდა შეეძლოს ახსნას და განმარტოს ნებისმიერი ტექნიკური ტერმინი, რომელსაც გამოიყენებს სასამართლოში. ეს ცნებები უნდა შეესაბამებოდეს ტექნიკურ ლექსიკონებსა და სხვა მითითებით მასალებს.

– თქვენ უნდა განიხილოთ ექსპერტის თეორიები დეტალურად და წარმოადგინოთ ყოველი კუთხით. ექსპერტის თეორიები არ უნდა იყოს მხოლოდ სიცოცხლისუნარიანი, არამედ შთაბეჭდილება უნდა მოახდინოს მოსამართლესა და ნაფიცი მსაჯულებზე თავისი გულწრფელობითა და ერთიანი მიდგომით.

– თქვენ უნდა მოამზადოთ ექსპერტი, რათა მან შეძლოს მის კვალიფიკაციასთან დაკავშირებულ კითხვებზე პასუხის გაცემა.

– თქვენ ასევე უნდა განუმარტოთ ექსპერტს, რამდენად დეტალური უნდა იყოს მისი პასუხები.

– ნებისმიერი რეალური და სადემონსტრაციო მტკიცებულებები დეტალურად უნდა იქნეს განხილული, ასევე ის კითხვებიც, რომლებიც თქვენ შეგიძლიათ გამოიყენოთ დასადასტურებლად.

გადმოცემის სტილი

ექსპერტს ეფექტურად უნდა ჰქონდეს კონტაქტი მოსამართლესთან და ნაფიცი მსაჯულებთან. წარმოგიდგინოთ რამდენიმე რჩევას.

ექსპერტი:

– უნდა წარმოადგეს სტენდთან კომფორტულად და არა გაშეშებული;

– ფრთხილად უნდა იყოს, რომ არ გამოვიდეს მფარველის როლში;

- უნდა ეცადოს, ისაუბროს პირდაპირ, ნათელი და მარტივი ტერმინებით;
- უნდა ეცადოს იყოს პოზიტიური და მტკიცე, მაგრამ არა ზედმეტად თავდაჯერებული;
- უნდა შეინარჩუნოს პროფესიული ქცევა, ნერვიული მანერების გარეშე;
- უნდა ჩაიცვას აკურატულად და სიტუაციის შესაფერისად;
- უნდა მიმართოს მოსამართლეს და ნაფიც მსაჯულებს და საკმარისად ხმამაღლა იმისთვის, რომ მათ გაიგონ ნათქვამი.

თქვენი ექსპერტის პირდაპირი დაკითხვა

კვალიფიკაციის დამტკიცება

თქვენი ექსპერტის კვალიფიკაციის დამტკიცების ორი ძირითადი სტრატეგია არსებობს – ტრადიციული მიდგომა და კუმულატიური მიდგომა.

ტრადიციული მიდგომა

ტრადიციული მიდგომა ითვალისწინებს ისეთი ჩვენების წარმოდგენას, რომელიც აღწერს ყველა დიპლომს, სერტიფიკატს, ლიცენზიას, პუბლიკაციას, პროფესიულ წევრობასა და საკვალიფიკაციო გამოცდილებას, რომელიც ექსპერტს ოდესმე მიუღია. თავიდანვე კვალიფიკაციების ჩამოთვლის ეს მეთოდი ყველზე უსაფრთხოა და, როგორც წესი, უნდა გამოიყენოთ, თუკი ექსპერტის კვალიფიკაციის გასაჩივრების რეალური შანსი არსებობს.

როდესაც ირჩევთ ტრადიციულ სტრატეგიას ან ამას სასამართლო მოითხოვს, სასამართლოს დისკრეციაშია დაგროთოთ ნება, წაიკითხოთ ბიოგრაფია და შემდეგ უშუალოდ ექსპერტთან დააზუსტოთ არის თუ არა რელევანტური კვალიფიკაციები. ამ ტექნიკის საფრთხე იმაში მდგომარეობს, რომ ნაფიცი მსაჯულების ყურადღება შეიძლება გაიფანტოს. ნაფიცმა მსაჯულებმა შესაძლოა მარტივად დაივიწყონ კონკრეტული კვალიფიკაციები, რომლებიც ექსპერტის დასკვნების მთავარი საფუძველია.

პრაქტიკული მინიშნება

ექსპერტის განათლების შესახებ დეტალების წარმოდგენისას, იკითხეთ „ზუსტად ასახავს ეს თქვენ განათლებასა და კვალიფიკაციას?“ მას შემდეგ რაც მოწმე დაგეთანხმებათ, თქვენ შეგიძლიათ განაგრძოთ შემდეგი ფრაზით, „მოდით, ახლა გადავიდეთ თქვენს სამუშაო გამოცდილებაზე“.

შემდეგ წაიკითხეთ ექსპერტის სამუშაო გამოცდილების აღწერა, მათ შორის ფუნქციები და მოვალეობები კონკრეტული პოზიციისთვის და დაასრულეთ შემდეგი კითხვით, „ჩემ მიერ წაკითხული ნუსხა დეტალურად ასახავს თუ არა თქვენს პროფესიულ გამოცდილებას?“

თქვენ შემდეგ შეგიძლიათ განაგრძოთ იმავე სტილში სხვადასხვა კატეგორიის გამოცდილებასთან მიმართებით, რომელსაც ეფუძნება ექსპერტის კვალიფიკაცია. თითოეული კატეგორიის წარმოდგენის შემდეგ მოწმის ჩართვა არღვევს მთელი ავტობიოგრაფიის კითხვის მონოტონურობას.

ამ მიდგომის კიდევ ერთი უპირატესობაა ის, რომ თქვენ ზრდით ექსპერტის ჩვენების ზეგავლენას იმის განსაზღვრით, რომ ექსპერტი კვალიფიცირდება კონკრეტულ საკითხებზე დასკვნის მომზადებაში.

კუმულატიური მიდგომა

კუმულატიური მიდგომა მოიცავს ექსპერტის კვალიფიკაციების თავდაპირველ მიმოხილვას, რომელიც შემდეგ ივსება დამატებითი დეტალებით, რადგანაც ჩვენება ვითარდება ძირითად საკითხთან დაკავშირებით. მოსამართლე და ნაფიცი მსაჯულები აფასებენ ამ მიდგომას, რადგანაც ამით იზოგება დრო და ამასთან, შენარჩუნებულია ინტერესი. ავტობიოგრაფიის კითხვის მონოტონურობა შესაძლოა შემცირდეს კვალიფიკაციის სხვადასხვა კატეგორიის წაკითხვით და მოწმისგან გარკვეული ჩართვების წარმართვით.

კუმულატიური მიდგომის სტრატეგიაა, თავიდან აცილებულ იქნეს გრძელი, გაწეილი გამოსვლა ექსპერტის კვალიფიკაციის დეტალებთან დაკავშირებით და ნაცვლად ამისა, ექსპერტის კონკრეტულ დასკვნასთან დაკავშირებით მტკიცებულებები იქნეს წარმოდგენილი. ეს სტრატეგია უფრო დამაჯერებელია, რადგანაც ექსპერ-

ტის კვალიფიკაცია კონკრეტულ საკითხთან მიმართებით დგინდება ამა თუ იმ საკითხზე კონკრეტული დასკვნის წარმოდგენამდე.

ექსპერტის კვალიფიკაციების ჩამოთვლა

დროის დაზოგვის მიზნით, ადვოკატები ხშირად უბრალოდ განმარტავენ, რომ მოწინააღმდეგე ექსპერტი კვალიფიციურია. მაგრამ მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატი იშვიათად იღებს ასეთ განცხადებას, რადგანაც რაც უფრო მეტ ინფორმაციას იღებენ ნაფიცი მსაჯულები ექსპერტის კვალიფიკაციაზე, მით მეტად დამაჯერებელი ხდება მათი ჩვენება.

თქვენ მომზადებული უნდა იყოთ იმისთვის, რომ წინააღმდეგობა გაუწიოთ დროის დაზოგვის ამ სტრატეგიას. გთავაზობთ პასუხს, „ვაფასებ რა ადვოკატის მხრიდან ჩემი ექსპერტის აღიარებას, ვთვლი, რომ ნაფიცმა მსაჯულებმა მეტი უნდა გაიგონ ჩვენი ექსპერტის კვალიფიკაციაზე, რათა სათანადოდ შეაფასონ დასკვნის სანდოობა. მაგრამ ვიცი თუ რამდენად მნიშვნელოვანია დროის დაზოგვა, მოკლედ მოგახსენებ“.

ექსპერტის ძირითადი კვალიფიკაციის შეჯამებები შეიძლება წაუკითხოთ ნაფიც მსაჯულებს ნაცვლად ავტობიოგრაფიასთან დაკავშირებული ძირითადი კითხვებისა. თქვენ ასევე შეგიძლიათ ექსპერტის მხრიდან მოკლე ჩართვები უზრუნველყოთ მოწმის კვალიფიკაციის ყოველი კატეგორიის წაკითხვის შემდეგ.

ლაკონიურობა

როგორც წესი, პირდაპირი დაკითხვის საუკეთესო სტრატეგიაა საკითხზე სწრაფი გადასვლა. ექსპერტის კვალიფიკაციის დადგენის შემდეგ თქვენ უნდა განავრძოთ კითხვებით იმის წარმოსაჩენად, თუ რატომ მოიწვიეთ ეს ექსპერტი.

კ: ექიმო სმიტ, განიხილავთ თქვენს თავს პათოლოგიის ექსპერტად?

პ: დიახ, ასეა.

კ: ჩვენ გვინდა თქვენი დასკვნა მოვისმინოთ ამ საქმესთან დაკავშირებით. მოგვაწვდით თქვენ დასკვნას გონივრული სამედიცინო აღბათობით?

პ: რა თქმა უნდა.

კ: სანამ თქვენ დასკვნაზე გადავალთ. მსურს, მოკლედ გესაუბროთ თქვენი განათლებისა და მომზადების თაობაზე. ხომ მოგვაწოდეთ თქვენი ავტობიოგრაფია, ეს ასეა?

ეცადეთ თქვენი გამოსვლა იყოს მოკლე, ნათელი და სწრაფი, იმის გამოტოვების გარეშე, რაც შესაძლოა გამოდგეს ექსპერტის დასკვნის საფუძვლების განსამარტად. მოკლედ გადმოცემა აუცილებელია, რადგანაც თქვენმა ექსპერტმა გავლენა უნდა მოახდინოს და თქვენ არ უნდა გსურდეთ ამ გავლენის შემცირება ზედმეტი დეტალების მიწოდებით. ზედმეტობა შესაძლოა მოსაწყენი იყოს ნაფიცი მსაჯულებისთვის და წამოჭრას საკითხები, რომლებიც არ იქნება ხელმისაწვდომი ჯვარედინი დაკითხვისას. უფრო მეტიც, სხვა დეტალები, რომლებსაც ემყარება თქვენი ექსპერტის დასკვნები, უფრო შთამბეჭდავი იქნება ჯვარედინი დაკითხვისას კითხვებზე პასუხის სახით.

დასკვნასთან დაკავშირებული კითხვების კონტროლითა და ჩართვებით თქვენ ნაკლებად განაპირობებთ პროტესტს იმასთან დაკავშირებით, რომ მართავთ მოწმეს. უფრო მეტიც, მომდევნო კითხვები კითხვებისა და პასუხების ეტაპს წარმოადგენს ნაკლებად რეპეტიციის ფორმით.

თავმდაბლობა

ექსპერტის მხრიდან მცირე თავმდაბლობა კვალიფიკაციების აღწერისას კარგად მოქმედებს ნაფიცი მსაჯულებზე:

კ: თქვენ სიკვდილის მიზეზების დამდგენი ექსპერტი ხართ?

პ: რადგანაც ცოტა არ იყოს ზედმეტობაა იჯდე აქ და აცხადებდე, რომ ექსპერტი ხარ, ნება მიბოძეთ განვიმარტოთ, თუ რას ვვულისხმობ ექსპერტში. ვვულისხმობ ადამიანს სპეციალური გამოცდილებითა და ცოდნით. როგორც აღვნიშნე, მედიცინის დოქტორი ვარ. სპეციალური მომზადება გავიარე საექსპერტო პათოლოგიაში და ამ სფეროში ვმუშაობ ოც წელზე მეტია. ჩავატარე ორი ათასზე მეტი ავტოფსია სიკვდილის მიზეზებისა და ფორმის დასადგენად და გამოვაქვეყნე 16 პუბლიკაცია, რომლებიც დაიბეჭდა სამეცნიერო ჟურნალებში სამი სახელმძღვანელოს დამატების სახით. ამ გავებით

ექსპერტი გახლავართ.

კ: თქვენ სისხლის კომპონენტების ექსპერტი ხართ?

პ: რადგანაც ცოტა არ იყოს ზედმეტობაა იჯდე აქ და აცხადებდე, რომ ექსპერტი ხარ, ნება მიბოძეთ გითხრათ, თუ რას ვგულისხმობ ექსპერტში. მე ვგულისხმობ ადამიანს სპეციალური გამოცდილებითა და ცოდნით.

როგორც აღვნიშნე, ემონაწილეობდი კლინიკურ განხილვებში, რასაც მოჰყვა მთავრობის მხრიდან სისხლის კომპონენტების დამტკიცება. ამ თვალსაზრისით მე ექსპერტი ვარ.

თუ თქვენ საუბრობთ ადამიანზე, ვინც მუშაობს ლაბორატორიაში და საცდელ ჭურჭელთან, მე ნამდვილად არ ვახლავართ ეს ადამიანი.

ნაფიცი მსაჯულების განათლება

ექსპერტის ერთ-ერთი უდიდესი წვლილი ნაფიცი მსაჯულების ინფორმირებაში მდგომარეობს. რაც უფრო მეტი კონკრეტული შეაქვს ექსპერტს საკითხთან დაკავშირებით, მით უფრო დამაჯერებელი ხდება ის:

კ: ხომ ვერ განუმარტავდით ნაფიც მსაჯულებს: რა არის პათოლოგია?

პ: პათოლოგია დაავადების კვლევაა. ის, როგორც წესი, ორ ვრცელ კატეგორიად იყოფა. ანატომიური პათოლოგია, რომელიც მოიცავს ავტოფსიის პათოლოგიასა და ქირურგიულ პათოლოგიას. და ასევე ციტოპათოლოგია, რომელიც უჯრედის დეტალებს შეისწავლის.

კ: შესაძლებელია ბატონი ჰოლდერსის კორონალური არტერიის სლaidების ხილვა?

პ: ღიახ.

კ: გვაქვს სასამართლო დარბაზში მიკროსკოპი?

პ: ღიახ, გვაქვს.

კ: განვეიმარტეთ, რას ვხედავთ ამ სლaidებზე. კომპლექსური საკითხის განხილვისას ანალოგიები საგანმანათლებლო პროცესის მნიშვნელოვანი ნაწილია.

კ: აღწერეთ რისგან შედგება სისხლის კოლტი.

პ: კოლტის ორი ძირითადი კომპონენტი არსებობს. ტრომბოციტები ინდივიდუალური შემადგენელი ნაწილებია და შეიძლება აღიწეროს როგორც აგურები აგურის კედელში. სისხლის კოლტის თხევადი ნაწილი, რომელიც შედგება ქიმიური ნივთიერებებისგან, ბადისგან. ეს იქნება, როგორც აგურების დუღაბი. ის თავდაპირველად სითხეა, მაგრამ შემდეგ მყარდება და ქმნის დუღაბს, რომელსაც ფიბრინი ეწოდება.

კ: შევიძიათ განუმარტოთ ნაფიც მსაჯულებს, რა არის საექსპერტო პათოლოგია?

პ: საექსპერტო პათოლოგია პათოლოგიის ერთ-ერთი მიმართულებაა, რომელიც სიკვდილის გამოძვევე მიზეზებს იკვლევს გვამების შესწავლით. ავტოფსიას ატარებს ექსპერტ-პათოლოგი სახელმწიფოს ან ოჯახის მოთხოვნით, როგორც წესი, სისხლის სამართლის საქმეებზე და ზოგიერთ სამართლებრივ სისტემებში სამოქალაქო სამართლის საქმეებზეც. ექსპერტ-პათოლოგებს სთხოვენ ასევე გვამის იდენტიფიცირებას. სიტყვა საექსპერტო (Forensics) მომდინარეობს ლათინური სიტყვიდან ფორენსის, რაც ფორუმს ნიშნავს.

კ: რა არის საექსპერტო პათოლოგი?

პ: ექსპერტ-პათოლოგი მედიცინის დოქტორია, რომელმაც მომზადება გაიარა ანატომიურ პათოლოგიაში და სპეციალიზაცია – საექსპერტო პათოლოგიაში.

„სრულად კვალიფიციური“, ექსპერტ-პათოლოგისთვის არსებული მოთხოვნები განსხვავდება ქვეყნების მიხედვით. ექსპერტ-პათოლოგი, როგორც წესი, ატარებს ავტოპსიას/სიკვდილის შემდგომ გამოკვლევას სიკვდილის მიზეზების დასადგენად. ავტოპსიის შესახებ ანგარიში მოიცავს დასკვნებს შემდეგ საკითხებზე: პათოლოგიური პროცესი, დაზიანება ან დაავადება, რომელიც პირდაპირ იწვევს ან პროვოცირებას უწევს მთელ რიგ მოვლენებს, რაც თავის მხრივ სიკვდილს განაპირობებს (ასევე სიკვდილის მექანიზმად წოდებული), როგორცაა ტყვიით მიყენებული ჭრილობა თავში, სისხლდენა დარტყმითი ჭრილობის შედეგად, კორონარული არტერიის ავადმყოფობით გამოწვეული მიოკარდიული ინფარქტი და სხვა) და სიკვდილის ფორმა, სიკვდილთან დაკავშირებული გარემოებები,

რომლებიც სამართლებრივ სისტემათა უმრავლესობაში შემდეგია:

- მკვლელობა;
- სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით;
- ბუნებრივი სიკვდილი;
- თვითმკვლელობა;
- აფეთქება.

ავტოფსია ასევე სიკვდილით გამოწვეული სხვა საკითხების გარკვევის საშუალებაა, როგორცაა კვალის მტკიცებულებების შეგროვება ან დაავადებულის იდენტობის დადგენა. იკვლევს და დოკუმენტურად აფიქსირებს ჭრილობებს და დაზიანებებს, ავტოფსიისას და კლინიკურ პირობებში გამოკვლევისას. აგროვებს და მიკროსკოპულად იკვლევს ქსოვილის ნიმუშებს (ჰისტოლოგია) ბუნებრივი დაავადების არსებობის ან არარსებობის დასადგენად და სხვა მიკროსკოპიული აღმოჩენებისთვის, როგორცაა აზბესტური სხეულები ფილტვებში ან ასაფეთქებელი ნივთიერების კვალი ცეცხსასროლი იარაღით მიყენებული ჭრილობის ირგვლივ.

აგროვებს და განმარტავს სხეულის ქსოვილებისა და ფლუიდების ტოქსიკოლოგიურ ანალიზს შემთხვევით დოზის გადამეტების ან განზრახი მოწამვლის ქიმიური მიზეზების დასადგენად.

ექსპერტის დასკვნა

დაბოლოს, ექსპერტის დასკვნის მთავარი ნაწილის. თქვენ, პირველ ყოვლისა, უნდა ჰკითხოთ ექსპერტს, აქვს თუ არა მას დასკვნა და თუ დადებითად გიპასუხებთ, თქვენ უნდა ჰკითხოთ დასკვნის შინაარსი:

კ: თქვენ მომზადებაზე, გამოცდილებაზე, კვლევაზე და ამ საქმესთან დაკავშირებით თქვენი მიმოხილვის ჩანაწერებზე დაყრდნობით გაქვთ თუ არა დასკვნა დაზარალებულის სიკვდილის მიზეზთან დაკავშირებით?

პ: დიახ, მაქვს.

კ: რა დასკვნა გაქვთ?

პ: გონივრული სამედიცინო ვარაუდის ფარგლებში ვფიქრობ, რომ ის გრდაიცვალა ვენტრიკულარული ფიბრილაციით. ეს რითმით ჩანდა კარდიოგრაფაზე. და ეს გამოწვეული იყო მისი კორონარული

არტერიის მძიმე დაავადებით, რაც კარგად აღწერეს პათოლოგიაში. მას აღენიშნებოდა მძიმე კორონარული ათეროსკლეროზი ორ არტერიაში, მათ შორის სასიცოცხლო არტერიაში. მას, სავარაუდოდ, ჰქონდა გამოკვეთილი იშემია, რომელიც ავტოფსიისას ფიბროზით დადასტურდა და ამ იშემიამ გამოიწვია სიცოცხლისათვის საშიში არითმია.

კ: გინახავთ თუ არა თქვენი კარიერის განმავლობაში ამგვარი სიკვდილის მაგალითები?

პ: ფაქტობრივად ყოველთვის ამას ვხედავ. სამწუხაროდ, ჩვენ ამას ვხვდებით იმ ადამიანებში, რომლებმაც იციან, რომ აქვთ მძიმე კორონარული დაავადება და მათ ემართებათ იშემია და ილუპებიან. და ჩვენ ამას ვხვდებით პაციენტებში მოულოდნელი მძიმე ათეროსკლეროზით.

ექსპერტი ეყრდნობა ფაქტების და მონაცემებს, რომლებიც მისთვის ხელმისაწვდომი გახდა სასამართლო განხილვამდე. უფრო მეტიც, ექსპერტი შეიძლება დაეყრდნოს დაუშვებელ ფაქტებს ან მონაცემებს, იმის გათვალისწინებით, რომ ისინი გონივრულად გასათვალისწინებელია დასაყრდნობი დასკვნების მომზადებისას და ექსპერტის მხრიდან ამ სფეროში ჩარევისას.

თუმცა კანონის ძალა სცილდება დოკუმენტური მტკიცებულების ფარგლებს. ის საშუალებას აძლევს ექსპერტს თავიანთი დასკვნები დაამყარონ, მაგალითად, აღუნუსხავი ექსპერიმენტების შედეგებს, რომელთა შესახებაც მათ გაიგეს სხვა ექსპერტებთან საკითხის განხილვისას. სასამართლოები ფართო დისკრეციას იტოვებენ ამ სფეროში, მაგრამ ისინი ხშირად განსხვავდება ექსპერტის გადაწყვეტილებისგან წყაროს სანდოობის შესახებ, რომელზეც ისინი თავიანთ დასკვნებს აფუძნებენ.

ამ წესის თანახმად, სასამართლოს გარეთ გაკეთებული განცხადებები, რომლებიც გამოირიცხა როგორც ჭორი, შესაძლოა მტკიცებულებად იქნეს დაშვებული ექსპერტის დასკვნის საფუძვლის დემონსტრირების მიზნით. ფაქტებისა და მონაცემების ფარგლების გაფართოების ტენდენციამ, რასაც ექსპერტები ეყრდნობიან, შეამცირა მრავალი ტექნიკური საჩივარი სასამართლო განხილვისას.

თქვენ უფრო მარტივად შეგიძლიათ განამტკიცოთ თქვენი

ექსპერტის დასკვნა გამოქვეყნებული და პრივატულად გავრცელებული დოკუმენტური მტკიცებულებების წარმოდგენით, იმ პირობით, რომ თქვენი ექსპერტის დასკვნას იზიარებენ ამ სფეროს გამორჩეული სპეციალისტები. ამ წესის თანახმად (და აღნიშნული გამოწვევებით ცნობილ ტრაქტატებზე), ექსპერტმა უნდა მოიძიოს ტექნიკური ლიტერატურა ჩვენებისთვის მტკიცებულებების შესათანხმებლად.

რა განიხილა ექსპერტმა

პირდაპირი დაკითხვისას მნიშვნელოვანია ინფორმაციის ყველა იმ წყაროს შეჯამება, რომლებიც თქვენმა ექსპერტმა განიხილა დასკვნის გამოტანამდე. მნიშვნელოვანია დარწმუნდეთ, რომ თქვენ ექსპერტს ყველა ხელმისაწვდომი ჩანაწერი გადაეცით და არც ერთი არ დარჩენილა გადადებული ან დამალული. ეს ასევე მიუთითებს იმაზე, რომ ექსპერტი კეთილსინდისიერია და დასკვნამდე მივიდა ხანგრძლივი განხილვისა და ძალისხმევის შედეგად:

კ: მოდით, ახლა ვისაუბროთ იმ კონკრეტულ მასალებზე, რაც თქვენ განიხილეთ ამ საქმესთან დაკავშირებით. ყველა ჩანაწერს გაეცანით, რაც ხელმისაწვდომი იყო მსხვერპლთან მიმართებით?

პ: მე ყველა იმ ჩანაწერს გავეცანი, რაც გადმომეცა. ვფიქრობ, რომ ყველა ხელმისაწვდომი მასალა გადმომეცა.

კ: გადახედეთ ავტოფსიის დასკვნას?

პ: დიახ.

კ: გადახედეთ სამედიცინო კვლევის სამსახურის ჩანაწერებს?

პ: დიახ.

კ: გადახედეთ კარდიოგრამას?

პ: დიახ.

კ: გადახედეთ პოლიციისა და გამოძებლის ჩანაწერებს?

პ: დიახ.

კ: გადახედეთ მსხვერპლის სამედიცინო ანკეტას?

პ: დიახ.

კ: გადახედეთ ექიმ მედეა მათიაშვილის ჩვენებას?

პ: დიახ.

კ: გადახედეთ ექიმ გიორგი მღვიანის ჩვენებას?

პ: ღიახ.

კ: ხელმისაწვდომი ჩანაწერების საფუძველზე გვითხარით, თუ შეიძლება, მსხვერპლისა და მისი სამედიცინო ისტორიის შესახებ.

ჰიპოთეტური კითხვების დასმა

თქვენ შეიძლება გსურდეთ, რომ ექსპერტმა თავისი დასკვნა დაამყაროს ან პირად ცოდნაზე, ან ჰიპოთეტურ კითხვებში ასახულ ფაქტებზე. ამ იურისდიქციაში ზოგადი წესი იმაში მდგომარეობს, რომ უნდა არსებობდეს საკმარისი ფაქტები, უკვე ასახული მტკიცებულებაში ან მოწმის მიერ გამჟღავნებული, მისი დაკითხვის შედეგად მიხვედრებითა და გაანალიზებით.

ჰიპოთეტური კითხვები ტაქტიკურად მნიშვნელოვანია სასამართლო განხილვისთვის, იმ იურისდიქციაშიც (როგორც ფედერალური სასამართლობა), სადაც ეს აღარ მოითხოვება. ჰიპოთეტური კითხვები შესაძლებლობას იძლევა ეფექტურად შეჯამდეს და ნაფიც მსაჯულებს წარედგინოს ფაქტები, რომლებიც თქვენს პოზიციას უჭერს მხარს. ზოგადად აუცილებელია, რომ არსებობს საკმარისი ფაქტები იმ მტკიცებულებებში, რომლებიც ამყარებს ვარაუდებს, რომლებსაც ჰიპოთეტური კითხვები ემყარება. ჰიპოთეტური კითხვა არ უნდა მოიცავდეს ისეთ ფაქტს, რომელიც არ არის მტკიცებულებაში, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც დასაბუთებული გარანტია არსებობს იმისა, რომ ეს ფაქტები წარმოდგენილი იქნება მოგვიანებით შემდგომ სტადიებზე.

ფაქტები, რომლებიც ჰიპოთეტურად არის ნავარაუდები, არ არის უდავო. თქვენთვის დასაშვებია ივარაუდოთ ფაქტების მდგომარეობა, რომლებიც თქვენ გამართლებულად მიგაჩნიათ მტკიცებულების დონეზე და რომელიც მოწმეს საშუალებას აძლევს მოამზადოს დასაბუთებული პასუხი.

ჰიპოთეტური კითხვები ყოველთვის სასამართლო განხილვამდე უნდა მომზადდეს, მანამდე აღმოჩენილ ფაქტებზე დაყრდნობით. ეს ფაქტები შეიძლება შეივსოს სასამართლო განხილვისას, თუ დამატებითი მტკიცებულებები და დაშვებები გაამყარებს. თქვენ უნდა გქონდეთ ჰიპოთეტური სიტუაციების ანალოგები, იმისათვის, რომ მოსამართლემ მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატმა და თქვენმა მოწმე

ექსპერტმა შეძლოს მიდევნება, როდესაც თქვენ გაახმოვანებთ ჰიპოთეტურ ფაქტებს.

მას შემდეგ, რაც მოწმე დაეთანხმება ჰიპოთეტურ კითხვებზე პასუხის გაცემას, თქვენ უნდა აღწეროთ მოვლენების განვითარება ნათელი და ლოგიკური გზით, მყარი ფაქტობრივი მტკიცებულებებით. გასაჩივრებისა და შეწყვეტის თავიდან ასარიდებლად თქვენ დოკუმენტურად უნდა დაამტკიცოთ თითოეული ფაქტი, მაგალითად, მიუთითოთ წერილობითი ჩვენების კონკრეტული გვერდი.

ყოველთვის, როცა თქვენ სთხოვთ ექსპერტს კონკრეტული ფაქტის განხილვას, რომელიც კონკრეტული დოკუმენტით დასტურდება, ის უნდა გამოქვეყნდეს და მოხსენიებულ იქნეს შესაბამისი თვალსაჩინოების ნომერზე მითითებით. თუკი ფაქტი წერილობითი ჩვენებიდან არის, მიუთითეთ ჩვენების მიმცემის სახელი, ჩვენების მიცემის თარიღი და წერილობითი ჩანაწერის შესაბამისი გვერდი. ეს უზრუნველყოფს მტკიცებულებით საფუძველს თითოეული ფაქტისთვის, რომელსაც დაემყარება ექსპერტის დასკვნა, ნაფიცი მსაჯულებისთვის უკვე წარდგენილი მტკიცებულებების შეხსენებისას.

ვარაუდები, რასაც ჰიპოთეტური კითხვები ემყარება, უფრო მეტად დამაჯერებელი იქნება, თუ სადავო ფაქტები აღრეულია არასადავო ფაქტებთან. ყოველთვის არის არასადავო ფაქტები, რომლებიც შეიძლება გამოყენებული იყოს ჰიპოთეტური კითხვების ფორმულირებისას. სადავო და არასადავო ფაქტების აღრევის მიზანია ის, რომ ნაფიცი მსაჯულები გადაიხარონ იმისკენ, რომ მიიღონ თქვენი ინტერპრეტაცია სადავო ფაქტებთან დაკავშირებით, როდესაც ხელდავენ თუ როგორ ესადაგება ეს ფაქტები უდავო ფაქტებს.

დასკვნის მიღება შემაჯამებელ საკითხზე

პირდაპირი დაკითხვისას თქვენ შეიძლება მოწმეს შემდეგი კითხვა დაუსვათ: „იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რაც ახლა მე თქვენ ავიღწერეთ და თქვენი ექსპერტული გამოცდილების საფუძველზე, გაქვთ თუ არა დასკვნა დასაბუთებული მეცნიერული ვარაუდით, რომ ამ პროდუქტის დიზაინმა განაპირობა მომჩივანის დაზიანებები?“ როდესაც თქვენი ექსპერტი დადებით პასუხს გაცემთ,

თქვენ უნდა ჰკითხოთ, „რაში მდგომარეობს თქვენი დასკვნა?“ და შემდეგ, რა თქმა უნდა, მოითხოვთ ამ დასკვნის მხარდამჭერი მიზეზების განმარტება.

წინა ჩვენებების გამოყენება

იმის ჩვენება, რომ ექსპერტს ჩვენება მიუცია ორივე მხარეს, საუკეთესო გზაა მიკერძოების ეჭვის შესამცირებლად:

კ: მივიციათ ჩვენება დაცვის მხარეს სისხლის სამართლის საქმეებზე?

პ: დიახ, მიმიცია.

კ: მივიციათ ჩვენება სახელმწიფოს მხარეს სისხლის სამართლის საქმეზე?

პ: დიახ, მიმიცია, მე ხშირად მიწვევენ ეროვნული საექსპერტო ბიუროს კონსულტანტად.

თუკი თქვენ გაქვთ მოლოდინი, რომ მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატი მიუთითებს თქვენი ექსპერტის მიერ დაცვის ან მომჩივანის მხარეს მოწმედ გამოსვლის რაოდენობაზე, თქვენ უნდა მოახერხოთ ამ მითითების თქვენს სასარგებლოდ გამოყენება ექსპერტის კვალიფიკაციაზე მითითებით. მაგალითად, თქვენ შეგიძლიათ თქვათ, რომ „თქვენი მრავალი გამოძიებისა და შეფასების საფუძველზე, გიწვევდნენ თუ არა მთელი ქვეყნის მასშტაბით დასკვნების მოსამზადებლად?“

ასევე საუკეთესო იქნება, თუ დაადგენთ, რომ ექსპერტის კონსულტაციის საზღაური ერთი და იგივეა, მიუხედავად იმისა, ის მოიწვია მომჩივანმა თუ დაცვის მხარემ.

ერთი სტრატეგია, რომელმაც უნდა გააქარწყლოს დაცვის მხარის მცდელობა, დაახასიათონ მომჩივანი მხარე როგორც „დაქირავებული იარაღი“, არის იმ ჩვენების მოპოვება, რომელიც განსაზღვრავს ექსპერტის ასოციაციებს ადვოკატთან ან მწარმოებელთან. იშვიათად ხდება ისე, რომ კვალიფიციურ ექსპერტს არ ჰქონდეს ასოციაციები დაცვის ადვოკატთან ან მწარმოებელთან. ექსპერტთა უმრავლესობას ექნება მცირე გამოცდილება მაინც პროფესიული ჯგუფების წინაშე ლექციების წაკითხვისა, მათ შორის მწარმოებელთა წინაშე და ყველაზე პოპულარული ნაშრომები ქვეყნდება

ბიზნეს საზოგადოებაში პოპულარულ ჟურნალებში.

მაშინაც კი, თუ თქვენ ექსპერტს მხოლოდ ერთ მხარის ექსპერტად პროცესში მონაწილეობის გამოცდილება აქვს, მას აუცილებლად დაუკავშირდებოდნენ მეორე მხარის წარმომადგენლები. ასეთი ინფორმაციის თქვენს სასარგებლოდ გამოსაყენებლად თქვენ უნდა ჰკითხოთ ექსპერტს, დაუკავშირდა თუ არა მას მომჩივანი მხარის წარმომადგენელი. შემდეგ თქვენ შეგიძლიათ ჰკითხოთ, „მას შემდეგ რაც თქვენ გადაეცით მათ თქვენი დასკვნა და ანალიზი, დაგიკავშირდნენ ისინი როგორც ექსპერტს?“ როდესაც მოწმე პასუხობს არას, ნაფიცი მსაჯულებისთვის ეს გზავნილია იმის თაობაზე, რომ ადვოკატებს არ მოეწონათ ექსპერტის დასკვნა, მიუხედავად იმისა, რომ აღიარებენ მის ექსპერტიზას. თქვენ უნდა აჩვენოთ, რომ თქვენი ექსპერტი მოწინააღმდეგის ექსპერტზე კვალიფიციურია. ეს შესაძლოა ტაქტიკიდან განხორციელდეს:

კ: შეგიძლიათ ნაფიც მსაჯულებს განუმარტოთ, რით განსხვავდება თქვენი კვალიფიკაცია და გამოცდილება ექიმი აბაშიძისაგან.

პ: ექიმი აბაშიძე ეროვნული საექსპერტო ბიუროს თანამშრომელია სრულ სტაჟზე. ის მთელ თავის დროს სათავო ოფისში ატარებს. ის მხოლოდ ხუთი წელია, რაც ექსპერტ-პათოლოგად მუშაობს. მე ვახლავართ ექსპერტი პათოლოგი უკვე ოცი წელია, ვასწავლი თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში და ვახორციელებ ავტოფსიას ბევრ საქმეზე, სახელმწიფო ორგანოებისა და კერძო პირების დაკვეთით ევროპის სხვადასხვა ქვეყნიდან და ყველაზე რთულ შემთხვევებში.

კ: აქ წარმოდგენილი იყო ექიმი აბაშიძის ჩვენება იმის თაობაზე, რომ მსხვერპლის სიკვდილის მიზეზი იყო დახრჩობა.

პ: არ მაქვს ვინმეს მიმართ უპატივცემულობის გამოხატვის განზრახვა, მაგრამ ეს გაუაზრებელი დასკვნაა რამდენიმე მიზეზის გამო.

კ: განაგრძეთ და აგვიხსენით.

თქვენი მოწმის გამოყენებით იმის შეჯამება, თუ რა მარცხი განიცადა მოწინააღმდეგე მხარემ შესაბამისი მტკიცებულების წარმოდგენისას, შესაძლოა წამგებიანი იყოს:

კ: დახრჩობით სიკვდილი არის თუ არა ის, რასაც თქვენ

ვარაუდობთ, თუ თქვენ გჭირდებათ ამის მტკიცებულება?

პ: დახრჩობის სიკვდილის დიაგნოზი არ არის გამოორიცხვის დიაგნოზი. თქვენ უნდა გქონდეთ მტკიცებულება.

კ: ვნახოთ, წარმოადგინა თუ არა დაცვის მხარემ მსგავსი მტკიცებულება. მოდით, დავიწყოთ კლინიკური. წარმოადგინა თუ არა ბრალდებათ საკმარისი მტკიცებულება იმის დასამტკიცებლად, რომ მსხვერპლი გარდაიცვალა დახრჩობის შედეგად?

პ: არა.

კ: წარმოადგინეს თუ არა მათ იმის მტკიცებულება, რომ კისერზე აღინიშნებოდა დაზიანებები, ნაკაწრები, გადაყვლეფილი და ნაჭდევეები, რომელიც შესაძლოა გამოწვეული იყოს მსხვერპლის ფრჩხილებით თავდაცვითი მანევრის შედეგად, ან როგორც მსხვერპლისა და თავდამსხმელის ფრჩხილებით გამოწვეული დაზიანება.

კ: რას იტყვით, დაზიანებებიდან შეგვიძლია ვიმსჯელოთ თავდამსხმელი სარგებლობდა ერთი თუ ორივე ხელით, ახრჩობდა თუ არა ის მსხვერპლს უკნიდან ან წინიდან, ფრჩხილების კანში ჩაჭერის შედეგად გაჩენილი ჭრილობები მძიმის თუ ნახევარ-რკა-ლის ფორმისა?

პ: არა.

კ: თქვენ გამოორიცხავთ სხვა დაზიანებების აღმოჩენას?

პ: ნიკაპის დაზიანებები დამახასიათებელია ხელით დახრჩობილთათვის. მსხვერპლი ინსტინქტურად თავს დაბლა ხრიდა ყელის დასაცავად და ამ დროს დაიზიანა ნიკაპის თავდამსხელის ხელზე.

კ: დაზიანებები სახეზეა?

პ: არა.

კ: განვიხილოთ პათოლოგია. რა მტკიცებულება შეგიძლიათ წარმოგვიდგინოთ იმაზე დამატებით, რაც უკვე წარმოგვიდგინეთ?

პ: მცირე ზომის წითელი ლაქები დამახასიათებელია მრავალი შემთხვევისთვის. ისინი გამოწვეულია კაპილარების (უმცირესი სისხლძარღვები სხეულში) გაწყვეტით. ისინი აღინიშნება თვალების ირგვლივ, ქუთუთებთან, სახესა და კისერზე, მოჭერის ადგილის ირგვლივ. ჩაწითლებული თვალები გამოწვეულია თვალის თეთრ გარსში კაპილარების გაწყვეტით. ეს მოვლენა მიუთითებს მსხვერპლსა და თავდამსხმელს შორის ფიზიკურ ბრძოლაზე.

კ: მსხვერპლს აღენიშნებოდა მცირე ზომის ლაქები?

პ: არა.

კ: კიდევ რა შეიძლება იყოს?

პ: ხშირად აღინიშნება სასუნთქი გზების ფიზიკური დაზიანება.

კ: რა მდგომარეობაში ჰქონდა მსხვერპლს სასუნთქი გზები?

პ: მთელი და დაუზიანებელი იყო.

კ: დახრჩობის მიკროსკოპული მტკიცებულება ხომ არ არსებობს?

პ: არა.

კ: არსებობს რაიმე კლინიკური მტკიცებულება იმისა, რომ მსხვერპლი დაახრჩვეს? არსებობს რაიმე პათოლოგიური მტკიცებულება იმისა, რომ მსხვერპლი დაახრჩვეს?

პ: არა.

ჯვარედინი დაკითხვა⁹

კინოფილმებში ჯვარედინი დაკითხვა სასამართლო პროცესის მომხიბლავი ნაწილია. ეს ის ადგილია, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი ბრწყინვალედ გამოიჭერს მეორე მხარის ძირითად მოწმეს, რომელიც აღიარებს, რომ იგი მთელი ამ ხნის განმავლობაში ცრუობდა და მხოლოდ ახლა იტყვის სიმართლეს. დაივიწყეთ, რამეთუ ეს არ მოხდება. არასოდეს მინახავს ეს მომხდარიყო და არც არავის ვიცნობ, ვისაც უნახავს. როგორც წინამდებარე თავში მოგვიანებით დეტალურად იქნება განხილული, ჯვარედინი დაკითხვა ორი მიზნით ტარდება: (1) თქვენი საქმის თეორიისათვის სასარგებლო ჩვენების მიღება; და (2) მოწმის ან მისი ჩვენების დისკრედიტაცია.

როგორც სასამართლო პროცესის ყველა სხვა ეტაპისათვის, ასევე ჯვარედინი დაკითხვისათვის პროკურორი/ადვოკატი წინასწარ უნდა მოემზადოს. პროკურორმა/ადვოკატმა ყურადღებით უნდა გადახედოს თითოეული მოწმის მანამდე მიცემულ ჩვენებას ან გაკეთებულ განცხადებებს და უნდა გაეცნოს ნებისმიერი სახის მტკიცებულებას. მომზადების გარეშე პროკურორი/ადვოკატი ვერ შეძლებს მოწმის იმპიჩმენტის წარმატებით განხორციელებას შეუსაბამო განცხადებების ან იმ ჩვენების საფუძველზე, რომელსაც სხვა მტკიცებულება ეწინააღმდეგება, როგორცაა ბიზნეს ან საბანკო დოკუმენტაცია, ექსპერტთა ანგარიშები, ა.შ.

უნდა ჩაატაროთ თუ არა ჯვარედინი დაკითხვა

ეს შეკითხვა ამ კომპონენტში ყველაზე არსებითი მნიშვნელობისაა. უამრავი პროკურორი/ადვოკატი ატარებს ჯვარედინ დაკითხვას იმიტომ, რომ, მათი აზრით, ეს ევალებათ. ისინი ცდებიან. არასწორმა ჯვარედინმა დაკითხვამ პროკურორის/ადვოკატის პოზიციას შესაძლოა ზიანი მიაყენოს, ან საუკეთესო შემთხვევაში მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები გააღიზიანოს იმ შეკითხვების დასმით,

---

9 მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

რომლებიც საქმეს არაფერს მატებენ. ჯვარედინი დაკითხვის ჩატარებადღე უნდა ჰკითხოთ საკუთარ თავს, რეალურად რის მიღწევას ფიქრობთ. შეძლებთ ისეთი მინიშნებების გაკეთებას, რომელიც მეორე მხარის საქმის თეორიას დააზიანებს? შეძლებთ მოწმის დამაჯერებლობისათვის ზიანის მიყენებას? შეძლებთ ისეთი ჩვენების მიღებას, რომელიც თქვენი საქმის თეორიას გაამყარებს?

პროკურორის/ადვოკატის მიერ მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის ვალდებულება არ არსებობს. ზოგიერთი გამოუცდელი პროკურორი/ ადვოკატი ფიქრობს, რომ მოწმის ჯვარედინ დაკითხვაზე უარის თქმის შედეგად მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები იფიქრებენ, რომ მოწმემ პროკურორის/ადვოკატის პოზიცია დააზიანა. ეს მცდარი შეხედულებაა. მოსამართლისთვის/ნაფიცი მსაჯულებისთვის უბრალოდ იმის შეტყობინება, რომ მოწმის ჯვარედინი წესით დაკითხვა არ გსურთ, ზშირად თქვენს თავდაჯერებულობაზე მეტყველებს. მართლაც, შემდეგ დასკვნით სიტყვაში შეგიძლიათ ახსნათ კიდევ, თუ რატომ არ გადაწყვიტეთ კონკრეტული მოწმის ჯვარედინად დაკითხვა.

ჯვარედინი დაკითხვის ჩატარებადღე თითოეულმა პროკურორმა/ადვოკატმა საკუთარ თავს შემდეგი ექვსი შეკითხვა უნდა დაუსვას.

(1) მიაყენა მოწმემ ზიანი თქვენს პოზიციას?

ყველა მოწმე ერთნაირად მნიშვნელოვანი არ არის. ზოგიერთ მოწმეს მხოლოდ იმიტომ იმახებენ, რომ ტექნიკური ელემენტი ან დოკუმენტის ავთენტურობა დაადგინონ. მაგალითად, მოწმე შესაძლოა გამოიძახონ, რათა დაადასტუროს, რომ საჯარო შეტყობინება გაზეთში იყო გამოქვეყნებული, ან გარკვეული საბანკო ჩანაწერები ავთენტურია. თუ რაიმე მიზეზი არ გაქვთ მოწმეში ეჭვი შეიტანოთ, მის ჯვარედინად დაკითხვას აზრი არ აქვს.

(2) არის მოწმე მნიშვნელოვანი?

მოწმემ შეიძლება დაადასტუროს ისეთი რამ, რაც თქვენთვის არ არის მნიშვნელოვანი. მაგალითად, ნარკოტიკების საქმეზე დაცვა შესაძლოა ამტკიცებდეს არა იმას, რომ ამოღებული ნარკოტიკები კოკაინი არ იყო, არამედ იმას, რომ ისინი ბრალდებულს არ ჰქონია.

ამდენად, თქვენ ჯვარედინად არ უნდა დაჰკითხოთ ქიმიკოსი, რომელიც დაადასტურებს, რომ ნარკოტიკები კოკაინი იყო. შეგიძლიათ მას ერთადერთი რამ ათქმევინოთ – რომ მოწმეს წარმოდგენა არ აქვს, თუ ვინ ფლობდა ნარკოტიკებს. როდესაც მოწმე მნიშვნელოვანია, პროკურორი/ადვოკატი, როგორც წესი, მას ჯვარედინად დაჰკითხავს, რადგან მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები ამას მოელიან. როგორც ზემოაღნიშნულ მაგალითშია მოცემული, ჯვარედინი დაკითხვის ფარგლები შეიძლება ასახავდეს კონკრეტული მოწმის მნიშვნელობას ან უმნიშვნელობას მხარის პოზიციისთვის.

(3) იყო მოწმის ჩვენება დამაჯერებელი?

ზოგიერთი მოწმე სრულიად დაუჯერებელ რამეს იტყვის. მაგალითად, მოწმემ ჩვენების მიცემისას განაცხადა, რომ 3 მეტრის სიმაღლის ღობეს გადაახტა, რათა მძარცველებს გაქცეოდა. სხვა დროს მოწმის ჩვენებას შეიძლება დაუპირისპირდეს იმავე პროკურორის/ადვოკატის სხვა მოწმეთა ჩვენებები. ასეთ სიტუაციებში ჩვენება უკვე იმდენად ცუდია, რომ არაფრის გაკეთება აღარ არის საჭირო. თუ თქვენ შეკითხვებს დასვამთ, მოწმეს შესაძლოა მიეცეს თავისი ჩვენების გამოსწორების საშუალება, ასე რომ, არ მისცეთ მას ეს შანსი. მაგალითად, თუ პროკურორი/ადვოკატი დასვამს კითხვას, მართლა 3 მეტრის სიმაღლის იყო თუ არა ღობე, მოწმე შეიძლება მიხვდეს, რომ მისი განცხადება სასაცილოდ ჟღერდა და ჩვენების გამოსწორების მიზნით განაცხადოს, რომ მას წამოსცდა და სინამდვილეში ღობე მხოლოდ მეტრ-ნახევარი იყო სიმაღლეში. სხვა სიტყვებით რომ ითქვას, თუ მოწმის ჩვენება თქვენთვის სასარგებლოა, დაანებეთ მას თავი და დასკვნით სიტყვაში აღნიშნეთ, თუ რა სასაცილო იყო მისი პასუხი.

(4) პირდაპირი დაკითხვისას მოწმემ თქვა, თუ არა იმაზე ნაკლები, ვიდრე მოსალოდნელი იყო?

ზოგჯერ (გაცილებით ხშირად, ვიდრე გვონიათ) სასამართლო პროცესისათვის არასათანადო მომზადების ან მოწმის შეცდომის შედეგად, რომელსაც პროკურორმა/ადვოკატმა ყურადღება არ მიაქცია, მოწმე გამოტოვებს (ან პროკურორს/ადვოკატს ავიწყდება

სწორი კითხვის დასმა) თავისი ჩვენების მნიშვნელოვან ნაწილს. ბევრი გამოუცდელი პროკურორი/ადვოკატი ჯვარედინ დაკითხვას სწორედ გამოტოვებული ნაწილით იწყებს. ამის შედეგად კი მოხდება მხოლოდ ის, რომ მოწმეს მიეცემა შესაძლებლობა გამოტოვებული მასალა დაამატოს ან თავის მხარეს მისცეს საშუალება ეს მასალა ხელახალ პირდაპირ დაკითხვაზე გაიაროს. ზოგჯერ კი მოწმე ან პროკურორი/ადვოკატი, როგორც გამარჯვების ტაქტიკის ნაწილი, განზრახ გამოტოვებს რაიმეს იმ იმედით, რომ მოწინააღმდეგე მხარე მას ჯვარედინ დაკითხვაზე წამოსწევს. როდესაც ეს ხდება, ჩვენება კიდევ უფრო საზიანოა, რადგან პროკურორი/ადვოკატი დასკვნით სიტყვაში აღნიშნავს, რომ საზიანო ჩვენება არა მისი, არამედ მოწინააღმდეგე მხარის მიერ დასმული კითხვების შედეგად იყო მიღებული. თუ მოწინააღმდეგე მხარე შეცდომას დაუშვებს და მნიშვნელოვან მასალას გამოტოვებს, არ დაეხმაროთ მას ისე, რომ ამ მასალაზე თქვენ თვითონ ისაუბროთ.

(5) რეალურად რისი დემონსტრირება შეგიძლიათ ჯვარედინ დაკითხვაზე?

სასამართლო პროცესამდე თქვენი მომზადების ეტაპზე, ჰკითხეთ საკუთარ თავს, გაქვთ თუ არა რაიმე კარგი იარაღი მოწმის წინააღმდეგ. გაქვთ თუ არა მოწმის ადრინდელი განცხადებები, რომლებიც პროცესზე მის მიერ მიცემულ ჩვენებას ეწინააღმდეგება? გაქვთ თუ არა რაიმე დოკუმენტი, როგორიცაა საბანკო ან სატელეფონო ჩანაწერები მოწმესთან დასაპირისპირებლად? თუ მოწმემ დამაჯერებელი შთაბეჭდილება დატოვა და მას ვერაფრით შეეწინააღმდეგებით, შესაძლოა ჯვარედინი დაკითხვა არ ჩაატაროთ ან ჩაატაროთ მოკლე დაკითხვა უმნიშვნელო საკითხთან დაკავშირებით იმის საჩვენებლად, რომ მოწმე ჯვარედინად დაჰკითხეთ. მისი ჩვენების ყველა საკითხს არ შეეხოთ, თუ არ ფიქრობთ, რომ რაიმე მნიშვნელოვანს მიაღწევთ. თუ პირველად მისი ჩვენება თქვენთვის საზიანო იყო, მისი გამეორება კიდევ უფრო უარესი იქნება.

(6) რომელ რისკზე წასასვლელად ხართ მზად?

იმ საკითხის გადაწყვეტა, ჩაატარებთ, თუ არა ჯვარედინ და-

კითხვას და რა ფარგლებში, დამოკიდებული უნდა იყოს იმაზე, თუ რამდენად ძლიერად მიგაჩნიათ თქვენი პოზიცია. თუ თქვენი პოზიცია ძლიერია და რეალურად მიგაჩნიათ, რომ გაიმარჯვებთ, მაშინ შესაძლოა ჯვარედინ დაკითხვაზე უფრო კონსერვატიულიც იყოთ და თქვენი რისკები მინიმუმამდე შეამციროთ. თუმცა, თუ თქვენი პოზიცია სუსტია, შესაძლოა გარისკოთ და ჩაატაროთ ჯვარედინი დაკითხვა, რადგან დასაკარგი ისედაც ბევრი არაფერი გაქვთ. ზოგჯერ სარისკო ჯვარედინი დაკითხვის შედეგად პროკურორს/ ადვოკატს უმართლებს და წაგებულ საქმეს მოგებულად აქცევს.

ჯვარედინი დაკითხვის საფუძვლები

ჯვარედინ დაკითხვას გააჩნია ზოგიერთი ელემენტი, რომელიც უმეტესად ჯვარედინი დაკითხვების წარმოებისას იჩენს თავს. ისინი ქვემოთ არის მოცემული. თუმცა, როგორც წინამდებარე სახელმძღვანელოს ყველა სხვა საკითხთან მიმართებაში, ქვემოთ მოცემული მითითებები, სასამართლო პროცესამდე მომზადების ეტაპის გარდა, თვალდახუჭული არ უნდა შესრულდეს. განსოვდეთ, რომ თითოეული საქმე განსხვავებულია და არსებობს საკითხები, რომლებიც კონკრეტული საქმიდან გამომდინარე უნდა იყოს განხილული და გადაწყვეტილი. ზოგადად ჯვარედინ დაკითხვაზე იფიქრეთ, როგორც პარტიზანული ომის შეტევაზე. შევარდით მოქმედების ადგილზე, ესროლეთ ზოგიერთ ადამიანს და გაიქეცით.

(1) დაკითხვისას შემოიფარგლეთ მხოლოდ რამდენიმე საკითხით

პროკურორი/ადვოკატი ვერ იქნება ეფექტური, თუ მოწმის ჯვარედინი დაკითხვისას ყველა საკითხზე გაამახვილებს ყურადღებას. რეკომენდებულია მოწმის ჯვარედინი დაკითხვისას შემოიფარგლოთ სამი ან ოთხი მნიშვნელოვანი საკითხით, რათა შეინარჩუნოთ ეფექტურობა. ეს არის სფეროები, სადაც შეგიძლიათ მოწმის მეშვეობით თქვენი საქმის თეორიის გამყარება ან მოწმის დამაჯერებლობის დაზიანება, მისი დისკრედიტაცია. მეტიც, თუ უამრავი საკითხი გაქვთ მომზადებული, მხოლოდ უძლიერეს საკითხებზე უნდა შეჩერდეთ.

თუ საკითხი, რომელსაც იხილავთ არ არის ის, რომელსაც თქვენს დასკვნით სიტყვაშიც მოიხსენიებთ, მაშინ, სავარაუდოდ, მისი განხილვა დაკითხვების ეტაპზე არც ღირს. გამონაკლისია შემთხვევა, როდესაც სახეზეა მეორე მხარის მნიშვნელოვანი მოწმე და ჯვარედინ დაკითხვაზე რაიმე მნიშვნელოვანი საკითხები არ გაქვთ, მაგრამ გრძნობთ, რომ რაღაც უნდა გააკეთოთ. ასეთ შემთხვევებში შესაძლოა განიხილოთ უმნიშვნელო საკითხიც, რათა აჩვენოთ, რომ მოწმე არ იყო უზადო.

(2) დაიწყეთ და დაასრულეთ ძლიერად

როგორც სასამართლო პროცესის ყველა სხვა სტადიაზე, დაწყებული შესავალი სიტყვით და დამთავრებული დასკვნითი სიტყვით, ჯვარედინი დაკითხვაც დაიწყეთ და დაასრულეთ ძლიერად. თქვენი პირველი შეკითხვა ან შეკითხვების სერია ძლიერ საკითხთან დაკავშირებულ თემას უნდა ეხებოდეს. იგივე ეხება ჯვარედინი დაკითხვის დასასრულს. გახსოვდეთ, ადამიანებს პირველადი შთაბეჭდილებები დასაწყისში ექმნებათ და კარგად იმახსოვრებენ იმას, რასაც თავში და ბოლოში ისმენენ.

(3) არ გაიმეოროთ პირდაპირი დაკითხვის თანმიმდევრობა

მოწმე, როგორც ადამიანთა უმეტესობა, სავარაუდოდ, ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით იაზროვნებს. თქვენ შესაძლოა იგი კალაპოტიდან ამოგდოთ, თუ თქვენს ჯვარედინ დაკითხვას მოწმის ჩვენების დასაწყისიდან არ დაიწყებთ. ეს ტექნიკა ასევე გულისხმობს, რომ მოწმე ვერ შეძლებს თქვენი მომდევნო შეკითხვების განსაზღვრას. მან შესაძლოა ასევე არ იცოდეს, თუ რას ამტკიცებთ, სანამ ამას რეალურად გააკეთებთ. თუმცა, საკითხები ძალიან ხშირად არ უნდა ცვალოთ, რადგან ამან შესაძლოა მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები დააბნიოს.

(4) შეეცადეთ არ დაიწყოთ კონფრონტაციულ რეჟიმში

ზოგიერთი მოწმის შემთხვევაში შესაძლოა სჯობდეს მათ თავიდანვე შეუტლით, რათა ისინი დააბნიოთ. მაგრამ ბევრთან მიმართებაში უმჯობესია ისინი მოჩვენებითი უსაფრთხოების გარემოში

შეიტყუოთ. შეგიძლიათ დაიწყოთ რამდენიმე იოლი შეკითხვით, რომელთა დასმის დროს შეგიძლიათ გაიღიმოთ კიდევ. მოწმე მოემკობა და კონცენტრაციას დაკარგავს. მას კი მოგვიანებით შეუტევთ. განსოვდეთ, შეგიძლიათ სასიამოვნოდან უსიამოვნოდ იქცეთ, მაგრამ არასოდეს პირიქით.

(5) შეეცადეთ მოწმემ შეცდომა დაუშვას

არის შემთხვევები, როდესაც შეძლებთ მოწმე გაცვილებით მეტ საკითხზე ასაუბროთ, ვიდრე მან პირდაპირი დაკითხვის დროს თავად ისაუბრა. შეგიძლიათ სცადოთ მოწმემ კიდევ უფრო მტკიცედ დაადასტუროს გარკვეული ფაქტები, ვიდრე ამას პირდაპირ დაკითხვაზე აკეთებდა. თუმცა, ამ ტაქტიკას მხოლოდ მაშინ გამოიყენებთ, როდესაც გაქვთ რაიმე ხელმოსაჭიდი, რაც სრულიად დაუპირისპირდება მას. მაგალითად, ათქმევინეთ მოწმეს, რომ სამსახურის შემდეგ იგი ყოველთვის რომელიმე კონკრეტულ რესტორანში მიდიოდა მაშინ, როდესაც გყავთ თქვენი მოწმე, რომელიც იტყვის, რომ მოწმე მის კაფეში ყოველ ხუთშაბათს დადიოდა. შეგიძლიათ იგივე გააკეთოთ დოკუმენტების შემთხვევაშიც, რომლებიც მოწმეს დაუპირისპირდება. მაგალითად, თუ პირდაპირ დაკითხვაზე მოწმემ განაცხადა, რომ კომპანიიდან არასოდეს გადაურიცხავს ფული, ჯვარედინი დაკითხვა შეიძლება ასე წარიმართოს:

კითხვა: *პირდაპირ დაკითხვაზე თქვენ განაცხადეთ, რომ კომპანიის საბანკო ანგარიშიდან ფული არასოდეს გადაგირიცხავთ.*

პასუხი: *დიახ. კითხვა: შესაძლებლობაც კი არ არის, რომ ეს ერთხელ ან ორჯერ გაგეკეთებინათ?*

პასუხი: *არა.*

კითხვა: *და ამის მიზეზი ის იქნებოდა, რომ ამის გაკეთება არ შეიძლება, რომ ეს ქურდობაა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *და თქვენ ქურდი არ ხართ?*

პასუხი: *არა.*

კითხვა: *ახლა ვიჩვენებთ თქვენი საბანკო ანგარიშის ასლს საქართველოს ეროვნული ბანკიდან, რომელიც აღნიშნულია, როგორც დაცვის მხარის ნივთმტკიცება „ა“; ეს თქვენი საბანკო ანგარიშია,*

ასე არ არის?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: ანგარიშის მეორე გვერდზე გადადით, აქ მითითებულია, რომ კომპანიის ანგარიშიდან თქვენს ანგარიშზე თანხა სამჯერ იყო გადარიცხული, ასეა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: ასე რომ, საბანკო ანგარიში თქვენს ჩვენებას ეწინააღმდეგება, არა?

როგორც ზემოაღნიშნულ მაგალითშია მოცემული, ალბათ უმჯობესია, თუ მოწმეს ტყუილში პირდაპირ არ დაადანაშაულებთ. მან შესაძლოა ახსნა-განმარტება მოძებნოს. დასკვნით სიტყვაში შეგიძლიათ იკამათოთ, რომ მოწმემ იცრუა.

(6) არ გაიმეოროთ პირდაპირი დაკითხვა

ბევრი პროკურორი/ადვოკატი მოწმეს ამეორებინებს პირდაპირ დაკითხვაზე მის მიერ მიცემულ ჩვენებას იმ უსაფუძვლო თეორიის გამო, თითქოს გამეორების შედეგად ჩვენება ჩამოიშლება. ეს ასე არ მოხდება იმ იშვიათი შემთხვევის გარდა, როდესაც მოწმეს თავისი ჩვენება დაზეპირებული აქვს და გამეორების დროს გარკვეული ადგილები დაავიწყდება. ამის იმედზე ნუ იქნებით. როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, თუ პირველად ჩვენება თქვენთვის საზიანო იყო, მეორედ მისი მოსმენა კიდევ უფრო უარესი იქნება.

ჯვარედინი დაკითხვის წესები

(1) ყოველთვის გამოიყენეთ მიმანიშნებელი კითხვები

კითხვა მიმანიშნებელია, როდესაც კითხვის პასუხს თქვენვე სთავაზობთ კითხვაში. ჯვარედინ დაკითხვაზე თქვენ მოწმის პასუხებზე უნდა გაამახვილოთ ყურადღება და დაითანხმოთ იგი იმ საკითხზე, რომლის დამტკიცებასაც ცდილობთ. მაგალითად, როდესაც ცდილობთ დაუმტკიცოთ მოწმეს, რომ მან პიროვნება შეცდომით ამოიცნო, დაკითხვა შემდეგი სახით წარმართეთ:

კითხვა: მართალია თუ არა, რომ 2011 წლის 14 ივლისის ღამეს კაფე „ანტრემში“ ბრძანდებოდით?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და იქ ყოფნისას 5 ჭიქა არაყი მიირთვით, არა?

პასუხი: 4 ან 5.

კითხვა: და იქ მხოლოდ 45 წუთი ბრძანდებოდით?

პასუხი: დაახლოებით, შესაძლოა ოდნავ უფრო დიდი ხანი.

კითხვა: და სწორედ ამის შემდეგ მისეირნობდით რუსთაველის გამზირზე და დაინახეთ, რომ ბანკს ძარცვავდნენ?

პასუხი: დიახ, გარკვეული მცირე დროის შემდეგ.

კითხვა: „ანტრედან“ ბანკამდე ორი წუთის ფეხით სასიარულო მანძილია, არა?

პასუხი: მგონი.

კითხვა: და ამ დროს ამტკიცებთ თქვენ, რომ ბ-ნი დავითი დაინახეთ, რომელიც ბანკიდან გამორბოდა?

პასუხი: დიახ.

ბოლო მაგალითში მოცემული მიზეზებისა და იმ მიზეზების გამო, რომლებიც მოგვიანებით იქნება გარჩეული, უმჯობესი, თუ ამ ეტაპზე ჯვარედინ დაკითხვას დაასრულებთ.

პირდაპირი დაკითხვისგან განსხვავებით, ჯვარედინ დაკითხვაზე ყურადღების ცენტრში პროკურორი/ადვოკატი ექცევა. მიმანიშნებელი კითხვების გამოყენება ერთ-ერთი გზაა, რითიც პროკურორი/ადვოკატი ყურადღებას იქცევს და საკუთარი განცხადებების მნიშვნელობას უსვამს ხაზს. მიმანიშნებელი კითხვები ასევე მოსამართლის/ ნაფიცი მსაჯულების ყურადღებას ამახვილებს პროკურორის/ადვოკატის თეორიაზე, ანუ ამ შემთხვევაში იმ მოსაზრებზე, რომ მოწმე ძალიან მთვრალი იყო იმისთვის, რომ ბრალდებული სწორად ამოეცნო. პროკურორი/ადვოკატი ფაქტის შესახებ განცხადებას აკეთებს და მის თაობაზე მოწმეს ითანხმებს.

ჯვარედინი დაკითხვის დროს პროკურორმა/ადვოკატმა ძირითად საკითხზე გადასვლამდე მოკლე, ფაქტობრივი განცხადებებით უნდა გაიკვალოს გზა, ასე რომ, არ შეეცადოთ ძირითადი საკითხი ერთი შეკითხვით დაფაროთ. დაკითხვის მიზანია მოწმის ჩიხში მიმწყვლევა, სადაც მას სხვა გზა არ ექნება, გარდა იმისა, რომ თქვენს ძირითად საკითხს დაეთანხმოს ან ისე გამოჩნდეს, რომ ცრუობს.

თუ მის ჩიხში მომწყვლევას პირველივე შეკითხვით შეეცდებით,

მოწმე მივიზველებათ, თუ საითკენ მიდიხართ და თავს აარიდებს იმ პასუხის გაცემას, რომელსაც მოვლით. ქვემოთ მოცემულ მაგალითში ბრალდებულს მკვლელობის ჩადენაში ედება ბრალი. ადვოკატს სურს დაამტკიცოს, რომ მოწმეს საერთოდ არ დაუნახავს, თუ რა მოხდა. თუ ადვოკატი იკითხავს: „*თქვენ არ დავინახავთ მამაკაცი, რომელსაც თითქოს ბ-მა ჭელიძემ ესროლა, ასეა თუ არა?*“, მოწმე დაიწყებს მტკიცებას, რომ დაინახა. თუმცა, თუ ადვოკატი საკითხს ნელ-ნელა, მოკლე შეკითხვების სერიით მიუდგება და დადებით პასუხებს მიიღებს, მოწმე ადვოკატს მისთვის სასურველ პასუხს გასცემს.

კითხვა: *თქვენთვის ცნობილია თუ არა ჭავჭავაძის გამზირზე არსებული გადაკვეთის შესახებ, ატენისა და რამიშვილის ქუჩებს შორის?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *თქვენ ამ უბანში მრავალჯერ გისეირნიათ, ასე არ არის?*

პასუხი: *მგონი.*

კითხვა: *გარდა ამისა, თქვენ ამ მონაკვეთს ყოველდღე გადიხართ სამსახურში როდესაც მიდიხართ და იქიდან ბრუნდებით?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *თქვენ მანამდე იქ მოკლული არავენ გინახავთ, არა?*

პასუხი: *არა.*

კითხვა: *14 ნოემბერი ჩვეულებრივი დღე იყო, არა, უბრალოდ დილით და საღამოს ოდნავ უფრო ციოდა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *ჭავჭავაძეზე ავტომანქანების საცობი საღამოს 5 საათზე ჩვეულებრივ გამოიყურებოდა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *ხდებოდა თუ არა რაიმე ისეთი, რაც თქვენს ყურადღებას მიიპყრობდა და განსხვავებული იქნებოდა, ვიდრე თქვენი სხვა უამრავი სეირნობის დროს ტროტუარის ამ მონაკვეთზე?*

პასუხი: *არა.*

კითხვა: *თქვენ სამსახურიდან სახლში ბრუნდებოდით, არა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: სამსახურში კარგი დღე გქონდათ?

პასუხი: მგონი, ჩვეულებრივ რამდენიმე პრობლემა მქონდა, მაგრამ არაფერი სერიოზული.

კითხვა: ასე რომ, თქვენ ფიქრობდით იმის შესახებ, თუ რა მოხდა დღის განმავლობაში და როგორ გადაგეჭრათ ზოგიერთი ეს პრობლემა?

პასუხი: შესაძლოა, თუმცა ზუსტად ვერ ვიხსენებ.

კითხვა: ასე რომ, პირველი უჩვეულო რამ, რაც შენიშნეთ, ეს გასროლის ხმა იყო, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და ეს მაშინ მოხდა, როდესაც ვილაცას ესროლეს, არა?

პასუხი: დიახ.

თითქოსდა არაფრისმთქმელი შეკითხვების გამოყენებით ადვოკატმა მოწმე იმ მომენტამდე მიიყვანა, როდესაც მან აღიარა, რომ რეალური გასროლა არ დაუნახავს და მაშასადამე, მისი მანამდე მიცემული ნებისმიერი ჩვენება იმის შესახებ, თუ რა მოხდა და როგორ ჰქონდა ადგილი სასიკვდილო გასროლას, დაუშვებლად იქნება ცნობილი.

(2) ერთი შეკითხვაც შეიძლება ზედმეტი იყოს

ასევე შენიშნავდით, რომ როგორც ბანკის ძარცვის ზემოთ მოცემულ მაგალითში იყო მითითებული, ბოლო შეკითხვა იმის შესახებ, რომ მოწმეს სროლა არ დაუნახავს, დასმული არ ყოფილა. ამ შეკითხვის დასმის შემთხვევაში მოწმე დადებითი პასუხის გაცემით შეეცდებოდა საკუთარი თავის რეაბილიტაცია მოეხდინა და ახსნა-განმარტებები გაეკეთებინა. ბოლო შეკითხვის დასმის აუცილებლობა არ იყო, რადგან ადვოკატმა სასურველი პასუხი უკვე მოიპოვა და მოწმეს აღარ აქვს ჩიხიდან გამოსვლის შესაძლებლობა. დასკვნით სიტყვაში ადვოკატი მოსამართლეს/ნაფიცი მსაჯულებს შეახსენებს, რომ მოწმის ჩვენების თანახმად, მას გასროლა არ დაუნახავს, რადგან, როდესაც მან პირველად რაიმე უჩვეულო შენიშნა, ეს გასროლის ხმა იყო, და ეს კი მხოლოდ გასროლის შემდეგ შეიძლებოდა მომხდარიყო. ბანკის ძარცვის საქმეში ადვოკატმა უკვე დაამტკიცა, რომ მოწმე უაღრესად მთვრალი იყო და ამოცნობას

უშეცდომოდ ვერ მოახერხებდა. თუ დაისმებოდა შეკითხვა იმის თაობაზე, შეეძლო თუ არა მას მმართველის ამოცნობა, მოწმეს მიეცემოდა შესაძლებლობა რაიმე მიზეზი მოეგონა, თუ რატომ შეძლებდა ამას. არ მისცეთ მოწმეებს ასეთი შესაძლებლობა.

ამ სწავლების აზრი იმაში მდგომარეობს, რომ, როდესაც მოწმისგან საკმარისს ამოიღებთ, უნდა გაჩერდეთ. არ არის საჭირო შეეცადოთ, მოწმემ აღიაროს, რომ იცრუა. ამაზე მტკიცებულებები ისედაც მეტყველებს. ძალიან ბევრ პროკურორს/ადვოკატს ჰქონია ყველაფერი, რაც მოწმისგან იყო საჭირო, და მხოლოდ ერთ ზედმეტ შეკითხვას მოწმე პრობლემისგან დაუხსნია.

(3) აკონტროლეთ მოწმე

პროკურორი/ადვოკატი მოწმეს იმით აკონტროლებს, რომ უსვამს ზუსტ კითხვებს, რომელთა პასუხებია: დიახ ან არა. თუ მოწმე პასუხების განვრცობას იწყებს, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა სთხოვოს მოსამართლეს, რომ მოწმემ შეწყვიტოს ისეთი პასუხების გაცემა, რომლებიც არაადეკვატურია. იმ შემთხვევაში, როდესაც მოწმე არ პასუხობს თქვენ მიერ დასმულ კითხვას, არამედ ცდილობს უპასუხოს კითხვას, რომელიც მისთვის უფრო მისაღებია, პროკურორმა/ადვოკატმა მას ამის საშუალება არ უნდა მისცეს. პროკურორმა/ადვოკატმა ხელახლა უნდა დასვას იგივე კითხვა და მიუთითოს მოწმეს იმის თაობაზე, რომ კითხვა იმიტომ მეორდება, რომ მოწმემ პასუხს თავი აარიდა. ამგვარად, პროკურორი/ადვოკატი მოწმეს აცნობებს, რომ ის თავს ვერ დააღწევს იმ კითხვებზე პასუხების გაცემას, რომლებსაც პროკურორი/ადვოკატი დასვამს. ეს ასევე აჩვენებს მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულს, რომ მოწმე ცდილობს პასუხებს თავი აარილოს, რაც მოწმის დამაჯერებლობას აზიანებს.

(4) პროკურორის/ადვოკატის ემოციები

კარგი პროკურორი/ადვოკატი გარკვეულ დონეზე მსახიობიც უნდა იყოს. თუ პირდაპირ ან ჯვარედინ დაკითხვაზე მოწმე იტყვის რაიმე ისეთს, რაც პროკურორის/ადვოკატის პოზიციას აზიანებს, მან ამასთან დაკავშირებით რაიმე ემოცია არ უნდა გამოხატოს.

თუ თქვენ ემოციურად აჩვენებთ, რომ თქვენი პოზიცია დაზიანდა, ამით ჩვენებას კიდევ უფრო საზიანოს ხდით. მეორე მხრივ, თუ არავითარ რეაქციას არ გამოავლენთ, მოსამართლემ/ნაფიცმა მსაჯულებმა შესაძლოა იფიქრონ, რომ ჩვენება არცთუ ისე საზიანო იყო. როდესაც მოწმე აშკარად ცრუობს, პროკურორი/ადვოკატი სხვების დასანახად უნდა გაღიზიანდეს. ამით მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს აჩვენებთ, თუ რაოდენ უკმაყოფილო ხართ, რომ თქვენ და მათ ატყუებენ. ეს მათ აშკარად დაარწმუნებს იმაში, რომ თქვენი აზრით, მოწმე ცრუობს. ამ შემთხვევაში ემოციის დამალვამ შესაძლოა მოსამართლეს/ნაფიც მსაჯულებს აფიქრებინოს, რომ, თქვენი აზრით, მოწმე არ ცრუობდა.

(5) არასოდეს დასვით ღია დაბოლოების კითხვები

ჯვარედინი დაკითხვის დროს პროკურორი/ადვოკატი ცდილობს დაამტკიცოს გარკვეული ვიწრო მნიშვნელობის საკითხები. თუ პროკურორი/ადვოკატი მოწმეს რაიმეს ახსნას სთხოვს, ამით იგი მოწმის ჩვენებას „ხსნის“ და მოწმეზე კონტროლს კარგავს. არ არის საჭირო იმის თქმა, თუ რას მოიმოქმედებს მოწმე, თუ რაიმეს ახსნის შესაძლებლობა მიეცა. უნდა შეეცადოთ, რომ თქვენ მიერ დასმულ კითხვებზე პასუხის სახით მიიღოთ მხოლოდ „დიახ“ ან „არა“. შესაბამისად, არასოდეს უნდა გამოიყენოთ „რატომ“, „როგორ“, „რა“ და „აგვისხენით“ კითხვები.

(6) უსმინეთ მოწმის პასუხებს

პირდაპირი დაკითხვის მსგავსად, ზოგიერთ პროკურორს/ადვოკატს წინასწარ აქვს გარკვეული თანმიმდევრობით ჩამოწერილი კითხვები, რომლებიც უნდა დასვას. შემდგომ ისინი ძალიან დიდ ყურადღებას უთმობენ კითხვების დასმას და ვერ ახერხებენ პასუხების სთვის ყურის დაგდებას. ყურადღება მიაქციეთ მოწმის პასუხებს, რადგან მან შესაძლოა ისეთი რამ თქვას, რაც პროკურორმა/ადვოკატმა აუცილებლად უნდა განავრცოს.

(7) არ დასვით კითხვები, რომლებზეც პასუხები წინასწარ არ იცით
პროკურორმა/ადვოკატმა კითხვების დასმამდე ამ კითხვებზე პასუხები უნდა იცოდეს. როდესაც პროკურორმა/ადვოკატმა არ იცის

პასუხი ან სულ მცირე, არ აქვს კარგი წარმოდგენა იმის შესახებ, თუ რა იქნება პასუხი, მისი პოზიცია მოწმის პასუხით შესაძლოა ძალიან დაზიანდეს. ეს განსაკუთრებით იმ შემთხვევებში ხდება, როდესაც პროკურორს/ადვოკატს მოწმის იმპიჩმენტისათვის ხელმოსაკიდი ჩვენებაში არაფერი აქვს. ასეთ შემთხვევებში იგი უბრალოდ ცუდი პასუხით უნდა დაკმაყოფილდეს.

ეს წესი ასევე პირდაპირ დაკითხვაზეც ვრცელდება. მართლაც, ცუდი პასუხი შეიძლება უარყოფითად აისახოს პირდაპირ დაკითხვაზე. პროკურორმა/ადვოკატმა გამოიძახა მოწმე, რომელიც სასამართლო სხდომაზე აცხადებს, რომ პროკურორმა/ადვოკატმა ეს მოწმე იმიტომ გამოიძახა, რომ მოწმის სწორი ჩვენება მის პოზიციებს გაამყარებს. ამის შედეგად, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი იძულებული ხდება საკუთარი მოწმის დისკრედიტაცია მოახდინოს, ეს მოსამართლეზე/ნაფიც მსაჯულებზე უარყოფით შთაბეჭდილებას დატოვებს. ამასთან, ამ შემთხვევას კარგი ოპონენტი ყოველთვის წარმატებულად გამოიყენებს დასკვით სიტყვაში. წინამდებარე სახელმძღვანელოში მოცემული წესების მიმართ გარკვეული სიფრთხილის გამოჩენაა საჭირო. წესებმა შესაძლოა ყოველთვის არ იმუშაოს. ამ წესთან მიმართებაში, მაგალითად, თუ პროკურორი/ადვოკატი სასოწარკვეთილია და მას დასაკარგი არაფერი აქვს, მან გამართლების იმედით შესაძლოა დასვას კითხვა, რომელზეც პასუხი წინასწარ არ იცის.

(8) გასათვალისწინებელი საკითხები ჯვარედინი დაკითხვის წარმოებისას სასურველი ჩვენების მოპოვება

პროკურორს/ადვოკატს ყოველთვის არ სურს მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეებისთვის ზიანის მიყენება. არის შემთხვევები, როდესაც მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეებს შეუძლიათ მისი პოზიცია გაამყარონ. საქმის მასალების გაცნობის შედეგად თქვენ შეიძლება იცოდეთ მოწინააღმდეგე მხარის მოწმის ისეთი განცხადების შესახებ, რომელიც თქვენს პოზიციას გაამყარებს და რომელზეც ჯვარედინი დაკითხვის დროს უნდა ისაუბროთ. მაგალითად, თუ გამოძიების სტადიაზე ჩვენების მიცემისას მოწმემ განაცხადა, რომ ძარცვის ღამეს ბანკის წინ ქუჩის განათება გამორთული იყო, ადვო-

კატმა ეს უნდა წარმოაჩინოს. მნიშვნელოვანია დასკვნითი სიტყვის დროს პროკურორმა/ადვოკატმა მიუთითოს მისთვის სასარგებლო ჩვენებაზე და აღნიშნოს, რომ ის მოწინააღმდეგე მოწმისგან იყო მიღებული.

როდესაც პროკურორს/ადვოკატს გააჩნია მოწმის მიერ აღრე გაკეთებული განცხადებები ან გარკვეული დოკუმენტი, მოწინააღმდეგე მხარის მოწმისთვის კითხვების დასმა უკვე გარკვეულწილად უსაფრთხოა. თუ მოწმე ჩვენებას შეცვლის ან ავთენტური დოკუმენტის საწინააღმდეგოდ ისაუბრებს, ეს მისი იმპიჩმენტის საფუძველი იქნება და მთელი მისი ჩვენება ეჭვქვეშ დადგება.

იმპიჩმენტი არის მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის შემადგენელი ნაწილი, რომელიც წარმატების შემთხვევაში მოწმის ჩვენებაში ეჭვს შეიტანს. ამის მისაღწევად რამდენიმე გზა არსებობს, რომლებიც ქვემოთ იქნება განხილული. რამდენადაც ამ ეტაპზე საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში მტკიცებულებებთან დაკავშირებით ძალიან მცირე რაოდენობის მუხლები არსებობს, წინამდებარე სახელმძღვანელოში მოცემული მაგალითები ამერიკული სასამართლო პრაქტიკიდან იქნება აღებული.

იმ შემთხვევაში, როდესაც არ გაქვთ აღრე გაკეთებული განცხადება ან რაიმე დოკუმენტი, მაგრამ სადი აზრის, ლოგიკის ან მოსალოდნელობის საფუძველზე ვარაუდობთ, რომ მოწმემ გარკვეული განცხადება უნდა გააკეთოს, მართალია, ეს პირველი კატეგორიის მსგავსად უსაფრთხო არ იქნება, მაგრამ ალბათ ცდა მაინც ღირს. მაგალითად, თუ ბანკის ძარცვის საქმეში ბრალდების ერთ-ერთი მოწმე არის პირი, რომელიც მძარცველების ბანკში ყოფნის დროს ბანკში იმყოფებოდა როგორც კლიენტი, სავარაუდოდ, შეგიძლიათ აღიარებინოთ, რომ შეშინებული იყო, როდესაც მძარცველებმა ბანკში იარაღიდან გაისროლეს. როგორც ადვოკატი, თქვენ ცდილობთ წარმოაჩინოთ, რომ იგი საკმარისად შეშინებული იყო იმისათვის, რომ ზუსტი ამოცნობა განეხორციელებინა. თუ იგი ამას უარყოფს, მოსამართლე/ნაფიცი მსაჯულები, სავარაუდოდ, არ დაიჯერებენ მისი ჩვენების ამ ნაწილს და მის დანარჩენ ჩვენებასაც უფრო ღიდი ეჭვის თვალთ შეხედავენ.

არასასურველი ჩვენების მიღების მინიმუმამდე დაყვანა

ეს ჯვარედინი დაკითხვის ის ნაწილია, როდესაც პროკურორი/ადვოკატი ცდილობს მოწინააღმდეგე მხარის მოწმის ჩვენება დააზიანოს. არსებობს გარკვეული საკითხები, რომლებზეც პროკურორმა/ადვოკატმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს საქმის შინაარსიდან გამომდინარე.

აღქმა

ამ დროს პროკურორი/ადვოკატი ამოწმებს მოწმის შესაძლებლობას დაინახოს, გაიგონოს, იყნოსოს ან გამოიყენოს მისი აღქმის სხვა უნარი, რომელსაც მისი ჩვენება ეყრდნობა. ზემოთ მოცემული შემთხვევები მკვლევლობისა და ბანკის ძარცვის შესახებ ამის ორი მაგალითია. კიდევ ერთი მაგალითი შესაძლოა ეხებოდეს იმას, თუ რა მან-ძილით იყო დანაშაულის ადგილიდან მოწმე დაშორებული ან როგორი განათება იყო დანაშაულის ადგილას. როგორც წინა ქვეთავში იყო აღნიშნული, პროკურორი/ადვოკატი პირდაპირ იმ საკითხზე უნდა გადავიდეს, რომლის დამტკიცებაც სურს. წარმოვიდგენთ ადვოკატის მიერ ბრალდების მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის მაგალითს:

კითხვა: *თქვენ თქვით, რომ საღამოს 8 საათზე ჭავჭავაძის გამზირზე მიდიოდით, მართალია?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *და ეს 27 იანვარს ხდებოდა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *გარეთ ბნელოდა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *თქვენ ჭავჭავაძეზე იდევით, ატენის ქუჩასთან ახლოს, ასეა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *ამ ადგილას ჭავჭავაძეზე ოთხი შესახვევი შედის თითოეული მიმართულებით, ასეა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: ასე რომ, თქვენ სულ მცირე 25 მეტრის დაშორებით იყავით იმ ადგილიდან, საიდანაც მძარცველები ბანკიდან გამოიქცნენ.

პასუხი: მგონი. მასეთი დაშორებით, დიახ.

კითხვა: და ჭავჭავაძის მეორე მხარეს ქუჩის განათება განთავსებულია კუთხეში, სადაც ჭავჭავაძე და ატენი იკვეთება?

პასუხი: მგონი.

კითხვა: და ეს დაახლოებით 7 თუ 8 მეტრით არის დაშორებული ბანკის შესასვლელიდან?

პასუხი: არ ვიცი, შესაძლოა.

კითხვა: და როდესაც მძარცველები ბანკიდან გამოიქცნენ, ისინი ჭავჭავაძეზე ატენისგან და შესაბამისად თქვენი პოზიციისგან დაშორებით გაიქცნენ, ასეა?

პასუხი: დიახ.

ამ დროს ადვოკატმა მოწმის ჯვარედინი დაკითხვა უნდა შეაჩეროს. მოწმე, სავარაუდოდ, მაინც შეეცდება ამტკიცოს, რომ მის მიერ გაკეთებული ამოცნობა ზუსტი იყო, ასე რომ, აზრი არ აქვს ეცადოთ მას აღიარებინოთ, რომ მას არავის ამოცნობა არ შეეძლო. ყურადღება მიაქციეთ, თუ როგორ მიიწვედა წინ ადვოკატი იმ კითხვების გამოყენებით, რომლებიც თითქოსდა მოწმეს არავითარ საფრთხეს არ უქმნიდა. ეს ისეთი კითხვებია, რომლებთანაც მოწმე პაექრობას ვერ დაიწყებს. თუ მოწმეს სურს ერთი ან ორი მეტრის დისტანციასთან დაკავშირებით იკამათოს, ადვოკატმა შესაძლოა ეს საკუთარი პოზიციის დაზიანებისა და მოწმის თავდაცვითი პოზიციის წარმოჩენის გარეშეც დათმოს. ადვოკატმა ასევე უკვე დაადგინა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ მძარცველები ქუჩის სხვა განათებისკენ მირბოდნენ, ისინი მოწმისკენ ზურგით იქნებოდნენ, რაც ამოცნობას შეუძლებელს გახდიდა.

მენსიერება

პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა აჩვენოს, რომ მოწმე ვერ იხსენებს მოვლენას ან მოწმეს იმდენად ცუდად ახსოვს მოვლენა, რომ მის ჩვენებაზე დაყრდნობა არ შეიძლება. ქვემოთ მოცემულია მაგალითი, რომელშიც ბრალდებულის დაცვის თანახმად ბრალდებული

არა დანაშაულის ჩადენის ადგილას, არამედ სხვაგან იმყოფებოდა, და გამოძახებულია მოწმე, რომლის ჩვენების თანახმად ბრალდებული მის რესტორანში იმყოფებოდა.

წარმოგიდგენთ პროკურორის მიერ დაცვის მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის მაგალითს:

კითხვა: *ქ-ნო თამარ, რამდენი ხანია, რაც რესტორან „მეტეხის ჩრდილში“ მუშაობ?*

პასუხი: *10 წელი.*

კითხვა: *რესტორანი კარგად მუშაობს, არა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *ასე რომ, დღეში სულ მცირე 200 კლიენტი გყავთ?*

პასუხი: *დაახლოებით, ზოგჯერ ნაკლები, ზოგჯერ მეტი.*

კითხვა: *დარწმუნებული ვარ კარგი თანამშრომელი ხართ და როგორც ვხვდები, თქვენ ძალიან დაკავებული უნდა იყოთ კლიენტების შეკვეთების მომსახურებით?*

პასუხი: *დიახ, ეს რთული საქუშაოა.*

კითხვა: *ასე რომ, კვირის განმავლობაში 1000-ზე მეტი კლიენტის ნახვა გიწევთ?*

პასუხი: *სულ მცირე მაგდენის.*

კითხვა: *და ისინი, სავარაუდოდ, ყველანაირი ტიპის ადამიანები არიან?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *პირდაპირ დაკითხვაზე თქვენ განაცხადეთ, რომ ბრალდებულს არ იცნობდით, ასეა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *და თქვენი ჩვენების თანახმად, იგი ზრდილობიანი იყო და როგორც მისი ჩაცმულობა აღწერეთ, მას ისევე ეცვა, როგორც თბილისში უამრავი სხვა ადამიანი იცვამს, არა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *მეტი შეკითხვა არ მაქვს, გმადლობთ.*

პროკურორმა დაადგინა, რომ მოწმე ბრალდებულს არ იცნობდა, რომ მასთან დაკავშირებით არაფერ განსაკუთრებულს ადგილი არ ჰქონია და რომ კვირის განმავლობაში იგი 1000-ზე მეტ კლიენტს ნახულობდა. ნაკლებად დამაჯერებელია, რომ იგი ამ ერთ

პიროვნებას დაიმახსოვრებდა. პროკურორმა არ უნდა დასვას ბოლო შეკითხვა, თუ რატომ ახსოვს მას ბრალდებული, რადგან მას შესაძლოა პასუხი მზად ჰქონდეს. ასევე ნაკლებად სავარაუდოა, რომ მოწმემ აღიაროს, რომ იცრუა, როდესაც განაცხადა, რომ ბრალდებული ახსოვდა. დასკვნით სიტყვაში პროკურორი იკამათებს იმის შესახებ, რომ უბრალოდ დაუჯერებელია, რომ მას ბრალდებული დაემახსოვრებინა.

შენიშვნა: თუ ზემოთ აღწერილ შემთხვევაში ადვოკატი დაჰკითხავს თავის მოწმეს, პირდაპირ დაკითხვაზე მან აუცილებლად უნდა ჰკითხოს მას, თუ რატომ დაამახსოვრდა მოწმეს ბრალდებულის რესტორანში ყოფნა.

ჯვარედინი დაკითხვისას მეხსიერების საკითხის წარმოჭრის დროს მნიშვნელოვანია დეტალებში ჩაღრმავება. ბანკის მარცვის საქმის მაგალითზე, დასასმელი შეკითხვები იქნებოდა: რა ფერის პერანგი ეცვა მმარცველს? რა სისწრაფით მიბოდა იგი? ისევე, როგორც რამდენი ხანი დასჭირდა მას, რათა თავის მანქანამდე მისულიყო? თუ პოლიციამ დაადგინა, სად იდგა მანქანა, დაცვის მხარეს შეუძლია აზომვა განახორციელოს იმის დასადაგნად, სწორად აღწერა თუ არა მოწმემ მანძილი. დაცვის მხარეს ასევე შეუძლია ვინმეს დაავალოს მანძილის გარბენა და დროის ჩანიშვნა. თუ მოწმის ჩვენებასა და რეალურ ფაქტებს შორის შეუსაბამობა დადგინდა, ადვოკატს შეუძლია მოწმედ გამოიძახოს პირი, რომელმაც აზომვები ჩაატარა. ამით დადგინდება, რომ ბრალდების მოწმემ კარგად ვერ გაიხსენა, რაც დაინახა, ან კარგად ვერ აღწერა დანაშაულის ჩადენის ადგილი და შესაბამისად, მისი ჩვენების სხვა ნაწილიც შესაძლოა არ იყოს ზუსტი.

იმპიჩმენტი

აქ პროკურორი/ადვოკატი მოწმის ან მისი ჩვენების დისკრედიტაციას ახდენს, რაც შესაძლოა ჯვარედინი დაკითხვის ყველაზე დრამატული ადგილი იყოს. აშშ-ს პრაქტიკის კლასიკური მაგალითის თანახმად, პროკურორი/ადვოკატი იმის დემონსტრირე-

ბას ახდენს, რომ მოწმის ადრინდელი განცხადებები სასამართლო პროცესზე მის მიერ გაკეთებულ განცხადებებს ეწინააღმდეგება. თუ ძალიან დიდ შეუსაბამობას აქვს ადგილი, ჩვენებაში ცვლილებების დადგენის შემდეგ პროკურორს/ადვოკატს შეუძლია მოწმეს ჰკითხო: „მაშინ ცრუობდით თუ ახლა ცრუობთ?“ ალტერნატივის სახით, თუ ადრინდელი განცხადება თქვენი მხარისთვის უკეთესია, შეგიძლიათ მოწმეს ჰკითხოთ, დაგეთანხმებოდათ თუ არა, რომ ადრინდელი განცხადება მაშინ გაკეთდა, როდესაც მოვლენები გაცილებით უკეთ ახსოვდა. ამ მიდგომით თქვენ ხაზს არ უსვამთ იმ გარემოებას, რომ მოწმე ცრუობს, არამედ მხოლოდ იმას, რომ ისე კარგად აღარ ახსოვს მოვლენის შესახებ, როდესაც მის შესახებ პირველი განცხადებები გააკეთა.

როდესაც ადრინდელი შეუსაბამო განცხადების საფუძველზე მოწმის იმპინჩენტს ახორციელებთ, პირველ რიგში. მოწმეს უნდა დაადასტურებინოთ, რომ მან სასამართლო პროცესზე მართლაც ასეთი ჩვენება მისცა. შემდეგ სთხოვეთ მას გაიხსენოს გარკვეულ დროს და ადგილზე მიცემული ჩვენება, სადაც შეუსაბამო განცხადება გაკეთდა. მან შესაძლოა ზუსტი დრო ვერ გაიხსენოს, მაგრამ პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა შეძლოს მას დაადასტურებინოს, რომ ადრინდელი განცხადება მას ეკუთვნის. შემდეგ მას ეს განცხადება გადაეცით. ქვემოთ მოცემულია ამ ტექნიკის გამოყენების მაგალითი. ყურადღება მიაქციეთ, თუ როგორ ადასტურებინებს ადვოკატი მოწმეს ადრინდელი ჩვენების მიცემას, შეახსენებს მას ამ განცხადებას და შემდეგ უკვე „აბამს მახეში“.

კითხვა: *პირდაპირ დაკითხვაზე ჩვენების მიცემისას თქვენ განაცხადეთ, რომ ბრალდებულისგან 5 მეტრის დაშორებით იმყოფებოდით, მართალია?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *და ეს ჩვენება ზუსტი იყო?*

პასუხი: *რა თქმა უნდა.*

კითხვა: *და რადგან ასე ახლოს იყავით, ამიტომ ხართ ასე დარწმუნებული თქვენ მიერ მის ამოცნობაში, ასეა?*

პასუხი: *დიახ.*

კითხვა: *ძარცვის დღეს თქვენ ოფიცერმა ნანამ დაგკითხათ?*

პასუხი: სახელი არ მახსოვს, მაგრამ დიახ, მე ქალბატონ პოლიციელს ვესაუბრე.

კითხვა: და ეს ძარცვიდან მცირე დროის შემდეგ მოხდა?

პასუხი: დიახ.

(ამ დროს ადვოკატმა მოწინააღმდეგე მხარეს უნდა გადასცეს ჩვენების ასლი, რომლის გამოყენებასაც აპირებს და მოსამართლისგან მოითხოვოს ნებართვა, რათა მოწმეს მიუახლოვდეს).

კითხვა: მე ვიჩვენებთ ოფიცერ ნანას მიერ აღებულ მოწმის ჩვენებას, რომელიც მსურს აღნიშნული იყოს დაცვის მხარის „ა“ ნივთმტკიცებად. ანგარიშის თავში თქვენი სახელია მითითებული, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და ბოლოში კი თქვენი ხელმოწერაა, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: თუ შეიძლება ხმამაღლა წაიკითხეთ ჩვენების გაყვითლებული ნაწილი.

პასუხი: იმ ადგილიდან, სადაც მამაკაცი დაჭრეს, დაახლოებით 15 მეტრის დაშორებით ვიდექი.

კითხვა: მეტი შეკითხვა არ მაქვს.

თუმცა, ადრეული შეუსაბამო განცხადების საფუძველზე მოწმისათვის იმპინჩმენტის ჩატარებამდე, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გაითვალისწინოს საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მოთხოვნები იმასთან დაკავშირებით, თუ რა შემთხვევებში აქვს პროკურორს/ადვოკატს ნება დართული სასამართლო სხდომაზე მოწმის დეპონირებული ჩვენების (მიცემული პოლიციისათვის საქმის გამოძიების დროს) წაკითხვის უფლება. თუ იმპინჩმენტი ამ იარაღის გამოყენებას საქართველოში რომელიმე სასამართლოში გადაწყვეტთ, შემოქმედებითად მიუღექით საკითხს, გადახედეთ მოსამართლეთა სახელმძღვანელო პრინციპებს, ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციებს (ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს შემთხვევაში¹⁰)

---

10 სასამართლოს სახელმძღვანელო; ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს სახელმძღვანელო პრინციპები; დამტკიცებული საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ; გამოცემული ამერიკის ოურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინციატივის მიერ 2010 წელი.

და გაითვალისწინეთ არგუმენტების გამოყენება თქვენი პოზიციის გასამყარებლად. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 243-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილის თანახმად:

„1. გამოძიების დროს მოწმის დეპონირებული ჩვენების სასამართლო სხდომაზე საჯაროდ წაკითხვა, ასევე მისი ჩვენების აუდიო ან ვიდეოჩანაწერის მოსმენა (დემონსტრირება) დასაშვებია, თუ მოწმე გარდაიცვალა, არ იმყოფება საქართველოში, მისი ადგილსამყოფელი უცნობია ან ამოწურულია მისი სასამართლოში წარმოდგენის ყველა გონივრული შესაძლებლობა და ჩვენება მიცემული ამ კოდექსით დადგენილი წესით.

2. თუ არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ მოწმე აიძულებს, დაემუქრნენ, დააშინეს ან მოისყიდეს და მიცემულ ჩვენებებში არსებითი წინააღმდეგობაა, მხარეს უფლება აქვს, დააყენოს შუამდგომლობა მოწმის ჩვენების საჯაროდ წაკითხვის, ასევე მისი აუდიო ან ვიდეოჩანაწერის მოსმენის (დემონსტრირების) თაობაზე ამ მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნის დაუცველად ...“ იმპინმენტის ერთ-ერთ სფეროს წარმოადგენს მოწმის მიკერძოების ან წინასწარი შეხედულებების წარმოჩენა. მაგალითად:

კითხვა: თქვენ ბრალდებულის დედა ბრძანდებით, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და თქვენ, რა თქმა უნდა, თქვენი შვილი გიყვართ, ხომ ასეა?

პასუხი: დიახ.

ისევე და ისევე, პროკურორმა/ადვოკატმა აღარ უნდა იკითხოს, მოიტყუებოდა თუ არა მოწმე თავისი შვილის დასაცავად, რადგან იგი იტყვის, რომ არა. პროკურორი/ადვოკატი ამ შეკითხვაზე პასუხს დასკვნით სიტყვაში გასცემს.

ქვემოთ მოცემულია ნეგატიური მიკერძოების მაგალითი:

კითხვა: თქვენ და ბ-მა მელაძემ გასულ წელს იჩხუბეთ, არა?

პასუხი: დიახ. კითხვა: და ამ ჩხუბში ბ-მა მელაძემ ხელი მოგტეხათ? პასუხი: დიახ. კითხვა: ასე რომ, თქვენ ბ-ნ მელაძესთან კარგი დამოკიდებულება არ გაქვთ, ხომ ასეა?

ზემოთ მოცემულ მაგალითში ადვოკატმა იმის დემონსტრირება

მოახდინა, თუ რატომ იხრება მოწმის ჩვენება ბრალდებულის წინააღმდეგ. კიდევ ერთ სფეროს წარმოადგენს შემთხვევა, როდესაც მოწმე სასამართლო პროცესის შედეგით არის დაინტერესებული. ხშირად დაზარალებულს შეაქვს სამოქალაქო სარჩელი, რომელიც მსჯავრდების შედეგებიდან გამომდინარე შეიძლება დაკმაყოფილდეს. დაზარალებულს შემდეგი რამ შეიძლება ვკითხოთ: „თუ ბ-ნი ძელაძე დაძაშავედ იქნა ცნობილი, თქვენ დიდ თანხას მიიღებთ, არა?“

ასეთი სახის შეკითხვები შეიძლება იმ შემთხვევაშიც დაისვას, როდესაც ერთერთ მხარეს ექსპერტი ჰყავს დაქირავებული. ქვემოთ მოცემულია აშშ-ში ჯვარედინი დაკითხვის ტიპური მაგალითი:

კითხვა: ბ-ნო ექსპერტო, თქვენ ამ საქმეში დაცვის მხარემ დაგიქირავათ, მართალია?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: დღეს აქ ჩვენების მისაცემად რამდენს გიხდინან?

პასუხი: მე მაქვს გაფორმებული კონტრაქტი 20000 აშშ დოლარზე პირდაპირ დაკითხვაზე ჩვენების მისაცემად.

მოწმის აღქმის უნარის შემოწმების მარტივი მაგალითია შემთხვევა, როდესაც მოწმე ბრალდებულს ამოიცნობს და ამტკიცებს, რომ მან საკუთარი ბინიდან დაინახა, თუ როგორ გამორბოდა ბრალდებული ბანკიდან მარცვის შემდეგ, ხოლო მისი ბინა კი ბანკის შესასვლელიდან 100 მეტრით არის დაშორებული. მოგვიანებით ირკვევა, რომ მას აქვს მხედველობასთან დაკავშირებული პრობლემა, მაგალითად, ცუდი მხედველობა (ფიზიკური ნაკლი) და როგორც წესი, სათვალეს ატარებს, რომელსაც სწორედ იმ დროს არ ატარებდა, როდესაც ამტკიცებს, რომ ბანკის მარცვის დღეს ბრალდებული დაინახა. ამდენად, ფაქტი ადასტურებს, რომ მოწმეს არ შეეძლო მძარცველის ზუსტად და სწორად აღქმა და ამოცნობა, რის შედეგადაც იქმნება მტკიცებულების (მოწმის ჩვენების) დაუშვებლად ცნობის თაობაზე შუამდგომლობის დაყენების საფუძველი. ამ შემთხვევაში შესაძლებელია გამოიყენოთ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 75-ე მუხლი:

„1. მოწმის ჩვენება მტკიცებულება ვერ იქნება, თუ მოწმე ვერ მიუთითებს წარმოდგენილი ინფორმაციის წყაროს ან თუ დადგინდება, რომ ფსიქიკური ავადმყოფობის ან ფიზიკური ნაკლის გამო

მას არ შეუძლია სწორად აღიქვას, დაიმახსოვროს და აღიდგინოს ფაქტები.

2. თუ მოწმის ჩვენებებში არსებითი წინააღმდეგობაა, მხარეს უფლება აქვს, მოსამართლის წინაშე დააყენოს შუამდგომლობა ჩვენების (ჩვენებების) დაუშვებელ მტკიცებულებად ცნობის თაობაზე.

3. მოწმის ჩვენება დაუშვებელი მტკიცებულებაა, თუ ამ მოწმის გამოკითხვის ოქმი არ გადაეცა მეორე მხარეს ამ კოდექსის 83-ე მუხლით დადგენილი წესით.“

საპროცესო შეთანხმება

ეს ის შემთხვევაა, როდესაც მოწმე პროკურორს ურიგდება უფრო მსუბუქი ბრალდების ან ბრალდებასთან თანამშრომლობის საფუძველზე ბრალდების მოხსნის სანაცვლოდ. ადვოკატმა შეთანხმება უნდა გამოააშკარაოს და ამტკიცოს, რომ მოწმემ პროკურორისთვის სასურველი ჩვენების მიცემის სანაცვლოდ საპროცესო შეთანხმება გაიფორმა. ამის ადეკვატურად გასაკეთებლად ადვოკატმა სასამართლო სხდომამდე უნდა მოიპოვოს ბრალდებასა და ბრალდების ყველა მოწმეს შორის შესაძლო არსებული საპროცესო შეთანხმების ასლები. ეს ადვოკატს მისცემს დამატებით საშუალებას მოახდინოს მოწმის იმპიჩმენტი, თუ მოწმის ჩვენება მისი საპროცესო შეთანხმების პირობების თაობაზე მოპოვებული წერილობითი შეთანხმებისგან განსხვავდება. მაგალითი:

კითხვა: ბ-ნო პაატა, 2 თვის უკან თქვენ დამნაშავედ გცნეს ყაჩაღობაში, ასეა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და ამ მსჯავრდების შედეგად თქვენ 5 წლით თავისუფლების აღკვეთა მოგესაჯათ, მართალია?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: 5 წელი დიდი დროა, არა?

პასუხი: არც ისე.

კითხვა: თუმცა, იმდენად დიდი, რომ შეთანხმება გააფორმეთ პროკურორთან, რის შედეგად ეს დრო 3 წლამდე ჩამოვიდა, არა?

პასუხი: მე შეთანხმებას მივალწიე.

კითხვა: და ამ შეთანხმების ფარგლებში თქვენ დღეს სასამართლოში უნდა მოსულიყავით და გეთქვათ, რომ ჩემი კლიენტი, ბ-ნი ძელაძე ნარკოტიკების კონტრაბანდისტია, ასეა?

პასუხი: ჩემი შეთანხმების ფარგლებში უნდა მეთქვა სიმართლე იმის შესახებ, რაც ძელაძეზე ვიცოდი.

კითხვა: ბ-ნო პაატა, მე გიჩვენებთ დოკუმენტს, რომელსაც აღვნიშნავ, როგორც დაცვის მხარის ნივთმტკიცებას №5, თუ შეიძლება ამ დოკუმენტს გადახედეთ.

პასუხი: კი, ბატონო.

კითხვა: ამ დოკუმენტის ბოლოში თქვენი ხელმოწერაა, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და ეს დოკუმენტი არის წერილობითი საპროცესო შეთანხმება, რომელსაც თქვენ ხელი მოაწერეთ, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და ამ საპროცესო შეთანხმების თანახმად, თქვენი ჩვენების სანაცვლოდ პროკურორი იშუამდგომლებს თქვენი თავდაპირველი სასჯელის ორი წლით შემცირების თაობაზე, ასეა?

პასუხი: ჩემი მართალი ჩვენების სანაცვლოდ, დიახ.

კითხვა: და თქვენი დღევანდელი ჩვენების საფუძველზე თქვენი ციხეში ორი წლით ნაკლებს გაატარებთ, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: და იმის თქმის გარეშე, რაც დღეს აქ თქვით, ციხეში კიდევ 2 წელი იჯდებით, არა?

პასუხი: დიახ.

კითხვა: რადგან პროკურორმა უნდა გადაწყვიტოს, მოეწონა თუ არა თქვენი ჩვენება იმდენად, რომ სასჯელის შემცირება მოითხოვოს, არა?

პასუხი: არ ვიცი, ჩემს ადვოკატს შეეკითხეთ.

იმპიჩმენტის სხვა სფეროებიც არსებობს. მაგალითად, როდესაც მოწმის მიკერძობების საჩვენებლად პროკურორს/ადვოკატს შეუძლია იმის დემონსტრირება, რომ წარსულში მოწმემ იცრუა, მსჯავრდებული იყო, რომ ჩამოყალიბებული ჰქონდა წინასწარი ცრუ შეხედულებები, მაგალითად, იმ ეთნიკური ჯგუფის, რელიგიის, რასის ან

პოლიტიკური პარტიის მიმართ, რომელსაც ბრალდებული ეკუთვნის და სხვა.

სახელმძღვანელოში მოცემული იყო მოწმის ჯვარედინი დაკითხვის ზოგიერთი მეთოდი. როგორც სხვა შემთხვევებში, ეს ამოწურავი სია არ არის. სახელმძღვანელოში ჯვარედინი დაკითხვის მეთოდებია მოცემული, მაგრამ კარგი პროკურორი/ადვოკატი სხვა მეთოდებსაც მოიფიქრებს. ცხადია, ჯვარედინი დაკითხვის ზემოთ ჩამოთვლილი ყველა ასპექტის გამოყენება ყოველი მოწმის წინააღმდეგ ყოველთვის ვერ მოხერხდება, და ზოგიერთ შემთხვევაში კიშესაძლოა ვერც ერთი ზემოთ მოცემული მაგალითი ვერ გამოიყენოთ.

ის, თუ როგორ და როდის ჩავატაროთ მოწმის ჯვარედინი დაკითხვა, არის უნარ-ჩვევა, რომლის განვითარებასაც დრო და პრაქტიკა ესაჭიროება. კარგი პროკურორი/ადვოკატი ჯვარედინი დაკითხვისთვის მზადებისას მოიპოვებს ყველა სახის ინფორმაციას-მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეების შესახებ. პროკურორმა/ადვოკატმაუნდა სცადოს მოიპოვოს ყველა დოკუმენტი, რათა მოწმის მიერ სიმართლისთვის თავის არიდების შემთხვევაში მისი იმპიჩმენტი შეძლოს. თუ ამას არ გავაკეთებთ, მაშინ პროკურორს/ადვოკატს-მოწმის პასუხებთან გამკლავება მოუწევს.

ემსაპერტი მოწმის ჯვარედინი დაკითხვა¹¹

მოწმე ექსპერტის ჩვენების სქემაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ჯვარედინ დაკითხვას ექსპერტის დასკვნის საფუძველად აღებული ფაქტებისა და ვარაუდების გამოსაკვლევად.

ამერიკის შეერთებული შტატების ცნობილმა და თვალსაჩინო ადვოკატმა გერი სპენსმა ერთი მნიშვნელოვანი განცხადება გააკეთა ექსპერტების ჯვარედინი დაკითხვის რისკთან დაკავშირებით:

„საქმესთან დაკავშირებული ფაქტებითა და მეცნიერებით მდიდარ გონებაზე უფრო მეტი სიმდიდრე არ არსებობს. მაგრამ მე ექსპერტს გალიაში გამოძვრვადეულ ლომს შევადარებ. ჩვენ შვეიძლია შევიდეთ ამ გალიაში და შევეჭვიდეთ ლომს. მაგრამ ის გადაგვკლავს. ჩვენ შევეიძლია ვიდალოთ მთელი დღე და ღამე და მიუხედავად ჩვენი უპირატესი აკადემიური ცოდნისა, ის მოგვიგებს დავას, რადგანაც ეს არის დავა იურისტსა და მეცნიერ ექსპერტს შორის.“

ბატონმა სპენსერმა განაგრძო ჯვარედინი დაკითხვის დროს წარმოშობილი დილემების აღწერით:

„ნაფიცმა მსაჯულებმა უნდა გადაწყვიტონ, თუ ვის დაუჯერონ – ადვოკატს, რომელიც სამართლის ექსპერტია, თუ მოწმეს, რომელიც თავის სამეცნიერო სფეროშია ექსპერტი.“

---

¹¹ მოცემული მასალა გამოყენებულია სესილ კუჰნე III-ს (Cecil C. Kuhne III) სახელმძღვანელოდან „პროცესის მონაწილეთა სახელმძღვანელო ექსპერტი მოწმეების თაობაზე“, ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლება, 2006. ეს მასალები გამოყენებულია ამერიკის იურისტთა ასოციაციის საავტორო უფლებებისა და გარიგებების განყოფილების ნებართვით, მისამართი: copyright@abanet.org. იგი შეიქმნა პირველწყაროს რედაქტირებისა და გადაამუშავების შედეგად. ქართულ კანონმდებლობასთან და პრაქტიკასთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად და ქართულად თარგმანისთვის ამერიკის იურისტთა ასოციაციის (ABA ROLI) მიერ და ეს ცვლილებები არ ასახავს პირველწყაროს ავტორის, სესილ კუჰნე III-ის და არც ამერიკის იურისტთა ასოციაციის მოსაზრებებს. წინამდებარე მასალა მომზადდა ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო დეპარტამენტის ნარკოტიკებისა და სამართალდამცავი ორგანოების საკითხთა ბიუროს (INL) დაფინანსებით.

*გამარჯვებული წინასწარ არის განსაზღვრული. ჩვენ ვამტ-
იცებთ და ეს დავას ჰგავს. ჩვენ ვაპროტესტებთ და ვყვირობთ
და ეს ასეც უღერს – და გამარჯვებული მაინც ექსპერტია.
ექსპერტის ცოდნის დაკნინების თანდაყოლილი მიდგომა არ-
სებობს, ჩვენ მიერ ახლახან შეძენილი ცოდნის ჩვენებით“
(მოიგეთ თქვენი საქმე [წმ. მარტინსი, 2005]).*

ჯვარედინი დაკითხვის ჩატარება წინასწარი მომზადების გარ-
ეშე, საკმაოდ სახიფათოა, მაგრამ ზოგადად სიტუაცია რთულდება,
როდესაც მოწმე ექსპერტია. ექსპერტი განათლებული ადამიანია,
რომელიც გამოცდილია თავისი იდეების დამაჯერებლად გამოხატვა-
ში და ვინც უდავოდ უფრო ერკვევა კონკრეტულ სფეროში, ვიდრე
შენ. სიტუაციის გასართულებლად ექსპერტის ჩვენებას შესაბამისი
ძალა ენიჭება ნაფიცი მსაჯულების მიერ.

თუმცა არსებობს მიზეზები, თუ რატომ შეიძლება ექსპერ-
ტი იყოს ყველაზე დაუცველი მოწმე სასამართლო განხილვისას.
პირველ ყოვლისა, ნაფიცი მსაჯულებს ყოველთვის პირადად არ
აქვთ ურთიერთობა ექსპერტთან, რომელიც უფრო განყენებულია.
და კარგად მომზადებულმა ადვოკატმა შესაძლოა საკმარისი ცოდნა
მიიღოს ექსპერტის სფეროში და შეეწინააღმდეგოს მის ჩვენებას.

ექსპერტის სანდობის დადასტურება

მოსამართლემ უნდა განსაზღვროს ის, რომ ექსპერტის ჩვენებას
სანდო საფუძველი აქვს განსახილველი მიმართულებით ცოდნისა
და გამოცდილების სახით და რომ ჩვენება შეესაბამება წარმოდგე-
ნილ ფაქტებს. რადგანაც სასამართლოებს ფართო დისკრეცია აქვთ
დაცვით ფუნქციასთან მიმართებით, ექსპერტის ჩვენება შესწავლილ
უნდა იქნეს რელევანტურობასა და სანდობასთან მიმართებით.
ექსპერტიზის სფეროები, რომლებიც დასაშვები იყო წარსულში,
დაექვემდებარება ყურადღებით შესწავლას, იმაში დასარწმუნებლად,
რომ დასკვნა სარწმუნო მეთოდოლოგიას ემყარება. მეთოდოლოგიასა
და მის გამოყენებაზე მითითება, ნაცვლად ექსპერტიზის სფეროზე
მითითებისა, არსებითი მნიშვნელობისაა.

ჯვარედინი დაკითხვისთვის მომზადება

თქვენ უნდა ისარგებლოთ აღმოჩენისა და საკუთარი კვლევის უპირატესობებით – უნდა მოიპოვოთ თანასწორი საწყისები მოწინააღმდეგე მხარის ექსპერტთან. ექსპერტის ჯვარედინი დაკითხვისთვის თქვენ ძალიან კარგად უნდა გაეცნოთ არა მარტო მტკიცებულებას, არამედ ასევე მოწმის კვალიფიკაციებს.

დაიწყეთ იმის განსაზღვრით, არის თუ არა ეს ექსპერტი კეთილსინდისიერი ან უბრალოდ თავისი სფეროს პროფესიონალი. მოიპოვეთ ექსპერტის თითოეული წიგნის, სტატიის, სამეცნიერო ნაშრომის, თეზისის, დისერტაციისა და მოხსენების ასლები. მოიპოვეთ იმ სასამართლო განხილვების ჩანაწერები, სადაც ექსპერტმა ჩვენება მისცა. მოიძიეთ ექსპერტის სახელი სხვადასხვა ელექტრონულ მონაცემთა ბაზაში. შეისწავლეთ სასარჩელო განცხადებების ინდექსი შესაბამის სფეროებში. გადაამოწმეთ ექსპერტის პროფესიული სტატუსი შესაბამის ლიცენზიის გამცემ ორგანოებში.

შესაბამის სფეროში მოქმედ ექსპერტებთან კონსულტაციის გავლა არსებითი მნიშვნელობისაა ჯვარედინი დაკითხვისთვის. მოწმე ექსპერტის ფსიქოლოგიური უპირატესობა მნიშვნელოვნად მცირდება, როდესაც თქვენ ისევე ერკვევით იმავე სფეროში. რომელიმე ექსპერტის ან მისი კოლეგების მიერ დაწერილი წიგნების ან სამეცნიერო ნაშრომების გამოყენებით, რომლებიც ეწინააღმდეგება ექსპერტის დასკვნას, თქვენ შეგიძლიათ შეასუსტოთ ექსპერტის პროფესიული იმიჯი.

გამოწვევები ჯვარედინი დაკითხვის წარმართველისთვის

შეჯიბრებითი სისტემა დიდწილად დამოკიდებულია ჯვარედინი დაკითხვის განმახორციელებელ ადვოკატზე, რომელმაც უნდა გამოააშკარაოს ის ფარგლები, რომლებშიც მისი ჩვენება ჩამოყალიბდა იმ მხარის მიერ, ვინც ის დაიქირავა. ნაფის მსაჯულებს აქვთ უფლება იცოდნენ რეალურად ვინ გასცემს ჩვენებას და ეს მათ რეალურად უნდა გაიგონ ჯვარედინი დაკითხვისას. თქვენ უნდა

ეცალოთ, გამოააშკარაოთ ექსპერტის შეცდომები, კვლევასთან დაკავშირებული პრობლემები, რომლებიც ძირითად საზად გასდევს ექსპერტის დასკვნას და ექსპერტის განცხადებასა და მის ხელთ არსებული ფაქტების შესაბამისობის ხარვეზი.

მაშინაც კი, როდესაც მოწინააღმდეგე მხარის ექსპერტი გამოიძახეს ექსპერტის სამუშაოში სამეცნიერო ან სხვა ტექნიკური ხარვეზების აღმოსაჩენად, მხოლოდ თქვენ შეგიძლიათ მიუთითოთ მომწვევის ადვოკატის კონტროლზე, როგორც ამ ხარვეზების განმაპირობებელზე. ნაფიცო მსაჯულებისთვის სასარგებლოა ჰქონდეთ იმაზე მეტი, ვიდრე ჩვენების მიმცემი ექსპერტების წინააღმდეგობრივი ჩვენებებია. თუ თქვენ დაამტკიცებთ, რომ მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატმა ისარგებლა გადაჭარბებული კონტროლით ექსპერტზე, ნაფიც მსაჯულს ექნებათ არა მარტო ხარვეზების მტკიცებულება, არამედ ასევე ამ ხარვეზების მიზეზების მტკიცებულებები. შედეგები არყვეს ექსპერტის კეთილსინდისიერებას.

სარწმუნოების გონივრული ხარისხი

არ უნდა არსებობდეს ექსპერტის ჩვენების აბსოლუტური დამაჯერებლობის მოთხოვნა. თუმცა, ექსპერტის მხრიდან ახსნის თეორიამ უნდა დააკმაყოფილოს „სარწმუნოების გონივრული ხარისხის“ სტანდარტი. შესაბამისად, თქვენ შეგიძლიათ ჯვარედინი დაკითხვისას ექსპერტს ჰკითხოთ, აქვს თუ არა მის დასკვნას სამეცნიერო, სამედიცინო ან სხვა ტექნიკური დამაჯერებლობა. მიუხედავად იმისა, რომ ეს სტანდარტი ვერ აღგენს კონკრეტულ ცნებას, სტანდარტი მოუწოდებს ამ სფეროში ზოგადად აღიარებულ განმარტებით თეორიასთან შესაბამისობისკენ. ექსპერტის მხრიდან დასკვნის დარწმუნებით გადმოცემის შეუძლებლობა არ იმოქმედებს მის დასაშვებობაზე, მაგრამ შეასუსტებს მისი მოქმედების ძალას.

დასკვნის საფუძველი

რადგანაც მტკიცებულება „გონივრულად სანდოა“, ექსპერტის დასკვნა შეიძლება გავანდოთ ნაფიც მსაჯულებს. ხშირად ამის განსაზღვრა მოსამართლეებისთვის ძალიან რთულია. ეს მოითხოვს მოსამართლეებისგან შეაფასონ მონაცემი, რომელსაც ისინი არ იცნობენ და ის სფეროები, რომელშიც ისინი არ არიან ექსპერტები. ზოგი სასამართლო ისეთი ლიბერალური იყო ამ სტანდარტთან მიმართებით, რომ ექსპერტს შეეძლო ნებისმიერ საკითხზე ჩვენების მიცემა, თუკი ეს ნაფიც მსაჯულებს დაეხმარებოდა.

ჯვარედინი დაკითხვისას თქვენ შეგიძლიათ ეჭვქვეშ დააყენოთ იმ მონაცემების ვალიდურობა, რომლებსაც ექსპერტი დაეყრდნო. თქვენ შეგიძლიათ ეს გააკეთოთ იმ დოკუმენტური მტკიცებულებების ჩვენებით, რომლებიც ადგენს, რომ ექსპერტის დასკვნებს არ იზიარებენ ამ სფეროს ცნობილი წარმომადგენლები.

თქვენი, როგორც ჯვარედინი დაკითხვის განმასხვრციელებელი პირის ამოცანაა, განსაზღვროთ, თუ რომელი ფაქტები და რისკები იყო ექსპერტის დასკვნაში ყველაზე მნიშვნელოვანი და შემდეგ ეჭვქვეშ დააყენოთ ჩვენება იმის აღნიშვნით, რომ დასკვნები განსხვავებული იქნება, თუ ფაქტები შეიცვლება ან დამატებითი ფაქტები იქნება ნავარაუდები. სასამართლომ, მაგალითად, შეიძლება არ დაუმვას ჩვენება თუ არ არსებობს მტკიცებულება, რომელიც გამყარებდა ჰიპოთეტური კითხვების საფუძველს, რომელსაც ექსპერტი პასუხობდა. და სააპელაციო სასამართლოს შეუძლია შეცვალოს ვერდიქტი, თუკი არსებითი ფაქტები, რომელზეც ექსპერტი თავის ჩვენებას ამყარებდა, ეწინააღმდეგებოდა ამ საქმესთან მიმართებით დამტკიცებულ ფაქტებს.

მოწმის დისკრედიტაცია

ჯვარედინი დაკითხვის წარმმართველმა, პირველ რიგში, შესაძლოა მოახდინოს მოწმის დისკრედიტაცია იმის ჩვენებით, რომ ექსპერტი არ არის საკმარისად კვალიფიციური ჩვენების მისაცემად;

მაგალითად, ექსპერტს არ გააჩნია სათანადო ცოდნა, უნარი, გამოცდილება, მომზადება ან განათლება. ექსპერტის მოქმედების ზუსტი სფეროს მითითებით თქვენ შეგიძლიათ წარმოაჩინოთ, რომ ესა თუ ის სფერო პირდაპირ შესაბამისობაში არ არის იმ საკითხებთან, რაზეც ექსპერტმა ჩვენება მისცა. ამის წარმოჩენით დასტურდება, რომ მოწმე არ არის საკმარისად კვალიფიციური იმისთვის, რომ როგორც ექსპერტმა ჩვენება მისცეს ამ საკითხზე, ჩვენება შესაძლოა გამოირიცხოს სრულად და სულ მცირე, თქვენ შეამცირებთ მოწმის სანდოობას.

მოწმის დისკრედიტაციის კიდევ ერთი ეფექტური საშუალებაა ექსპერტის დასკვნაში არააკურატულობის მტკიცებულების ან ყალბი ვარაუდები და არაზუსტი ფაქტები, რომლებსაც ეფუძნება დასკვნა. ასევე შესაძლოა სასარგებლო იყოს ამ საკითხების დრამატიზების მთავარი თემა. მაგალითად, შესაძლოა გამანადგურებელი იყოს იმის ჩვენება, რომ ექსპერტი თავის კვლევაში ფოკუსირდა მხოლოდ ერთ სპეციალიზებულ სფეროზე, რომ ექსპერტს ჩვენება აქვს მიცემული მხოლოდ ერთი მხარის სახელით, ან ის, რომ ექსპერტი პროფესიონალი მოწმეა, მაგრამ არა პრაქტიკოსი.

თქვენი საკუთარი ექსპერტი შესაძლოა ძალიან სასარგებლო იყოს მოწინააღმდეგე მხარის ექსპერტის მიერ დასკვნის საფუძვლად გამოყენებული არგუმენტების ან თეორიის არასწორი მომენტების აღნიშვნა და დახმარება ეფექტური ჯვარედინი დაკითხვის მომზადებაში. არ არსებობს მოწინააღმდეგე მხარის ჯვარედინი დაკითხვის მზადების ჩანაცვლების საშუალება.

ეფექტიანი ჯვარედინი დაკითხვის სტილი

სასამართლოს შეუძლია არ დაუშვას ექსპერტის ჩვენება, თუკი ეს ჩვენება არ ეხმარება ფაქტების მკვლევარს. ჩვენებას არ აქვს დამხმარე ფუნქცია, თუ ის კუმულატიურია, ჰიპოთეტურია, სპეკულაციურია ან ნაფიცი მსაჯულების ზოგად ცოდნას ეფუძნება. ჩვენებას არ აქვს დამხმარე ხასიათი ფაქტების დამდგენისთვის, თუკი ის არ ეხმარება ნაფიც მსაჯულებს წინააღმდეგობრივი საკითხის გადაჭრაში.

ყველაზე ეფექტიანი ჯვარედინი დაკითხვა შემოიფარგლება იმ საკითხებით, რაც გამოტოვებულ იქნა პირდაპირი დაკითხვისას. თქვენი ამოცანაა აჩვენოთ, რომ ექსპერტმა გააკეთა შეუსაბამო განცხადებები ან მიკერძოებულია. თქვენ შეგიძლიათ საკმარისი ინფორმაცია მიიღოთ მოწმის მიერ განსამარტავ საკითხზე, რათა უპირატესობაში აღმოჩნდეთ შეუსაბამობასთან, მაგრამ ერიდეთ ექსპერტთან დისკუსიაში შესვლას მის მიერ წამოჭრილ საკითხზე. თქვენი ბრძოლის არენაა სასამართლო დარბაზი – ჩაეჭიდეთ თქვენს უპირატესობებს.

ჯვარედინი დაკითხვის ეფექტიანობა დიდწილად დამოკიდებულია თქვენს პერსპექტივაზე, შეიგრძნოთ მოწმის განწყობები და რეაქცია. თქვენ მკვეთრ უპირატესობას უნდა ფლობდეთ კითხვების დასმისას, ისე რომ მოწმემ ვერ შეძლოს ისეთი ვრცელი ახსნა-განმარტების გაკეთება, რომელიც თქვენ კონტროლს არ დაექვემდებარება. კიდევ ერთი ტაქტიკაა, ეცადოთ დაკითხვის ადრეულ სტადიაზე ექსპერტისგან „კი“ ან „არა“ პასუხების მიღებას. პასუხებისთვის წინააღმდეგობის გაწევა, როგორც არაამომწურავებისთვის კიდევ ერთი გზაა საზიანო პასუხების თავიდან ასაცილებლად.

სუბიექტური გადაწყვეტილება

თქვენ ასევე უნდა ეცადოთ ექსპერტისგან მოიპოვოთ იმის აღიარება, რომ დასკვნა შეიცავს ზოგიერთ სუბიექტურ შეფასებებს. ნებისმიერ დარგში, რომელიც ითვალისწინებს გადაწყვეტილებების მიღებას, ყოველთვის ჰკითხეთ ექსპერტს ხომ არ ცდება ის, ან არის თუ არა სხვაგვარი ინტერპრეტაცია თანაბრად სანდო. აღიარებების მოპოვებისას, ეცადეთ, გამოიყენოთ ისეთი ფრაზები, როგორიცაა:

„როგორც გონიერი ადამიანი, შეგიძლიათ არ დაეთანხმოთ“... უნდა იყოს მტკიცე, მაგრამ პატივის სცემდეთ:

კ: *თქვენი დღევანდელი ჩვენება ცდება თქვენი ექსპერტიზის სფეროს, არ მეთანხმებით?*

პ: *არა, ეს არ შეესაბამება სიმართლეს.*

კ: *მალე უფრო ვრცლად განვიხილავთ ამ საკითხს, მაგრამ არ*

მეთანხმებით, რომ თქვენ აბუჯებთ გარემოებებს, როდესაც ამტკიცებთ, რომ სიკვდილის მიზეზი დასრჩობაა?

პ: არა, მცირედითაც კი არა.

კ: შესაძლებელია, რომ თქვენ დაეყრდენით იმას, რაც პოლიციის გამოძიებლებმა განგიცხადეს, ნაცვლად იმისა, რომ სამედიცინო დასკვნას დაყრდნობოლით?

პრაქტიკული მინიშნებები ჯვარედინი დაკითხვისთვის

▪ გამოიყენეთ ბოლო კურსელი სტუდენტების გამოყენების შესაძლებლობა ექსპერტის კვალიფიკაციის, გამოცემების ან წინა ჩვენებების შესწავლის მიზნით. მათ ესმით ეს სფერო და ნაკლებ ძვირად ღირებულები არიან, ვიდრე უკვე პროფესიონალები.

▪ გაარკვიეთ აქვს თუ არა ექსპერტს რეკლამა და თუ კი, არის თუ არა ეს რეკლამა ვულგარულად ცალმხრივი.

▪ ჰკითხეთ თქვენს ექსპერტს, რომელიც ჩვენებას არ იძლევა, ამ ექსპერტის შესახებ და თუ საჭიროა, მოიძიეთ დამატებით ინფორმაცია ამ ექსპერტის შესახებ.

▪ ესაუბრეთ ადვოკატებს, რომელიც წინა საქმეებში ამ ექსპერტის მოწინააღმდეგე მხარეს იყო.

▪ ეცადეთ გამოიყენოთ თვალსაჩინოებები, რომლებიც გამოიყენეს ექსპერტის ჩვენებისას წინა საქმეებში.

კონსტრუქციული დაკითხვა დესტრუქციული დაკითხვის პირისპირ

კონსტრუქციულ ჯვარედინ დაკითხვას უპირატესობა უნდა ჰქონდეს დესტრუქციულ ჯვარედინ დაკითხვასთან მიმართებით. უფრო გონივრულია გამოყოფა ის საკითხები, რომლებიც ამყარებს თქვენს არგუმენტებს, სანამ ექსპერტის სანდოობის საკითხს დააყენებთ.

გამოკვეთეთ, ხომ არ ეთანხმება ჯვარედინი დაკითხვის ადრესატი ექსპერტი თქვენს ექსპერტს. კონკრეტულად კი, წარმოადგინეთ თქვენი ექსპერტის მიერ გამოყენებული მონაცემები და სხვა საფუძვლები და ჰკითხეთ მოწინააღმდეგე მხარის ექსპერტს, თანაბრად აღიარებენ და ეთანხმებიან თუ არა მას და თქვენს ექსპერტს ამ სფეროს ექსპერტები. დაადგინეთ ექსპერტისთვის დადგენილი შეზღუდვები სასამართლო განხილვის მოთხოვნებიდან გამომდინარე. თუ ექსპერტს არ სურს დაეთანხმოს საკითხს კონსტრუქციული ჯვარედინი დაკითხვისას, გადადეთ ამ საკითხის განხილვა დესტრუქციული ჯვარედინი დაკითხვისთვის.

ეცადეთ, დასვათ დახურული კითხვები იმისათვის, რომ ექსპერტმა გაასუხოთ „კი“ ან „არა“ და არ ჰქონდეს საკუთარი პასუხის შემდგომი განვრცობის შესაძლებლობა. თუ კითხვა ნათელი და სამართლიანია, მოწმის მხრიდან განმარტება შესაძლოა ამ არგუმენტისგან გაქცევას დაემსგავსოს. თუკი საკითხი ნაკლებად მნიშვნელოვანია, თქვენ შეგიძლიათ კვლავ სთხოვოთ მოწმეს შემოიფარგლოს პასუხით „კი“ ან „არა“.

შესაბამისი ტონის შესარჩევად, დაიწყეთ საშუალო მნიშვნელობის საკითხით, რასთან დაკავშირებითაც თქვენ საკონტროლო მასალა გაქვთ, როგორცაა წერილობითი ჩვენება. იმისათვის, რომ მოსამართლემ და ნაფიცმა მსაჯულებმა დააფასონ ის თუ რა ინფორმაციას აწვდით მათ, მიუთითეთ იმ ფაქტებზე, რომლებიც ექსპერტმა არ აღნიშნა თავის ანალიზში. გააკრიტიკეთ და განაგრძეთ. გამოიყენეთ მოკლე კითხვები, ნაცვლად გრძელი, დასკვნითი კითხვებისა.

ექსპერტს არ მისცეთ საშუალება დატოვოს მოწმის სკამი და მიმართოს თვალსაჩინოებებს. თქვენთვის არასასურველია, რომ ექსპერტი წარდგეს საინტერესოდ და დამარწმუნებლად.

ექსპერტის კვალიფიკაციის ეჭვქვეშ დაყენება

დაიწყეთ იმის ჩვენებით, რომ ექსპერტი არ არის კვალიფიციური:

კ: ნება მიბოძეთ დავრწმუნდე, რომ სწორად გავიგე ეს. პირველ რიგში, თქვენ არ ხართ მედიცინის დარგის მეცნიერი, სწორია?

პ: დიახ, მართალია.

კ: მეორე, თქვენ არ გაქვთ სათანადო კვალიფიკაცია იმისთვის, რომ განმარტოთ თუ რას გვეუბნება კვლევა?

პ: მართალია.

კ: ანუ თქვენ ეყრდნობით ექიმ მგელაძეს, რომელმაც განმარტა თუ რას ვიგებთ მეცნიერული კვლევიდან?

პ: დიახ.

მტკიცებულებად დაშვებული ინფორმაცია

ექსპერტს შეუძლია თავისი მოსაზრება დაამყაროს ფაქტებს, რომლებთან დაკავშირებითაც მოწმეებმა ჩვენება მისცეს სასამართლო პროცესზე. ეს მოიცავს დოკუმენტებს, თვალსაჩინოებებს, ფაქტებს, მონაცემებსა და დასკვნებს, რომლებიც მოპოვებულია სხვა მოწმეებისგან. ექსპერტმა შეიძლება თავისი დასკვნა დაამყაროს კონკრეტულ ვარაუდებს ან ფაქტებს, რომლებიც სასამართლო განხილვაზე გამოვლინდა ჰიპოთეტური კითხვებით, ან ექსპერტმა გაიგო სასამართლო სხდომაზე დასწრებისას.

თქვენ აუცილებლად უნდა მიუთითოთ თუ რომელ ფაქტებს დაყრდნობა ექსპერტი და რომელი ფაქტები არ გაითვალისწინა დასკვნის გამოტანისას. თქვენ ასევე შეგიძლიათ არ დაეთანხმოდეთ ექსპერტის დასკვნას არასწორი ან არაადეკვატური ფაქტობრივი ვარაუდების გამოვლენით, ან იმის ჩვენებით, რომ ექსპერტი დასკვნის გამოტანისას დაყრდნობა არასწორ და არაადეკვატურ საფუძვლებს.

როგორც ჯვარედინი დაკითხვის წარმმართველმა, თქვენ უნდა შეცვალოთ ფაქტობრივი გარემოებები იმის განსაზღვრად, შეიცვლება თუ არა მისი დასკვნა ამ ცვლილების შესაბამისად. თქვენ შეგიძლიათ ჰკითხოთ, მაგალითად, „რას დასკვნით, თუ X ვარაუდი

არ გამართლდა?“ თქვენ ასევე შეგიძლიათ თქვენი ჰიპოთეზა შესთავაზოთ, რომლის სწორად ფორმულირების შემთხვევაში შესაძლებელია თქვენი სასარგებლო განმარტება მიიღოს.

მაგალითად:

კ: „ხომ არ ფიქრობთ, რომ უფრო გონივრული იქნებოდა ნაფიციმ საჯულებისთვის თქვენი დასკვნის წარდგენამდე საკუთარი კვლევის ჩატარება, ნაცვლად იმისა, რომ ბრალმძებელს დაყრდნობოდათ?“

ინფორმაცია, რომელიც არ მიიღეს მტკიცებულებად

ექსპერტები ხშირად აფუძნებენ თავიანთ დასკვნას ისეთ ინფორმაციას, რომელიც სასამართლო დარბაზის გარეთ მიიღეთ ან თუნდაც თქვენ ვარაუდსა და მსჯელობას არ ეფუძნება. უმრავლეს იურისდიქციათა მტკიცებულებითი წესის თანახმად, ეს სხვაგვარად დაუშვებელი მტკიცებულება დაიშვება, თუ ინფორმაცია ისეთია, რომელსაც ამ სფეროში მოქმედი ექსპერტები, როგორც წესი, ეყრდნობიან. ეს კატეგორია მოიცავს ისეთი ტიპის ინფორმაციას, რომელსაც ექსპერტები პროფესიულად ეყრდნობიან დასკვნის ფორმირებისას. მეორე მხრივ, ექსპერტს შეუძლია არ დააფუძნოს საკუთარი დასკვნა სტატისტიკას, რომელიც მომზადდა სასამართლო განხილვისთვის, მაგრამ არ წარმოადგენს დამოუკიდებელი კვლევის ნაწილს; წერილობით ჩვენებას, რომელიც ემყარება დაუსაბუთებელ ვარაუდებს; ან მხარეებისა და მოწმეების ჩვენებას.

თუ სასამართლო აღმოაჩენს, რომ ამ სფეროს ექსპერტები ამ ექსპერტის მიერ გამოყენებულ მტკიცებულებებს ეყრდნობიან ზოგადად, თქვენ მაინც შეგიძლიათ სცადოთ დაადგინოთ, რომ, მიუხედავად ყველაფრისა, დასკვნა არ არის სანდო. თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ თერაპევტისთვის შეიძლება დასაბუთებული იყოს მისი პაციენტის განცხადებაზე დაყრდნობა, თქვენ, როგორც ჯვარედინი დაკითხვის წარმმართველმა, შესაძლოა ეს განცხადება დაახასიათოთ, როგორც არასარწმუნო.

შესწავლილი სამეცნიერო ნაშრომები

სასამართლომ შესაძლოა დასაშვებად მიიჩნიოს შესწავლილ სამეცნიერო ნაშრომებში მოცემული განცხადებები: თუკი ეს ნაშრომი მიჩნეული იქნება სანდო ავტორიტეტად ექსპერტის ჩვენების საფუძველზე, რომელსაც თქვენ ჯვარედინად დაჰკითხავთ, მაშინ ჩანაწერის შესაბამისი ნაწილები შეიძლება მიჩნეულ იქნეს არსებით მტკიცებულებად. ამტკიცეთ, რომ:

(1) ექსპერტმა უნდა დაამტკიცოს, რომ სამეცნიერო ნაშრომს აქვს სანდო ავტორიტეტი;

(2) სამეცნიერო ნაშრომზე მოწმე ექსპერტმა ყურადღება უნდა გაამახვილოს ჯვარედინი დაკითხვისას; და

(3) შესაბამისი ნაწყვეტები მას შემდეგ, რაც დასაშვებად მიიჩნევა, შეიძლება გამოქვეყნდეს მტკიცებულებად, მაგრამ არა როგორც თვალსაჩინოება.

როდესაც მოწმე ავტორიტეტულ სამეცნიერო ნაშრომს ეყრდნობა თავისი დასკვნის ფორმირებისას, თქვენ შეგიძლიათ გამოიკვლიოთ მოწმისთვის ხელმისაწვდომი წყაროები, რომლებიც გამოიყენეს დასკვნისთვის და ასევე ისინი, რომლებიც უარყვეს. თუკი ექსპერტი სამეცნიერო ნაშრომს ავტორიტეტულად აღიარებს, თქვენ შეგიძლიათ ის გამოიყენოთ მოწმისთვის წინააღმდეგობის გასაწევად, მიუხედავად იმისა, მოწმე დაეყრდნო მას თუ არა.

პირადი მიკერძოებისა და ინტერესის გამოაშკარავება

ექსპერტის დისკრედიტაციის გავრცელებული გზაა მიკერძოების, ან პირადი ინტერესის დადგენა იმ მხარესთან მიმართებით, რომელმაც ექსპერტი მოიწვია. მართალია, თქვენ იცით, რომ ექსპერტი დაქირავებული იარაღია, მაგრამ შესაძლოა ნაფიცმა მსაჯულებმა ეს არ იცოდნენ. ამიტომ თქვენ უნდა გამოიკვლიოთ მისთვის გადახდილი საზღაურის შესახებ ინფორმაცია, გადაიხადეს თუ არა საზღაური და ამ ექსპერტის მიერ მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატთან ჩვენების მიცემის სინშირე. თუკი ექსპერტი მუშაობს

ექსპერტიზის ეროვნულ ბიუროში, თქვენ შეგიძლიათ მიუთითოთ მიკერძობაზე ზედმეტი ჩაძიების გარეშე:

კ: თქვენ ეროვნულ საექსპერტო ბიუროში მუშაობთ, არა?

პ: ნამდვილად.

კ: ეს ბიურო სამთავრობო დაწესებულებაა, არა?

პ: დიას. რეალურად ეს ბიურო იუსტიციის სამინისტროს დაქვემდებარებაშია.

კ: ანუ ყველა, ვინც ბიუროში მუშაობს, იუსტიციის სამინისტროსთვის მუშაობს, არა?

პ: დიას.

კ: თქვენი ზემდგომი იუსტიციის სამინისტროსთვის მუშაობს?

პ: დიას.

კ: ვინ არის იუსტიციის მინისტრი?

პ: ...

კ: პროკურორებიც იუსტიციის სამინისტროსთვის მუშაობენ?

პ: დიას.

კ: ანუ თქვენ და პროკურორებს ერთი ხელმძღვანელი გყავთ?

პ: დიას.

ექსპერტის მიერ განხილული მასალების გამოქვეყნება

ჯვარედინი დაკითხვის მოხერხებულ ჩამტარებელს შეუძლია აღმოაჩინოს ექსპერტის მიერ შესწავლილი მასალების არასაკმარისობა:

კ: თუკი ფართოდ გადავავლებთ თვალს იმ მასალებს, რომლებიც პროკურორმა გადმოგცათ განსახილველად და იმ მასალებს, რომლებიც თქვენ თვითონ აღმოაჩინეთ, ჩვენ გვექნება მხოლოდ ორი შეკვრა, მართალია?

თქვენი ექსპერტის მომზადება ჯვარედინი დაკითხვისთვის

ახლა როლები იცვლება და თქვენ უნდა დაიცვათ თქვენი

ექსპერტი მოწინააღმდეგე ადვოკატის მხარიდან ჯვარედინი დაკითხვისას. მიუხედავად ამისა, თქვენმა ექსპერტმა უნდა შეძლოს სანდო და დამოუკიდებელი მოწმის იმიჯის შენარჩუნება, ვისაც საქმის შედეგებთან მიმართებით არანაირი ინტერესი არ გააჩნია. თქვენი ამოცანაა, დაეხმაროთ ექსპერტს გაიაროს ჯვარედინი დაკითხვა მოთმინების დაკარგვის, დასკვნების შეცვლის, თავდაცვით პოზიცი-აში გადასვლისა და საკუთარი მოსაზრებების გადაფასების გარეშე.

შემდეგი საკითხები უნდა გაითვალისწინოს თქვენმა ექსპერტმა იმისათვის, რომ გაიაზროს ძირითადი წესები და მინიშნებები თქვენი ჩვენების დამარწმუნებელი გავლენის გასაძლიერებლად.

თქვენ უნდა ურჩიოთ ექსპერტს:

- თუ ჰკითხავენ, ესაუბრა თუ არა ადვოკატს საქმესთან დაკავშირებით, მან უნდა უპასუხოს, რომ მათ, რა თქმა უნდა, ისაუბრეს.
- არ წარმოადგინოს დასკვნები იმ სფეროში, რაშიც მას ექსპერტული ცოდნა არ გააჩნია და თავისუფლად გააცნობიეროს თავისი ექსპერტიზის ფარგლები.
- არ დაიწყოს გამოცნობა, არ გადააჭარბოს დასკვნებს და არ შეეშინდეს იმის აღიარება, რომ რაღაც კითხვაზე არ აქვს პასუხი.
- მოამზადოს პასუხები სანამ საუბარს დაიწყებს, გადაამოწმოს თავისი პასუხები იმ ნებისმიერ ჩანაწერთან მიმართებით, რაც მისი ჩვენების შესახებ არსებობს და პასუხის გაცემამდე გააკეთოს პაუზა იმისთვის, რომ თქვენ მოგცეთ პროტესტის გამოხატვის საშუალება.
- არ მისცეს საკუთარ თავს საშუალება კითხვებს გასცეს „კი“ ან „არა“ პასუხები, თუკი ჭეშმარიტების დასადგენად კვალიფიციური პასუხია საჭირო.
- მზად იყოს იმისთვის, რომ ახსნას თავისი ანალიზის თითოეული ნაბიჯი და რა ვადა დასჭირდა თითოეული მოქმედებისთვის.
- მოემზადოს იმისთვის, რომ ახსნას, თუ რატომ არ გამოიყენა

შემოწმების კონკრეტული მეთოდოლოგია.

- მზად იყოს იმისთვის, რომ ახსნას, რატომ არ ეთანხმება ამ სფეროში მოქმედ სხვა ავტორიტეტებს.
- თავი აარიდოს რომელიმე წყაროზე როგორც ავტორიტეტულზე მითითებას, არამედ მიუთითოს ამ წყაროზე, როგორც სასარგებლოზე ზოგ სფეროში.
- მზად იყოს მისი საზღაურის განხილვისთვის თავის არიდების გარეშე.

დამაბნეველი კითხვები

თქვენი მოწმე შესაძლოა ელოდოს იმას, რომ მრავალ ჩამჭრელ და დამაბნეველ კითხვას დაუსვამენ.

ეს მოიცავს შემდეგს:

- შერწყმული კითხვები: თუკი ერთი კითხვა მეორე კითხვაში იმალება, მოწმემ უნდა სთხოვოს ადვოკატს ამ კითხვების განცალკევება, სანამ ის პასუხს გასცემს.
- ორმაგი უარყოფა: დაბნევის ალბათობა ამკარაა.
- არასწორი ციტირება ან არასწორი დახასიათება: ეს განსაკუთრებით საზიანოა თუ მოიცავს თავად ამ ექსპერტის წინა ჩვენებას ან გამოცემას. ექსპერტმა უნდა გაასწოროს მცირე შეცდომებიც კი.
- ჩარევა ან დამოუკიდებლად საკმარისი მიზეზები: გავრცელებული ხრიკი კითხვებში შეიძლება მოიცავდეს ჩარევას ან დამოუკიდებლად საკმარის მიზეზს ჰიპოთეტურ კითხვაში. თუკი ზოგი წაყენებული პირობა მნიშვნელოვნად ცდება ფაქტს, ექსპერტმა ეს ადვოკატის ყურადღების ქვეშ უნდა მოაქციოს.
- არასათანადო ჰიპოთეტური კითხვები: ჯვარედინი დაკითხვისას დასმული ჰიპოთეტური კითხვები ხშირად არ შეიცავს საკმარის ინფორმაციას ან ზუსტ ინფორმაციას დასკვნის გასამყარებლად.

ექსპერტმა უნდა განაცხადოს, რა აკლია ან ამ ფორმით დასმულ კითხვას ვერ უპასუხებს.

- ზოგადი, ფართო კითხვები: მოწმემ პასუხი უნდა გასცეს ზუსტად, დამაჯერებლად და რაც შეიძლება ლაკონიურად.

პრაქტიკული რჩევები ჯვარედინი დაკითხვისთვის

- რამდენიმე საკითხია, რომლებსაც როგორც კითხვებს პასუხი უნდა გასცეს ექსპერტმა. ექსპერტს უნდა შეახსენოთ, რომ:
- არ არის აუცილებელი, რომ ყველა კითხვას უპასუხოთ და არ იქნება პრობლემა, თუ აღიარებთ, რომ კითხვაზე პასუხი არ გაქვთ.
- ყურადღებით უნდა მოუსმინოთ კითხვას და არ უპასუხოთ, სანამ არ დარწმუნდებით, რომ კარგად გაიგეთ კითხვა.
- არ უპასუხოთ კითხვას, თუ არ ეთანხმებით, სანამ მოსამართლე არ მიიღებს ამის შესახებ გადაწყვეტილებას.
- ნებაყოფლობით არ უნდა გაამჟღავნოთ ისეთი ინფორმაცია, რომელიც არ მოუთხოვიათ.
- უნდა დააკონკრეტოთ მათი კითხვა იმისათვის, რომ გასცეთ ზუსტი და დამაჯერებელი პასუხი.
- • კითხვის პასუხად უნდა გასცეთ ფაქტობრივი ინფორმაცია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იცით ფაქტები.
- უნდა უპასუხოთ ყველა კითხვას დამაჯერებლად.
- არ უნდა გააზვიადოთ.
- უნდა იყოთ ობიექტური და მიუკერძოებელი.
- არ უნდა მოიტყუოთ.
- არ უნდა გააყალბოთ.
- უნდა იყოთ გონივრული და სამართლიანი.

სიმულაცია სასამართლო განხილვისთვის

ექსპერტისთვის ჯვარედინი დაკითხვასთან დაკავშირებით ნერვიულობის მოსახსნელად თქვენ უნდა ჩაატაროთ ჯვარედინი დაკითხვის

სიმულაცია. სიმულაცია წესითაც და შინაარსითაც უნდა შეესაბამებოდეს იმ წესებსა და მტკიცებულებებს, რომელსაც სასამართლო განხილვისას გამოიყენებენ. თქვენ მაქსიმალურად უნდა ეცადოთ მოწინააღმდეგე მხარის მიმიკების სიმულაციას.

კითხვებიც უნდა დასვათ მაქსიმალურად იმავე სტილში, რასაც მოწინააღმდეგე მხარე იყენებს. ამან შეიძლება თავიდან აგაცილოთ კითხვის არასწორად გაგების ზოგადი პრობლემები. თქვენ და ექსპერტმა უნდა განიხილოთ ის გზები, რომლითაც მას შეეძლება შეეწინააღმდეგოს კითხვებს პირდაპირი დაკითხვისთვის ნაკლები ზიანის მიყენებით.

ყველა სავარჯიშო ჯვარედინ დაკითხვაში უნდა იყოს „სატყუარა“ კითხვები, როგორცაა, გადაუხადეს თუ არა მოწმეს ჩვენების მიცემისთვის და ხომ არ უსაყველურა ადვოკატს მოწმისთვის ჩვენების მიცემამდე. თქვენ უნდა შეეცადოთ მოწმის დაბნევისა და აღელვებას ისევე, როგორც ამას შეეცდება მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატი სასამართლო განხილვისას.

თქვენ ასევე უნდა მიუთითოთ იმ სფეროზე, რომლებშიც ექსპერტი და მოწინააღმდეგე მხარის ექსპერტი თანხმდებიან. ექსპერტი უნდა გააფრთხილოთ, რომ არ უნდა ელოდოს ხრიკს ყველა კითხვაში და რომ მისაღებაი მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატთან დათანხმება შესაბამის გარემოებებში. ექსპერტმა უნდა აკონტროლოს მღელვარება. თუ ჯვარედინი დაკითხვის განმახორციელებელმა ადვოკატმა შეძლო სიბრაზისა და სარკაზმის წარმოჩენის პროვოცირება, მაშინ მან წარმატებით მოახდინა ექსპერტის ჩვენების დისკრედიტაცია. ექსპერტმა არ უნდა გამოავლინოს გაღიზიანება, მოწყენა, დაღლილობა ან გაოცება. ექსპერტის ამოცანაა გამოავლინოს პროფესიონალიზმი და გონივრული დამაჯერებლობა, რომელიც ნაფიც მსაჯულებს დაარწმუნებს იმაში, რომ მან იცის, თუ რაზე ლაპარაკობს.

კონტროლის შენარჩუნება

ექსპერტმა ჯვარედინი დაკითხვის წარმმართველს არ უნდა მისცეს იმის საშუალება, რომ მან „სიტყვები ჩაუდოს პირში“, რო-

გორც ამას ეს გამოცდილი ექსპერტი აკეთებს:

კ: არსებობს კარგი არგუმენტი იმის დასადასტურებლად, თუ რატომ არ ჩნდება ეს პირობა თქვენი ძილის დროს, ასეა?

პ: მე არ ვეთანხმები თქვენს დახასიათებას, რომ ეს არ ხდება ხშირად თქვენი ძილის დროს.

ექსპერტმა არ უნდა დაუშვას მისი მთავარი არგუმენტის და-
კარგვა:

პ: ფაქტია, რომ მსხვერპლი ეწეოდა ოცდაათი წლის განმავ-
ლობაში. და, საბოლოო ჯამში, რისკის გათვლა არ იყო ზუსტი, რადგანაც ბატონი დავითი ებრძოდა მძიმე ათეროსკლეროზს. ეს არის მნიშვნელოვანი ფაქტი ამ საქმეში, მიუხედავად იმისა, თუ რას მივიჩნევთ ჩვენ რისკის მაჩვენებლად.

ჯვარედინი დაკითხვის წარმართველის კონკრეტულად მიმარ-
თულ ენაზე მითითება ეფექტიანი ტექნიკაა:

კ: საიდან დაასკვნით, რომ მსოფლიოში ყველა მტკიცებულე-
ბები მიუთითებს იმაზე, რომ ხანგრძლივი მწვევლობა იწვევს უეცარ
სიკვდილს გულის შეტევით?

პ: იმედი მაქვს ნაფიცმა მსაჯულებმა გაიგეს ფრაზა, „მსოფლი-
ოში არ არსებობს მტკიცებულებები“. მე არ მითქვამს რომ არანაირი
მტკიცებულება არ არსებობს. მაგრამ, ვფიქრობ, რომ თუ თქვენ
გადახედავთ მტკიცებულებებს ერთიანად, არსებობს დამაჯერებელი
კვლევები, რომლებიც მიუთითებს, რომ გრძელვადიანი მწვევლობის
შედეგები ზრდის მოულოდნელი გულის შეტევით სიკვდილის ალ-
ბათობას.

ექსპერტს შეუძლია წარმოაჩინოს საკითხის სირთულე:

კ: არ ვფიქრობ, რომ თქვენი განმარტება ზუსტად ასახავს კვ-
ლევას.

პ: ვფიქრობ, რომ ეს ისეთი სახის კვლევაა, რომლის შედეგების
ინტერპრეტაცია

რთულია. ზოგადად, ექსპერტი შეიძლება ძალიან ხისტიც იყოს:

პ: თქვენ არასწორ ინტერპრეტაციას უკეთებთ ჩემს ჩვენებას.

ნაფიცმა მსაჯულებმა ძალიან ყურადღებით უნდა მოუსმინონ ამ
განმარტებას. მე ვლაპარაკობ გულის შეტევით უეცარ სიკვდილზე
და თქვენ საუბრობთ ყველა კარდიოლოგიურ მოვლენაზე. შემაჯ-

ამებელი კითხვები ექსპერტს კარგ შესავალს უქმნის პასუხისთვის:

კ: არ მეთანხმებით, რომ მსხვერპლი გარდაიცვალა იმ მიზეზით, რომ მის გულს არ მიეწოდებოდა საკმარისი ჟანგბადით გაჯერებული სისხლი? და შესაბამისად ის დაახრჩვეს?

პ: არა. მე ჩემი სიტყვებით უნდა ავხსნა. მე ამ სიტყვებსაც გამოვიყენებ. ვფიქრობ, რომ ბატონ დავითს ჰქონდა მწვავე ათეროსკლეროზი. ასევე ვფიქრობ, რომ არსებობს იმის მტკიცებულება, რომ მას ჰქონდა ქრონიკული იშემია. ავტოფსიამ აჩვენა, რომ მას ჰქონდა ფიბროზი და გულის მიოკარდიული ინფარქტი, ამიტომაც გარდაიცვალა.

მიკერძობის შესახებ დასმულ კითხვებზე პასუხის გაცემა

ჯვარედინი დაკითხვის განმასხვრციელებელი ყოველთვის შეეცდება მიკერძობის ჩვენებას. წარმოგიდგენთ კარგ პასუხებს:

კ: თქვენ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისთვის მუშაობთ, არა?

პ: დიახ.

კ: დასაცავი პირი ასევე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისთვის მუშაობს, მართალია?

პ: მართალია. მე საექსპერტო პათოლოგიის პროფესორი ვარ უნივერსიტეტში და დასაცავი პირი სამეურნეო ნაწილში მუშაობს, მე მხოლოდ ერთხელ შევხვდი მას, როდესაც ის მოვიდა სალექციო დარბაზში ნათურის შესაცვლელად.

სამეცნიერო ნაშრომების შესახებ კითხვებზე პასუხის გაცემა

მნიშვნელოვანია, რომ თქვენ არასდროს აღიაროთ სამეცნიერო ნაშრომის ავტორიტეტულობა, მიუხედავად ჯვარედინი დაკითხვის განმასხვრციელებლის მხრიდან ზეწოლისა:

კ: რუბინი პათოლოგიის შესახებ თქვენს სფეროში ბიბლიად ითვლება, ეს ასეა?

პ: ეს პათოლოგიის სახელმძღვანელოა და ფართოდ არის გავრცელებული და აღიარებული.

კ: ეს სახელმძღვანელო აშკარად ავტორიტეტულია, არა?

პ: არა.

კ: თქვენ მას არ მიიჩნევთ ავტორიტეტად.

პ: არა. ყველა სახელმძღვანელო ლიტერატურის შეჯამება და ანალიზია. ესენი ავტორთა მოსაზრებებია. რაღაც საკითხები სწორად არის წარმოდგენილი, სხვები არასწორად.

საზღაურთან დაკავშირებულ კითხვებზე პასუხის გაცემა

იმის აღიარება, რომ საზღაური გადაგიხადეს, ეფექტურია.

კ: თქვენ გადაგიხადეს დაცვის მხარისთვის გაწეული კონსულტაციისთვის, არა?

პ: კი, ასე იყო.

წარმოგიდგენთ შემოსავალთან დაკავშირებულ კითხვაზე კარგი პასუხის ვერსიას:

პ: ჩემი ერთიანი შემოსავალი ნათლად არის წარმოდგენილი საგადასახადო ანგარიშ-ფაქტურებზე. არ არის სასიამოვნო პირად შემოსავლების საჯაროდ განხილვა, რადგანაც ადამიანები ამას პირად ინფორმაციად განიხილავენ. ძალიან გამიმართლა, რომ ასეთი სამსახური მაქვს და ეს არის ჩემი შემოსავალი, რომლის მისაღებადაც ძალიან ბევრს ვშრომობ.

პროტესტი¹²

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსიდან ნათელი არ არის, რა სახის პროტესტის დაყენებაა დასაშვები და როდის არის ეს შესაძლებელი. ამიტომ, წინამდებარე სახელმძღვანელოში განხილული იქნება ამერიკულ სასამართლოებში აპრობირებული პროტესტის სახეობები. ასევე გაანალიზებული იქნება თითოეული პროტესტის არსიც, რათა პროკურორმა/ადვოკატმა შეძლოს მოსამართლეს აუხსნას, თუ რატომ უნდა დაკმაყოფილდეს მისი პროტესტი.

უნდა გავაპროტესტოთ თუ არა?

რაიმეს გაპროტესტებამდე პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა გადაწყვიტოს, საჭიროა თუ არა პროტესტის დაყენება. პროტესტის ხშირად გამოთქმამ შესაძლოა შექმნას შთაბეჭდილება, რომ თქვენ რაიმეს დამალვას ცდილობთ ან სიძარტლის გამოაშკარავებას უშლით ხელს. ასევე შესაძლოა ისეც მოხდეს, რომ შეკითხვა პროტესტს ექვემდებარებოდეს, მაგრამ თქვენ თავი შეიკავოთ. არის თუ არა ინფორმაცია, რომლის მისაღებადაც შეკითხვა დაისვა, აზრს მოკლებული? თუ, მაგალითად, მოწინააღმდეგე მხარე მოწმეს ეკითხება მისი საცხოვრებელი და სამუშაო ადგილის ან მსგავსი ფაქტების შესახებ და თუ ამ ფაქტების შესახებ მხარეები არ დავობენ, პასუხი ნებისმიერ შემთხვევაში, იმის მიუხედავად, სწორედ იქნება დასმული შეკითხვა თუ არა, მაინც გამჟღავნდება. მაგალითად, თუ ადვოკატი მოწმეს ეკითხება: „თქვენ ცხოვრობთ ფალიაშვილის ქუჩის №34-ში მეოთხე სართულზე, ხომ ასეა?“ შეკითხვა არასწორად არის დასმული, ის მიმანიშნებელი და რთულია. რა თქმა უნდა, თქვენ შეგიძლიათ გააპროტესტოთ ამ საფუძვლით, თუმცა ასეთ პროტესტს დიდი შედეგი არ მოჰყვება, რადგან, საბოლოო ჯამში, თქვენი მოწინააღმდეგე მხარე შეცვლის შეკითხვის

---

12 მომზადებულია დენიელ ლინჰარდტის მიერ „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქართველოს ოფისისათვის. რედაქტირება და თარგმანი განხორციელდა „ამერიკის იურისტთა ასოციაცია კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ (ABA ROLI) საქართველოს ოფისის მიერ.

ფორმას და მაინც მიიღებს პასუხს დასმულ კითხვაზე. ამასთან, მოცემული ინფორმაცია არ არის იმდენად მნიშვნელოვანი, რომ მისი გაპროტესტება ღირდეს.

გაპროტესტების დრო

მნიშვნელოვანია, რომ პროკურორმა/ადვოკატმა არასწორი შეკითხვა მანამდე გააპროტესტოს, სანამ მას მოწმე უპასუხებს. მართალია, არასწორ შეკითხვაზე პასუხი შესაძლოა მოიხსნას და ნაფიც მსაჯულებს განემარტოთ, რომ ეს პასუხი არ გაითვალისწინონ, მაგრამ ნაფიცი მსაჯულების მიერ მოსმენილი არასასურველი ინფორმაცია შესაძლოა მაინც საზიანო იყოს მხარისათვის. როგორც კი ადვოკატი მიიჩნევს, რომ შეკითხვა არასწორია, იგი უნდა წამოდგეს და თქვას „ვაპროტესტებ“, რათა მოსამართლე დარწმუნდეს, რომ ადვოკატის აზრით შეკითხვა არასწორია. ამის შემდეგ ადვოკატმა პროტესტის სამართლებრივი საფუძველი უნდა მიუთითოს. გაპროტესტების შემდეგ მოსამართლემ უნდა გადაწყვიტოს, პროტესტი საფუძვლიანი იყო თუ არა. თუ ის საფუძვლიანი იყო, მაშინ მოწმე ასეთი ფორმულირების შეკითხვას ვერ უპასუხებს. თუ პროტესტთან დაკავშირებით დამატებითი არგუმენტების წამოყენებაა საჭირო, მოსამართლეს მიუახლოვდით და არგუმენტები იქ წარადგინეთ ისე, რომ ნაფიცმა მსაჯულებმა ეს არგუმენტები ვერ გაიგონონ. ჩაინიშნეთ არგუმენტები და მოსამართლის გადაწყვეტილების საფუძველი, თუ მისი გასაჩივრება დაგჭირდათ. ცხადია, ოფიციალურ ჩანაწერს სასამართლო სხდომის მდივანი განახორციელებს.

შეკითხვების გაპროტესტება

1. ირიბი ჩვენება – ამერიკის შეერთებული შტატების გამოცდილება

ეს არის შემთხვევა, როდესაც მოწმეს სთხოვენ ჩვენება მისცეს ისეთ საკითხთან დაკავშირებით, რის შესახებაც მას უშუალო ცოდნა არ აქვს. მაგალითად, ბანკის ძარცვის ჩვენს საქმეში, თუ მოწმე არ განაცხადებს, რომ 14 ივლისს იგი ჭავჭავაძის გამზირზე იმყოფე-

ბოდა, მაშინ ეს პროტესტს ექვემდებარება. თუ მოწმე ამ თარიღზე და ძარცვის დროს იქ არ იმყოფებოდა, მაშინ მას ჩვენების მიცემა მხოლოდ იმას-თან დაკავშირებით შეუძლია, რაც სხვამ უთხრა. ნებისმიერ დროს, როდესაც მოწმეს შეკითხვას დაუსვამენ და დადგინდება, რომ მას ფაქტის უშუალო ცოდნა არ აქვს, ირიბი ჩვენება უნდა გაპროტესტდეს.

ამ პროტესტის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ მოწმის პასუხის სიმართლის გადამოწმება ჯვარედინ დაკითხვაზე შეუძლებელია. მაგალითად, თუ მოწმის ჩვენების თანახმად, დათომ მას უთხრა, რომ გიორგიმ ბანკი გაძარცვა, როგორ შეძლებს დაცვის მხარე ისეთი ფაქტების დადგენას, თუ სად იდგა დათო, რამდენად შორს იდგა იგი, როგორი იყო განათება, უშლიდა თუ არა რაიმე მის მხედველობის არეს, იყო თუ არა დათო ახლომხედველი და ა.შ.

ამ შემთხვევაში ადვოკატი წამოდგება და ამბობს: „გაპროტესტებ. შეკითხვა ირიბ ჩვენებას შეიცავს.“

საქართველოში ირიბი ჩვენება დასაშვებია. თუმცა, ეს მხოლოდ მაშინ არის დასაშვები, როდესაც ასეთ ჩვენებას სხვა მტკიცებულება ამყარებს. თუ არა, მაშინ ირიბი ჩვენების შემცველი ჩვენება უნდა გაპროტესტდეს. თუ ირიბი ჩვენების შემცველ ჩვენებას სხვა მტკიცებულება ამყარებს, მოწმის პასუხის ირიბი ჩვენების საფუძველზე გაპროტესტებას სასამართლო არ დააკმაყოფილებს. ამ სახელმძღვანელოს აუცილებელი რეკომენდაციაა, რომ ჯვარედინ დაკითხვაზე ადვოკატმა დაუყოვნებლივ გამოარკვიოს ირიბი ჩვენების საფუძველი. თუ ეს არის საქმე, რომელშიც არსებული ჩვენების თანახმად, ვილაცამ, თითქოსდა, რაღაც დაინახა, შეტევა ისეთ საკითხებზე უნდა ამახვილებდეს ყურადღებას, როგორიცაა პიროვნების ზუსტი ადგილმდებარეობა დანახვის მომენტში, განათების პირობები, მხედველობის არის შეზღუდვა და ა.შ. გაიარეს თუ არა მანქანებმა, ავტობუსებმა და სატვირთოებმა მოწმესა და სუბიექტს შორის და დაფარეს თუ არა მათ მოწმის მხედველობის არე? თუ ასეა, რა სისშირით და რა ხანგრძლივობით? სუბიექტი ჩრდილში ხომ არ იმყოფებოდა? როგორია პიროვნების მხედველობა – შორსმხედველია, ახლომხედველი, ასტიგმატიზმი ხომ არ აწუხებს, დალტონიკი ხომ არ არის, ჩვეულებრივ ატარებს თუ არა

სათვალეს, რომელ მხარეს იყო მზე ან ქუჩის განათება? მუშაობდა თუ არა ქუჩის ყველა განათება? ჩაუტარდა თუ არა მას თვალეზე გამოკვლევა და რა იყო ამ გამოკვლევის შედეგი? რას აკეთებდა პიროვნება ზუსტად იმ მომენტამდე, როდესაც, მისი მტკიცებით, ინციდენტი დაინახა? რა ხნის განმავლობაში გრძელდებოდა ინციდენტი? ინციდენტის მერე რამდენი ხნის გასვლის შემდეგ მიიღო მოწმემ ინფორმაცია? დალია თუ არა მოწმემ რაიმე ინციდენტამდე, რა დალია, რამდენი და ინციდენტამდე რამდენი ხნით ადრე? იღებდა თუ არა მოწმე რაიმე მედიკამენტს, რას, რა დოზით და რისთვის? მოიხმარდა თუ არა მოწმე ნარკოტიკებს, რომელს, რა რაოდენობით და როდის? წინა ღამით რამდენი ხნის განმავლობაში ეძინა მოწმეს? რას აკეთებდა მოწმე თითქოსდა ინციდენტის დანახვამდე და სხვა რამით ხომ არ იყო დაკავებული? რა ასაკის არის მოწმე და როგორია მისი ფიზიკური მდგომარეობა? თავი ხომ არ სტკიოდა, გაციებული ხომ არ იყო, თვალეები წყლიანი ხომ არ ჰქონდა ან სიცხე ხომ არ აწუხებდა? თუ ლაპარაკია შემთხვევაზე, რომელშიც პიროვნებამ, სავარაუდოდ, რაღაც გაიგონა, ზემოთ ჩამოთვლილის გარდა შეკითხვები უნდა ეხებოდეს იმას, თუ მოლაპარაკე სუბიექტისგან რა დაშორებით იდგა იგი, ხომ არ აწუხებს მას სმენასთან დაკავშირებული პრობლემები, გამოკვლეულა თუ არა ოდესმე მისი სმენა და რა იყო ამ გამოკვლევის შედეგები, როგორი იყო გარშემო არსებული ხმაურის დონე? იმ პერიოდში, როდესაც, პიროვნების მტკიცებით, მან რაღაც გაიგონა, რაიმე ხელის შემშლელ ხმაურს ხომ არ ჰქონია ადგილი, როგორიცაა სატვირთო მანქანების გავლა, გამვლელთა მხრიდან ყვირილი? საუბრის გარკვეული ეპიზოდები ჩურჩულით ხომ არ წარიმართა ისე, რომ იგი საუბრის ამ ეპიზოდებს ვერ გაიგებდა? როგორი იყო საუბარში ჩაბმული მონაწილეების სახის გამომეტყველება? როგორი იყო საუბრის ტონი? იცვლებოდა თუ არა საუბრის ტონი და თუ კი, რა დროს და როგორ?

ზემოთ ჩამოთვლილი მაგალითები არ არის ამომწურავი. ადვოკატი ამ შემთხვევაში მოწმეს ეკითხება იმ პატარა დეტალების თაობაზე, რომლებთან დაკავშირებითაც ჯვარედინ დაკითხვაზე ის პიროვნება უნდა დაეკითხა, რომელმაც თითქოსდა ინციდენტი დაინახა ან გაიგონა. იმის შანსი, რომ ირიბი ჩვენების მიმცემმა

მოწმემ ამ შეკითხვებზე ყველა ან უმეტესობა პასუხებისა იცოდეს, ძალზე მცირეა. მოწმეს ასევე უნდა ჰქონოთ, ვინმე სხვისგან ხომ არ გაიგონა, რასაც ჰყვება, თუ უშუალოდ თვითონ ამ პიროვნებისგან მოისმინა ყველაფერი. ეს შესაძლოა სამმაგი ან ოთხმაგი ირიბი ჩვენების შემთხვევა იყოს. ასეთ შემთხვევაში წარმოიშობა დამატებითი კითხვები ამ სხვა პიროვნებებთან და მათ დამაჯერებლობასთან დაკავშირებით. პროკურორმა/ადვოკატმა შესაძლოა ექსპერტიც კი გამოიძახოს ამბის რამდენიმე პირის მიერ ხელახალ მოყოლასთან დაკავშირებული პრობლემების და შესაბამისად, შესაძლო შეცდომების დაშვების განსახილველად. მართლაც, თუ სასამართლო პროცესზე გამოცხადებულ მოწმეს ყველა შეკითხვაზე პასუხი აქვს, ეს თავისთავად ძალზე საეჭვოა და იმაზე უითიუბს, რომ მთავარი მოწმე არასოდეს აპირებდა სასამართლო პროცესზე ჩვენების მისაცემად გამოცხადებას. ჯვარედინი დაკითხვის დასასრულს პროკურორმა/ადვოკატმა სასამართლოს უნდა სთხოვოს ირიბი ჩვენების შემცველი მოწმის ჩვენების დაუშვებლად ცნობა, თუ მის მიერ გაცემული პასუხების შედეგად ირკვევა, რომ ინფორმაცია, რომელსაც მოწმე გვაწოდებს, არადამაჯერებელია.

არსებობს ამერიკის უზენაესი სასამართლოს საქმე *კროუფორდი ვაშინგტონის წინააღმდეგ* (124 S.Ct. 1354). *კროუფორდის* საქმეზე სასამართლომ დაადგინა, რომ, როდესაც საქმე არა ჩვენების ტიპის მტკიცებულებებს (ისეთი მტკიცებულებები, როგორცაა თითის ანაბეჭდები, ღნმ, ა.შ.) ეხება, დაპირისპირების დებულების შესახებ აშშს კონსტიტუციის შესწორების საფუძველზე, სასამართლოს შეუძლია დისკრეციული უფლებამოსილების გამოყენება ასეთი მტკიცებულებების სანდოობის დასადგენად. „თუმცა, როდესაც განხილვის საკითხი მოწმეთა ჩვენებებია, მეექვსე შესწორება იმავეს მოითხოვს, რასაც საერთო სამართალი – ჯვარედინი დაკითხვის შესაძლებლობას. ეს სანდოობის ერთადერთი მახასიათებელი, რომელსაც კონსტიტუციური მოთხოვნების დაკმაყოფილება შეუძლია, რადგან თვითონ კონსტიტუციით გათვალისწინებული ისეთი საშუალებაა, რასაც დაპირისპირება ჰქვია.“ საქართველოს კონსტიტუციაში დაპირისპირების დებულების მსგავსი არაფერია. თუმცა, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, ბრალდებულს გარან-

ტირებული აქვს სამართლიანი სასამართლო და ყოველთვის შეიძლება იმის მტკიცება, რომ მთავარ მოწმესთან დაპირისპირებისა და მისი ჯვარედინი დაკითხვის უფლების გარეშე სასამართლო პროცესი არ შეიძლება იყოს სამართლიანი. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის თანახმად, ყველას აქვს სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება (მუხლი მე-6 – სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება – 1. სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას ან წარდგენილი ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების საფუძვლიანობის გამორკვევისას ყველას აქვს გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნო განხილვის უფლება კანონის საფუძველზე შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ. სასამართლო გადაწყვეტილება ცხადდება საქვეყნოდ, თუმცა მთელ სასამართლო პროცესზე ან მის ნაწილზე პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ დაუშვან, დემოკრატიულ საზოგადოებაში მორალის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ეროვნული უშიშროების ინტერესებიდან გამომდინარე, აგრეთვე, როდესაც ამას მოითხოვს არასრულწლოვანთა ინტერესები ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა, ან რამდენადაც, სასამართლოს აზრით, ეს მკაცრად აუცილებელია განსაკუთრებული გარემოებების არსებობისას, როდესაც საქვეყნობა ზიანს მიაყენებდა მართლმსაჯულების ინტერესებს).

2. ბუნდოვანება

ეს არის პროტესტის სახეობა, რომელსაც, როგორც წესი, ჯვარედინი დაკითხვის დროს ვხვდებით. მას ჩვეულებრივ ის პროკურორი/ადვოკატი გამოთქვამს, რომელმაც მოწმე პირდაპირ დაკითხვაზე დაჰკითხა. მისი მიზანია მოწმის დაცვა, რათა არ გამოჩნდეს, რომ მან არ იცის რაზე საუბრობს, ან რომ მას შეცდომაში შეჰყავს ვინმე. ამ სიტუაციაში პროტესტის საფუძველი უნდა იყოს შემდეგი: შეკითხვა საკმაოდ ბუნდოვანია, მოწმეს გაუჭირდება პასუხი გასცეს მას. მაგალითად, „მძარცველი მაღალი იყო?“ მაღალი შედარებითი ცნებაა, რადგან ვინმე ერთი პიროვნებისთვის შესაძლოა მაღალი იყოს, და მეორესთვის – კი არა. სხვა სახის ბუნდოვანი შეკითხვები: იყო თუ არა პიროვნება მდიდარი, დაბალი, მსუქანი, ლამაზი,

სწრაფად მორბენალი ან ნელა მოსიარულე, იყო თუ არა იქ ბევრი ფული, იყო თუ არა ის შენობა დიდი, სახლი პატარა, დიდი ძაღლი და ა.შ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ნებისმიერი შეკითხვა, რომლის პასუხზეც ადამიანებს შეიძლება განსხვავებული შეხედულებები ჰქონდეთ. ჯვარედინ დაკითხვაზე კითხვა შემდეგი სახით უნდა დაისვას: „იყო თუ არა მძარცველი 1 მეტრისა და 62 სანტიმეტრის სიმაღლის?“ ან თუნდაც ღია დაბოლოების: „რა სიმაღლის იყო მამაკაცი, რომელიც თქვენი განცხადებით ბანკის მძარცველია?“

პროკურორმა/ადვოკატმა ბუნდოვანი შეკითხვა აუცილებლად უნდა გააპროტესტოს, რადგან ასეთი სახის კითხვაზე მოწმემ, თავისი აზრით, შესაძლოა სწორი პასუხი გასცეს, მაგრამ სინამდვილეში ჯვარედინ დაკითხვაზე გამოჩნდეს, რომ იგი არაზუსტ ინფორმაციას იძლევა/ცრუობს. მაგალითად:

კ: ბანკის მძარცველი მაღალი იყო?

პ: დიახ.

გამომახებულია მოწმე, რომელმაც ბრალდებული გაზომა და მისი ჩვენების თანახმად, ბრალდებულის სიმაღლე 1 მეტრი და 58 სანტიმეტრია. თუ მოწმე დაბალი პიროვნება იყო, შესაძლოა მას მოსჩვენებოდა, რომ 1 მეტრი და 58 სანტიმეტრი მაღალია. მეორე მხრივ, თუ მოწმე კალათბურთელი იყო, მაშინ 1 მეტრსა და 58 სანტიმეტრს დაბალ სიმაღლედ ჩათვლიდა. ამ შეკითხვის დასმის ნებართვის შემთხვევაში შესაძლოა ჩამოყალიბდეს მცდარი შთაბეჭდილება, რომ მოწმემ მამაკაცი შეცდომით ამოიცნო.

კიდევ ერთი მაგალითი:

კ: ძარცვიდან მეორე დღეს ბ-მა პეტრიაშვილმა თქვენს რესტორანში დიდი ოდენობით ფული დახარჯა, არა?

პ: დიახ.

კ: თუმცა, იმ დღეს ბ-მა პეტრიაშვილმა თქვენს დაწესებულებაში მხოლოდ 20 ლარი დახარჯა, არა?

პ: დიახ.

კ: მაგრამ თქვენ თქვით, რომ მან დიდი ოდენობით ფული დახარჯა. ხომ არ ეუბნებით მოსამართლეს, რომ 20 ლარი დიდი ოდენობის თანხაა?

პ: მეგონა, იყო.

ეს შესაძლოა ისე გამოჩნდეს, თითქოს მოწმე ცდილობს თავის ჩვენებაში შეცდომა დამალოს. სინამდვილეში იგი შეიძლება მართლა ფიქრობდეს, რომ 20 ლარი დიდი ოდენობის თანხაა, მაგრამ მოსამართლემ ან ნაფიცმა მსაჯულებმა შესაძლოა არ დაიჯერონ, რომ ეს ასეა და შედეგად მის დამაჯერებლობაში ეჭვი შეიტანონ.

პროკურორი/ადვოკატი ყოველთვის დარწმუნებული უნდა იყოს, რომ მის მოწმეს ესმოდეს, თუ რას ეკითხებიან. ზემოთ მოცემულ მაგალითში პროკურორს პირველი შეკითხვა შემდეგი სახით უნდა გაეპროტესტებინა: „ვაპროტესტებ. შეკითხვა ბუნდოვანია.“

თუ მოსამართლემ ვერ გაიგო, რა არის ბუნდოვანი, პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა მიუთითოს ფრაზაზე „დიდი ოდენობით ფული“. სხვათა შორის, შეკითხვის სიზუსტეს პირდაპირ დაკითხვაზეც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება. თუ თქვენ ზემოთ მოცემულ მაგალითში პირველი შეკითხვის მსგავს შეკითხვას დასვამთ, დაცვის მხარის ადვოკატს ეცოდინება რა, რომ ბრალდებულმა მხოლოდ 20 ლარი დახარჯა, გაპროტესტების გარეშე მოიცდის და თქვენი უხეში შეცდომის შედეგად ჯვარედინ დაკითხვაზე, სავარაუდოდ, მოწმეს გაანადგურებს.

როდესაც ჯვარედინ დაკითხვაზე ბუნდოვან შეკითხვას სვამენ, მისი გაპროტესტება თუ არგაპროტესტება სტრატეგიული გადაწყვეტილებაა. მოწინააღმდეგე მხარე შესაძლოა ფიქრობდეს, რომ მოწმის პასუხი მოწმეს დააზიანებს ჯვარედინ დაკითხვაზე. მეორე მხრივ, მოწმის პასუხს შესაძლოა მოელოდნენ და ის საზიანოც კი იყოს.

3. შემხებლობა

როდესაც პროკურორი/ადვოკატი სვამს შეკითხვას, რომელიც საქმესთან უშუალო კავშირში არ არის, ეს გაპროტესტებას ექვემდებარება იმ საფუძველით, რომ შეკითხვა შემხებლობაში არ არის საკითხთან. მაგალითად, თუ ბანკის მარცვის მაგალითზე ვინმე იკითხავდა, თუ რა მიერთვა საუზმეზე ბრალდებულმა. თითქოსდა, მსგავსი შეკითხვა: ჰყავდა თუ არა ბრალდებულს მეგობარი გოგონა. ერთი შეხედვით, ეს შეკითხვა შეუსაბამოა. თუმცა, მხარე შესაძლოა იმის დემონსტრირებას ცდილობდეს, რომ მეგობარ გოგონას სურდა

რაიმე ნივთი საჩუქრად, ის ითხოვდა ბრალდებულისაგან ძვირფას ნივთებს და ამიტომ შეკითხვა შემნებლობაშია საქმესთან, რადგან ის დანაშაულის მოტივს უკავშირდება.

მტკიცების შეთავაზება

ეს ის შემთხვევაა, როდესაც მას მერე, რაც მოსამართლე გადაწყვეტს, რომ შეკითხვა შეუსაბამოა, პროკურორი/ადვოკატი მოსამართლეს უხსნის, თუ რატომ არის შეკითხვა შესაბამისი და რატომ უნდა დართონ მას შეკითხვის დასმის უფლება. მოსამართლემ შესაძლოა თავისი გადაწყვეტილება შეცვალოს. მოსამართლემ ეს რომ არ გააკეთოს, პროკურორი/ადვოკატი ამ გადაწყვეტილების გასაჩივრებას აპელაციის დროს შეძლებს. მას შეუძლია სააპელაციო სასამართლოს წინაშე ამტკიცოს, რომ მოსამართლემ მას შეცდომით არ დართო შეკითხვის დასმის ნება, რომელსაც არსებითი მნიშვნელობის ჩვენება მოჰყვებოდა და რომელიც სასამართლო ვერდიქტს შეცვლიდა. ამიტომ არის მნიშვნელოვანი, რომ მტკიცების შეთავაზებისას პროკურორმა/ადვოკატმა დეტალურად ახსნას, თუ რატომ არის შეკითხვა შესაბამისი და რატომ უნდა იყოს ის ნებადართული. მტკიცების შეთავაზების შემთხვევაში პროკურორი/ადვოკატი აუწყებს მოსამართლეს, თუ რა ჩვენებას მისცემს მოწმე, თუ მას ჩვენების მიცემის ნებას დართავენ. ასევე მხარემ შესაძლოა უთხრას მოსამართლეს კითხვების რიგითობა, რათა დაარწმუნოს იგი ამა თუ იმ კითხვის დასმის აუცილებლობაში.

1. მოწმის არასაკმარისი კომპეტენტურობა

პროტესტის ამ სახეობის საფუძველია შემთხვევა, როდესაც გასარკვევია, არის თუ არა მოწმე კომპეტენტური მისცეს ის ჩვენება, რის შესახებაც ეკითხებიან. მაგალითად, თუ ნარკოტიკების საქმეზე მოწმის ტრიბუნასთან პოლიციელი დგას და მას ეკითხებიან: „რა არის თქვენ მიერ ამოღებული ნივთიერება?“ თუ მან ნარკოტიკები თვითონ არ მოიხმარა ან არ არის კვალიფიცირებული ასეთი ცდა ჩაატაროს, იგი არ არის კომპეტენტური ამ ნივთიერებაზე ისაუბროს. მას შეუძლია მხოლოდ ის თქვას, რომ ბრალდებულისგან

ამოიღო თეთრი ფხვნილი, რადგან იმის დადგენას, თუ რა არის ეს ფხვნილი, ქიმიური ანალიზი სჭირდება. ამდენად, თუ თეთრი ფხვნილი ვინმემ შესაბამისი ცდით არ შეამოწმა, პოლიციელს არ ეცოდინებოდა, თუ რა ნივთიერებაზე იყო საუბარი. თუ საქართველოში პოლიციელი განაცხადებს, რომ თეთრი ფხვნილი ჰეროინი იყო, რადგან პოლიციის ქიმიკოსმა ის შეამოწმა, ეს დასაშვები ირიბი ჩვენება იქნება, რადგან ცდა მას თვითონ არ ჩაუტარებია და მისი ჩვენება მხოლოდ იმის ანგარიშია, თუ სხვამ რა გააკეთა. შესაბამისი მტკიცებულებებით გამყარების შემთხვევაში ეს ჩვენება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დასაშვებია. მრავალ სფეროში, რომელიც ექსპერტიზის გარკვეულ ღონეს საჭიროებს, არაექსპერტი მოწმე, სავარაუდოდ, არ იქნება კომპეტენტური ჩვენების მისაცემად. მართლაც, პროტესტის ეს სახეობა შესაძლებელია მაშინაც კი იყოს გამოყენებული, როდესაც ჩვენებას ექსპერტი აძლევს, მაგრამ იგი კონკრეტულ საქმეში მოცემულ საკითხში ვერ ერკვევა. მაგალითად, ელექტრიკოსს შესაძლოა არ ჰქონდეს საკმარისი ექსპერტიზა, რათა ქიმიურ სფეროსთან დაკავშირებით მისცეს ექსპერტული ჩვენება.

ანალოგიურად, თუ პოლიციელი შეეცდება მისცეს ჩვენება იმის თაობაზე, თუ რა იყო ჩხრეკის შედეგად ამოღებული, მაგრამ იგი არ არის პიროვნება, რომელმაც კონტრაბანდა იპოვნა, იგი არ არის კომპეტენტური განაცხადოს, თუ სად იყო კონტრაბანდა ნაპოვნი, რადგან მას ის არ აღმოუჩენია. ამ შემთხვევაში გაპროტესტება შემდეგი სახით მოხდებოდა: „გაპროტესტებ. შეკითხვა ეხება ინფორმაციას, რომელიც ამ მოწმის კომპეტენციის მიღმა.“

2. მიმანიშნებელი შეკითხვები

ჩვენ უკვე შევხვით იმას, თუ რა იგულისხმება მიმანიშნებელ შეკითხვაში. თუ მიმანიშნებელი შეკითხვა პირდაპირი დაკითხვის დროს დაისმება, ეს მოწინააღმდეგე მხარეს შემდეგნაირად შეუძლია გააპროტესტოს: „გაპროტესტებ. შეკითხვა მიმანიშნებელია.“

3. რთული (შედგენილი) შეკითხვა

შეკითხვა რთულია (შედგენილია), როდესაც ის რეალურად ორი ან მეტი შეკითხვისგან შედგება. მაგალითად, „დაინახეთ თუ

არა ბანკიდან გამოქცეული ბრალდებული და ეჭვია თუ არა მას ხელში იარაღი?“ „არა.“ რაზე უპასუხა მოწმემ „არა“? იმაზე, რომ ბრალდებულს იარაღი არ სჭერია თუ იმაზე, რომ ბანკიდან გამოქცეული ბრალდებული არ დაუნახავს? რთული (შედგენილი) შეკითხვის პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ არავინ იცის, თუ მოწმის პასუხი რას ენება. ზემოთ მოცემული შეკითხვა ორ ცალკეულ შეკითხვად უნდა გაიყოს. ამ საფუძველზე გაპროტესტება შემდეგი სახით მოხდებოდა: „გაპროტესტებ. შეკითხვა რთულია (შედგენილია).“

4. მოწმისგან სპეკულირების (ვარაუდის გამოთქმის) მოთხოვნა

ეს არის შეკითხვა, რომელიც მოწმეს სთხოვს ივარაუდოს იმის შესახებ, რის თაობაზეც პასუხი მან არ შეიძლება იცოდეს. ზოგადად ამ ტიპის შეკითხვები ენება იმას, თუ რას ფიქრობდა სხვა პიროვნება ან როგორი იყო მისი განზრახვა. მაგალითად, „რას ფიქრობდა ბრალდებული, როდესაც იარაღი ამოიღო?“ ან „აპირებდა ბრალდებული შეთანხმების შესრულებას?“ სპეკულირების მომთხოვნ შეკითხვაზე გაპროტესტება შემდეგი სახით უნდა მოხდეს: „გაპროტესტებ. შეკითხვა მოწმისგან სპეკულირებას მოითხოვს.“

5. დამაბნეველი ან გაუგებარი შეკითხვები

არის შემთხვევები, როდესაც მოწმინააღმდეგე მხარე სვამს შეკითხვას, რომელიც ყოველგვარ აზრს არის მოკლებული და ძალიან დამაბნეველია. თუ თქვენ არ გესმით, თუ რას კითხულობს მოწმინააღმდეგე მხარე, მაშინ არსებობს იმის დიდი ალბათობაც, რომ მოწმესაც არაფერი ესმოდეს. განსაკუთრებით ჯვარედინ დაკითხვაზე პროკურორმა/ადვოკატმა უნდა უზრუნველყოს, რომ მისი მოწმეები არ დაიბნენ, რადგან ეს მათ ნაკლებად დამაჯერებლად წარმოაჩენს. მომზადების პროცესში პროკურორმა/ადვოკატმა თავისი მოწმეები უნდა გააფრთხილოს, რომ თუ მას შეკითხვა არ ესმის, მისი ახსნა უნდა მოითხოვოს. თუმცა, პროკურორი/ადვოკატი მხოლოდ ამას არ უნდა დაეყრდნოს. მოწმემ შეიძლება არ მოისურვოს თქვას, რომ შეკითხვა ვერ გაიგო. ამიტომ, ეს პროკურორის/ადვოკატის მოვალეობაა, რომ გაპროტესტებით თავისი მოწმე დაიცვას

და მოწინააღმდეგე მხარეს შეკითხვის „პერიფრაზირება“ მოსთხოვოს. ეს შემდეგი სახით უნდა გაკეთდეს: „ვაპროტესტებ. შეკითხვა დამაბნეველია.“ ან თუნდაც: „ვაპროტესტებ. გაუგებარია მხარე რას გულისხმობს.“ უკანასკნელი მეთოდი შეიძლება დაეხმაროს მოწმეს, რომელსაც შესაძლოა რცხვენოდა იმის აღიარება, რომ შეკითხვა ვერ გაიგო. მოწმეც თავს უკეთ იგრძნობს, თუ შეკითხვა ადვოკატმაც ვერ გაიგო. თუ თქვენი პროტესტის შემდეგ მოსამართლე ჰკითხავს მოწმეს, გაიგო თუ არა მან რის შესახებ ეკითხებიან, ის, სავარაუდოდ, უფრო აღიარებს, რომ შეკითხვა ვერ გაიგო.

6. შეკითხვები, რომლებიც მტკიცებულებებს მიღმა არსებულ ფაქტებს გულისხმობს

ამ შემთხვევაში შეკითხვა ისეთ რამეს ეხება, რაც სასამართლო პროცესზე დადგენილი არ ყოფილა. მაგალითად, თუ ბანკის მარცვის საქმეში ბანკის მარცვის, იქ მოწმის ყოფნისა და მის მიერ რაღაცის დანახვის ფაქტების დადგენამდე, მოწმეს ჰკითხავენ, თუ რა მიმართულებით გაიქცა მმარცველი, ამას ადვოკატი შემდეგი სახით გააპროტესტებდა: „ვაპროტესტებ. შეკითხვა მტკიცებულებებს მიღმა არსებულ ფაქტებს გულისხმობს.“

ამ პროტესტის, ისევე როგორც საფუძვლიანობის ნაკლებობის შედეგად გამოთქმული პროტესტის თავიდან აცილების მიზნით, პირდაპირ დაკითხვაზე ადვოკატმა თითოეული მოწმის ჩვენების საფუძველი ნელ-ნელა, გამოზომილი ნაბიჯებით უნდა შექმნას.

7. საკამათო

სასამართლო პროცესზე პროკურორებმა/ადვოკატებმა მოწმეებს შეკითხვები უნდა დაუსვან და არა – ეკამათონ მათ. თუ შეკითხვის დანიშნულება უბრალოდ მოწმესთან კამათია, ეს გაპროტესტების საფუძველია: „ვაპროტესტებ. შეკითხვა მოწმესთან კამათს ემსახურება.“

8. საფუძვლიანობის ნაკლებობა

ამ მოტივით გაპროტესტება ყველაზე ხშირად მაშინ ხდება, როდესაც მოწმეს ეკითხებიან იმ დოკუმენტის შესახებ, რომლის

ავთენტურობის დადგენაც არ მომხდარა. რაიმეს ავთენტურობის დადგენა მისი ნამდვილობის დადგენას გულისხმობს. იმისათვის, რომ მოწმემ ანგარიშის, გამოკვლევის, დღიურის, ფოტოს ან ნებისმიერი სხვა წერილობითი ან ფოტომასალის შინაარსზე იმსჯელოს, მას ავთენტური დოკუმენტი ან ფოტო უნდა უჩვენონ. მაგალითად, სანამ მოწმე რაიმეს უპასუხებს იმის შესახებ, თუ რა არის ფოტოზე ასახული, უნდა დადგინდეს, რომ ფოტო კონკრეტულ ადგილს ზუსტად ასახავს. აუდიოჩანაწერის შემთხვევაში უნდა დადგინდეს, რომ ჩანაწერი ნამდვილია და მასში არაფერია ჩამატებული ან შეცვლილი (ამოღებული).

თუ მაგალითად, მოწმეს ვინმეს მიერ დაწერილ რაიმეს უჩვენებენ, ადვოკატმა უნდა დაადგინოს, რომ ეს ბრალდებულის, დაზარალებულის, თუ ვინც იქნება, მის მიერ არის დაწერილი. შესაბამისად, თუ ვინმეს სთხოვენ აღწეროს, თუ რა არის ფოტოზე ასახული, მაშინ ვინმეს და, სავარაუდოდ, თვითონ მოწმეს უნდა ჰქონდეს მიცემული ჩვენება იმის თაობაზე, რომ ეს განხილული ადგილის ზუსტი აღწერილობაა. თუ ამას ადგილი არ ჰქონია, მაშინ მოწინააღმდეგე მხარის ადვოკატმა შეკითხვა იმაზე დაყრდნობით უნდა გააპროტესტოს, რომ ჩვენებისთვის საფუძველი არ მომზადებულა.

9. დაცული ინფორმაცია

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი:

მუხლი 15. ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლება

არავინ არის ვალდებული, ჩვენება მისცეს საკუთარი თავის ან სხვა პირთა წინააღმდეგ, რომელთა წრეც განისაზღვრება ამ კოდექსით.

მუხლი 38. ბრალდებულის უფლება-მოვალეობანი

1. ბრალდებულს შეუძლია ნებისმიერ დროს გამოიყენოს დუმილის უფლება. თუ ბრალდებული ირჩევს დუმილის უფლებას, ეს არ შეიძლება შეფასდეს მისი ბრალეულობის დამადასტურებელ მტკიცებულებად.

მუხლი 43. ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობის კონფიდენციალურობა

1. ბრალდებულის ურთიერთობა მის ადვოკატთან კონფიდენციალური და თავისუფალია.
2. კონფიდენციალურია ასევე პირის ბრალდებულად ცნობამდე მისი ურთიერთობა მის შესაძლო ადვოკატთან.

მუხლი 74. ბრალდებულის ჩვენება

1. ბრალდებულის ჩვენება არის მის მიერ სასამართლოში მიცემული ინფორმაცია სისხლის სამართლის საქმის გარემოებათა შესახებ.
2. ჩვენების მიცემა ბრალდებულის უფლებაა.
3. ბრალდებულის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის ან ცრუ ჩვენების მიცემის ფაქტი არ შეიძლება შეფასდეს მისი ბრალეულობის დამადასტურებელ მტკიცებულებად.
4. ბრალდებულის აღიარება არ შეიძლება საფუძველად დაედოს გამამტყუნებელ განაჩენს, თუ იგი არ დასტურდება მისი ბრალეულობის დამადასტურებელი სხვა მტკიცებულებით.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ზემოთ მოცემული მუხლების საფუძველზე შესაძლებელია იმ შეკითხვის გაპროტესტება, რომელიც ბრალდებულისგან დაცულ ინფორმაციას ითხოვს, ისევე როგორც იმ საფუძველით, რომ ასეთი ინფორმაციის მოთხოვნა ბრალდებულის უფლებას ან პრივილეგიას ლახავს. თუ პასუხი მანამდე იქნება გაცემული, სანამ პროტესტი დაკმაყოფილდება, მოითხოვეთ პასუხის ჩვენებიდან მოხსნა და სთხოვეთ მოსამართლეს აუხსნას ნაფიც მსაჯულებს ამ ყოველივეს მნიშვნელობა.

10. კითხვა, რომელიც პასუხად თხრობას მოითხოვს

ექსპერტების გარდა, მოწმეებს კონკრეტული სახის შეკითხვები უნდა დაუსვათ. შესაბამისად, არ შეიძლება მოწმეს ჰკითხოთ: „თუ შეიძლება მოახსენეთ სასამართლოს, რა გადავხდათ თავს 2010 წლის 14 ივლისის ღამეს.“ ამ შეზღუდვის მიზეზი ის არის, რომ თუ მოწმე თავისი ჩვენებას თავისუფალი თხრობით მოგვიყვება და

არა კითხვა-პასუხის გზით გადმოგვცემს, მაშინ, ფაქტობრივად შეუძლებელი იქნება ირიბი ჩვენებების, სპეკულაციების, მოწმის კომპეტენციის მიღმა საკითხების დადგენა და მათი თავიდან აცილება.

მოწმის პასუხები

მართალია, პროკურორთა/ადვოკატთა მიერ გამოთქმული პროტესტის უმრავლესობა მხარის მიერ მოწმეებისთვის დასმულ შეკითხვებს ეხება, მაგრამ სასამართლო პროცესზე შესაძლოა მოწმის პასუხმაც გამოიწვიოს პროტესტი.

მაგალითად, როდესაც მოწმე არამართებულ პასუხს წარმოთქვამს, პროკურორმა/ადვოკატმა ეს უნდა გააპროტესტოს. მისი პროტესტის დაკმაყოფილების შემთხვევაში, პროკურორმა/ადვოკატმა მოსამართლეს უნდა სთხოვოს პასუხის ოქმიდან ამოშლა და ნაფიც მსაჯულთათვის იმის განმარტება, რომ გადაწყვეტილების მიღებისას ეს პასუხი მხედველობაში არ მიიღონ (ან ნაფიც მსაჯულთა გარეშე სასამართლოს შემთხვევაში სთხოვოს მოსამართლეს, რომ მან პასუხი გადაწყვეტილების მიღებისას არ გაითვალისწინოს). თუ მოგვიანებით მოსამართლე თავის ვერდიქტს საფუძველად ამ პასუხს დაუდებს, დაუშვებელი მტკიცებულების გამოყენება შესაძლოა წარმატებული გასაჩივრების საფუძველი გახდეს.

1. ირიბი ჩვენება

მაგალითად, პროკურორმა მოწმეს შემდეგი შეკითხვით მიმართა: „იმყოფება თუ არა დღეს სასამართლო დარბაზში პიროვნება, რომელმაც 2010 წლის 14 ივლისს ჭავჭავაძის გამზირზე ბანკი გაძარცვა?“ მოწმემ კი შემდეგი პასუხი გასცა: „დიახ, როგორც ჩემმა მეგობარმა ირაკლიმ მითხრა, ეს მერაბმა გააკეთა და იგი აქ ზის.“ პასუხი აშკარად ირიბ ჩვენებას შეიცავს, რომელსაც სასამართლო პროცესზე უკვე წარმოდგენილი ვერავითარი არსებითი მტკიცებულებები ვერ ამყარებს. ადვოკატმა ეს უნდა გააპროტესტოს და პასუხის ოქმიდან მოხსნის თაობაზე შუამდგომლობა დააყენოს: „ვაპროტესტებ. პასუხი ირიბ ჩვენებას შეიცავს, რომელიც სხვა მტკიცებულებით არ მყარდება.“ თუ მოსამართლე პროტესტს დააკ-

მაყოფილებს, მაშინ დაცვის მხარის ადვოკატმა უნდა თქვას: „ვშუამდგომლობ, რათა პასუხი ოქმიდან მოიხსნას და ნაფიც მსაჯულებს განემარტოთ, რომ ეს კონკრეტული ჩვენება მხედველობაში არ მიიღონ.“ იგივე ენება ნაფიც მსაჯულთა გარეშე სასამართლოსაც.

2. შეუსაბამო პასუხები

შეუსაბამო პასუხი, როდესაც მოწმის პასუხი შეკითხვის არსს არ ეხება. პასუხი შესაძლოა მთლიანად ან ნაწილობრივ შეუსაბამო იყოს. როდესაც პასუხი მთლიანობაში შეუსაბამოა, მხარემ მთლიანი პასუხი უნდა გააპროტესტოს. ნაწილობრივ შეუსაბამო პასუხის შემთხვევაში პასუხი ნაწილობრივ უნდა გააპროტესტდეს. მაგალითად: „დაინახეთ თუ არა, რომ 2010 წლის 14 ივლისს ბ-ნი ზურაბი მწვანე BMW-ს მართავდა?“ პასუხი: „არა, მე ბ-ნი ზურაბს წლებია, რაც ვიცნობ და მას არაერთხელ აქვს ჩემთვის ნათქვამი, რომ BMW-ს მარკის ავტომობილი არ მოსწონს და მას არასოდეს მართავდა.“ სიტყვა „არა“ პასუხის ერთადერთი ნაწილია, რომელიც შეკითხვას ეხმიანება. მოწინააღმდეგე მხარემ შემდეგი სახის პროტესტი უნდა გამოთქვას: „გაპროტესტებ მთლიან პასუხს სიტყვა „არას“ გამოკლებით.“ თუ მოსამართლე პროტესტს დააკმაყოფილებს, შემდეგ მხარე იშუამდგომლებს პასუხის დაუშვებელი ნაწილის მოხსნისა და ნაფიც მსაჯულთა მიერ მისი გაუთვალისწინებლობის თაობაზე.

გასაკვირია, მაგრამ ბევრი პროკურორი/ადვოკატი აღარ ცვლის გაპროტესტებულ კითხვას, რათა პასუხის ოქმიდან მოხსნილი ნაწილი მოწმის ჩვენებაში მიაბრუნოს. ცხადია, მხარეს აქვს უფლება, გაპროტესტების შემთხვევაში, შეცვალოს კითხვის ფორმულირება ან მთლიანად კითხვა და ხელახლა სწორი ფორმით დასვას შეკითხვა ან უზრუნველყოს მოწმის მიერ პასუხის მართებულად გაცემის შესაძლებლობა.

3. საფუძველს მოკლებული ჩვენება

არსებობს გარკვეული შემთხვევები, როდესაც მოწმის პასუხი ამ საფუძველით უნდა გაპროტესტდეს. მაგალითად: „2010 წლის 14 ივლისს მიდიოდით თუ არა ჭავჭავაძის გამზირზე?“ პასუხი:

„ეს ის დღე იყო, როდესაც იქ მერაბმა ბანკი გაძარცვა.“ შეკითხვა კარგი იყო, რადგან პროკურორი ცდილობდა საფუძვლის მომზადებას ძარცვის სცენის აღწერისათვის. პასუხი კი საფუძველს მოკლებულია, რადგან მოწმის ჩვენების ამ ეტაპზე არაფერია დადგენილი იმის თაობაზე, რომ იგი ჭავჭავაძეზე სწორედ იმ ადგილას და დროს იმყოფებოდა, რაიმე დაინახა და რაიმეს დანახვის პოზიციაში იყო. ყველას თვალში ისე ჩანს, თითქოს მის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის წყარო მისი მეგობარი ლიაა და სასამართლო პროცესზე არსებითი მტკიცებულებები ჯერ გამოკვლეული არ ყოფილა.

კიდევ ერთი მაგალითი ექსპერტიზას ეხება: „გსმენიათ თუ არა ხანძრის შესახებ, რომელიც 2010 წლის 30 აგვისტოს ჭავჭავაძის გამზირის №19-ში გაჩნდა?“ პასუხი: „დიახ, ეს ცეცხლის განზრახ წაკიდება იყო, რის შედეგადაც სახლი ბოლომდე დაიწვა.“ მხარე „დიახ“ სიტყვის შემდეგ ყველაფრის ჩვენებიდან მოხსნაზე იშუამდგომლებდა საფუძვლიანობის ნაკლებობის მოტივით. ამ ეტაპზე ჯერ არაფრით ყოფილა დადასტურებული, რომ მოწმეს ჰქონდა იმის შესაძლებლობა სცოდნოდა, ცეცხლი განზრახ იყო წაკიდებული თუ არა. მართლაც, ჯერ ისიც კი არ იყო დადგენილი, რომ მან სახლი ნახა. ისევე, როგორც ნებისმიერ სხვას, მოწმესაც შეეძლო ხანძრის შესახებ გაზეთში წაეკითხა, საიდანაც ასევე გაიგებდა, რომ ვილაცის თქმით ეს ცეცხლის განზრახ წაკიდებით მოხდა. „დიახ“ სიტყვის შემდეგ პასუხი ასევე დაუშვებელია და შეუსაბამო.

4. პირადი მოსაზრებები

ექსპერტებისგან განსხვავებით, ყველა სხვა მოწმე ფაქტებთან დაკავშირებით ჩვენების მისაცემად არის გამოძახებული. ასე, მაგალითად, თუ არაექსპერტ მოწმეს ეკითხებიან, თუ რას აკეთებდა გარკვეული პიროვნება იმ ბანკის გარეთ, რომელიც გაძარცვეს, შეკითხვა კარგია იმდენად, რამდენადაც ის კონკრეტულ დროს, თარიღს და ადგილს ეხება. თუმცა, თუ მოწმე პასუხობს „დიახ, იგი ისე იქცეოდა, როგორც საგუშაგოზე მყოფი“, პასუხი მოწმის პირადი შეხედულებაა იმის თაობაზე, თუ რას აკეთებდა მამაკაცი. მართებული პასუხი მხოლოდ ფაქტებს უნდა ეყრდნობოდეს, მაგალითად, „იგი გამუდმებით აქეთ-იქით იყურებოდა. იგი ბანკის წინ მიდიოდა

და ორივე მხარეს იხედებოდა, შემდეგ უკან ბრუნდებოდა და იგივეს იმეორებდა.“ მეორე მხრივ, თუ მოწმე გამოცდილი პოლიციის ოფიცერია, რომლის კვალიფიკაციის შესახებ პროკურორმა საფუძველი მოამზადა, მას შეუძლია საკუთარ გამოცდილებაზე დაყრდნობით გამოთქვას მოსაზრება, რომ მამაკაცი რაღაცას ყარაულობდა.

მას შემდეგ, რაც მათი, როგორც ექსპერტების უფლებამოსილება დადგინდება, ან როდესაც მათ უფლებამოსილებას სასამართლო მათი დანიშვნისას დაადგენს, ექსპერტებს შეუძლიათ საკუთარი მოსაზრებები თავისი ექსპერტიზის სფეროში გამოთქვან. ჩვენება, რომელიც დასკვნებს შეიცავს, იგივეა, რაც მოსაზრება. აქედან გამომდინარე, პოლიციელს შეუძლია თქვას, რომ დაზარალებულს ესროლეს, მაგრამ მხოლოდ სამედიცინო ექსპერტს შეუძლია დაადასტუროს დასკვნით, რომ დაზარალებული ამ გასროლისგან გარდაიცვალა.

ბრალდებულის უფლებების დაცვა სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვისას¹³

*(მოცემულ თავში ასახული მასალა, ისევე როგორც წინამდებარე
სახელმძღვანელოში წარმოდგენილი სხვა მასალათა ნაწილი,
დაფუძნებულია აშშ-ში არსებულ საუკეთესო პრაქტიკაზე)*

პროკურორთა უმეტესობა იცავს დადგენილ წესებს და სამართლი-
ანად წარმოადგენს საქმეს სასამართლოში. ზოგიერთი მათგანი კი არ-
ღვევს დადგენილ წესებს, უშვებს შეცდომებს, ან საკუთარი პოზიციის
მტკიცების პროცესში მოჭარბებული ენთუზიაზმის გამო არღვევს ბრალ-
დებულის უფლებებს.

წესი

მნიშვნელოვანია, რომ პროტესტი გაცხადდეს დაუყოვნე-
ბლივ, როგორც კი პროკურორი გააკეთებს მიუღებელ განცხადე-
ბას, დასვამს პრობლემურ შეკითხვას, ან მოუხმობს შეუსაბამო
არგუმენტაციას შესავალი ან დასკვნითი სიტყვის წარდგენისას.
პროტესტის დროულად დაყენებას და მის სასამართლო სხდომის
ოქმში დაფიქსირებას დიდი მნიშვნელობა აქვს საქმეზე მიღებული
გადაწყვეტილების გასაჩივრების შემთხვევაშიც. აშშ-ში საქმეზე
მიღებული გადაწყვეტილების გაუქმებას გაცილებით მეტი ძალისხ-
მევა სჭირდება იმ შემთხვევაში, თუ ადვოკატი დროულად არ გა-
ნაცხადებს პროტესტს. პროტესტის დაკმაყოფილების შემთხვევაში,
ადვოკატმა მოსამართლეს უნდა სთხოვოს, რათა მან მიუთითოს
ნაფიც მსაჯულებს პროკურორის მიერ გაკეთებული მიუღებელი
განცხადების შესახებ და აუხსნას მათ, რომ არ გაითვალისწინონ ეს
განცხადება. თუ პროკურორის განცხადება იმდენად საზიანოა, რომ
მოსამართლის მიერ მხოლოდ მითითების მიცემა ვერ გამოასწორებს
მიყენებულ ზიანს, აშშ-ში მოქმედი პრაქტიკის თანახმად, ადვოკატმა
უნდა სთხოვოს მოსამართლეს პროცესის ჩაშლილად გამოცხადება.

---

13 „ამერიკის იურისტთა ასოციაციის კანონის უზენაესობის ინიციატივა“ საქა-
რთველოს პროგრამა მაღლობას უხდის ვაშინგტონის საზოგადოებრივი დამცველის
სამსახურს ამ ნაწილში გამოყენებული მასალებისთვის.

საქართველოშიც შესაძლებელია ამ თხოვნით მიმართვა სასამართლოსთვის, თუმცა ამ ეტაპზე, კანონში არ არსებობს კონკრეტული ნორმა, რომელიც პირდაპირ მოაწესრიგებდა ამ საკითხს.

ზოგადი წესი

ადვოკატს ყოველთვის შეუძლია იდავოს, რომ პროკურორის განცხადება არღვევს საქართველოს კანონმდებლობით და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით აღიარებულ სამართლიანი სასამართლოს უფლებას. ადვოკატს ასევე, შეუძლია აქცენტი გააკეთოს იმ გარემოებაზე, რომ პროკურორის განცხადება არ არის კავშირში კონკრეტული საქმის ფაქტებთან და გარემოებებთან, და რომ მსაჯულებს განსახილველ საქმეზე ევალებათ, მხოლოდ ბრალდებულის დამნაშავეობა/უდანაშაულობის საკითხის გადაწყვეტა. თუ პროკურორის განცხადება უსამართლოა, მაგრამ ადვოკატი ვერ აყალიბებს პროტესტის დასასაბუთებელ რაიმე კონკრეტულ მიზეზს, მას უბრალოდ შეუძლია იდავოს, რომ პროკურორი უსამართლოდ ცდილობს მსაჯულთა გრძნობებისა და წინასწარგანწყობების გამძაფრებას¹⁴.

ადვოკატს შეუძლია დაიცადოს, სანამ პროკურორი დაასრულებს სათქმელს და მერე დააყენოს პროტესტი; თუმცა მაღალია ამგვარი პროტესტის არდაკმაყოფილების ალბათობა, ვინაიდან სასამართლო ვერ შეძლებს უკვე მიყენებული ზიანის გამოსწორებას. მიუხედავად ამისა, ადვოკატმა შესაძლოა მოცდა ამჯობინოს, რათა კიდევ უფრო მეტი ყურადღება არ იქნეს გამახვილებული დისკრიმინაციულ/უსამართლო განცხადებებზე. თუ ადვოკატი ამ მიზეზის გამო მოცდას ამჯობინებს, მან უნდა იცოდეს, რომ აკეთებს არჩევანს შეცდომის ხაზგასმისა და პროტესტის დაყენებაზე უარის თქმას შორის. პროკურორის შეცდომის მნიშვნელობის ხაზგასასმელად, ადვოკატმა ყოველთვის უნდა მოითხოვოს სასამართლო პროცესის ჩაშლილად გამოცხადება.

---

¹⁴ იხილეთ, მაგ.: მაკგრიფი აშშ-ს წინააღმდეგ (McGriff v. United States, 705A.2d282, 288-89 (D.C.1997))

ქვემოთ მითითებულია საქართველოს კანონმდებლობასა და ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციაში არსებული ნორმები, ამერიკული სასამართლო პრაქტიკა და ამერიკის იურისტთა ასოციაციის სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები, რომლებიც დაეხმარება ადვოკატს, ზემოაღნიშნულ შემთხვევებში გაცხადებული პროტესტისა და შესაბამისი არგუმენტაციის ჩამოყალიბებაში.

არბუმენტაბი კონკრეტული კონსტიტუციური უფლებების შელახვის თაობაზე:

როცა საქმე ეხება ბრალდებულის კონსტიტუციით ან სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით გარანტირებულ უფლებებს, სასამართლომ უნდა უზრუნველყოს, რომ არ მოხდეს პროკურორის მიერ ამ უფლებათა შელახვა. „პროკურორის განცხადება არ უნდა იწვევდეს ბრალდებულის იმგვარი კონკრეტული უფლებების შელახვას, როგორც არის დაცვის უფლება და დუმილის უფლება.“¹⁵

კომენტაბი იმის თაობაზე, რომ დაკავების შემდეგ ბრალდებულმა ისარგებლა დუმილის უფლებით

სისხლის სამართლის საქმეზე ვერავის აიძულებ მისცეს ჩვენება საკუთარი თავის წინააღმდეგ. ეს უფლება კონსტიტუციითა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით არის გარანტირებული.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 15. ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლება.

„არავინ არ არის ვალდებული ჩვენება მისცეს საკუთარი თავის ან სხვა პირთა წინააღმდეგ, რომელთა წრეც განისაზღვრება ამ კოდექსით.“

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 38 ბრალდებულის უფლება-მოვალეობანი.

---

¹⁵ დარდენი უაინრაით წინააღმდეგ; (Darden v. Wainwright, 477U.S.168, 182(1986))

„4) ბრალდებულს შეუძლია ნებისმიერ დროს გამოიყენოს დუმილის უფლება. თუ ბრალდებული ირჩევს დუმილის უფლებას, ეს არ შეიძლება შეფასდეს მისი ბრალეულობის დამადასტურებელ მტკიცებულებად.“

მაგალითები:

როდესაც პროკურორი ხაზს უსვამს და ნაფიც მსაჯულებს სთხოვს ბრალდებულის საწინააღმდეგო დასკვნების გაკეთებას, იმ ფაქტზე აპელირებით, რომ ბრალდებული ირჩევს დუმილის უფლებას, საქმე გვაქვს საკუთარი თავის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემისგან თავის შეკავების უფლების უხეშ შელახვასთან.“

პროკურორის კომენტარი, დაკავების შემდეგ ბრალდებულის მიერ დუმილის უფლებით სარგებლობაზე, თუნდაც ეს „იმიპინენტის“ პორცესში მოხდეს, არღვევს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას. პროკურორის მიერ ჯვარედინი დაკითხვისას გაკეთებული მითითება ან/და შესავალი/დასკვნითი სიტყვის წარმოთქმის დროს გაკეთებული კომენტარი იმის თაობაზე, რომ ბრალდებულს პოლიციისთვის არ უთქვამს ალიბის შესახებ დაკავებისთანავე – ასევე წარმოადგენს კონსტიტუციით გარანტირებული უფლების დარღვევას.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 38 მუხლის II ნაწილი:

„დაკავების მომენტში ან, თუ დაკავება არ ხდება – ბრალდებულად ცნობისთანავე, დაუყოვნებლივ, ასევე ნებისმიერი დაკითხვის წინ ბრალდებულს უნდა ეცნობოს, რომ მას აქვს ადვოკატზე, დუმილისა და კითხვებზე პასუხის გაცემისაგან თავის შეკავების უფლება, უფლება არ დაიბრალოს დანაშაული, რომ ყველაფერი, რასაც ის იტყვის, შესაძლებელია მის წინააღმდეგ იქნეს გამოყენებული და უფლება, დაპატიმრებისას, ხოლო დაკავებისას – მისი მოთხოვნის შემთხვევაში, შესაბამის დაწესებულებაში მიყვანისთანავე მიიღოს უფასო სამედიცინო შემოწმება.“

ამერიკის იურიისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები – ბრალდების მხარის პროფესიულ ქმედებათა სტანდარტები.

სტანდარტი 3-5.6(ბ): „პროკურორმა წინასწარი შეცნობით და

მოსამართლის ან მსაჯულთა ყურადღების დაუშვებელ საკითხზე გამაზვიანების მიზნით, არ უნდა გააკეთოს დაუშვებელი განცხადება ან კომენტარი მოსამართლის ან მსაჯულთა წინაშე.“

სტანდარტი 3-5.8(დ): „პროკურორმა არ უნდა გააკეთოს იმგვარი განცხადება, რომელიც ხელს შეუშლის მსაჯულებს საკუთარი ვალდებულების შესრულებაში, კერძოდ, – საქმეზე გადაწყვეტილების, მხოლოდ, მტკიცებულებათა საფუძველზე მიღებაში;“

სტანდარტი 3-5.9: „როგორც პირველი ინსტანციით, ისე აპელაციის წესით საქმის განხილვის დროს, პროკურორმა განზრახ არ უნდა მიუთითოს ან იდავოს ისეთ ფაქტებზე, რომელიც სცილდება საქმის მასალებს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ამგვარი ფაქტები საყოველთაოდ ცნობილია ჩვეულებრივი ცხოვრებისეული გამოცდილების საფუძველზე ან ეხება ისეთ საკითხებს, რასაც მხარეები საეჭვოდ არ ხდიან.“

პირდაპირი მითითება იმის თაობაზე, რომ ბრალდებული არ იძლევა ჩვენებას

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 15. ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლება.

„არავინ არ არის ვალდებული ჩვენება მისცეს საკუთარი თავის ან სხვა პირთა წინააღმდეგ, რომელთა წრეც განისაზღვრება ამ კოდექსით.“

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 38 IV ნაწილი: „ბრალდებულს შეუძლია ნებისმიერ დროს გამოიყენოს დუმილის უფლება. თუ ბრალდებული ირჩევს დუმილის უფლებას, ეს არ შეიძლება შეფასდეს მისი ბრალეულობის დამადასტურებელ მტკიცებულებად.“

საქმე: *კარტერი კენტუკის წინააღმდეგ*, 450 450U.S.288, 301(1981)¹⁶ „ბრალდებული სასამართლოს მიერ არ უნდა დაისაჯოს

---

¹⁶ კარტერი კენტუკის წინააღმდეგ (Carter v. Kentucky, 450U.S.288, 301(1981)).

საკუთარი კონსტიტუციური უფლებით სარგებლობის გამო.“

საქმე: *ბაქსტერი პალმიჯანოს წინააღმდეგ*, 425U.S.308, 319(1976),¹⁷ „საქმეში: გრიფინი კალიფორნიის წინააღმდეგ, მოსამართლესა და პროკურორს აეკრძალა მიუთითონ ნაფიც მსაჯულებს იმის შესახებ, რომ ბრალდებულის დუმილი შეუძლიათ ჩათვალონ მისი დამნაშავეობის დამადასტურებელ მტკიცებულებად.“

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.6(ბ) და 3-5.9.*

არაკონტრადიქტო მითითება იმაზე, რომ ბრალდებული არ იძლევა ჩვენებას

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 38 მუხლის IV ნაწილი: „ბრალდებულს შეუძლია ნებისმიერ დროს გამოიყენოს დუმილის უფლება. თუ ბრალდებული ირჩევს დუმილის უფლებას, ეს არ შეიძლება შეფასდეს მისი ბრალეულობის დამადასტურებელ მტკიცებულებად.“

საქმე: *უაითი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 248A.2d825, 825&826n. 2 (D.C.1969)¹⁸, პროკურორის არამართებული ქცევა იმაში გამოიხატა, რომ მან მიუთითა „პოლიციის ოფიცრების მიერ მიცემულ ჩვენებათა მსგავსებაზე მაშინ, როდესაც შემთხვევის ადგილზე, პოლიციის აღნიშნული ოფიცრებისა და აპელანტის გარდა სხვა არავინ იმყოფებოდა.“

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.6(ბ) და 3-5.9.*

---

¹⁷ *ბაქსტერი პალმიჯანოს წინააღმდეგ* (Baxter v. Palmigiano, 425U.S.308, 319(1976)).

¹⁸ *უაითი აშშ-ს წინააღმდეგ* (White v. United States, 248A.2d825, 825&826n. 2 (D.C.1969)).

**მიტიითება იმაზე, თუ როგორ იძებნა ბრალდებული
ს.ს. საქმის სასამართლო განხილვისას**

საქმე: *აშშ რაითის წინააღმდეგ*, 489F.2d1181,1186 (D.C.Cir.1973¹⁹), პროკურორის მიერ იმაზე მიტიითება, რომ ბრალდებული არ იძლევა ჩვენებას, არღვევს სამართლიანი სასამართლოს (პროცესის) უფლებას, ვინაიდან ის არარელევანტურია ბრალის საკითხის გადაწყვეტისთვის.

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.6(ბ); 3-5.8(დ); 3-5.9.*

**მიტიითება იმაზე, რომ ბრალდებულის მონაწილეობა
სასამართლო პროცესში საშუალებას აძლევს მას
შეთხზას საკუთარი ღაცვის პოზიცია**

აშშ-ს კონსტიტუციის VI შესწორების თანახმად – „სისხლის სამართლის ყველა საქმეზე, ბრალდებულს უფლება აქვს დაუპირისპირდეს ყველა იმ მოწმეს, ვინც მის წინააღმდეგ აძლევს ჩვენებას.“

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, ასევე ანიჭებს ბრალდებულს უფლებას დაუპირისპირდეს მოწმეებს, რომლებიც მის წინააღმდეგ აძლევენ ჩვენებას. შესაბამისად, ბრალდებულის უფლება – დაუპირისპირდეს მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეებს, გარანტირებულია ამ საერთაშორისო კონვენციით, რომლის მონაწილეც არის საქართველო. **სსს კოდექსის 38-ე მუხლის მე-16 ნაწილის თანახმად**, მოცემულ მუხლში მოყვანილი უფლებების ჩამონათვალი, არ ზღუდავს ბრალდებულის უფლებას, განახორციელოს ყველა სხვა სხვა უფლება, რომელიც მას საქართველოს კანონმდებლობით, მათო შორის, საერთაშორისო შეთანხმებებით აქვს მიანიჭებული.

საქმე: *მიტჩელი აშშ-ს წინააღმდეგ* (569A.2d177,183

---

¹⁹ აშშ რაითის წინააღმდეგ (United States-v. Wright, 489F.2d1181,1186 (D.C.Cir.1973)).

(D.C.1990²⁰) – პროკურორის კომენტარი იმის თაობაზე, რომ ბრალდებულის მონაწილობამ საქმის განხილვაში ხელი შეუწყო მას სხვა მოწმეთა ჩვენებებთან შეთანხმებული დაცვა წარმოედგინა, არღვევს ბრალდებულის უფლებას დაუპირისპირდეს მოწინააღმდეგე მხარის მოწმეებს.

საქმე: *კორეასი აშშ-ს წინააღმდეგ* (564A.2d594, 604(D.C.1989)²¹– პროკურორის არამართებულ ქცევად ჩაითვალა მისი მითითება მსაჯულებისადმი, უარყოფითად შეეფასებინათ ის ფაქტი, რომ ბრალდებული სარგებლობდა მოწმეებთან დაპირისპირების უფლებით.

მიითითება იმაზე, რომ ბრალდებული არ იყო თანახმა ჩხრეკაზე

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 112 სასამართლო განჩინებით ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედება (ნაწილი I)

„საგამოძიებო მოქმედება, რომელიც ზღუდავს კერძო საკუთრებას, მფლობელობას ან პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას, ტარდება მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე სასამართლოს განჩინებით. მოსამართლე შუამდგომლობისა და მისი განხილვისთვის საჭირო ინფორმაციის შესვლიდან არა უგვიანეს 24 საათისა ზეპირი მოსმენის გარეშე წყვეტს შუამდგომლობას. მოსამართლე უფლებამოსილია შუამდგომლობა განიხილოს შუამდგომლობის დამყენებელი მხარის მონაწილეობით. ამ შემთხვევაში შუამდგომლობის განხილვისას გამოიყენება ამ კოდექსის 206-ე მუხლით გათვალისწინებული წესი. თანამესაკუთრის ან თანამფლობელის ან კომუნიკაციის ერთი მხარის თანხმობა საკმარისია ამ ნაწილით გათვალისწინებული საგამოძიებო მოქმედების სასამართლოს განჩინების გარეშე ჩასატარებლად.“

---

²⁰ მიტჩელი აშშ-ს წინააღმდეგ (Mitchell v. United States (569A.2d177,183 (D.C.1990))).

²¹ კორეასი აშშ-ს წინააღმდეგ (Coreasv.United States (564A.2d594, 604(D.C.1989))).

აშშ-ს კონსტიტუციის IV შესწორების თანახმად, „ადამიანის პირადი ცხოვრება, საცხოვრებელი, ღოკუმენტაცია და სხვა, დაცულია დაუსაბუთებელი ჩხრეკისა და ამოღებისგან. დაუშვებელია შესაბამისი ნებართვის გაცემა ფიცით ან მტკიცებით დადასტურებული სავარაუდო მიზეზისა და ჩხრეკის ჩატარების ადგილისა და ამოსაღები ნივთების დეტალური მითითების გარეშე.“

საქმე: *აშშ პრესკოტის წინააღმდეგ*, (581F.2d1343, 1350-51 (9thCir.1978)),²² პროკურორის მითითება იმ ფაქტთან დაკავშირებით, რომ ბრალდებულმა გამოიყენა კონსტიტუციის IV შესწორებით გარანტირებული უფლება მაშინ, როდესაც პოლიცია ჩხრეკის ორდერის გარეშე ცდილობდა მის ბინაში ჩხრეკის ჩატარებას, ჩაითვა ბრალდების მხარის უსამართლო ტაქტიკად და ისეთ შეცდომად, რომელიც არღვევს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას და შეიძლება იყოს გადაწყვეტილების შეცვლის საფუძველი.

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.6(ბ); 3-5.8(დ); 3-5.9.*

მიითითება იმაზე, რომ ბრალდებულს ჰქვამს ან მოითხოვს დამცველი

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 38 ნაწილი V:
„ბრალდებულს აქვს ადვოკატის არჩევისა და ყოლის, ასევე მის მიერ არჩეული ადვოკატის ნებისმიერ დროს შეცვლის უფლება, ხოლო თუ ის უქონელია – უფლება, დაენიშნოს ადვოკატი სახელმწიფოს ხარჯზე. ბრალდებულს უნდა ჰქონდეს გონივრული დრო და საშუალება დაცვის მომზადებისთვის. ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობა კონფიდენციალურია. აკრძალულია ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობაზე ისეთი შეზღუდვების დაწესება, რომლებიც ხელს შეუშლის დაცვის სათანადოდ განხორციელებას.“

---

²² აშშ პრესკოტის წინააღმდეგ, (United States v. Prescott (581F.2d1343, 1350-51 (9thCir.1978))).

საქმე: დაიაზი აშშ-ს წინააღმდეგ, 716A.2d173(D.C.1998),²³ პროკურორის განცხადება იმის თაობაზე, რომ ბრალდებულმა და მისმა ადვოკატმა „შეთხზეს ერთი პატარა ლამაზი ამბავი“, ჩაითვალა არამართებულ/არაეთიკურ ქცევად, ვინაიდან ეს განცხადება უბიძგებდა მსაჯულებს გაეკეთებინათ ბრალდებულის საწინააღმდეგო დასკვნა მის მიერ დაცვის უფლებით სარგებლობის გამო.

იხილეთ: ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.6(ბ); 3-5.8(დ); 3-5.9.

ადვოკატის დამცირება

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 38 ნაწილი V: „ბრალდებულს აქვს ადვოკატის არჩევისა და ყოლის, ასევე მის მიერ არჩეული ადვოკატის ნებისმიერ დროს შეცვლის უფლება, ხოლო თუ ის უქონელია – უფლება, დაენიშნოს ადვოკატი სახელმწიფოს ხარჯზე. ბრალდებულს უნდა ჰქონდეს გონივრული დრო და საშუალება დაცვის მომზადებისთვის. ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობა კონფიდენციალურია. აკრძალულია ბრალდებულისა და მისი ადვოკატის ურთიერთობაზე ისეთი შეზღუდვების დაწესება, რომლებიც ხელს შეუშლის დაცვის სათანადოდ განხორციელებას.“

საქმე: ჯონსონი აშშ-ს წინააღმდეგ (671A.2d428, 437(D.C.1995),²⁴ პროკურორის კომენტარი – „გრცხვენოდეს“ ადვოკატის მიმართ, რომელმაც განაცხადა, რომ ბრალდების მოწმემ იცრუა, იყო „სრულიად მიუღებელი“ და არაეთიკური.

იხილეთ: ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.6; 3-5.8(დ); 3-5.9(ბ).

რაციონული პროკურორების ეროვნული ასოციაცია, საპროკუ-

---

²³ დაიაზი აშშ-ს წინააღმდეგ, (Diaz v. United States 716A.2d173(D.C.1998))

²⁴ ჯონსონი აშშ-ს წინააღმდეგ (Johnson v. United States (671A.2d428, 437(D.C.1995))).

რორო საქმიანობის ეროვნული სტანდარტები; წესი 6.5(ბ) „მხარემ, საკუთარი შეხედულების მიუხედავად, თავი უნდა შეიკავოს პირადი უარყოფითი დამოკიდებულების გამოვლენისგან მოწინააღმდეგე მხარის წარმომადგენლის მიმართ.“

ადვოკატის შიშება

საქმე: *აშშ ფრედერიკის წინააღმდეგ*, 78F.3d1370,1380 (9thCir.1996²⁵), პროკურორის მხრიდან მიუღებელია ისეთი კომენტარის გაკეთება, როგორცაა, „ადვოკატის საქმეა ბრალდების მიერ მოწვეული მოწმეების ჯვარედინი წესით დაკითხვა საკუთარი კლიენტის ინტერესების დასაცავად. და თქვენ გაქვთ უფლება მოხიბლული იყოთ [ადვოკატით], რომელიც თავისი საქმის ოსტატია“ და „მინდა შევაქო იგი, ვინაიდან მან კარგად მოახერხა თავგზა აერია [მოწმისთვის]“. ასეთი კომენტარი მიუღებელია იმდენად, რამდენადაც მიანიშნებს, რომ დაცვის მეთოდები თითქოს მართლმსაჯულებისათვის ხელის შეშლას ემსახურება.“

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.6(ბ); 3-5.8(დ); 3-5.9.4.*

მითითება დაცვის ღირებულებაზე

იხილეთ: *სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 38 ნაწილი V.*

საქმე: *აკე აკე ოკლაჰომას წინააღმდეგ*, 470U.S.68, 70(1985)²⁶, „კონსტიტუციის მოთხოვნაა, რომ უქონელ ბრალდებულს ხელი მიუწვდებოდეს ფსიქიატრიულ გამოკვლევაზე და საკუთარი ფსიქი-

---

25 *აშშ ფრედერიკის წინააღმდეგ*, (United States v. Frederick 78F.3d1370,1380 (9thCir.1996)).

26 *აკე აკე ოკლაჰომას წინააღმდეგ* (AkeAke v. Oklahoma,470U.S.68, 70(1985)).

კური მდგომარეობიდან გამომდინარე ევექტური დაცვის მომზადებითვის საჭირო დახმარებაზე.“

საქმე: *გიდეონი უეინრაითის წინააღმდეგ*, 372U.S.335, 359(1963)²⁷, სოციალურად დაუცველ ბრალდებულს უფლება აქვს ისარგებლოს სახელმწიფოს მიერ დანიშნული დამცველის მომსახურებით.

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.6(ბ); 3-5.8(დ); 3-5.9.*

პირადი მოსაზრების გამოთქმა ბრალდებულის ბრალეულობის შემსახე

პროკურორის პირადი მოსაზრება ბრალდებულის ბრალეულობის შესახებ არის მიუღებელი და ლახავს ბრალდებულის სამართლიანი სასამართლოს უფლებას.

საქმე: *აშშ იანგის წინააღმდეგ*, 470U.S.1,17 (1985),²⁸ არამართებულია პროკურორის მიერ პირადი აზრის გამოთქმა ბრალდებულის დამნაშავეობასთან დაკავშირებით.

საქმე: *ფინჩი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 867A.2d222,227 (D.C.2005)²⁹, არამართებულია პროკურორის დაუსაბუთებელი კომენტარი იმის თაობაზე, რომ ჩვენების მიცემის დროს ბრალდებულმა იცრუა, დანაშაულის აღიარების თავიდან აცილების მიზნით.

ვამინგტონის იურისტთა ასოციაცია, წესი 3.4(ე) – სასამართლო პროცესზე იურისტებმა (ადვოკატი/პროკურორი) არ უნდა გამოთქვან პირადი მოსაზრება მოწმის სანდობასთან დაკავშირებით.

ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.8(ბ) – პროკურორმა არ უნდა გამოთქვას საკუთარი აზრი ან რწმენა ბრალდებულის დამნაშავეობასთან დაკავშირებით.

---

27 გიდეონი უეინრაითის წინააღმდეგ, (Gideon v. Wainwright 372U.S.335, 359(1963))

28 აშშ იანგის წინააღმდეგ (United States v.Young 470U.S.1,17 (1985)).

29 ფინჩი აშშ-ს წინააღმდეგ (Finch v. Unites States 867A.2d222,227 (D.C.2005)).

მოწმის სანდოობის თავდებად დადგომა ან პირადი მოსაზრების გამოთქმა მტკიცებულებასთან დაკავშირებით

აშშ-ში მრავალ საქმეზე დადგინდა, რომ მოწმის სანდოობის თავდებად დადგომა პროკურორის ან ადვოკატის მიერ არამართებული საქციელია. მოწმის სანდოობასთან დაკავშირებით მხარის მიერ მისი პირადი შეხედულების გამოთქმა მიუღებელია საქმის განხილვისას.

საქმე: *აშშ იანგის წინააღმდეგ*, 470U.S.1,17 (1985)³⁰, პროკურორის მიერ მოწმის სანდოობის თავდებად დადგომა და საკუთარი მოსაზრების გამოთქმა ბრალდებულის დამნაშავეობასთან დაკავშირებით ორ საფრთხეს შეიცავს: (1) ასეთი კომენტარი ქმნის ისეთ შთაბეჭდილებას, თითქოს მტკიცებულებები, რომლებიც არ იქნა განხილული მსაჯულთა მონაწილეობით, მაგრამ ცნობილია პროკურორისთვის, ამყარებს ბრალდებულის მიმართ წარდგენილ ბრალდებას და შესაბამისად, არღვევს ბრალდებულის უფლებას, რათა მისი საქმე ნაფიც მსაჯულთა მიერ გადაწყდეს მხოლოდ სასამართლოზე წარმოდგენილი მტკიცებულებების საფუძველზე; და (2) პროკურორის მოსაზრება, არის რა „სახელმწიფოს“ მოსაზრება, შესაძლოა უფრო სარწმუნოდ იქნეს მიჩნეული მსაჯულების მიერ, ვიდრე მტკიცებულებათა საკუთარი შეფასებით გამოტანილი დასკვნები.

საქმე: *ფინჩი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 867A.2d222,227 (D.C.2005)³¹, მიუღებელია პროკურორის მიერ მოსაზრების გამოთქმა იმასთან დაკავშირებით, რომ ბრალდების მოწმეების ჩვენება „საოცრად გულწრფელი“ იყო.

საქმე: *უესტი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 866A.2d74, 80(D.C.2005)³² – პროკურორის კომენტარი, რომ დაცვის არგუმენტი „სასაცილოა“, არამართებულია იმ შემთხვევაში, თუ ეს პირადი მოსაზრების გამოსატყულებაა.

---

30 აშშ იანგის წინააღმდეგ, (United States v. Young, 470U.S.1,17 (1985)).

31 ფინჩი აშშ-ს წინააღმდეგ, (Finch v. United States, 867A.2d222,227 (D.C.2005)).

32 უესტი აშშ-ს წინააღმდეგ, (West v. United States, 866A.2d74, 80(D.C.2005))

ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.8(ბ) – „პროკურორმა არ უნდა გამოთქვას საკუთარი აზრი ან რწმენა რომელიმე ჩვენების ან მტკიცებულების სანდოობის ან სიყალბის შესახებ...“

შაქტების დამახინჯება

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 8 სამართლიანი პროცესი და სწრაფი მართლმსაჯულება (ნაწილი I)

„ბრალდებულს (მსჯავრდებულს, გამართლებულს) აქვს სამართლიანი პროცესის უფლება.“

პროკურორის მიერ ფაქტების დამახინჯება ბრალდებულს უსპობს როგორც სამართლიანი სასამართლოს უფლებას, ასევე მის წინააღმდეგ არსებულ მტკიცებულებებთან და მოწმებებთან დაპირისპირების კანონით გარანტირებულ უფლებას.

საქმე: *დონელი დეკრისტოფოროს წინააღმდეგ*, 416U.S.637, 645(1974)³³, „სრულიად არამართებულია პროკურორის მხრიდან ფაქტების დამახინჯება.“

ვამინგტონის იურისტთა ასოციაცია, პროფესიული ქცევის წესები. წესი 3.4 (ი): მხარემ არ უნდა „წამოჭრას საკითხი, თუ მას საფუძვლიანი რწმენა არ აქვს, რომ ეს საკითხი მოცემულ საქმესთან მიმართებაში არის რელევანტური და თუ იგი არ იქნება გამყარებული საქმეში არსებული დასაშვები მტკიცებულებით.“

ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი 3-5.8(ა) – „პროკურორმა განზრახ არ უნდა დაამახინჯოს მტკიცებულება და შეგნებულად არ უნდა უბიძგოს მსაჯულებს არასწორი დასკვნების გაკეთებისაკენ.“

---

³³ დონელი დეკრისტოფოროს წინააღმდეგ (*Donnelly v. DeChristoforo* 416U.S.637, 645(1974)).

ოსეთი ფაქტების ხსენება, როგორც არ არის საქმეში

საქმეში არარსებული ფაქტების ხსენება დაუშვებელია და ეწინააღმდეგება ნაფიც მსაჯულთა ინსტრუქციას. ასეთ შემთხვევაში მოწინააღმდეგე მხარემ პროტესტი უნდა დააყენოს და მოსამართლეს უნდა სთხოვოს, შენიშვნა მისცეს დამრღვევს, ხოლო მსაჯულებს – ხელახლა წაუკითხოს მტკიცებულების განმარტება კანონის შესაბამისად.

საქმე: *დონელი დეკრისტოფოროს წინააღმდეგ*, 416 U.S. 637, 645 (1974)³⁴, არამართებულად იქნა ცნობილი პროკურორის მიერ დასკვნითი სიტყვის წარმოთქმისას მსაჯულთა ყურადღების გამახვილება იმ ფაქტზე, რომ ამავე საქმეზე, ყოფილი თანაბრალღებელი დამნაშავედ იქნა ცნობილი.

საპროკურორო საქმიანობის ეროვნული სტანდარტები, წესი 76.2 – ბრალდების მხარემ არ უნდა ახსენოს მტკიცებულება, თუ არ არსებობს ამ მტკიცებულების სასამართლო პროცესზე წარმოდგენისა და დასაშვებად ცნობის გონივრული საფუძველი (მაღალი ალბათობა).

ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი 3-5.9 – „როგორც პირველი ინსტანციით, ისე აპელაციის წესით საქმის განხილვის დროს, პროკურორმა განზრახ არ უნდა მიუთითოს ან იდავოს ისეთ ფაქტებზე, რომელიც სცილდება საქმის მასალებს, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა ამგვარი ფაქტები საყოველთაოდ ცნობილია ჩვეულებრივი ცხოვრებისეული გამოცდილების საფუძველზე ან ეხება ისეთ საკითხებს, რასაც მხარეები საეჭვოდ არ ხდიან.“

სტანდარტი 3-5.8(დ) – „პროკურორმა არ უნდა გააკეთოს იმგვარი განცხადება, რომელიც ხელს შეუშლის მსაჯულებს საკუთარი ვალდებულების შესრულებაში, კერძოდ – საქმეზე გადაწყვეტილების, მხოლოდ, მტკიცებულებათა საფუძველზე მიღებაში.“

---

³⁴ დონელი დეკრისტოფოროს წინააღმდეგ (Donnelly v. DeChristoforo 416 U.S. 637, 645 (1974)).

**სსვა ქმედებები, რაც არღვევს ბრალდებულის
სამართლიანი სასამართლოს უფლებას
ნორმის არასწორად გადმოცემა
უდანაშაულობის პრეზუმციასთან დაკავშირებული
ნორმების დამახინჯება**

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 5: უდანაშაულობისა და თავისუფლების პრეზუმცია (ნაწილი I)

„პირი უდანაშაულოდ ითვლება, ვიდრე მისი დამნაშავეობა არ დამტკიცდება სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენით.“

საქმე: *პორტერი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 826 A.2d 398, 407 (D.C. 2003)³⁵ – „როდესაც პროკურორი ამტკიცებს, რომ ყველა ბრალდებულს აქვს უფლება თავი მაქსიმალურად კარგად დაიცვას, საქმე გვაქვს პროკურორის მიერ უდანაშაულობის პრეზუმციის არასწორ გადმოცემასთან.“

ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი 3-5.8(ა) – პროკურორმა არ უნდა უბიძგოს მსაჯულებს არასწორი დასკვნების გაკეთებისკენ.

**კანონის ნორმის არასწორი ინტერპრეტაცია
ბონიფრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტის თაობაზე**

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 13, ნაწილი II:
„ბრალდებულის აღიარება, თუ ის არ დასტურდება მისი ბრალეულობის დამადასტურებელი სხვა მტკიცებულებებით, საკმარისი არ არის მის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოსატანად. გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა ეფუძნებოდეს მხოლოდ ერთმანეთთან შეთანხმებულ, აშკარა და დამაჯერებელ მტკიცებულებათა ერთობლიობას, რომელიც გონივრულ ეჭვს მიღმა ადასტურებს პირის ბრალეულობას.“

---

³⁵ პორტერი აშშ-ს წინააღმდეგ (*Porter v. United States* 826 A.2d 398, 407 (D.C. 2003)).

თუ პროკურორი ამტკიცებს, რომ გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტი უფრო დაბალია, ვიდრე ეს რეალურად კანონითაა დადგენილი, უნდა დადგეს პროტესტი და მოსამართლეს უნდა ეთხოვოს შესაბამისი ინსტრუქცია წაუკითხოს ნაფიც მსაჯულებს.

საქმე: *სალივანი ლუიზიანას წინააღმდეგ*, 508 U.S. 275, 278 (1993)³⁶ – გონივრულ ეჭვს მიღმა სტანდარტის თაობაზე კანონის არასწორი განმარტება იმდენად საზიანოა, რომ ის ვერასდროს იქნება აღქმული უწყინარ შეცდომად.

მტკიცების ტვირთთან დაკავშირებული კანონის ნორმის არასწორი ინტერპრეტაცია

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 5. უდანაშაულობისა და თავისუფლების პრეზუმცია

1. „პირი უდანაშაულოდ ითვლება, ვიდრე მისი დამნაშავეობა არ დამტკიცდება სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენით.“

2. „არავინ არ არის ვალდებული, ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა. ბრალდების მტკიცების ტვირთი ეკისრება ბრალმდებელს. ბრალდებელს უფლება აქვს, უარი თქვას ბრალდებაზე.“

საქმე: *მულანი ვილბურის წინააღმდეგ*, 421 U.S. 684, 702 (1975)³⁷, ბრალმდებლის მიერ ნებისმიერი მინიშნება, რომ დაცვამ თითქოს ბრალდებასთან ერთად უნდა გაინაწილოს მტკიცების ტვირთი, ან, რომ ბრალდებული არ უნდა იქნას მიჩნეული უდანაშაულოდ სასამართლო განხილვის მსვლელობისას, წარმოადგენს შეცდომას/დარღვევას, რაც ლანავს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას და შეიძლება გახდეს გადაწყვეტილების გაუქმების საფუძველი.

---

³⁶ *სალივანი ლუიზიანას წინააღმდეგ*, (Sullivan v. Louisiana 508 U.S. 275, 278 (1993)).

³⁷ *მულანი ვილბურის წინააღმდეგ*, (Mullaney v. Wilbur 421 U.S. 684, 702 (1975)).

იხილეთ: ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.8(ა).

კანონის არასწორი განმარტება განზრახვის ცნებასთან მიმართებაში

საქმე: *ფრანცისი ფრანკლინის წინააღმდეგ*, 471 U.S. 307, 317 (1985)³⁸, მსაჯულებისადმი მიცემული განმარტება, რომელსაც მტკიცების ტვირთი, განზრახვის ელემენტთან დაკავშირებით, გადააქვს ბრალდებულზე – უხეშად არღვევს კანონს.

იხილეთ: ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.8(ა).

მტკიცებულების არასწორი დახასიათება

დაიაზი *აშშ-ს წინააღმდეგ*, 716A.2d173(D.C.1998)³⁹, მიუღებელია პროკურორის მხრიდან ისეთი განცხადების შეგნებულად გაკეთება, რომელიც შექმნის არასწორ შთაბეჭდილებას, თითქოს ბრალდებულმა იცრუა, როდესაც თქვა, რომ ვერ გაიგო ინგლისურ ენაზე მიცემული ჩვენების შინაარსი.

ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი 3-5.8(ა) – „პროკურორმა არ უნდა უბიძგოს მსაჯულებს არასწორი დასკვნების გაკეთებისკენ.“

სტანდარტი: 3-5.8(დ) – „პროკურორმა არ უნდა გააკეთოს იმგვარი განცხადება, რომელიც ხელს შეუშლის მსაჯულებს საკუთარი ვალდებულების შესრულებაში, კერძოდ – საქმეზე გადაწყვეტილების, მხოლოდ, მტკიცებულებათა საფუძველზე მიღებაში.“

---

³⁸ *ფრანცისი ფრანკლინის წინააღმდეგ* (Francis v. Franklin, 471 U.S. 307, 317 (1985)).

³⁹ *დაიაზი აშშ-ს წინააღმდეგ* (Diaz v. United States 716A.2d173(D.C.1998)).

კომენტარების გაკეთება ბრალდებულის შესახებ ბრალდებულის დაცინვა ან მისი დამცირება

თუ პროკურორი ბრალდებულთან დაკავშირებით აკეთებს პირადი ხასიათის კომენტარს/განცხადებას, ამ შემთხვევაში პროტესტის საფუძველი გახლავთ ის, რომ ამგვარი საკითხები არ არის კავშირში ბრალდებულის მიერ კონკრეტული დანაშაულის ჩადენა-არჩადენასთან, ართმევს ბრალდებულს სამართლიანი პროცესის უფლებას და ემსახურება, მხოლოდ მსაჯულთა ემოციების გაცხოველებას.

საქმე: *სეტელსი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 615 A.2d 1105, 1113 (D.C. 1992)⁴⁰, არამართებულად ჩაითვალა პროკურორის მიმართვა ბრალდებულისადმი – „მშიშარა ეგოისტი.“

ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი 3-5.8(ბ) – „პროკურორმა არ უნდა გააკეთოს დაუშვებელი განცხადება ან კომენტარი მოსამართლის ან მსაჯულთა წინაშე, შეგნებულად, მათი ყურადღების დაუშვებელ საკითხზე გამახვილების მიზნით.“ *სტანდარტი 3-5.8(გ)* – პროკურორმა არ უნდა გააკეთოს ისეთი განცხადება, რომელიც გათვლილია მსაჯულთა წინასწარგანწყობაზე/დამოკიდებულებებზე ზემომოქმედებისათვის. *სტანდარტი 3-5.8(დ)* – პროკურორმა არ უნდა გააკეთოს იმგვარი განცხადება, რომელიც ხელს შეუშლის მსაჯულებს საკუთარი ვალდებულების შესრულებაში, კერძოდ მხოლოდ განხილული მტკიცებულებების საფუძველზე საქმის გადაწყვეტაში.

ბრალდებულის ბარკვეული ეპითეით მოხსენიება

საქმე: *სეტელსი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 615 A.2d 1105, 1113 (D.C. 1992)⁴¹, არამართებულად ჩაითვალა პროკურორის მიმართვა ბრალ-

---

40 *სეტელსი აშშ-ს წინააღმდეგ* (Settles v. United States 615 A.2d 1105, 1113 (D.C. 1992)).

41 *სეტელსი აშშ-ს წინააღმდეგ* (Settles v. United States 615 A.2d 1105, 1113 (D.C. 1992)).

დებულისადმი – „მშიშარა ეგოსტი“ და „რვაფეხა.“ (რვაფეხა იმიტომ, რომ „როცა რვაფეხას ეშინია ის წყალში შავ მელანს უშვებს.“).

საქმე: *დოი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 583 A.2d 670, 676 (D.C. 1990)⁴², არაეთიკურია პროკურორის მიერ ბრალდებულის „ცუდ პიროვნებად“ მოხსენიება.

ბრალდებულის ცნობილ ადამიანებთან შედარება

საქმე: *მატისი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 513 A.2d 1344, 1348 (D.C. 1986)⁴³, პროკურორის მიერ ბრალდებულის „ნათლიმამასთან“ შედარებამ გადაწყვეტილების გაუქმება გამოიწვია, ვინაიდან დაირღვა სამართლიანი სასამართლოს უფლება.

საქმე: *ჰარისი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 430 A.2d 536, 540-41 (D.C. 1981)⁴⁴, არაეთიკურია პროკურორის მიერ ბრალდებულის შედარება „მაფიის ნათლიმამასთან.“

ბრალდებულის „პროფესიონალ კრიმინალად“ მოხსენიება

საქმე: *ფინჩი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 867 A.2d 222, 227 (D.C. 2005)⁴⁵, მიუღებელია პროკურორის მიერ ნასამართლობის მქონე ბრალდებულის ჩვენების დახასიათება – „ქურდობაში და ნარკოტიკებით ვაჭრობაში მსჯავრდებული ადამიანის სიტყვები.“

იხილეთ: ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართ-

---

42 დოი აშშ-ს წინააღმდეგ (Doe v. United States 583 A.2d 670, 676 (D.C. 1990)).

43 მატისი აშშ-ს წინააღმდეგ (Mathis v. United States 513 A.2d 1344, 1348 (D.C. 1986)).

44 ჰარისი აშშ-ს წინააღმდეგ (Harris v. United States 430 A.2d 536, 540-41 (D.C. 1981)).

45 ფინჩი აშშ-ს წინააღმდეგ (Finch v. United States 867 A.2d 222, 227 (D.C. 2005)).

ლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.8(გ) და 305.8(დ).

ბანცხადება, რომ ბრალდებული საშიშია საზოგადოებისთვის

საქმე: *დარდენი უეინრაითის წინააღმდეგ*, 477 U.S. 168, 180 (1986)⁴⁶, არაეთიკურია პროკურორის მიერ განცხადების გაკეთება, რომ მხოლოდ ბრალდებულის სიკვდილით დასჯა უზრუნველყოფს მსგავსი დანაშაულის აღკვეთას.

იხილეთ: ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.8(გ) და 305.8(დ).

მიითითება ბრალდებულის წარსულში ნასამართლობაზე

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 238: ბრალდებულის ნასამართლობა

„ვერდიქტის გამოცხადებამდე ნაფიც მსაჯულებს არ უნდა ეცნობოთ ბრალდებულის ადრინდელი სისხლის სამართლის ან ადმინისტრაციულ პასუხისგებაში ყოფნის ან ნასამართლობის შესახებ (თუ ეს არ არის წარდგენილი ბრალდების ერთ-ერთი მაკვალიფიცირებელი ნიშანი ან/და გამიზნული არ არის ბრალდებულის ჩვენების სანდობის შესამოწმებლად), აგრეთვე ნებისმიერი სხვა მტკიცებულების შესახებ, რომელსაც კავშირი არა აქვს ბრალის დამტკიცებასთან.“

საქმე: *ფინჩი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 867A.2d222,227 (D.C.2005)⁴⁷, მიუღებელია პროკურორის მიერ ნასამართლობის მქონე ბრალდებ-

---

46 დარდენი უეინრაითის წინააღმდეგ (Darden v. Wainwright 477 U.S. 168, 180 (1986)).

47 ფინჩი აშშ-ს წინააღმდეგ (Finch v. Unites States 867A.2d222,227 (D.C.2005)).

ბულის ჩვენების დახასიათება – „ქურდობაში და ნარკოტიკებით ვაჭრობაში მსჯავრდებული ადამიანის სიტყვები.“

საქმე: *ლიი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 562 A.2d 1202, 1205 (D.C. 1989)⁴⁸, მიუღებელია პროკურორის განცხადება: „უფრო მეტად სავარაუდოა ბრალდებულმა, როგორც პიროვნებამ, ვისაც შეუძლია სხვისი ნივთების მოპარვა, არ თქვას სიმართლე“ – ვინაიდან ეს განცხადება გულისხმობს ბრალდებულის მიდრეკილების მის წინააღმდეგ მტკიცებულებად გამოყენებას.

იხილეთ: ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.8(გ) და 305.8(დ).

ჯგუფურ ცრურწმენებზე/წინასწარ ბანაობებზე აპელირება

საზოგადოების გარკვეულ ჯგუფებში დამკვიდრებულ ცრურწმენებზე აპელირება მიუღებელია, ვინაიდან ასეთი ქმედება არ არის რელევანტური სასამართლო პროცესის კანონიერ მიზნებთან მიმართებაში, ბრალდებულს უსპობს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას და მიმართულია მსაჯულთა ემოციებზე არამართებული ზეგავლენის მოხდენისაკენ.

მიითითება რასობრივ კუთვნილებაზე

საქმე: *ბეიტსი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 766 A.2d 500, 508 (D.C. 2000)⁴⁹, მიუღებელია პროკურორის მიერ ადვოკატის რასისტად მოხსენიება ან რაიმე კომენტარის გაკეთება დამცველის რასობრივი კუთვნილების შესახებ.

---

48 *ლიი აშშ-ს წინააღმდეგ* (Lee v. United States, 562 A.2d 1202, 1205 (D.C. 1989)).

49 *ბეიტსი აშშ-ს წინააღმდეგ* (Bates v. United States 766 A.2d 500, 508 (D.C. 2000)).

ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი 3-5.8(დ) – „პროკურორმა არ უნდა გააკეთოს იმგვარი განცხადება, რომელიც ხელს შეუშლის მსაჯულებს საკუთარი ვალდებულების შესრულებაში, კერძოდ მხოლოდ განხილული მტკიცებულებების საფუძველზე საქმის გადაწყვეტაში.“ იხილეთ აგრეთვე, სტანდარტი 3-5.8(გ) – „პროკურორმა არ უნდა გააკეთოს დაუშვებელი განცხადება ან კომენტარი მოსამართლის ან მსაჯულთა წინაშე, შეგნებულად, მათი ყურადღების დაუშვებელ საკითხზე გამახვილების მიზნით.“

გენდერულ დისკრიმინაციაზე ან ჰომოფობიაზე აპელირება

საქმე: *ჯონსი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 625 A.2d 281, 284 (D.C. 1993)⁵⁰, პროკურორის არაერთგზისი მითითება ისეთ საკითხზე, როგორც იყო ბრალდებულებს შორის სავარაუდო ჰომოსექსუალური ურთიერობა, ჩაითვალა შეცდომად/დარღვევად, რომელიც არღვევს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას და შეიძლება გადაწყვეტილების შეცვლას დაედოს საფუძველად.

საქმე: *ლიი ბენეტის წინააღმდეგ*, 927 F. Supp. 97, 104-05 (S.D.N.Y. 1996)⁵¹, მიუღებლად ჩაითვალა პროკურორის მიერ აქცენტის გაკეთება გენდერულ დისკრიმინაციაზე, კერძოდ, მისი კომენტარი იმის თაობაზე, რომ დაცვის მოწმეთა ჩვენებები ხსნის იმ მიზეზებს, თუ „რატომ არ აღირიცხება ქვეყანაში ჩადენილი გაუპატიურების მრავალი შემთხვევა.“

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.8(დ) და 305.8(გ).*

---

50 *ჯონსი აშშ-ს წინააღმდეგ* (Jones v. United States 625 A.2d 281, 284 (D.C. 1993)).

51 *ლიი ბენეტის წინააღმდეგ* (Lee v. Bennett 927 F. Supp. 97, 104-05 (S.D.N.Y. 1996)).

აკელირება კლასობრივ დისკრიმინაციაზე

საქმე: აშშ „Socony-Vacuum Oil Co“-ს წინააღმდეგ, 310 U.S. 150,239 (1940)⁵², მიუღებელია ნებისმიერი სახით მინიშნება კლასობრივ დისკრიმინაციაზე. ამგვარად, სასამართლო მუდმივ მზადყოფნაში უნდა იყოს, რათა არ მოხდეს ხსენებული დისკრიმინაციის შემთხვევები საქმის განხილვისას.

საქმე: ბრაუნი აშშ-ს წინააღმდეგ, 766 A.2d 530, 548 (D.C. 2001)⁵³, პროკურორის მიერ ბრალდებულთა მოხსენიება მდიდარ, ძალაუფლების მქონე და ქედმაღალ ექიმებად, ჩაითვალა იმგვარ განცხადებად, რომელიც არღვევს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას და შეიძლება საფუძვლად დაედოს საქმის ხელახლა განხილვას.

იხილეთ: ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.8(დ) და 305.8(ვ).

კომენტარი რეპონთან დაკავშირებით

საქმე: პაუელი აშშ-ს წინააღმდეგ, 455 A.2d 405,410 (D.C. 1983)⁵⁴, არამართებულად ჩაითვალა პროკურორის განცხადება – „ამ ქვეყანაში მსაჯულები წყვეტენ...“ ვინაიდან იგი ჩაითვალა, როგორც მსაჯულებში ეროვნული გრძნობებისა და განცდების გაღვივების მცდელობა.

იხილეთ: ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.8(დ) და 305.8(ვ).

---

52 აშშ “Socony-Vacuum Oil Co“-ს წინააღმდეგ (United States v. Socony-Vacuum Oil Co 310 U.S. 150,239 (1940)).

53 ბრაუნი აშშ-ს წინააღმდეგ (Brown v. United States 766 A.2d 530, 548 (D.C. 2001)).

54 პაუელი აშშ-ს წინააღმდეგ (Powell v. United States 455 A.2d 405,410 (D.C. 1983)).

რელიგიური ხასიათის კომენტარები

საქმე: *მაილსი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 374 A.2d 278, 283-84 (D.C. 1977)⁵⁵, არამართებულად ჩაითვალა პროკურორის მიერ დასკვნით სიტყვაში ბენედიქტ არნოლდსა და იუდა ისკარიოტელზე მითითება.

საქმე: *ვილაკრესი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 357 A.2d 423, 428 (D.C. 1976)⁵⁶, პროკურორის მიერ დაზარალებულის „სიკვდილით დასჯასა“ და იესოს ჯვარცმას შორის პარალელის გაკეთება ჩაითვალა იმგვარ ქმედებად, რომელიც არღვევს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას და შეიძლება საფუძვლად დაედოს საქმის ხელახლა განხილვას.

დაცვის თეორიის დაცინვა ან დაკნინება

საქმე: *ჯონსონი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 671 A.2d 428, 436 (D.C. 1995)⁵⁷, მიუღებელად ჩაითვალა პროკურორის მიმართვა ადვოკატი-სადმი – „სირცხვილი თქვენი.“

საქმე: *კური აშშ-ს წინააღმდეგ*, 520 A.2d 255, 267 (D.C. 1987)⁵⁸, არამართებულად ჩაითვალა პროკურორის მიერ სასამართლოზე გაკეთებული განცხადება, რომ როდესაც ადვოკატი საუბარს მტკიცებულებათა ფალსიფიკაციაზე იწყებს, ეს მიანიშნებს, რომ მას სხვა ხელმოსაჭიდი არგუმენტი განსახილველ საქმეზე არ გააჩნია.

საქმე: *პაუელი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 455 A.2d 405,410 (D.C. 1983)⁵⁹, არამართებულად ჩაითვალა და გადაწყვეტილების გადახედვა გამოიწვია პროკურორის მიერ პროცესზე გაკეთებულმა

---

55 მაილსი აშშ-ს წინააღმდეგ (Miles v. United States 374 A.2d 278, 283-84 (D.C. 1977)).

56 ვილაკრესი აშშ-ს წინააღმდეგ (Villacres v. United States 357 A.2d 423, 428 (D.C. 1976)).

57 ჯონსონი აშშ-ს წინააღმდეგ (Johnson v. United States 671 A.2d 428, 436 (D.C. 1995)).

58 კური აშშ-ს წინააღმდეგ (Curry v. United States 520 A.2d 255, 267 (D.C. 1987)).

59 პაუელი აშშ-ს წინააღმდეგ (Powell v. United States 455 A.2d 405,410 (D.C. 1983)).

კომენტარმა იმასთან დაკავშირებით, რომ ადვოკატსაც არ სჯერა საკუთარი კლიენტის.

საქმე: *ბეიტსი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 403 A.2d 1159, 1163 (D.C. 1979)⁶⁰, მიუღებელია პროკურორის მიერ იმაზე აპელირება, რომ ადვოკატსაც არ სჯერა საკუთარი კლიენტისა და დაცვის პოზიციის.

საქმე: *ბეიტსი ბელის წინააღმდეგ*, 2005 WL 659069, *9 (6th Cir. 2005)⁶¹, პროკურორის კომენტარი იმასთან დაკავშირებით, რომ, მისი აზრით, თვით ადვოკატებსაც არ სჯეროდათ საკუთარი მოწმეების ჩაითვალა იმგვარ შეცდომად, რომელიც არღვევს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას და შეიძლება საფუძველად დაედოს გადაწყვეტილების გადახედვას.

მოწმის შესახებ მიუღებელი განცხადების ბაჰეითება მოწმის „მატყუარად“ მოხსენიება

საქმე: *კორეასი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 565 A.2d 594, 604 (D.C. 1989)⁶², მიუღებელია პროკურორის მიერ მოწმის ჩვენების „სიკრუელ“ მოხსენიება.

საქმე: *ჯონსონი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 512 A.2d 253,257 (D.C. 1986)⁶³, მიუღებელია პროკურორის შემდეგი განცხადება: „ბრალდებული ფიქრობდა, რომ მას ტყუილი გაუვიდოდა.“

იხილეთ: *საპროკურორო საქმიანობის ეროვნული სტანდარტები*; *წესი: 6.5(ვ), 77.1, 77.6*.

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები*; *სტანდარტი: 3-5.7(ა)*.

---

60 ბეიტსი აშშ-ს წინააღმდეგ (Bates v. United States 403 A.2d 1159, 1163 (D.C. 1979)).

61 ბეიტსი ბელის წინააღმდეგ (Bates v. Bell 2005 WL 659069, *9 (6th Cir. 2005)).

62 კორეასი აშშ-ს წინააღმდეგ (Coreas v. United States 565 A.2d 594, 604 (D.C. 1989)).

63 ჯონსონი აშშ-ს წინააღმდეგ (Jones v. United States 512 A.2d 253,257 (D.C. 1986)).

**მითითება იმაზე, რომ ურთიერთობის სპეციალური
ხასიათიდან გამომდინარე შეუძლებელია მოწმის
დაკითხვა**

სისხლი სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 50: პირი, რომელიც არ არის ვალდებული, იყოს მოწმე

1. „მოწმედ დაკითხვისა და საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ინფორმაციის შემცველი საგნის, დოკუმენტის, ნივთიერების ან სხვა ობიექტის გადაცემის ვალდებულება არ ეკისრება:

ა) ადვოკატს – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა ამ საქმეში ადვოკატის მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით;

ბ) ადვოკატს, რომელიც იურიდიულ დახმარებას უწევდა პირს დაცვის მიღებამდე, – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა იურიდიული დახმარების გაწევასთან დაკავშირებით;

გ) სასულიერო პირს – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა აღსარების ან სხვაგვარად განდობის შედეგად;

დ) ბრალდებულის ახლო ნათესავს;

ე) სახალხო დამცველს ან მის მიერ უფლებამოსილ პირს – იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს, როგორც სახალხო დამცველს;

ვ) საქართველოს პარლამენტის წევრს – იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს, როგორც წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრს;

ზ) მოსამართლეს – იმ გარემოების შესახებ, რომელიც სასამართლოს თათბირის საიდუმლოებაა;

თ) ჟურნალისტს – პროფესიული საქმიანობისას მიღებულ ინფორმაციასთან დაკავშირებით;

ი) ადამიანთ ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლს – მოსაფიქრებელი ვადის განმავლობაში;

კ) საქართველოს სახალხო დამცველთან შექმნილი სპეციალური პრევენციული ჯგუფის წევრს – იმ ფაქტის გამო, რომელიც მას გაანდეს პრევენციის ეროვნული მექანიზმის ფუნქციების შეს-

რულებისას, თუ იგი არ დათანხმდება, მისცეს ჩვენება.“

ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.7(გ) „მიუღებელია პროკურორის მიერ მოწმედ ისეთი პირის გამოძახება, ვინც არ არის ვალდებული მისცეს ჩვენება მოცემულ საქმეზე და პროკურორის ქმედება განპირობებულია მხოლოდ იმ მიზნით, რათა მსაჯულებმა დაინახონ, რომ ურთიერთობის განსაკუთრებული ხასიათის გამო, მოწმე სარგებლობს ხსენებული კანონიერი უფლებამოსილებით.“

მსხვერპლზე/დაზარალებულზე აპელირება

მიუღებელია მსხვერპლის/დაზარალებულის პიროვნებაზე აპელირება, ვინაიდან ასეთი ქმედება არ არის რელევანტური სასამართლო პროცესის კანონიერ მიზნებთან მიმართებაში, ბრალდებულს უსპობს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას და მიმართულია მსაჯულთა ემოციებზე არამართებული ზეგავლენის მოხდენისაკენ.

მსაჯულთა დაზარალებულის აღბილზე დაყენება

საქმე: *სეტელსი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 615 A.2d 1105, 1113 (D.C. 1992)⁶⁴, მიუღებელად ჩაითვალა, პროკურორის მოწოდება მსაჯულებისადმი, რათა დაფიქრებულიყვნენ, თუ რა ნათელი მომავალი ექნებოდა 12 წლის გარდაცვლილს.

საქმე: *მილსი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 599 A.2d 775, 787 (D.C. 1991)⁶⁵, მიუღებელად ჩაითვალა, პროკურორის მოწოდება მსაჯულებისადმი, რათა დაფიქრებულიყვნენ, თუ რა ტკივილსა და ტანჯვას განიცდიდა გაუპატიურების მსხვერპლი.

საქმე: *დიქსონი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 565 A.2d 72, 76 (D.C.

---

64 სეტელსი აშშ-ს წინააღმდეგ (Settles v. United States 615 A.2d 1105, 1113 (D.C. 1992)).

65 მილსი აშშ-ს წინააღმდეგ (Mills v. United States 599 A.2d 775, 787 (D.C. 1991)).

1989)⁶⁶, მიუღებელია პროკურორის თხოვნა მსაჯულებისადმი, რათა გაითვალისწინონ ის გარემოება, რომ გარდაცვლილის შვილები მამის გარეშე უნდა გაიზარდონ.

საქმე: *კლარკი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 256 A.2d 782, 787 (D.C. 1969)⁶⁷, მიუღებელია პროკურორმა მსაჯულებს სთხოვოს, საკუთარი თავის მსხვერპლის ადგილზე წარმოდგენა.

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები; სტანდარტი: 3-5.6(ბ), 3-5.8(დ) და 3-5.9.*

დღესასწაულებზე აპელირება მსაჯულთა ემოციებზე ზემოქმედებისათვის

საქმე: *აშშ პეინის წინააღმდეგ*, 2 F.3d 706 (6th Cir. 1993)⁶⁸, მიუღებელია პროკურორის მიერ შობის დღესასწაულზე აპელირება „იმ გათვლით, რომ დაზარალებულის მიმართ მსაჯულების ძლიერი თანაგრძნობა გამოიწვიოს.“

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები. სტანდარტი: 3-5.6(ბ), 3-5.8(დ) და 305.9.*

სახელმწიფო ბრალდების პოზიციის გაიზივება დაზარალებულთან

საქმე: *ჰოტორნი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 476 A.2d 164, 172 (D.C. 1984)⁶⁹, პროკურორის მიერ, გარდაცვლილის პოზიციიდან მოვ-

---

66 დიქსონი აშშ-ს წინააღმდეგ (Dixon v. United States 565 A.2d 72, 76 (D.C. 1989)).

67 კლარკი აშშ-ს წინააღმდეგ (Clarke v. United States 256 A.2d 782, 787 (D.C. 1969)).

68 აშშ პეინის წინააღმდეგ (United States v. Payne 2 F.3d 706 (6th Cir. 1993)).

69 ჰოტორნი აშშ-ს წინააღმდეგ (Hawthorne v. United States 476 A.2d 164,

ლენების აღწერა, შემთხვევამდე და შემთხვევის შემდეგ, ჩაითვალა ჩაითვალა იმგვარ შეცლომად, რომელიც არ-ღვევს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას და შეიძლება საფუძვლად დაედოს გადაწყვეტილების გადახედვას.

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები. სტანდარტი: 3-5.6(ბ), 3-5.8(დ) და 3-5.9.*

დაზარალებულისა და ბრალდებულის უფლებების შეღარება

საქმე: *კანინგემი ზანტის წინააღმდეგ, 928 F.2d 1006, 1019-20 (11th Cir. 1991)*⁷⁰, მიუღებელია პროკურორის მხრიდან იმგვარი განცხადების გაკეთება, რომ ის შეურაცხყოფილია ბრალდებულის უფლებით – გასამართლებულ იქნეს ნაფიც მსაჯულთა მიერ.

საქმე: *ბრუკსი კემპის წინააღმდეგ, 762 F.2d 1383, 1411 (11th Cir. 1985)*⁷¹, მიუღებელია პროკურორის მიერ განცხადების გაკეთება ბრალდებულის კონსტიტუციური უფლებით სარგებლობის თაობაზე და მითითება, რომ დაზარალებული არ ყოფილა თანაბრად დაცული კანონის მიერ.

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები. სტანდარტი: 3-5.6(ბ), 3-5.8(დ) და 3-5.9.*

მითითება იმაზე, რომ მოსამართლე და ბრალდება (სახელმწიფო) ერთ მიზანს ემსახურებიან

საქმე: *აშშ ფრედერიკის წინააღმდეგ, 78 F.3d 1370, 1380*

---

172 (D.C. 1984).

⁷⁰ კანინგემი ზანტის წინააღმდეგ (Cunningham v. Zant 928 F.2d 1006, 1019-20 (11th Cir. 1991)).

⁷¹ ბრუკსი კემპის წინააღმდეგ (Brooks v. Kemp 762 F.2d 1383, 1411 (11th Cir. 1985)).

(9th Cir. 1996)⁷², პროკურორის მიმართვა მსაჯულებისადმი, რომ „სახელმწიფო ბრალდება და მოსამართლე მოუწოდებენ მათ გადაწყვეტილების მიღების პროცესში გაითვალისწინონ ყველა მტკიცებულება“ (ანუ, მოსამართლისა და ბრალდების მხარის ერთ კონტექსტში ხსენება), ჩაითვალა იმგვარ შეცლომად, რომელიც არ-ღვევს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას და შეიძლება საფუძ-ვლად დაედოს გადაწყვეტილების გადახედვას.

იხილეთ: *ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები. სტანდარტი: 3-5.6(ბ), 3-5.8(დ) და 3-5.9.*

**ზეწოლა ცალკეულ მსაჯულზე ან მსაჯულთა
შემადგენლობაზე
მსაჯულთა მოწოდება „შეასრულონ მათზე ღაკის-
რებული ფუნქცია,“ გასწორონ სამსახური, შეასრულონ
საზოგადოების სინდისის ფუნქცია, ან გამოასწორონ
საზოგადოებაში არსებული უკანონობა**

საქმე: *სიმონსი სამხრეთ კაროლინას წინააღმდეგ, 512 U.S. 154, 163 (1994)*⁷³, მიუღებელია პროკურორის მიერ, ბრალდებულის საზოგადოებრივ საშიშროებაზე მითითება, სასამართლოში მისი ბრალეულობის საკითხის გადაწყვეტის ეტაპზე.

საქმე: *აშშ იანგის წინააღმდეგ, 470 U.S. 1, 5-7 (1985)*⁷⁴, მიუღე-ბლად იქნა მიჩნეული პროკურორის შემდეგი მიმართვა მსაჯულები-სადმი: „თქვენი უფლებაა გაამართლოთ ბრალდებული, მაგრამ მე არა მგონია თქვენი, როგორც მსაჯულების საქმე, კანონის საწი-ნააღმდეგო ფაქტების მოძიება იყოს.“

საქმე: *ვიერეკი აშშ-ს წინააღმდეგ, 318 U.S. 236, 247 (1943)*⁷⁵,

---

72 აშშ ფრედერიკის წინააღმდეგ (United States v. Frederick 78 F.3d 1370, 1380 (9th Cir. 1996)).

73 სიმონსი სამხრეთ კაროლინას წინააღმდეგ (Simmons v. South Carolina 512 U.S. 154, 163 (1994)).

74 აშშ იანგის წინააღმდეგ (United States v. Young 470 U.S. 1, 5-7 (1985)).

75 ვიერეკი აშშ-ს წინააღმდეგ (Viereck v. United States 318 U.S. 236, 247 (1943)).

მიუღებელია პროკურორის მიმართვა მსაჯულებისადმი: „ამერიკელ ხალს თქვენი იმედი აქვს ქალბატონებო და ბატონებო, რომ დაიცავთ მათ მსგავსი დანაშაულებისგან. ჩვენ ომში ვართ. თქვენ ვალდებული ხართ იმოქმედოთ.“

საქმე: *პლამერი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 813 A.2d 182, 191(D.C. 2002)⁷⁶, მიუღებელია პროკურორის მიერ დასკვნით სიტყვაში „საზოგადოების სინდისზე მითითება.“

საქმე: *ბეტლი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 754 A.2d 312, 321 (D.C. 2000)⁷⁷, მიუღებელია პროკურორის მიმართვა მსაჯულებისადმი, რომ ვინაიდან სახელმწიფო ბრალდების მიერ მოწვეული მოწმეები შიშის ქვეშ იძლეოდნენ ჩვენებებს, მსაჯულებმა გამამტყუნებელი ვერდიქტის მიღებით უნდა აღასრულონ მართლმსაჯულება.

საქმე: *ვიერეკი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 318 U.S. 236, 247 (1943)⁷⁸, მიუღებელია პროკურორის განცხადება მსაჯულებისადმი, რომ – „ეს არის ომი. ეს არის მკაცრი, სასტიკი, სისხლიანი ომი.“

რეპლიკის უფლებით ბოროტად სარგებლობა

საქმე: *ჩატონი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 801 A.2d 92,101 (D.C. 2002)⁷⁹, განსაკუთრებით მიუღებელია პროკურორის არაეთიკური კომენტარები რეპლიკის უფლებით სარგებლობის დროს.

საქმე: *პორტერი აშშ-ს წინააღმდეგ*, 826 A.2d 398, 409 (D.C. 2003)⁸⁰, მიუღებელია პროკურორის მიერ საქმის ახალი სამართლებრივი თეორიის (მაგალითად, როგორიცაა დანაშაულში თანამონაწილეობა) პირველად წამოყენება, რეპლიკის უფლებით სარგებლობის დროს.

---

76 *პლამერი აშშ-ს წინააღმდეგ* (Plummer v. United States 813 A.2d 182, 191(D.C. 2002)).

77 *ბეტლი აშშ-ს წინააღმდეგ* (Battle v. United States 754 A.2d 312, 321 (D.C. 2000)).

78 *ვიერეკი აშშ-ს წინააღმდეგ* (Viereck v. United States 318 U.S. 236, 247 (1943)).

79 *ჩატონი აშშ-ს წინააღმდეგ* (Chatmon v. United States 801 A.2d 92,101 (D.C. 2002)).

80 *პორტერი აშშ-ს წინააღმდეგ* (Porter v. United States 826 A.2d 398, 409 (D.C. 2003)).

საქმე: კორეასი აშშ-ს წინააღმდეგ, 565 A.2d 594, 600 (D.C. 1989)⁸¹, პროკურორის მიერ რეპლიკის უფლებით სარგებლობის დროს, საქმის ახალი თეორიის პირველად გაჟღერება, რომელიც ახალ ფაქტობრივ გარემოებებს ეყრდნობოდა, ჩაითვალა იმგვარ შეცდომად, რომელიც არღვევს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას და შეიძლება საფუძვლად დაედოს გადაწყვეტილების გადახედვას.

წინასასამართლო შუამდგომლობა

წინასასამართლო შუამდგომლობის დაყენება, ბრალდებულის კანონით გარანტირებული უფლებების დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით, აშშ-ში მიღებული პრაქტიკაა. დაცვის მხარეს, წინასასამართლო სხდომაზე, უფლება აქვს დააყენოს შუამდგომლობა მოსამართლის წინაშე, პროკურორისთვის ბრალდებულის უფლებების და სამართლიანი სასამართლოს უფლების დარღვევის აკრძალვის მოთხოვნით (პროკურორის მიუღებელი ქცევა/ბრალდების მხარის უსამართლო ტაქტიკა), როგორც შესავალი/დასკვნითი სიტყვების წარმოდგენის დროს, ასევე სასამართლოში საქმის განხილვის ნებისმიერ ეტაპზე.

ქვემოთ მოცემულია ზემოხსენებული შუამდგომლობის დასასაბუთებლად საჭირო არგუმენტაცია, სხვადასხვა შემთხვევის გათვალისწინებით და აშშ-ის კანონმდებლობისა და პრეცედენტების გამოყენებით. წინამდებარე ქვეთავში, ასევე ჩართულია საქართველოს კანონმდებლობიდან ამოკრებილი ის ნორმები, რომლებიც შეესაბამება მოცემულ შუამდგომლობაში განხილულ საკითხებს და შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს, ანალოგიური სახის შუამდგომლობების დასასაბუთებლად, საქართველოს სასამართლოებში.

საქართველოს კონსტიტუცია, მუხლი 42, ნაწილი I ყოველ ადამიანს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს.

---

⁸¹ კორეასი აშშ-ს წინააღმდეგ (Coreas v. United States 565 A.2d 594, 600 (D.C. 1989)).

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 38: ბრალდებულის უფლება-მოვალეობანი; ნაწილი 14. ბრალდებულს აქვს შუამდგომლობის დაყენების უფლება. **ნაწილი 16** – ამ მუხლში მოყვანილი ჩამონათვალი არ ზღუდავს ბრალდებულის უფლებას, განახორციელოს ყველა სხვა უფლება, რომელიც მას საქართველოს კანონმდებლობით, მათ შორის, საერთაშორისო ხელშეკრულებებით აქვს მინიჭებული.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 19 სასამართლო, როგორც მართლმსაჯულების ორგანო; ნაწილი II – მართლმსაჯულების განხორციელებაზე უარის თქმა დაუშვებელია. სასამართლო ვალდებულია ამ კოდექსით დადგენილი წესით, განსჯადობის მიხედვით განიხილოს სისხლის სამართლის საქმე, შუამდგომლობა და საჩივარი.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, მუხლი 219 წინასასამართლო სხდომა; ნაწილი IV – წინასასამართლო სხდომის მოსამართლე:

- ა) განიხილავს მხარეთა შუამდგომლობებს მტკიცებულებათა დასაშვებობის თაობაზე;
- ბ) განიხილავს შუამდგომლობას აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების, შეცვლის ან გაუქმების შესახებ;
- გ) განიხილავს შუამდგომლობას საპროცესო კონფისკაციის უზრუნველყოფის მიზნით;
- დ) განიხილავს მხარეთა სხვა შუამდგომლობებს;
- ე) წყვეტს არსებითი განხილვისათვის საქმის გადაცემის საკითხს.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი,

მუხლი 93 შუამდგომლობის დაყენების უფლება და წესი;

ნაწილი I – მხარეებმა შუამდგომლობა შეიძლება დააყენონ ამ კოდექსით პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით, სისხლის სამართლის პროცესის ნებისმიერ სტადიაზე.

ნაწილი II – შუამდგომლობა შეიძლება იყოს წერილობითი ან

ზეპირი. წერილობითი შუამდგომლობა უნდა დაერთოს სისხლის სამართლის საქმეს. ზეპირი შუამდგომლობა შეტანილ უნდა იქნეს ოქმში.

ნაწილი VI – სასამართლოში საქმის განხილვისას შუამდგომლობის დასაყენებლად და დასასაბუთებლად სასამართლო მხარეს განუსაზღვრავს გონივრულ ვადას.

ნაწილი VII – სასამართლოში საქმის განხილვისას დაყენებულ შუამდგომლობასთან დაკავშირებით პოზიციის გამოსახატავად სასამართლო მხარეს განუსაზღვრავს გონივრულ ვადას.

ბრალდებულის უფლებების დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით დაყენებული შუამდგომლობის დაკმაყოფილება თავიდან აგვაცილებს სახელმწიფო ბრალდების მხრიდან მიუღებელი არგუმენტების მოშველიების ან/და მოწმის მიუღებელი სახით დაკითხვის ფაქტებს.

აშშ-ის მეცხრე ოლქის სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით, ზემოხსენებული წინასასამართლო შუამდგომლობის „არსი იმაში მდგომარეობს, რომ არ იქნეს დაშვებული ოპონენტი მხარის მიერ ისეთი კითხვის დასმა ან იმგვარი კომენტარის გააუღერება სასამართლოში საქმის განხილვის, მათ შორის, შესავალი/დასკვნითი სიტყვის წარმოდგენის დროს (ან, სხვაგვარად მსაჯულებისთვის ისეთი ინფორმაციის მიწოდება), რომლის ხსენებაც კი, შუამდგომლობის ავტორის აზრით, საზიანო იქნება საქმის შედეგისათვის“. (*Barnd v. City of Tacoma*, 664 F.2d 1339, 1343 (9th Cir. 1982)⁸². ამის მსგავსად (*McCormick on Evidence* §52, at 74 (4th ed. 1992)) აშშ-ის სხვა სასამართლო აღნიშნავს, რომ „ამგვარი შუამდგომლობის მიზანია, დაიცვას ნაფიცი მსაჯულები საზიანო და დაუშვებელი მტკიცებულებების მიწოდებისაგან, ან შექმნას საფუძველი სტრატეგიული გადაწყვეტილებების მისაღებად.“ როგორც წინა თავში აღვნიშნეთ, სასამართლო განხილვის დროს, ბრალმდებლის მიერ საპროკურორო ეთიკის დარღვევა (უსამართლო ტაქტიკის გამოყენება), როგორც წესი, იწვევს კონსტიტუციით გარანტირე-

---

82 ბარნდი ქალაქ ტაკომას წინააღმდეგ (*Barnd v. City of Tacoma*, 664 F.2d 1339, 1343 (9th Cir. 1982)).

ბული ბრალდებულის უფლებების უხეშ დარღვევას და ნაფიცი მსაჯულების უარყოფითად განწყობას ბრალდებულის მიმართ. ამ თავში განხილული შუამდგომლობის წინასასამართლო სხდომაზე დაყენება კი, მისი დაკმაყოფილების შემთხვევაში დაგვეხმარება, რათა თავიდან ავიცილოთ ბრალდებულის კანონიერი უფლებების დარღვევის ფაქტი, სახელმწიფო ბრალმდებელისათვის მიუღებელი/ დაუშვებელი განცხადების გაკეთების და/ან არგუმენტის მოყვანის აკრძალვის გზით.

ამგვარი წინასასამართლო შუამდგომლობის დაყენების მიზანი, იგივეა რაც მოსამართლის როლი სასამართლო პროცესზე, კერძოდ, ის უზრუნველყოფს ბრალდებულის კონსტიტუციური უფლებების დაცვას სისხლის სამართლის საქმის განხილვის პროცესში. აშშ-ი სასამართლოები დიდი ხანია მიუთითებენ, რომ მოსამართლეებს აკისრიათ პასუხისმგებლობა – არ დაუშვან პროკურორის არაეთიკური/ მიუღებელი საქციელი საქმის განხილვისას. საქმეზე *აშშ იანგის წინააღმდეგ*⁸³, აშშ-ის უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებაში ვკითხულობთ, “ხაზს ვუსვამთ, რომ მოსამართლეა პასუხისმგებელი უზრუნველყოს დადგენილი ნორმების/ წესების დაცვა სასამართლო პროცესზე. იგი არ არის მხოლოდ სასამართლო სხდომის წამყვანი (მოდერატორი), არამედ მისი მმართველია, იმდენად, რამდენადაც პასუხისმგებელია მის სათანადოდ ჩატარებაზე.” აგრეთვე, საინტერესო გადაწყვეტილება იქნა მიღებული საქმეზე, *მაჰორნი უოლმანის წინააღმდეგ*,⁸⁴ სადაც ზემდგომმა სასამართლომ დაადგინა, რომ დაცვის მხარის შუამდგომლობის დაკმაყოფილებაზე უარის თქმის სანაცვლოდ, რითიც პრაქტიკულად ოფიციალური მხარდაჭერა გამოუცხადა ბრალდების მხარის არამართებულ არგუმენტაციას, მოსამართლეს უნდა ემოქმედა მის აღსაკვეთად. აშშ-ის უზენაესმა სასამართლომ აგრეთვე ხაზი გაუსვა იმ ფაქტს, რომ „პროკურორის არამართებულმა ქცევამ შესაძლოა, სასამართლო იმდენად დაინფიციროს „უსამართლობით,“ რომ შედეგად, საქმეზე მიღებული

---

83 აშშ იანგის წინააღმდეგ (United States v. Young, 470 U.S. 1, 10 (1985)).

84 მაჰორნი უოლმანის წინააღმდეგ (Mahorney v. Wallman, 917 F.2d 469, 473 (10th Cir. 1990)).

გამამტყუნებელი გადაწყვეტილება აშკარად შეუსაბამო აღმოჩნდეს სამართლიანი სასამართლოს მოთხოვნებთან.“⁸⁵

აშშ-ის ფედერალური სასამართლოების მსგავსად, კოლუმბიის ოლქის სააპელაციო სასამართლოც დიდი ხანია აღიარებს და ხაზს უსვამს მოსამართლის როლს – აღკვეთოს პროკურორის მხრიდან არამართებული განცხადების გაკეთების ყველა შემთხვევა. საქმეში *თომასი აშშ-ს წინააღმდეგ*,⁸⁶ სააპელაციო სასამართლომ დაგმო პირველი ინსტანციით საქმის განმხილველი მოსამართლის არასათანადო (რბილი) რეაქცია პროკურორის არამართებული საქციელის მიმართ და ხაზი გაუსვა, ასეთ შემთხვევებში სწრაფად და გადაჭრით მოქმედების აუცილებლობას. ამის მსგავსად, აშშ-ში სხვადასხვა შტატის სასამართლოებსაც არაერთხელ გაუმახვილებიათ ყურადღება იმაზე, რომ „პირველი ინსტანციის სასამართლოს მოსამართლეს კარგი შესაძლებლობა აქვს სათანადოდ აკონტროლოს მთლიანად პროცესის მიმდინარეობა. მას შეუძლია მოსთხოვოს მხარეებს შეწყვიტონ არამართებული განცხადების გაკეთება, ხოლო ნაფიც მსაჯულებს მისცეს იმგვარი მითითება, რომელიც გამოასწორებს მიუღებელი განცხადების შედეგად გამოწვეულ ზიანს.“⁸⁷ საქმეში – *სახელმწიფო მოსის წინააღმდეგ*⁸⁸, ნათქვამია, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლომ შეცდომა დაუშვა, არ იმოქმედა რა „*sua sponte*“ (ლათ. „საკუთარი ინიციატივით“ – აღნიშნავს მოსამართლის ქმედებას საკუთარი ინიციატივით, მხარეების შეადგომლობის გარეშე) არასა-თანადო განცხადებით გამოწვეული შედეგის გამოსასწორებლად. *ამერიკის იურისტთა ასოციაციის, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტებში* კი, პირდაპირ არის განსაზღვრული, რომ „პირველი ინსტანციის სასამართლოა პასუხისმგებელი, რათა უზრუნველყოს, რომ ნაფიცი მსაჯულების წინაშე

---

85 გრეერი მილერის წინააღმდეგ (Greer v. Miller, 483, U.S. 756, 765 (1987)).

86 თომასი აშშ-ს წინააღმდეგ (Thomas v. United States, 557 A.2d 1296, 1304 (D.C. 1989)).

87 იატესი აშშ-ს წინააღმდეგ (Yates v. State, 103 Nev. 200, 205-206, 734 P.2d 1252, 1256 (1987)).

88 სახელმწიფო მოსის წინააღმდეგ (State v. Moss, 376 S.E.2d 569, 574 (W.Va.1988)).

წარმოდგენილი დასკვნითი სიტყვა არ გასცდეს სათანადო, მისაღებ ფარგლებს.“⁸⁹

ბრალდების მხარე, კანონის საფუძველზე ვერ გააპროტესტებს წინასასამართლო შუამდგომლობას, რომელიც მას მოუწოდებს – გაკეთებული განცხადებები და მოყვანილი არგუმენტები შეუსაბამოს კანონის მოთხოვნებს.

იმ განსაკუთრებული როლის გათვალისწინებით, რასაც პროკურატურა ასრულებს სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემაში, სახელმწიფო ბრალდება ვერ წავა კანონის მოთხოვნათა დაცვით დაყენებული წინასასამართლო შუამდგომლობის წინააღმდეგ და შესაბამისად, ვერ გააპროტესტებს მისი დაკმაყოფილების ფაქტს. საქართველოს კანონმდებლობა არათუ უკრძალავს ბრალდების მხარეს, ისეთი არამართებული/მიუღებელი ქმედების განხორციელებას, რომელზეც წინა თავში ვგქონდა საუბარი, არამედ ავალდებულებს მას უზრუნველყოს ბრალდებულის კონსტიტუციური უფლებების დაცვა. აშშ-ის უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ პროკურორი არის არა მხოლოდ ერთ-ერთი დაპირისპირებული მხარის, არამედ სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენელიც, რომლის ვალდებულება – მართოს მიუკერძოებლად, ისევე მნიშვნელოვანია, როგორც სახელმწიფო მართვის ზოგადი ვალდებულება; შესაბამისად, მისი ინტერესია არა პროცესის მოგება, არამედ მართლმსაჯულების განხორციელება.⁹⁰ აშშ-ის მეცხრე ოლქის სასამართლომ გადაწყვეტილებაში, საქმეზე – *ჩრდილოეთ მარიანას კუნძულების თანამეგობრობა მენდიოლას წინააღმდეგ*⁹¹ (რომელიც გაუქმდა სხვა მიზეზების გამო⁹²), დაადგინა, რომ „პროკურორის ვალდებულე-

---

89 ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სტანდარტები (ABA Standards for Criminal Justice), პროკურატურის ფუნქციებთან დაკავშირებული სტანდარტები, სტანდარტი: 3-5.8

90 ბერგერი აშშ-ს წინააღმდეგ (Berger v. United States, 295 U.S. 78, 88 (1935)).

91 ჩრდილოეთ მარიანას კუნძულების თანამეგობრობა მენდიოლას წინააღმდეგ (Commonwealth of the Northern Mariana Islands v. Mendiola, 976 F.2d 475, 486 (9th Cir. 1992)).

92 ჯორჯი კამაჩოს წინააღმდეგ (George v. Camacho, 119 F.3d 1393 (9th

ბაა უზრუნველყოს ბრალდებული სამართლიანი და მიუკერძოებელი სასამართლო პროცესით.” საინტერესოა აგრეთვე, გადაწყვეტილებები საქმეებზე: *ჰოტორნი აშშ-ს წინააღმდეგ*⁹³ და *ბრაუნი ბორგის წინააღმდეგ*⁹⁴, სადაც ნათქვამია, რომ პროკურორის როლი არის არა ის, რომ მსჯავრი დასდოს პირს, არამედ – მიაღწიოს ბრალდებულის სამართლიან მსჯავრდებას. იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოს კონსტიტუციისა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მოთხოვნათა შესაბამისად, პროკურორი ვალდებულია პატივი სცეს ბრალდებულის უფლებებს და ხელი შეუწყოს მათ რეალიზაციაში, სახელმწიფო ბრალდებას არ აქვს კანონიერი საფუძველი გაასაჩივროს ან წინააღმდეგი იყოს, დაცვის მხარის მიერ დაყენებული, ამგვარი წინასასამართლო შუამდგომლობის დაკმაყოფილებისა. ბრალდების მხარე რა თქმა უნდა, ვერ დაიწყებს იმის მტკიცებას, რომ პროკურორებს აქვთ უფლება ჩაიდინონ მიუღებელი საქციელი; სახელმწიფო ბრალდება ვერც იმას იდავებს, რომ სასამართლომ არ უნდა დააკმაყოფილოს შუამდგომლობა, რომელიც შეესაბამება კანონს და რომლის შესრულებაც სავალდებულოა პროკურორისათვის. ასევე, სასამართლო, თავის მხრივ ვერ ჩათვლის, რომ პროკურორები დაიცავენ მათზე დაკისრებულ ვალდებულებებს ამ მიმართულებით და ვერ გაიზიარებს სახელმწიფო ბრალდების არგუმენტს იმის თაობაზე, რომ წინასასამართლო შუამდგომლობის დაკმაყოფილება არ არის საჭირო, რამეთუ პროკურორებმა კარგად იციან საკუთარი ეთიკური ვალდებულებების შესახებ.

მოქმედებები, რომელთა განხორციელება მოეთხოვება სასამართლოს საქმის განხილვის ეტაპზე, ბრალდების მხარის მიერ ბრალდებულის უფლებების დარღვევის შემთხვევაში.

თუ სისხლის სამართლის საქმის სასამართლო განხილვის პროცესში, ბრალდების მხარე დაარღვევს ბრალდებულის უფლე-

---

Cir.1997)).

93 *ჰოტორნი აშშ-ს წინააღმდეგ* (Hawthorne v. United States, 476 A.2d 164, 173 (D.C. 1984)).

94 *ბრაუნი ბორგის წინააღმდეგ* (Brown v. Borg, 951 F.2d 1011, 1015 (9th Cir. 1991)).

ბებს, პროკურორის სასამართლოსადმი უპატივცემულობაში დადანაშაულების გარდა, ბრალდებული ასევე, უფლებამოსილია მოსთხოვოს სასამართლოს შეძლევი ქმედებების განხორციელება:

იმ შემთხვევაში, თუ პროკურორი დაარღვევს ბრალდებულის უფლებებს და ჩაიდენს იმგვარ არამართებულ საქციელს, რომელსაც გარკვეულწილად, შეეხებოდა წინა თავში მოყვანილი სასამართლო გადაწყვეტილებებით, საქმის განმხილველი მოსამართლე ვალდებულია მოახდინოს ადეკვატური რეაგირება ბრალდებულის უფლებების დაცვის უზრუნველყოფის მიზნით და ნაფიც მსაჯულებს მისცეს სათანადო ინსტრუქციები, რათა მოხდეს ბრალმდებლის არამართებულ ქცევით გამოწვეული ზიანის გამოსწორება. სასამართლოს მიერ მხოლოდ იმაზე მითითება, რომ მსაჯულებმა არ გაითვალისწინონ პროკურორის არამართებულ საქციელი (განცხადება), ვერ იქნება მიჩნეული ადეკვატურ რეაგირებად და შესაძლოა უფრო მეტადაც კი დაამძიმოს პროკურორის არამართებულ ქცევით მიყენებული ზიანი. არასასურველი შედეგის თავიდან აცილების მიზნით, მოსამართლემ მინიმუმ, გარკვევით უნდა აუხსნას ნაფიც მსაჯულებს, თუ რა ფაქტს ჰქონდა ადგილი სასამართლო პროცესზე და რა სახის დარღვევა ჩაიდინა პროკურორმა. ეს ნიშნავს, რომ მან უნდა გასაგებად განუმარტოს მსაჯულებს, რომ პროკურორი შეეცადა მათზე ზემოქმედების მოხდენას დაუშვებელი და არაკანონიერი მეთოდით და შესაბამისად, მათ მიერ ამგვარი არამართებულ ქცევის შედეგად მიღებული ინფორმაციის, რაიმე ფორმით გათვალისწინება გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, გამოიწვევს – ნაფიცი მსაჯულის, კანონით გათვალისწინებული მოვალეობის უხეშ დარღვევას.

ამრიგად, თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ მას ძალუძს გამოასწოროს პროკურორის არამართებულ ქცევის შედეგად მიყენებული ზიანი მსაჯულებისთვის ახსნა-განმარტებითი მითითების მიცემის გზით, მან დაუყოვნებლივ უნდა „გააკეთოს განცხადება მსაჯულების მისამართით, რომელიც სრულიად დააბალანსებს ბრალდებულის ინტერესებისათვის პროკურორის განცხადებით მიყენებულ ზიანს.“⁹⁵ მაგალითად, საქმეზე: *ხალხი ბოლტონის წინააღმდეგ*⁹⁶, პროკურო-

---

95 ხალხი ბოლტონის წინააღმდეგ (People v. Bolton, 23 Cal. 3d 208, 589 P.2d 396, 400 n. 5 (1970)).

96 ხალხი ბოლტონის წინააღმდეგ (People v. Bolton, 23 Cal. 3d 208, 589 P.2d 396, 400 n. 5 (1970)).

რის დასკვნით სიტყვაში გაიჟღერა მინიშნებამ ბრალდებულის წარსულში ნასამართლობასთან დაკავშირებით, რასაც სინამდვილეში ადგილი არ ჰქონია. სასამართლომ ამ შემთხვევაში მიიჩნია რა, რომ ამ დარღვევის შედეგად მიყენებული ზიანის გამოსწორება შესაძლებელი იყო შესაბამისი ახსნა-განმარტების მიცემის გზით, მან ნაფიც მსაჯულებს შემდეგი შინაარსის სიტყვით მიმართა:

„ქალბატონებო და ბატონებო, პატივცემულო მსაჯულებო, პროკურორმა ეს-ეს არის გააკეთა გარკვეული მიუღებელი მინიშნებები ბრალდებულის თაობაზე. მინდა იცოდეთ, რომ ბრალდებულს არ გააჩნია არავითარი მტკიცებულება, რაც დაადასტურებდა მის მიერ მინიშნებული ფაქტის ჭეშმარიტებას. პროკურორის ეს მიუღებელი განცხადება, უთანაბრდება მცდელობას, რათა უარყოფითად განგაწყობოთ ბრალდებულის მიმართ. თუ თქვენ გაიზიარებდით ამ დაუსაბუთებელ ინსინუაციებს (მონაჭორი) და ამის საფუძველზე გამტყუნებდით ბრალდებულს, მოგვიწევდა არშემდგარი სასამართლო პროცესის გამოცხადება. შესაბამისად, მოგიწოდებთ, რომ თქვენ უნდა უგულვებელყოთ ეს მიუღებელი და დაუსაბუთებელი განცხადებები.“

დასკვნა

როგორც დასაწყისშივე აღვნიშნეთ, პროკურორთა უმეტესობა იცავს დადგენილ წესებს და სამართლიანად წარმოადგენს საქმეს სასამართლოში, თუმცა პრაქტიკაში გვხვდება შემთხვევები, როდესაც ბრალდების მხარის მიერ ხდება დადგენილი წესების დარღვევა დაშვებული შეცდომების თუ საკუთარი პოზიციის მტკიცების პროცესში მოჭარბებული ენთუზიაზმის გამო. ხშირ შემთხვევაში, საქმე გვაქვს ბრალდებულის უფლებების იმგვარ დარღვევებთან, რომლებიც ხელს უშლიან ნაფიც მსაჯულთა მიერ სამართლიანი და მიუკერძოებელი გადაწყვეტილების მიღებას. წინამდებარე თავის პირველ ნაწილში განხილულ იქნა აშშ-ის სასამართლო პრაქტიკა, სადაც ასახულია ის კონკრეტული შემთხვევები, როდესაც პროკურორის ესა თუ ის ქცევა, მოსამართლის მიერ მიჩნეულ იქნა მიუღებლად და ბრალდებულის უფლებების უხემ დარღვევად. აღნიშნული

დაგეხმარებათ, შეიქმნათ ზოგადი წარმოდგენა იმის შესახებ, თუ რა შეიძლება ჩაითვალოს პროკურორის მხრიდან ბრალდებულის უფლებების იმგვარ დარღვევად, რომელმაც შესაძლოა თქვენთვის, როგორც დაცვის მხარისთვის, არასასურველი შედეგი გამოიწვიოს.

ისმის კითხვა: როგორ ავიცილოთ თავიდან პროკურორის მიუღებელი საქციელით გამოწვეული არასასურველი შედეგი?

აშშ-ის საუკეთესო პრაქტიკის თანახმად, ამგვარი შედეგის თავიდან აცილების ყველაზე ეფექტური საშუალებაა:

ა) *წინასამართლო სხდომაზე აღძრული შუამდგომლობის საფუძველზე მოიპოვოთ მოსამართლის განჩინება, რომელიც წინასწარ გააფრთხილებს პროკურორს, რათა არ მოხდეს ბრალდებულის უფლებებისა და სამართლიანი სასამართლოს უფლების დარღვევა საქმის განხილვის მიმდინარეობისას;*

ბ) *იყოთ სრულ მზადყოფნაში, რათა შესაბამისი დარღვევის დაფიქსირებისთანავე, მოახდინოთ რეაგირება და დროულად განაცხადოთ პროტესტი.* აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ წინასწარ მოპოვებული განჩინების უპირატესობა იმაში მდგომარეობს, რომ იზრდება თქვენ მიერ გაცხადებული პროტესტის დაკმაყოფილების შანსები, რის შემდგომაც თქვენ საშუალება მოგეცემათ სთხოვოთ მოსამართლეს მისცეს სათანადო განმარტებები და შესაბამისი ინსტრუქციები წაუკითხოს ნაფიც მსაჯულთა მთელ შემადგენლობას.